

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ (2015 - 2016)

© Κοινωνικό Πολύκεντρο, 2017.
Διοσκούρων 4 & Πολυγνώτου, Αθήνα 10555
Τηλ. 210 3310080, Fax 210 3310083

info@kpolykentro.gr, www.kpolykentro.gr

Επιστημονικός υπεύθυνος : **Μιχάλης Ψημίτης**
Αναπλ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Επιστημονική ομάδα: **Στράτος Γεωργούλας**
Αναπλ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Νίκος Ναγόπουλος
Αναπλ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ερευνητική ομάδα: **Χρήστος Κουρούτζας**
Διδάκτορας κοινωνιολογίας
Δημήτρης Παρασκευόπουλος
Υποψήφιος διδάκτορας κοινωνιολογίας
Μανουέλα Ψημίτη
Απόφοιτος κοινωνικής πολιτικής

Σχεδιασμός εντύπου,
σελιδοποίηση: **Γιώργος Περγαντίνας**

Σχεδιασμός εξωφύλλου: **Δημήτριος Κωνσταντίνου**

ISBN: 978-618-81506-1-4

Απαγορεύεται η ανατύπωση, μέρος ή όλου του υλικού, χωρίς προηγούμενη άδεια από το Κοινωνικό Πολύκεντρο και τους συγγραφείς.

ΑΔΕΔΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ

**ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ (2015 - 2016)**

**ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ ΣΕ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ, ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ,
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ, ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΑΣΥΛΟΥ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ**

ΑΘΗΝΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2017

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Από το Σεπτέμβριο του 2015 έως και το Μάρτιο του 2016 η Ευρώπη ερχόταν αντιμέτωπη με μια τεράστια αύξηση ροών προσφύγων από τις εμπόλεμες περιοχές της Μέσης Ανατολής αλλά και από τις οικονομικά εξασθενωμένες ζώνες της Αφρικής.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης¹ ο αριθμός των προσφύγων που έφτασαν στην Ελλάδα το 2015 ξεπέρασε τις 850.000 άτομα (ο αντίστοιχος αριθμός για το 2014 ήταν περίπου 72.000 άτομα) σε σύνολο ενός εκατομμυρίου και πλέον ατόμων που έφτασαν την ίδια χρονιά στην Ευρώπη.

Αν οι αριθμοί είναι ενδεικτικοί για το μέγεθος της κρίσης, οι δραματικές εικόνες και ιστορίες πόνου, απώλειας² αλλά και λύτρωσης που συνόδευσαν καθημερινά τις αφίξεις ταλαιπωρημένων ανθρώπων, φόρτιζαν με συναισθηματική ένταση τη δημόσια συζήτηση για την αντιμετώπιση του ζητήματος και την εξεύρεση ουσιαστικής λύσης.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και με αφορμή την ανάδειξη της καθοριστικής συμβολής των τοπικών κοινωνιών των περιοχών υποδοχής στην αντιμετώπιση των άμεσων προβλημάτων που δημιουργούσε η ίδια η κρίση, το Κοινωνικό Πολύκεντρο της ΑΔΕΔΥ αποφάσισε να αναδείξει μια σχετικά αθέατη πλευρά αυτής της συνεισφοράς. Η προσφυγική κρίση έθεσε επιτακτικά ζητήματα που σχετίζονται άμεσα με το ρόλο των δημοσίων υπηρεσιών και των υπαλλήλων τους στις περιοχές αυτές. Τα ζητήματα αυτά αφορούν στην εξασφάλιση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την παροχή ζωτικών δημοσίων αγαθών όπως η υγεία και η περίθαλψη, το δικαίωμα στο άσυλο, η κατάλληλη στέγαση, η επαρκής και κατάλληλη διατροφή, η πρόσβαση

1 <http://doe.iom.int/docs/Flows%20Compilation%202015%20Overview.pdf> (Ημ. πρόσβασης 10/2/2017).

2 Καταγεγραμμένοι θάνατοι στη Μεσόγειο τα έτη 2015-2016 8860 άτομα <http://missingmigrants.iom.int/mediterranean> (Ημ. πρόσβασης 10/2/2017)

στο πόσιμο νερό, η πρόσβαση σε νομική προστασία κλπ. Μέσα από τη μελέτη, αναδεικνύεται η συμβολή και ο ιδιαίτερος ρόλος των τοπικών υπηρεσιών και των υπαλλήλων τους, οι οποίες ήλθαν αντιμέτωπες όχι μόνο με μια τεράστιας έντασης πρωτόγνωρη κρίση αλλά και με τις συνήθεις δομικές αδυναμίες που χαρακτηρίζουν την ελληνική δημόσια διοίκηση και επιπλέον, με τους περιορισμούς που προκύπτουν από την εφαρμογή περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών.

Καθώς η προσφυγική κρίση εξελίσσεται και εισέρχεται σε μια νέα φάση, είναι σκόπιμο να αναστοχαστούμε, με την πνευματική και συναισθηματική απόσταση που μας παρέχει ο χρόνος που έχει μεσολαβήσει, πάνω στα βασικά ερωτήματα όχι μόνο των προσφυγικών ροών αλλά πιο γενικά των μεταναστευτικών ροών προς τη «γηραιά» ήπειρο. Σε μια εποχή με πάνω από εξήντα τρία εκατομμύρια άτομα, αναγκαστικά εκτοπισμένα από πολέμους και βιαιοπραγίες μέσα στο 2015³ και μια κυρίαρχη πολιτική λογική ξενοφοβίας και κλειστών συνόρων, οι εργαζόμενοι και τα συνδικάτα είναι ανάγκη να ζητήσουν το «γκρέμισμα» κάθε τείχους, το σεβασμό και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ομαλή ενσωμάτωση των μεταναστών και προσφύγων στις κοινωνίες της Ευρώπης.

Γιώργος Γιούλος

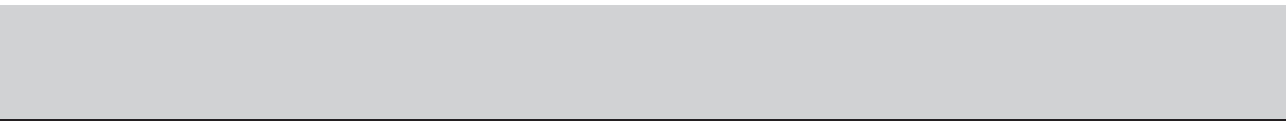
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Κοινωνικού Πολύκεντρου

3 IOM: Global Migration Trends Factsheet-2015 (<http://gmdac.iom.int/global-migration-trends-factsheet>) (Ημ. Πρόσβασης 10/2/2017)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ερευνητική ομάδα ευχαριστεί θερμά όλα τα πρόσωπα που συνεργάστηκαν με τα μέλη της προκειμένου αυτή η έρευνα να πραγματοποιηθεί. Ειδικότερα, ευχαριστούμε τα στελέχη της πολιτικής ηγεσίας και τους εργαζόμενους του Δήμου Λέσβου, τα στελέχη και τους εργαζόμενους στις δομές υγείας του νησιού, καθώς και τα στελέχη των υπηρεσιών υποδοχής και ασύλου στο κέντρο της Μόριας. Φυσικά, ευχαριστούμε τα στελέχη του Κοινωνικού Πολύκεντρου για την ευκαιρία που μας πρόσφεραν να υλοποιήσουμε την έρευνα και ειδικότερα τον κύριο Γ. Γιούλο και την κυρία Μ. Φιλιπούλου για την άψογη συνεργασία μας. Τέλος, ευχαριστούμε τον φίλο Ηλία Μάρκου για την ευγενική παραχώρηση του φωτογραφικού υλικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	σελίδα
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:	
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ, ΑΣΥΛΟ	25
Πρώτη Υποδοχή και περιφερειακές υπηρεσίες (Λέσβος)	30
Υπηρεσία Ασύλου και Περιφερειακά Γραφεία (Λέσβος)	31
Πολιτικές που υλοποίησαν οι δημοτικές υπηρεσίες	33
Υπηρεσίες Υγείας (εφαρμοζόμενες πολιτικές)	34
Υπηρεσίες φιλοξενίας, διαμονής και διαδικασιών ασύλου (εφαρμοσμένες πολιτικές)	35
Πολιτικές ασύλου (Λέσβος)	38
Ποιοι είναι οι διαθέσιμοι πόροι;	40
Πόροι που αξιοποίησαν οι δημοτικές υπηρεσίες	40
Πόροι που αξιοποίησαν οι Υπηρεσίες Υγείας	42
Ποια είναι η σημερινή κατάσταση αναφορικά με τις δημόσιες υπηρεσίες, ειδικότερα μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ - Τουρκίας;	46
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	59
Τάσεις λειτουργίας των δημοτικών υπηρεσιών σε συνθήκες εξαιρετικής πίεσης και έλλειψης πόρων	61

Βαθμός συνεργασίας μεταξύ του Δήμου και άλλων δημόσιων φορέων	65
Μορφές συσχέτισης μεταξύ του Δήμου και εθελοντικών οργανώσεων (ΜΚΟ)	67
Τρόποι συνεργασίας του Δήμου με τους δημότες	69
Διαμόρφωση σχέσεων μεταξύ δημοτικής αρχής και στελεχικού δυναμικού αφενός και εργαζομένων στον Δήμο αφετέρου	74
Μελέτη περίπτωσης Μονάδων Ιατρικής Περίθαλψης (Νοσοκομεία - Κέντρα Υγείας) (επιτόπιες συνεντεύξεις με βάση ημιδομημένο ερωτηματολόγιο)	77
Πόροι και Διαχείριση Προσφυγικού	78
Συνεργασία με άλλους φορείς (ΜΚΟ)	85
Πολιτικές Υγείας και Προβλήματα	87
Οι επιπτώσεις της Συμφωνίας Ε.Ε. - Τουρκίας	89
Μελέτη περίπτωσης Υπηρεσιών Υποδοχής και Ασύλου (επιτόπιες συνεντεύξεις με βάση ημιδομημένο ερωτηματολόγιο)	90
Οι γενικότερες πολιτικές που επηρεάζουν τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών (ιδιαιτερότητες σε περιφερειακό επίπεδο)	98
Αποτελέσματα και πρακτικές ιδιαίτερης εμπλοκής	99
Συνεργασίες με άλλους φορείς και επίπεδο συνεργασίας	101
Επάρκεια και καταλληλότητα προσωπικού	103
Επιμόρφωση προσωπικού	105
Προέλευση και αξιοποίηση πόρων	106
Η παροχή υπηρεσιών μετά τη συμφωνία με Τουρκία	107
Η κατάσταση των μεταναστών / προσφύγων στα μάτια των εργαζομένων στις υπηρεσίες	109
Ενέργειες του προσωπικού ως προς την προώθηση αιτημάτων για τη βελτίωση των συνθηκών και σχέσεων εργασίας	110
Μελέτη περίπτωσης Υπηρεσιών Ασύλου	112
Αποστολή, στόχοι και εφαρμογή υπηρεσιών ασύλου (εργασιακές συνθήκες)	113
Επάρκεια και επίπεδο σχεδιασμού στη διαμόρφωση πλαισίου λειτουργιών των υπηρεσιών	114
Βαθμός αυτενέργειας των εργαζομένων στις υπηρεσίες σε έκρυθμες καταστάσεις	115

Οι γενικότερες πολιτικές που επηρεάζουν τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών (ιδιαιτερότητες σε περιφερειακό επίπεδο)	116
Συνεργασίες με άλλους φορείς και επίπεδο συνεργασίας	117
Επάρκεια - καταλληλότητα προσωπικού	118
Επιμόρφωση προσωπικού	119
Πρόελευση και αξιοποίηση Πόρων	120
Ποιες οι αλλαγές των υπηρεσιών εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας	121
Προβλήματα των προσφύγων με τα μάτια του προσωπικού των υπηρεσιών	122
Ρυθμοί εξέτασης αιτημάτων ασύλου	123
Ενέργειες του προσωπικού ως προς την προώθηση αιτημάτων για τη βελτίωση των συνθηκών και σχέσεων εργασίας	124
Συμπεράσματα	124
Μελέτη περίπτωσης αντιλήψεων και διαπιστώσεων των εργαζομένων στους παραπάνω φορείς (επιτόπιες συνεντεύξεις με βάση ημιδομημένο ερωτηματολόγιο)	127
Οι εργαζόμενοι στον Δήμο Λέσβου	127
Οι εργαζόμενοι στις υπηρεσίες υγείας	130
Οι εργαζόμενοι στις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής και ασύλου	132
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	137
Πρωτοβουλία και αυτενέργεια των εργαζομένων	138
Συνθήκες εργασίας	140
Συνεργασία μεταξύ δημόσιων υπηρεσιών: Έλλειψη σχεδίου και συντονισμού	141
Συνεργασίες με τις ΜΚΟ	142
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	143
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	149

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ήδη, εδώ και μία πενταετία, το μεταναστευτικό / προσφυγικό ζήτημα έχει εξελιχθεί σε κρίσιμο κοινωνικό ζήτημα με σοβαρές πολιτικές διαστάσεις όχι μόνον για τα επιμέρους κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι η Ελλάδα που υποδέχτηκε τον μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών και προσφύγων, αλλά και για την ίδια την Ευρώπη ως πολιτική οντότητα, η οποία καλείται να αντιμετωπίσει στο πλαίσιο των ιδρυτικών της αρχών και αξιών το ζήτημα αυτό. Την ίδια περίοδο, με αφορμή τις εμπόλεμες συγκρούσεις σε χώρες της ευρύτερης περιοχής της Μέσης Ανατολής, αλλά και τις επισφαλείς συνθήκες ζωής σε χώρες της Βόρειας και της Δυτικής Αφρικής, οι μετακινήσεις ανθρώπων σε μαζικά ρεύματα φυγής από τις περιοχές αυτές προς την Ευρώπη μέσω των θαλασσίων συνόρων της Ελλάδας πολλαπλασιάζονται. Είναι γνωστό, άλλωστε, ότι, σε μια ανθρωπότητα σε κίνηση, η πιο ανθούσα βιομηχανία των μη αναπτυγμένων χωρών είναι η ‘μαζική παραγωγή προσφύγων’ (Μπάουμαν 2008).

Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν σε μια άνευ προηγουμένου παρατεταμένη ανθρωπιστική κρίση για ανθρώπους και οικογένειες που επιχειρήσαν μια επικίνδυνη διαδρομή, εγκατέλειψαν τις εστίες τους από χώρες που σπαράσσονται από ένοπλες συρράξεις (Συρία, Αφγανιστάν), αλλά και από άλλες χώρες στις οποίες παραβιάζονται βάναυσα τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πάνω από 850.000 άνθρωποι έχουν διασχίσει τη Μεσόγειο με προορισμό την Ευρώπη κατά το 2015 και πάνω από 3.500 άνθρωποι έχουν έως τώρα χάσει τη ζωή τους κατά τη διάρκεια αυτού του ταξιδιού. Υπό μια έννοια (Habermas 2003), μπορούμε να θεωρήσουμε αυτές τις απώλειες ως το “φυσιολογικό” αποτέλεσμα μιας παγκόσμιας διαδικασίας δυνάμει της οποίας οι οικονομικά αναπτυγμένες χώρες μετακυλύουν ένα κοινωνικά προκαλούμενο κόστος της ανάπτυξής τους σε κατηγορίες του εργαζόμενου πληθυσμού που έχουν γίνει ‘περιττές’ στις υπόλοιπες χώρες.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι παρόλο που ο αριθμός των αφίξεων κατά το έτος 2016 έχει μειωθεί αισθητά σε σύγκριση με πέρυσι, (data.unhcr.org/mediterranean, 2016) ο αριθμός των ανθρώπων που αναφέρονται ως νεκροί ή αγνοούμενοι στη Μεσόγειο μέσα στο 2016 πλησιάζει και

μάλλον θα ξεπεράσει το σύνολο των απωλειών μέσα σε όλο το 2015 (σε 3.711 ανήλθαν τα θύματα το έτος αυτό). Με αυτό το ρυθμό, το 2016 θα είναι πιθανόν η χρονιά με τις περισσότερες απώλειες που έχουν καταγραφεί στη Μεσόγειο (UNHCR 2016). Οι εξελίξεις αυτές καταδεικνύουν την επείγουσα ανάγκη δημιουργίας και ενίσχυσης, από τη μεριά των κρατών μελών της ΕΕ, των νόμιμων οδών για την εισδοχή των προσφύγων, την επανεγκατάσταση, την οικογενειακή επανένωση, των προγραμμάτων ενίσχυσης των σπουδών, ώστε να αποφευχθούν οι κίνδυνοι των ταξιδιών μέσω διακινητών. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα προγράμματα μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο καθώς και των ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών από τον Ελλάδα σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, δεν προχωράνε με γρήγορους ρυθμούς (το ποσοστό ικανοποίησης του αρχικού στόχου δεν ξεπερνά σήμερα το 3%).

Η διαφορά ως προς τα μεταναστευτικά ρεύματα του παρελθόντος είναι ότι το σύνολο σχεδόν των εισερχομένων αλλοδαπών - προσφύγων και μεταναστών- την τελευταία περίοδο στην Ελλάδα δεν είχε στόχο την εγκατάσταση στη χώρα μας, αλλά να προωθηθούν σε κάποια από τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τον περιορισμένο αριθμό αιτήσεων ασύλου που είχαν κατατεθεί την πρώτη περίοδο και πριν από το κλείσιμο των συνόρων από τους ανθρώπους αυτούς στις ελληνικές αρχές.

Ένα άλλο σοβαρό στοιχείο διαφοροποίησης με προηγούμενες περιόδους είναι οι χώρες προέλευσης της πλειονότητας των προσφυγικών πληθυσμών, καθώς οι τελευταίοι υποχρεώθηκαν σε αναγκαστική μετακίνηση λόγω διώξεων και εγκατέλειψαν χώρες και εστίες στις οποίες συνεχίζονται αδιάκοπα οι ένοπλες συγκρούσεις, όπως η Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Ξεκινώντας από τις χώρες αυτές και διασχίζοντας την Τουρκία εισέρχονται στη χώρα μας ως πρώτη πύλη εισόδου για να συνεχίσουν το ταξίδι τους σε κάποιο άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε, που αποτελεί πόλο έλξης για αυτούς.

Την ίδια περίοδο η πολιτική των 'ανοικτών συνόρων' που διατηρούσε η Ευρώπη διευκόλυνε αυτόν τον στόχο και περιόριζε τη διακινδύνευση κατά τη διέλευση, παρά τις απώλειες εκατοντάδων ανθρώπων στη θάλασσα στην προσπάθειά τους αυτή. Αυτό συνέβη κυρίως στα θαλάσσια περάσματα από την Τουρκία προς την Ελλάδα, η οποία αποτέλεσε τον κυριότερο πρώτο και ενδιάμεσο προορισμό εξαιτίας της ευνοϊκής θέσης των χερσαίων και θαλασσιών συνόρων της, τα οποία, πέραν του ότι είναι δύσκολο να επιτηρηθούν, δημιουργούν προϋποθέσεις ευκολότερης πρόσβασης μεταναστών-προσφύγων προς την Ε.Ε.

Στην πορεία και με το κλείσιμο των συνόρων που επέβαλε η Συμφωνία

ΕΕ και Τουρκίας της 19^{ης} Μαρτίου 2016, οι προσφυγικοί πληθυσμοί εγκλωβίζονται στη χώρα μας και αναμένουν την εφαρμογή μέτρων ευρωπαϊκής πολιτικής επανεισδοχών. Παράλληλα η πολιτική Ευρώπη των ανοικτών συνόρων, της αλληλεγγύης και του ανθρωπισμού υποχωρεί μπροστά στην εθνικιστική ρητορική για αποφασιστική στάση ως προς την αποτροπή των ροών και την επιστροφή στην κυριαρχία ισχυρών εθνικών κρατών που αδιαφορούν για μια από κοινού πολιτική αντιμετώπιση αυτού που ονομάζεται 'προσφυγική κρίση'. Ο ίδιος ο Ζ. Κ. Γιουνκέρ, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μιλώντας στις 27/11/2016 για τις επανεγκαταστάσεις των προσφύγων σε όλες τις χώρες μέλη της Ένωσης, χαρακτήρισε τα αποτελέσματα της ευρωπαϊκής πολιτικής «γελιοιδώς ανεπαρκή, από την στιγμή που «επανεγκαταστάθηκαν μόνον 7.500 άνθρωποι, σε σύνολο 160.000 που προβλέπονταν για το διάστημα δυο ετών» (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 1)¹.

Έτσι, πολλά κράτη μέλη της Ε.Ε επικαλούμενα κυριαρχικά δικαιώματα ελέγχου της εισόδου και της παρουσίας μη υπηκόων τους στο έδαφός τους καθώς και προτεραιότητες διατήρησης κοινωνικής συνοχής και ασφάλειας στο εσωτερικό τους, επιλέγουν την οδό των περικλειστων εθνικών συνόρων.

Και τούτο σε αντίθεση με το ισχύον δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και της αρχής της μη επαναπροώθησης που απαγορεύουν σε κάθε περίπτωση την άρνηση εισόδου σε άτομα, τα οποία διατρέχουν κίνδυνο δίωξης ή άλλης σοβαρής βλάβης (FRA 2014).

Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι η βούληση για να αντιμετωπιστεί δραστικά, αποφασιστικά και με πολιτικά μέσα αυτό που αποκαλείται «προσφυγική κρίση» απουσιάζει, καθότι σε πολιτισμικό επίπεδο (και κατά προέκταση σε πολιτικό) οι ευρωπαϊκές κοινωνίες δεν φαίνεται να συμφωνούν, να διαμορφώνουν και να αποκτούν κοινή στάση.

Στην Ελλάδα, η οποία δέχθηκε με μεγαλύτερη ένταση από οποιοδήποτε άλλο κράτος το φαινόμενο αυτό, εφαρμόστηκε αρχικά ένα πρωτόγνωρο, τουλάχιστον για χώρα της ΕΕ, πειραματικό μοντέλο «ανθρωπιστικής διακυβέρνησης» (Παπαταξιάρχης 2016) της κρίσης με βασικούς φορείς διεθνείς Οργανισμούς, Ευρωπαϊκούς θεσμούς καθώς και ΜΚΟ, οι οποίοι σε συνεργασία με τις δημόσιες κεντρικές και περιφερειακές αρχές, την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τοπικές κοινωνίες πολιτών προσπάθησαν να διατηρήσουν έναν επιχειρησιακό έλεγχο και να ανταπεξέλθουν σε ανάγκες

1 Η αρίθμηση των ηλεκτρονικών συνδέσμων που αναφέρονται εντός του κειμένου αντιστοιχεί στην αρίθμηση στις «ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (ανακοινώσεις, δημοσιεύματα, Δελτία Τύπου κτλ.)» στο τέλος της έκδοσης.

πρώτης υποδοχής και φροντίδας στο χρονικό πλαίσιο της προσωρινότητας και του ενδιάμεσου σταθμού, έως ότου οι άνθρωποι αυτοί συνεχίσουν το ταξίδι για τον τελικό προορισμό τους. Η διαμόρφωση και ενεργοποίηση μηχανισμών μιας νέας ‘ανθρωπιστικής και αλληλέγγυας γεωγραφίας’ με ανοικτά κέντρα φιλοξενίας και καταυλισμούς καθώς και η δημιουργία «Κέντρων Ταυτοποίησης», (hot spots) συνέστησαν μια νέα πραγματικότητα με πολλαπλές άτυπες και τυπικές δράσεις αναφορικά με τη διαχείριση και την κάλυψη αναγκών του προσφυγικού πληθυσμού, αλλά και με βαθιά προβληματικές όψεις.

Μετά τις 20 Μαρτίου που εφαρμόστηκε η νέα συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας, οι αφίξεις μέσω θαλάσσης έχουν μειωθεί αισθητά, ωστόσο το γεγονός αυτό αφορά μέτρα αποτροπής διέλευσης και είναι αποτέλεσμα μιας στρατηγικής αντιμετώπισης εστιασμένης στη διαχειριστική διοικητική και αστυνομική ετοιμότητα ως προς τον περιορισμό του αριθμού των προσφυγικών ροών. Η πραγματικότητα αυτή δεν σηματοδοτεί και την αρχή της επίλυσης του προσφυγικού ζητήματος.

Άλλωστε ο αριθμός των ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν με τη βία τις εστίες τους παγκοσμίως αυξάνεται ανησυχητικά με βασική αιτία τον πόλεμο, τις συγκρούσεις και τη βία, με κύρια πηγή εκτοπισμού την κρίση στη Συρία (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 2). Είναι σαφές ότι το εάν θα επιδεινωθεί η κατάσταση ή θα παγιωθεί η κάποια ύφεση που παρατηρείται προσωρινά δεν κρίνεται αποκλειστικά με όρους διαχειριστικής αποτελεσματικότητας αστυνομικού και διοικητικού τύπου, αλλά κυρίως με όρους που αφορούν τη βούληση για διεθνή πολιτική επίλυση προβλημάτων στις εμπόλεμες περιοχές.

Κρίνεται επίσης από το βαθμό επιτυχίας πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων ως προς την εξομάλυνση ακραίων κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων, την καταπολέμηση και τελικά υποχώρηση αντιλήψεων και τάσεων ολοκληρωτικού και φονταμενταλιστικού περιεχομένου, όπου αυτές και με όποιον μανδύα ευδοκιμούν και οι οποίες παραμένουν έξω από μια κουλτούρα διαπραγμάτευσης, ανεκτικότητας και εξισορρόπησης και πυροδοτούν διαρκώς νέες συγκρούσεις, ενώ εξαναγκάζουν ανθρώπους, ολόκληρες οικογένειες και ασυνόδευτα παιδιά σε βίαιη εγκατάλειψη των εστίων τους. «Στη θάλασσα, προκαλεί τρόμο ο αριθμός προσφύγων και μεταναστών που χάνουν τη ζωή τους κάθε χρόνο. Στην ξηρά, οι άνθρωποι που διαφεύγουν από τον πόλεμο βρίσκουν στο δρόμο τους εμπόδια λόγω των κλειστών συνόρων. Οι πολιτικές που ακολουθούν ορισμένες χώρες τείνουν να περιθωριοποιούν και να εγκληματοποιούν τους πρόσφυγες. Αυτό που δοκιμάζεται σήμερα είναι η προθυμία των εθνών να συνεργαστούν όχι μόνο για χάρη των προσφύγων αλλά και για χάρη του συλλογικού ανθρω-

πινου συμφέροντος. Και αυτό είναι το πνεύμα της ενότητας που πρέπει με κάθε τρόπο να κυριαρχήσει.» (Υπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες F. Grandi, 2016) (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 3).

Μπροστά σε αυτές τις εξελίξεις στη χώρα μας φιλοξενούνται πρόσφυγες και μετανάστες που παρέμειναν στο εσωτερικό της εξαιτίας των κλειστών συνόρων και κατά αυτόν τον τρόπο οργανώνονται και αναπτύσσονται συστήματα υποδοχής και ανταπόκρισης στις ανάγκες των ανθρώπων. Παράλληλα με τα προβλήματα υποδοχής υπογραμμίζεται και η παροχή βοήθειας σε επίπεδο ανάπτυξης δεξιοτήτων στους μετανάστες πρόσφυγες που δεν αποτελεί μόνο ηθική επιτακτική ανάγκη αλλά και σαφές οικονομικό κίνητρο για τις χώρες υποδοχής. Πρόκειται για την παραδοχή ότι «οι πρόσφυγες δεν είναι πρόβλημα αλλά αντίθετα μπορούν και θα πρέπει να αποτελούν μέρος της λύσης σε πολλές από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι κοινωνίες μας. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρχει μέριμνα για την παροχή άμεσης στήριξης και βοήθειας στους πρόσφυγες ώστε να εγκατασταθούν, να προσαρμοστούν και να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στις χώρες υποδοχής» (Γ. Γ. του ΟΟΣΑ Angel Gurrina 2016, βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 4).

Οι εξελίξεις αυτές καθιστούν αναγκαία την εφαρμογή διαδικασιών προστασίας και κοινωνικής ένταξης με μέτρα όπως η πρόσβαση σε μαθήματα γλώσσας, σε προγράμματα επαγγελματικής απασχόλησης και σε υπηρεσίες ένταξης όσο το δυνατόν πιο άμεσα, ακόμα και για αιτούντες άσυλο που έχουν μεγάλες πιθανότητες να παραμείνουν.

Ιδιαίτερα στη Λέσβο, οι συνθήκες στο hot spot της Μόριας, το οποίο από τις 20 Μαρτίου και μετά τη συμφωνία με την Τουρκία χρησιμοποιείται για την κράτηση ανθρώπων, για τους οποίους εκκρεμεί απόφαση απέλασης, η κατάσταση είναι δύσκολη. Η αύξηση των μεταναστών / προσφύγων στο Κέντρο μπορεί να μην πραγματοποιείται πλέον σε υψηλούς ρυθμούς, σε συνδυασμό ωστόσο με την πλήρη αδυναμία αναχώρησης ανθρώπων που βρίσκονται εκεί, υποτίθεται για κάποιο διάστημα, δημιουργεί προβλήματα χωρητικότητας και αδυναμίας παροχής ικανοποιητικών υπηρεσιών. Η μεγάλη δυσκολία στην αντιμετώπιση στοιχειωδών αναγκών συνοδεύεται από την απογοήτευση του χωρισμού πολλών οικογενειών που βρίσκονται διασκορπισμένες σε διαφορετικές περιοχές και κέντρα, στοιχείο που αποτυπώνεται στις εκρήξεις οργής και στις εξεγέρσεις που ξεσπούν με κάθε αφορμή.

Η μετατροπή του Κέντρου σε κλειστή δομή υποχρέωσε διεθνείς Οργανισμούς όπως η Υ.Α να σταματήσουν την παροχή υπηρεσιών στη Μόρια καθώς και σε όλες τις κλειστές δομές - με εξαίρεση τη διατήρηση ενός εποπτικού ρόλου σε θέματα προστασίας και παροχής ενημέρωσης αναφορικά με τις διαδικασίες ασύλου - και να προτείνουν την προώθηση

μέτρων εναλλακτικών της κράτησης (UNHCR, 2016). Επιπλέον, η ελλιπής υποστήριξη από την ΕΕ σε συνδυασμό με την περιορισμένη δυνατότητα της ελληνικής Υπηρεσίας Ασύλου για καταγραφή και εξέταση των αιτημάτων ασύλου έχει επιδεινώσει την ένταση με την οποία παρουσιάζονται τα προβλήματα. Ιδιαίτερα, ως προς τις διαδικασίες ασύλου, το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι οι καθυστερήσεις, που οφείλονται στην περιορισμένη δυνατότητα που έχουν οι υπηρεσίες να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες ανάγκες χιλιάδων ανθρώπων. Απέναντι στα προβλήματα αυτά η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) που έχει ως στόχο την προώθηση της τεχνικής και επιχειρησιακής υποστήριξης στα κράτη μέλη που πιέζονται περισσότερο λόγω, π.χ., του μεγάλου αριθμού αιτήσεων ασύλου (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 5) δεν έχει ενεργοποιηθεί ιδιαίτερα στην περίπτωση των αναγκών που προκύπτουν στα θέματα αυτά στη χώρα μας. Αυτό διαπιστώνεται σήμερα με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο με τις εκρηκτικές επιπτώσεις που έχουν λάβει οι καθυστερήσεις αυτές στην εξέταση αιτήσεων ασύλου στη χώρα μας και στην έκταση που λαμβάνουν κατά καιρούς επεισόδια στα υπερφορτωμένα Κέντρα, όπως στη Μόρια της Λέσβου. Από την άλλη, σε πολιτικό και διαπραγματευτικό επίπεδο συζητούνται παράλληλα και οι εγγυήσεις που θα ήταν απαραίτητες για την ασφαλή επανεισδοχή ανθρώπων από την Ελλάδα στην Τουρκία (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 6).

Να σημειωθεί ότι οι υπηρεσίες πρώτης υποδοχής και ταυτοποίησης ξεκίνησαν τη λειτουργία τους στο νησί της Λέσβου το Σεπτέμβριο του 2015. Δηλαδή πριν από το Σεπτέμβριο του 2015, δεν υπήρχαν αυτές οι συγκεκριμένες υπηρεσίες. Ως δομή, υπήρχε μόνο μια κινητή μονάδα που ήταν μια εντελώς διαφορετική κατάσταση, καθώς δεν υπήρχαν κατάλληλες υποδομές, ούτε σταθερό προσωπικό. Οι διαδικασίες καταγραφής πραγματοποιούνταν μέσα στο πλαίσιο λειτουργίας του κέντρου καταγραφής της αστυνομίας, αφού και η καταγραφή, πριν από τη λειτουργία του κέντρου υποδοχής, γινόταν από την αστυνομία.

Από την άλλη και μέσα σε αυτές τις συνθήκες η στάση και το πείσμα των ανθρώπων, οι οποίοι είναι αποφασισμένοι να κρατηθούν όρθιοι στον ξεριζωμό που αναγκάστηκαν να υποστούν αποδεικνύουν ότι οι ίδιοι δεν είναι απλά μια παράπλευρη απώλεια στην ιστορική νομοτέλεια, κάτι σαν ιστορικά απόβλητα. Η δική τους λοιπόν στάση και η αντιμετώπισή τους από τους κοινωνικούς φορείς των χωρών υποδοχής καθώς και των πολιτών που υποστηρίζουν με όλους τους δυνατούς τρόπους αυτούς τους ανθρώπους και παράλληλα πιέζουν για πολιτική επίλυση κρίσεων και αποκατάσταση της ασφάλειας, ομαλότητας και των δημοκρατικών αρχών στις χώρες προέλευσης δεν αποτελούν ματαιωμένες με τη γέννησή τους αντιδράσεις, αλλά συνιστούν δυνάμεις δημιουργίας. Δεν αποδέχονται την

κατάσταση που έχει δημιουργηθεί σαν φυσικό γεγονός και αναζητούν συμμετοχή στη δημιουργία μιας νέας ιστορικής πραγματικότητας. Κάτι που δεν είναι άλλο από την επικράτηση των συνθηκών που ευνοούν την αποκατάσταση της ειρήνης και της δημοκρατίας και την επιστροφή στις πατρίδες τους. Για όσο δε διάστημα χρειαστεί να φιλοξενηθούν, αυτό πρέπει να πραγματοποιηθεί με οργάνωση, υποστήριξη και προοπτική ομαλής ένταξης στον κοινωνικό ιστό της χώρας υποδοχής.

Η αναγνώριση αυτής της αναγκαιότητας συνιστά και το αισιόδοξο μήνυμα σε ένα κλίμα γενικευμένης αβεβαιότητας αφού με την έξαρση θεμάτων ασφάλειας και προστασίας των πολιτών, τόσο η Ευρώπη στο σύνολό της όσο και τα επιμέρους κράτη που τη συγκροτούν βρίσκονται μπροστά στην ευθύνη της διασφάλισης των αδιαπραγμάτευτων αρχών της δημοκρατίας και της ελευθερίας μιας ανοιχτής κοινωνίας, χωρίς στο ελάχιστο οι αρχές αυτές να αντιπαράτιθενται στο αίσθημα ασφάλειας των ευρωπαίων πολιτών. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι, ιδιαίτερα για την περίοδο που διανύουμε, η ισορροπία αυτή είναι επιτακτική ανάγκη να διατηρηθεί και να εδραιωθεί ως η μοναδικά ενδεικνυόμενη απάντηση σε πάσης φύσεως ολοκληρωτικές πρακτικές που αναδύθηκαν στον ευρωπαϊκό χώρο και οι οποίες αυξήθηκαν εξαιρετικά επικίνδυνα την τελευταία περίοδο πυροδοτώντας ακραίες ξενοφοβικές και ρατσιστικές στάσεις απέναντι σε μετανάστες και πρόσφυγες.

Κατά αυτήν την έννοια, για τους μεταναστευτικούς και προσφυγικούς πληθυσμούς η αλληλεγγύη και η παροχή διεθνούς προστασίας, καθώς και η ένταξη στο θεσμικό και κοινωνικό πλαίσιο των χωρών υποδοχής, όχι μόνο δεν διαταράσσουν το αίσθημα ασφάλειας, αλλά το ενισχύουν, όταν βέβαια οι διαδικασίες ολοκληρώνονται με ομαλό τρόπο και τηρούνται οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις (Ρεννίπκ 2003). Τα δικαιώματα των μεταναστών και προσφύγων προϋποθέτουν παράλληλα ανθρωπιστικό ενδιαφέρον και θεσμική αναγνώριση. Με τη θεσμική αναγνώριση και την παροχή υπηρεσιών από τη μεριά του κράτους υποδοχής, κρίσιμο ρόλο διαδραματίζουν οι ίδιοι οι πολίτες της χώρας υποδοχής, η ίδια η κοινωνία πολιτών και των τοπικών κοινωνιών, στην ουσιαστική, ομαλή και αποτελεσματική κοινωνική ένταξη των ανθρώπων αυτών στα διάφορα επίπεδα οργάνωσης της κοινωνικής ζωής.

Η διαχείριση των προβλημάτων αυτών θα πρέπει να συμβαδίζει με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο αναφορικά με τη δυνατότητα άσκησης δικαιώματος για τη χορήγηση ασύλου όσο και για την τήρηση προδιαγραφών ασφαλούς διαβίωσης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και χωρίς στέρηση ελευθερίας. Αναφορικά με την πρώτη περίπτωση, υπογραμμίζεται ότι το δικαίωμα στο άσυλο προστατεύεται τόσο από τα

διεθνή και ευρωπαϊκά όσο και από τα εθνικά κείμενα του προσφυγικού δικαίου και ότι η κατάσταση ατόμων στην κατηγορία των «μη εκόντων δικαίωμα σε προστασία» και, κατά συνέπεια, η υπαγωγή τους στην κατηγορία των «απελάσιμων» με κριτήρια καταγωγής, και όχι ύστερα από εξατομικευμένη κρίση, υπονομεύει το εγχείρημα της πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου και της υποδοχής.

Αναφορικά δε με τη δεύτερη περίπτωση, παράλληλα με τη διασφάλιση ασφαλούς διαβίωσης, χρειάζεται η επιλογή παρεμβάσεων για την αποτροπή μίας παρατεταμένης υποβάθμισης περιοχών και των κατοίκων τους και αποκατάστασης ενός κλίματος ασφάλειας, ευνομίας και δημόσιας υγείας. Είναι εμφανής η αναγκαιότητα μίας δέσμης μέτρων, νομικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικής πολιτικής, ώστε να βγουν οι άνθρωποι αυτοί από δυσχερείς καταστάσεις αποκλεισμού και ρατσιστικής αντιμετώπισης. Αναγκαιότητες που συνδέονται βέβαια με άλλες πολιτικές αναβάθμισης του επιπέδου ζωής, χωροταξικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές (Ager & Strang 2008), όπως και παροχή υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής συμβουλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε συνδυασμό με την επίλυση προβλημάτων στέγασης και προσωρινής διαμονής.

Η έλλειψη των παραπάνω, με την ταυτόχρονη απουσία αναγκαίων μέτρων και θεσμικών διασυνδέσεων ως προς την προώθηση και εδραίωση της κοινωνικής συνοχής, έχουν συχνά ως συνέπεια την περιορισμένη και αποσπασματική εμβέλεια παρεμβάσεων και την αποδυνάμωση των όποιων στόχων έχουν τεθεί στο πλαίσιο της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των προβλημάτων με αποτέλεσμα την συντηρητικοποίηση και την, τουλάχιστον, επιφυλακτική στάση των πολιτών της κοινωνίας υποδοχής απέναντι σε μετανάστες και πρόσφυγες. Επιπλέον, η εθνικιστική και ξενοφοβική ρητορεία που έχει επηρεάσει πολλούς πολίτες στα ευρωπαϊκά κράτη εξισώνει την εισροή ανθρώπων που έχουν διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά με επικίνδυνους και παράνομους εισβολείς, οι οποίοι θα έπρεπε να επαναπροωθηθούν ανεξάρτητα εάν η χώρα επαναπροώθησης κρίνεται ως ασφαλής χώρα (Peers & Roman, 2016). Επιπρόσθετα, η ανάδειξη της αποτρεπτικής πολιτικής, ως αποτελεσματικού μέτρου περιορισμού των μαζικών ροών και διασφάλισης της τάξης και του διαταραγμένου αισθήματος ασφάλειας μεγάλου μέρους των ευρωπαίων πολιτών, αποφασίστηκε και πραγματοποιήθηκε μετά και τα τρομοκρατικά χτυπήματα στην καρδιά της Ευρώπης, έτσι ώστε να περιοριστούν την ευαίσθητη αυτή περίοδο οι αντιδράσεις στην επιχειρούμενη προσβολή του ευρωπαϊκού κεκτημένου αναφορικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των διεθνών κανόνων του προσφυγικού δικαίου (βλ. Έκθεση Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου 2/ 2016).

Η έως σήμερα εξέλιξη της πρόσφατης μεταναστευτικής και προσφυγικής κρίσης καταδεικνύει ότι το κρίσιμο σημείο αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων είναι μεταξύ των άλλων η συστηματική, συντονισμένη και προσεκτικά ρυθμισμένη διαδικασία εφαρμογής παρεμβάσεων που σχετίζονται με την διαβίωση μεταναστών και προσφύγων στην ευρωπαϊκή και ειδικότερα στην ελληνική κοινωνία. Το συνολικό αυτό εγχείρημα πρέπει να εστιάζει στην ανάδειξη ενός νέου πλαισίου σχέσεων μεταξύ δημόσιων φορέων, δομών, οργανισμών και επιστημονικού στελεχικού δυναμικού, το οποίο μπορεί να διευκολύνει κυρίως την πρόσβαση των μεταναστών και προσφύγων σε αγαθά και υπηρεσίες σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές και εθνικές ενταξιακές πολιτικές, τις περιφερειακές και τοπικές ιδιαιτερότητες, αλλά και την ενεργή συμμετοχή και εκπροσώπηση των ιδίων.

Η έκταση και η ποιότητα των δράσεων αυτών συνδέονται σε ένα μεγάλο βαθμό με την ισχυροποίηση ενός τέτοιου δικτύου φορέων και δομών, διευκολύνοντας τη συνεργατικότητα και τη συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων κάτω από ένα ενιαίο πλαίσιο στρατηγικής. Μέσω μιας δυναμικής δικτύωσης στο πλαίσιο εφαρμογής των ενταξιακών πολιτικών, μπορούν να επηρεασθούν θετικά οι όροι υποδοχής και ένταξης των μεταναστών, να γίνουν αποτελεσματικότερες οι πολιτικές των φορέων στην κατεύθυνση της άμβλυνσης φαινομένων κοινωνικού διαχωρισμού και διακρίσεων και να αναβαθμισθεί η διαδικασία σχεδιασμού των πολιτικών κοινωνικής ένταξης, αλλά και να επιταχύνονται οι διαδικασίες όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο (Baldwin - Edwards 2005). Ο επιτακτικός χαρακτήρας αυτών των αναπροσαρμογών είναι ορατός αυτήν την περίοδο της διατήρησης -αν και όχι σε υψηλούς συγκριτικά αριθμούς - ροών των εγκλωβισμένων στον ελληνικό χώρο μεταναστών και προσφύγων μετά το κλείσιμο των συνόρων.

Με τη δραστηριοποίηση του κράτους και των δημοσίων φορέων, σύμφωνα με τους παραπάνω όρους ανταπόκρισης, θα εκλείψουν σταδιακά και οι λόγοι που εξακολουθούν να επικαλούνται κράτη μέλη της Ε.Ε και οδήγησαν τελικά στο κλείσιμο των συνόρων, αλλά και η αφορμή για την εκδήλωση ξενοφοβικών στάσεων μέρους των ευρωπαίων πολιτών, που προσλάμβαναν με λανθάνοντα τρόπο ως απειλή τη ραγδαία αύξηση της παράτυπης εισόδου. Η ανθρωπιστική λοιπόν διάσταση και η ομαλή διαχείριση συνδέονται με το αίσθημα ασφάλειας και την ομαλή κοινωνική ένταξη χωρίς η σχέση αυτή να διαταράσσεται και να προβάλλονται μείζονα προβλήματα κοινωνικής συνοχής.

Η αναστροφή λοιπόν ενός κλίματος που οικοδομείται από το αίσθημα αυξημένης ανασφάλειας (και όχι οπωσδήποτε ως απόρροια παγίων ρατσιστικών αντιλήψεων και στάσεων μιας υποτίθεται 'καθαρής' Ευρώπης)

είναι σημαντικό να επιτευχθεί διότι αυτό το κλίμα σε εξαιρετικά υψηλό βαθμό νομιμοποιεί κοινωνικούς και πολιτισμικούς διαχωρισμούς, αλλά και πολιτικές κλειστών συνόρων, όπως και άρνηση τήρησης συμφωνιών μετεγκατάστασης προσφύγων σε κράτη μέλη της ΕΕ.

Με την αποκατάσταση αυτής της σχέσης ανάμεσα στην ανθρωπιστική αντιμετώπιση του προσφυγικού και την ικανοποίηση του αισθήματος ασφάλειας θα πρέπει να αντιμετωπιστεί και το μεγάλο πρόβλημα που αφορά την συντριπτική πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών χωρών, η οποία δηλώνει απροθυμία έως και πλήρη ακαμψία στο να υποδεχθεί έστω και αυτόν τον περιορισμένο αριθμό προσφύγων που έχει δεσμευτεί στη βάση των συμφωνιών για τη μετεγκατάσταση σε συνόδους Κορυφής της ΕΕ.

Ένας συνδυασμός βελτιωμένης διαχείρισης του προσφυγικού και οργανωμένης και ελεγχόμενης μετακίνησης προς τις ευρωπαϊκές χώρες διαφαίνεται ως η πλέον ενδεδειγμένη απάντηση σε όλη την αρνητική τροπή και τις πολλαπλές έως σήμερα δυσχέρειες που έχουν εμφανιστεί. Παράλληλα, θα πρέπει να αναδειχθεί ότι η αλληλεγγύη εμπεριέχεται τόσο στο πνεύμα του σεβασμού των όρων της διεθνούς προστασίας από τα κράτη μέλη της Ευρώπης για ανθρώπους που διώκονται, όσο και στη συνείδηση των ευρωπαίων πολιτών που απορρέει από την υπεράσπιση των ανθρωπιστικών και δημοκρατικών αξιών που είναι εγγεγραμμένες στο ίδιο το αξιακό σύστημα της Ευρώπης.

Από την άλλη μεριά, η επιχειρούμενη αντιμετώπιση των εισροών μέσω αποθάρρυνσης, αποτροπής και ανασχέσεων (Srijkerboer 2016) καθώς και η νομιμοποίηση αυτής της πολιτικής παρουσιάζονται δυστυχώς ως η ενδεδειγμένη λύση που εξισώνεται τελικά με τους όρους απαλλαγής από την παρουσία των ανθρώπων αυτών, ανεξάρτητα από τις επιπτώσεις που μπορούν να υπάρξουν για τη ζωή τους. Πρόκειται για αποτρεπτικές πολιτικές συλλογικής επαναπροώθησης προσφύγων (International Commission of Justice, 2014) σε μια υποτιθέμενα ασφαλή τρίτη χώρα, οι οποίες εφαρμόζονται χωρίς εξατομικευμένη κρίση, επαρκή βεβαιότητα και εμπειριστατωμένη διαπίστωση ότι αυτό το μέτρο ασφάλειας δεν θα μπορούσε να αντικατασταθεί από κάποιο άλλο λιγότερο επαχθές. Πολιτικές που από άποψη εθνικού, διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου παρουσιάζουν προβλήματα νομιμότητας (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 7). Οι πολιτικές αυτές, σε μια περίοδο υψηλού αριθμού αφίξεων και αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής και λιτότητας, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας, επιχειρείται να γίνουν αποδεκτές από τους πολίτες, έτσι ώστε να αρθεί και ενδεχομένως να καμφθεί (η Ελλάδα της κρίσης δεν μπορεί να αντέξει μετανάστες) μια κατ' αρχήν διάθεση αντίδρασης σε πράξεις που παραβι-

άζουν τους διεθνείς κανόνες δικαίου (βλ. Έκθεση Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου 2/ 2016).

Παρακάμπτοντας λοιπόν τις δυστοκίες που έχουν έως τώρα δυσχεράνει τις προοπτικές ομαλής διευθέτησης ενός κρίσιμου και με διεθνείς διαστάσεις προβλήματος, η Ευρώπη οφείλει να αντιδράσει ως ενιαίο σώμα και κάθε κράτος μέλος της να συγκλίνει επιδεικνύοντας αλληλεγγύη και δημοκρατική ευαισθησία στην υποδοχή των προσφύγων, σεβόμενο συνθήκες διεθνούς προστασίας καθώς και επιμέρους ενδοευρωπαϊκές συμφωνίες ως προς την κατανομή προσφυγικών πληθυσμών στα κράτη μέλη της ΕΕ, σύμφωνα με τα συμφωνημένα κριτήρια που έχουν προδιαγραφεί.

Παράλληλα με την εφαρμογή των αποφάσεων περί μετεγκατάστασης, η επόμενη ημέρα για το προσφυγικό και ιδιαίτερα για τη χώρα μας αφορά την ενεργοποίηση διαδικασιών και ανάδειξη δυνατοτήτων και ευκαιριών κοινωνικής και οικονομικής ένταξης για τους ανθρώπους που εν τέλει θα παραμείνουν στη χώρα ως αναγνωρισμένοι πρόσφυγες. Ένα ζήτημα το οποίο, επιχειρώντας μια προβολή για την εκτίμηση του αναμενόμενου μόνιμου πληθυσμού της Ελλάδας, θα επηρεάσει την μελλοντική εξέλιξη του μεγέθους και της ηλικιακής δομής του πληθυσμού της χώρας μας, καθώς, οι εισροές / εκροές προσδιορίζονται όλο και περισσότερο από τις εξελίξεις (δημογραφικές, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, κλιματολογικές κοκ.) εκτός του ελλαδικού χώρου, και δευτερευόντως από τις επικρατούσες συνθήκες (Κοτζαμάνης 2016) μέσα στην ίδια τη χώρα.

Στο πλαίσιο αυτής της προβολής οι πολιτικές υποδοχής και κοινωνικής ένταξης πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο ώστε να ελαχιστοποιείται ο διαχωρισμός και η απομόνωση των αλλοδαπών από την κοινωνία υποδοχής και να περιλαμβάνουν δράσεις για την αποτελεσματική ανάπτυξη των γλωσσικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων τους, την ένταξη σε επίσημους εκπαιδευτικούς θεσμούς (Έκθεση Επιστημονικής Επιτροπής στήριξης παιδιών προσφύγων, 2016) καθώς και συνδρομή για την απασχόληση.

Τέλος, το ζήτημα της προσαρμογής σε ένα νέο πολιτισμικό περιβάλλον (Kymlicka & Banting 2006) και η δοκιμασία του «διαπολιτισμού», δηλαδή η απόκτηση ενός νέου πολιτισμικού κώδικα χωρίς να σημειωθεί απώλεια του παλιού (Smith P. & Bond 2011) βρίσκεται στην επικαιρότητα των πολιτικών κοινωνικής ένταξης που αναμένεται να χαραχθούν, ώστε να υπάρξει ομαλή μετάβαση σε ένα ασφαλές κοινωνικό και θεσμικό περιβάλλον που θα αντιμετωπίζει με ανεκτικότητα την πολιτισμική διαφορά, καθιστώντας παράλληλα και σαφείς τους κανόνες που θα πρέπει να γίνονται αποδεκτοί και τις υποχρεώσεις των υπό ένταξη αλλοδαπών πολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ,
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ, ΑΣΥΛΟ

1.1. Ποιές είναι οι Υπηρεσίες που σχεδίασαν/σχεδιάζουν και εφαρμόσαν/εφαρμόζουν πολιτικές μετανάστευσης, περίθαλψης και ασύλου; Αποτύπωση της οργάνωσης και της εξέλιξής τους κατά την περίοδο εκδίπλωσης της κρίσης

Πρώτος στόχος της έρευνας ήταν να καταγραφούν όλες οι υπηρεσίες που ενεργοποιήθηκαν στη Λέσβο κατά τη μεταναστευτική κρίση του 2015 και του 2016 με τους πάνω από 500 χιλιάδες μετανάστες και πρόσφυγες αφιχθέντες το 2015 από τις τουρκικές ακτές, που είναι πολύ περισσότεροι από τους μισούς που κατέφθασαν εντός του ίδιου έτους σε ολόκληρη τη χώρα (περίπου 850 χιλιάδες). Πρόκειται για την καταγραφή υπηρεσιών του δημοσίου που συμμετείχαν στο επίπεδο του σχεδιασμού και/ή της εφαρμογής πολιτικών, σχετικών με ζητήματα υποδοχής, ταυτοποίησης, καταγραφής, μετακίνησης, περίθαλψης και διαδικασίας ασύλου μεταναστών και προσφύγων. Φυσικά, υπό την έννοια της στενής συνεργασίας, της μεταφοράς πόρων και της πολιτικής στήριξης, στις δημόσιες υπηρεσίες συμπεριλήφθησαν και οι υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Επιμέρους στόχος της έρευνας ήταν να αποτυπωθεί πιστά η μορφή της οργάνωσης που οι δημόσιες υπηρεσίες έλαβαν, ή τις μεταβολές και τις αναδιαρθρώσεις που υπέστησαν κατά τη διάρκεια της μεταναστευτικής κρίσης, ώστε στη συνέχεια να προκύψουν ανάγλυφα οι ενδεχόμενες μεταβολές αυτής τη μορφής στο πέρασμα του χρόνου, ως συνέπεια της προσαρμογής στις δυσκολίες που συνάντησαν οι υπηρεσίες.

Η μεταναστευτική κρίση του καλοκαιριού και του φθινοπώρου του 2015 δημιούργησε πρωτόγνωρα δεδομένα για τις δημόσιες υπηρεσίες της Λέσβου, από την άποψη των αναγκών σε θέματα υποδοχής, περίθαλψης, παραμονής και μετακίνησης μιας τεράστιας μάζας ανθρώπων όλων των ηλικιών και φύλων που έφτασαν στο νησί με την αγωνία να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς τη Β. Ευρώπη. Η αριθμητική σύγκριση των στατιστικών στοιχείων των αντίστοιχων μηνών του 2015 και του 2016 είναι αποκαλυπτική του μεγέθους των προβλη-

μάτων. Από τα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας, διαμορφώσαμε τον παρακάτω συγκριτικό πίνακα από τον οποίο προκύπτουν ανάγλυφα: (α) η μεγάλη αυξητική μεταναστευτική ροή του 2015 σε σχέση με το 2014 στο σύνολο των μηνών, (β) η συνέχιση αυτής της αυξητικής ροής κατά τους 3 πρώτους μήνες του 2016 σε σχέση με τους αντίστοιχους του 2015 και (γ) η απότομη πτώση της ροής τον Απρίλιο του 2016 (ένα μήνα μετά την εφαρμογή της Συμφωνίας ΕΕ και Τουρκίας) τόσο σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2015 όσο και (πολύ περισσότερο) σε σύγκριση με τους 3 πρώτους μήνες του 2016.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΤΩΝ 2014 ΚΑΙ 2015

ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΣΥΛΛΗΦΘΕΝΤΕΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ ΑΠΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΙΜΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2014: 268	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015: 742	αύξηση: 176,87%
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014: 459	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015: 1.039	αύξηση: 126,36%
ΜΑΡΤΙΟΣ 2014: 681	ΜΑΡΤΙΟΣ 2015: 3.403	αύξηση: 399,71%
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2014: 733	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015: 5.440	αύξηση: 642,16%
ΜΑΙΟΣ 2014: ΛΕΣΒΟΥ 786	ΜΑΙΟΣ 2015: 8.096	αύξηση: 930,03%
ΙΟΥΝΙΟΣ 2014: 1.203	ΙΟΥΝΙΟΣ 2015: 16.742	αύξηση: 1291,69%
ΙΟΥΛΙΟΣ 2014: 1.048	ΙΟΥΛΙΟΣ 2015: 26.174	αύξηση: 2397,52%
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2014: 1.158	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015: 51.775	αύξηση: 4371,07%
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014: 2.002	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015: 89.690	αύξηση: 4380,02%
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2014: 2.081	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015: 137.401	αύξηση: 6502,64%
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2014: 930	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2015: 104.535	αύξηση: 11140,32%
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014: 838	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015: 67.290	αύξηση: 7929,83%

Πηγή: Στατιστικά στοιχεία Ελληνικής Αστυνομίας (http://www.astynomia.gr/images/stories/2016/statistics16/allodapwn/statistika_all_2014-2016.pdf)

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΕΤΩΝ 2015 ΚΑΙ 2016

ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΣΥΛΛΗΦΘΕΝΤΕΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ ΑΠΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΙΜΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015: 742	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2016: 42.603	αύξηση: 5741,64%
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015: 1.039	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016: 31.416	αύξηση: 3023,68%
ΜΑΡΤΙΟΣ 2015: 3.403	ΜΑΡΤΙΟΣ 2016: 14.155	αύξηση: 415,96%
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015: 5.440	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016: 1.641	Μεταβολή: -69,83%

Πηγή: Στατιστικά στοιχεία Ελληνικής Αστυνομίας (http://www.astynomia.gr/images/stories/2016/statistics16/allodapwn/statistika_all_2014-2016.pdf) (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 8)

1.1.1. Δημοτικές Υπηρεσίες

Σε ό,τι αφορά τον Δήμο Λέσβου, οι υπηρεσίες που από άποψη αρμοδιοτήτων σχετίζονται εν μέρει ή εν όλω, άμεσα ή έμμεσα με τη μετανάστευση είναι:

- 1) Γραφείο Δημάρχου (επιτελικό όργανο)
- 2) Αντιδημαρχία Καθαριότητας και Ανακύκλωσης
- 3) Διαδημοτική Επιχείρηση Διαχείρισης Απορριμμάτων και Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης Λέσβου (ΔΕΔΑΠΑΛ)
- 4) Αντιδημαρχία Εθελοντισμού και Νέας Γενιάς
- 5) Οργανισμός Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης
- 6) Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Λέσβου
- 7) Αντιδημαρχία Ποιότητας Ζωής
- 8) Οργανισμός Αυτεπιστασίας Δήμου.

Οι υπηρεσίες του Δήμου Λέσβου βρέθηκαν κατά γενική ομολογία (όπως προκύπτει και από τις συνεντεύξεις, βλ. παρακάτω) εντελώς απροετοίμαστες ενώπιον της κατάστασης έκτακτης ανάγκης και της κρίσης που ξέσπασε το καλοκαίρι του 2015. Ένας οργανισμός δημιουργημένος κι οργανωμένος για να προσφέρει τις τυπικά προβλεπόμενες δημοτικές υπηρεσίες (ύδρευση, αποχέτευση, καθαριότητα, συντήρηση δρόμων κοκ.) σε περίπου 86.000 δημότες του βρέθηκε ξαφνικά στη θέση του συντονιστή των πολιτικών υποδοχής, μεταφοράς και περίθαλψης εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων οι οποίοι έφτασαν με φουσκωτές βάρκες στο νησί σε συνθήκες απεριόριστου χάους.

Στη διάρκεια αυτής της κρίσης έγινε φανερή η έλλειψη τόσο ενός ολοκληρωμένου κρατικού σχεδίου οργανωμένης αντίδρασης όσο και ενός συντονιστικού κέντρου της όλης προσπάθειας. Ο Δήμος ανέλαβε εκ των πραγμάτων τον ρόλο του συντονιστή των δημόσιων υπηρεσιών, όμως δεν περιορίστηκε σε αυτόν. Στην πορεία πήρε πρωτοβουλίες εφαρμογής πολιτικών μετανάστευσης, υπό την έννοια ότι, σε συνθήκες στις οποίες χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες κινδύνευαν να παραμείνουν στο νησί λόγω έλλειψης χαρτιών, ενεργοποιήθηκε σε θέματα οργάνωσης της καταγραφής των αφιχθέντων, μεταφοράς τους από τις ακτές προς την ενδοχώρα, πρόχειρης φιλοξενίας τους σε χώρους δημοτικής ευθύνης (Καρρά Τεπέ, κολυμβητήριο), παροχής ειδών πρώτης ανάγκης, συνεργασίας με εθελοντικές οργανώσεις κτλ.

Παράλληλα, ανέλαβε τη φροντίδα για τον καθαρισμό των ακτών από τα σωσίβια, τις βάρκες και τα άλλα απορρίμματα, ενώ μέρος της συνολικής προσπάθειας επικεντρώθηκε στη διατήρηση της καθαριότητας στους δημόσιους χώρους της πόλης της Μυτιλήνης. Με δεδομένο ότι το προσωπικό του Δήμου για ολόκληρο το νησί είναι συνολικά 85 μόνιμοι εργαζόμενοι και 37 συμβασιούχοι με 8μηνες συμβάσεις, γίνεται σαφές ότι οι παραπάνω προσπάθειες πραγματοποιήθηκαν υπό δυσμενέστατους όρους. Η επιλογή του Δήμου (όπως προκύπτει

και από τις συνεντεύξεις) ήταν να διατηρήσει στο μέτρο του εφικτού ένα αξιόπρεπές επίπεδο υπηρεσιών προς τους δημότες και παράλληλα να κινητοποιηθεί πρακτικά και συντονιστικά στο προσφυγικό ζήτημα. Σε αυτό το πλαίσιο επέλεξε να κινητοποιήσει για το προσφυγικό ζήτημα μέρος των υπηρεσιών του, ενώ οι υπόλοιπες υπηρεσίες του παρέμειναν επικεντρωμένες στις συνήθεις δημοτικές υπηρεσίες, διατηρώντας ωστόσο τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν στο προσφυγικό όταν οι συνθήκες το απαιτούσαν.

Κατά συνέπεια, οι υπηρεσίες που δραστηριοποιήθηκαν πλήρως στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή πολιτικών σχετικών με τη μετανάστευση ήταν το γραφείο Δημάρχου, η Αντιδημαρχία Καθαριότητας και Ανακύκλωσης και η Διαδημοτική Επιχείρηση Διαχείρισης Απορριμμάτων και Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης Λέσβου (ΔΕΔΑΠΑΛ). Οι υπόλοιπες υπηρεσίες του Δήμου (Αντιδημαρχία Εθελοντισμού και Νέας Γενιάς, Οργανισμός Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης, Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Λέσβου, Οργανισμός Αυτεπιστασίας Δήμου και Αντιδημαρχία Ποιότητας Ζωής) δραστηριοποιήθηκαν είτε εν μέρει, κατά περιόδους και σε συγκεκριμένες όψεις των προβλημάτων είτε καθόλου. Στη συνέχεια θα δούμε μια πιο αναλυτική εικόνα αυτής της κατάστασης.

■ 1.1.2. Υπηρεσίες Υγείας

Σε ό,τι αφορά στις υπηρεσίες υγείας, εκείνες που σχετίζονται με την μετανάστευση είναι το Γενικό Νοσοκομείο Μυτιλήνης (Βοστανείο) 250 κλινών, τέσσερα Κέντρα Υγείας (Καλλονής, Πλωμαρίου, Άντισσας και Πολυχνίτου), τριάντα ένα Περιφερειακά Ιατρεία σε αντίστοιχα χωριά της Λέσβου και οι υπηρεσίες του ΠΕΔΥ στην πόλη της Μυτιλήνης.

Το Γενικό Νοσοκομείο της Μυτιλήνης αποτελεί περιφερειακή μονάδα του Περιφερειακού Συστήματος Υγείας και Πρόνοιας (Πε.Σ.Υ.Π.) Βορείου Αιγαίου και καλύπτει τις ανάγκες της νήσου Λέσβου σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια περίθαλψη, αλλά και ορισμένα περιστατικά από τα υπόλοιπα νησιά του Βορείου Αιγαίου. Η ιατρική υπηρεσία του Νοσοκομείου διαρθρώνεται σε τμήματα και τομείς ως εξής:

Τομείς:

1. Παθολογικός τομέας, με συνολική δύναμη εκατόν δέκα (110) κρεβάτια.
2. Χειρουργικός τομέας, με συνολική δύναμη εκατό τριάντα (130) κρεβάτια.
3. Ψυχιατρικός τομέας, με συνολική δύναμη δέκα (10) κρεβάτια.
4. Εργαστηριακός τομέας.

Στα διατομεακά τμήματα:

1. Επείγοντων περιστατικών
2. Ημερήσιας νοσηλείας

Στην ιατρική υπηρεσία υπάγονται οι ιατροί, οδοντίατροι, φαρμακοποιοί,

φυσικοί νοσοκομείων, ακτινοφυσικοί, χημικοί, βιοχημικοί, βιολόγοι, διαιτολόγοι, τεχνολόγοι, ακτινολόγοι, και λοιποί επιστήμονες των κλάδων υγείας, καθώς και τα τμήματα παραϊατρικού προσωπικού και κοινωνικής εργασίας. Στο Νοσοκομείο υπηρετεί και ένας ιατροδικαστής. Αντίστοιχα, στα τέσσερα Κέντρα Υγείας υπηρετούν γιατροί κλάδου Ε.Σ.Υ και λοιποί επιστήμονες κλάδου υγείας, ενώ στα 31 Περιφερειακά Ιατρεία υπηρετούν αγροτικοί ιατροί.

Την περίοδο της κρίσης (Αύγουστος- Σεπτέμβριος 2015) και έπειτα από εντολή του υπουργού Υγείας, το ΠΕΔΥ- Μονάδα Υγείας Μυτιλήνης λειτουργούσε σε 24ωρη βάση όλες τις μέρες με στόχο την ενίσχυση της Μονάδας Επειγόντων Περιστατικών του Νοσοκομείου Μυτιλήνης που αντιμετώπιζε τεράστιο φόρτο εργασίας λόγω των ροών προσφύγων και μεταναστών στη Λέσβο. Όπως είχε δηλώσει ο προϊστάμενος της υπηρεσίας: «δεν μπορούμε να κοιτάμε άπραγοι τους συναδέλφους μας του νοσοκομείου, να δίνουν μάχες νυχθημερόν με πολύωρες καθυστερήσεις στα Επείγοντα και εμείς στις 2 το μεσημέρι να σχολάμε» (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 9).

1.1.3. Υπηρεσίες υποδοχής, φιλοξενίας και ασύλου. Περιφερειακά γραφεία (Λέσβος)

Οι Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής και οι υπηρεσίες Ασύλου αποτελούν διακριτές υπηρεσίες, που πιθανόν συνευρίσκονται στο ίδιο περιφερειακό Κέντρο, όπως στη Μόρια και έχουν κοινό στόχο τη διαχείριση των μεμονωμένων περιπτώσεων παρατύπως εισερχομένων στη χώρα στο πλαίσιο της κείμενης ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας.

Συγκεκριμένα, οι Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής αφορούν παρεμβάσεις υποστήριξης και αποτελεσματικής αντιμετώπισης των υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται παρατύπως στην χώρα, έτσι ώστε μετά την άφιξή τους να βρεθούν απέναντι σε ένα όσο το δυνατόν οργανωμένο περιβάλλον φροντίδας και κοινωνικής περίθαλψης. Οι δράσεις αυτές αφορούν όλους τους εισερχόμενους στη χώρα και πραγματοποιούνται στο χρονικό διάστημα πριν από την εξέταση των ξεχωριστών και εξατομικευμένων περιπτώσεων οι οποίες παραπέμπονται σύμφωνα με κριτήρια που έχουν τεθεί και ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των εισερχομένων, την ευαλωτότητα των περιπτώσεων, την ηλικία ή την καταγωγή και την χώρα προέλευσης.

Από την άλλη, με τις υπηρεσίες ασύλου διεκπεραιώνονται υποθέσεις χορήγησης ασύλου σε άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα καταγωγής τους επειδή διώκονται για λόγους πολιτικών πεποιθήσεων, θρησκείας, φυλετικών διακρίσεων ή συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα και αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να υποστούν σοβαρή βλάβη αν επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους. Κατά συνέπεια το άσυλο και η μετανάστευση αποτελούν από τη φύση

τους ζητήματα με διεθνές ενδιαφέρον και ως εκ τούτου είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος διεθνούς προστασίας από τις χώρες υποδοχής, όπως η Ελλάδα.

Από τη πλευρά της, η πολιτική της ΕΕ στοχεύει στην ενίσχυση και βελτίωση της ικανότητας επιμέρους χωρών για την προστασία των προσφύγων, την πρόληψη και την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης, την ενημέρωση για νόμιμους διαύλους μετακίνησης και την επίλυση πολλαπλών καταστάσεων αναφορικά με την υποδοχή μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, καθώς και των συνθηκών που μπορούν να εγγυηθούν ασφαλή επιστροφή ή εγκατάσταση στη χώρα υποδοχής και κοινωνική ένταξη.

Παρότι δεν έχει δημιουργηθεί Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (αν και έχουν πραγματοποιηθεί πολλά βήματα και έχουν διατυπωθεί αρκετές δεσμεύσεις προς αυτή την κατεύθυνση), ο στόχος αυτός συνδέεται με την προσαρμογή των εθνικών συστημάτων ασύλου που υποστηρίζονται από το Ευρωπαϊκό Γραφείο Υποστήριξης Ασύλου (ΕΑΣΟ) στη λογική και προοπτική ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου ως προς την εναρμόνιση των προτύπων προστασίας και υποδοχής στην ΕΕ, έτσι ώστε τα άτομα που ζητούν άσυλο να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για διεθνή προστασία σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Το γραφείο αυτό παρέχει τεχνική και επιχειρησιακή υποστήριξη στα κράτη μέλη που δέχονται μεγαλύτερες πιέσεις (όπως η Ελλάδα) λόγω, π.χ., του μεγάλου αριθμού αιτήσεων ασύλου ενώ παράλληλα ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σε θέματα ασύλου.

Στο ίδιο πλαίσιο προδιαγραφών και σε σχέση με τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης, την ευθύνη του προγραμματισμού, του σχεδιασμού και του συντονισμού των δράσεων που λαμβάνουν χώρα στις Περιφερειακές Υπηρεσίες, διασφαλίζοντας την απρόσκοπτη άσκηση των αρμοδιοτήτων τους (www.firstreception.gov.gr/) το κοινό σύστημα περιλαμβάνει πολιτικές επιστροφής και επανεισοδικής ανάλογα με τις συνθήκες και τις ξεχωριστές περιπτώσεις. Ταυτόχρονα, προϋποθέτει την αποτελεσματική στην πράξη συνεργασία και αλληλεγγύη των κρατών μελών της ΕΕ τόσο μεταξύ τους όσο και με τις χώρες καταγωγής ή διέλευσης των ατόμων που ζητούν άσυλο. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι παράλληλες διαδικασίες που προσβλέπουν στη σύνδεση των ωφελειών της μετανάστευσης με την αναπτυξιακή προοπτική των χωρών φιλοξενίας, στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, στην διατήρηση της κοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό των χωρών αυτών καθώς και στη συνεργασία με τις χώρες προέλευσης στο βαθμό που αυτό καθίσταται δυνατό.

Πρώτη Υποδοχή και περιφερειακές υπηρεσίες (Λέσβος)

Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής (Υ.Π.Υ.) που με τον νέο Νόμο τον Ιούλιο του 2016 - προσαρμοσμένου στις διατάξεις της Συμφωνίας ΕΕ και Τουρκίας - ονομά-

στηκε «Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης» είναι αυτοτελής υπηρεσία που υπάγεται απευθείας στον Αναπληρωτή Υπουργό Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης - τομέας Μεταναστευτικής Πολιτικής. Αποστολή της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής είναι η αποτελεσματική διαχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται παρατύπως στην χώρα, σε συνθήκες σεβασμού της αξιοπρέπειάς τους με την υπαγωγή τους σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής.

Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής συστάθηκε με το Ν. 3907/2011 ενώ η οργάνωση και η λειτουργία της καθορίζεται με το Π.Δ. 102/2012. Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία και τις Περιφερειακές υπηρεσίες πρώτης υποδοχής. Η Κεντρική Υπηρεσία με έδρα την Αθήνα, έχει την ευθύνη του προγραμματισμού, του σχεδιασμού και του συντονισμού των δράσεων που λαμβάνουν χώρα στις Περιφερειακές Υπηρεσίες. Τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής αποτελούν τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.) καθώς και οι έκτακτες και κινητές μονάδες πρώτης υποδοχής.

Οι περιφερειακές υπηρεσίες πρώτης υποδοχής που υλοποιούνται στα εποπτευόμενα από αυτήν Κέντρα Πρώτης Υποδοχής, καθώς επίσης και από κινητές μονάδες περιλαμβάνουν :

- Την εξακρίβωση της ταυτότητας και της ιθαγένειας των παράτυπα εισερχόμενων.
- Την καταγραφή τους, διαδικασία η οποία περιλαμβάνει και τον προσδιορισμό της ηλικίας τους που προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία στις περιπτώσεις εκείνες που τίθεται ζήτημα ανηλικότητας.
- Ιατρικό έλεγχο που περιλαμβάνει παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης καθώς επίσης και παροχή υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, εάν κριθεί αναγκαίο.
- Υπεύθυνη ενημέρωση σε σχέση με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ενδιαφερομένων. Ειδική μέριμνα για την πληροφόρηση των προσωρινά διαμενόντων στις δομές των Περιφερειακών Υπηρεσιών Πρώτης Υποδοχής, αναφορικά με την δυνατότητα υπαγωγής τους σε καθεστώς διεθνούς προστασίας. Στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος επιθυμεί να υπαχθεί σε καθεστώς διεθνούς προστασίας, παραπέμπεται στο περιφερειακό Γραφείο Ασύλου. Στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι είναι μέλος ευάλωτης ομάδας, γίνονται οι απαραίτητες διαδικασίες προκειμένου να παραπεμφθεί σε αρμόδια προνοιακή δομή.

Υπηρεσία Ασύλου και Περιφερειακά Γραφεία (Λέσβος)

Η Υπηρεσία Ασύλου συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία και από τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου. Η Κεντρική Υπηρεσία προγραμματίζει, κατευθύνει

νει, παρακολουθεί και ελέγχει τη δράση των Περιφερειακών Γραφείων Ασύλου και εξασφαλίζει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου και τα Αυτοτελή Κλιμάκια Ασύλου έχουν ως αποστολή, μέσα στα όρια της τοπικής τους αρμοδιότητας, την εφαρμογή της νομοθεσίας περί διεθνούς προστασίας και ειδικότερα:

- α) τη λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων διεθνή προστασία,
- β) την παραλαβή και εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας,
- γ) την παραλαβή των προσφυγών και τη διαβίβασή τους στην Αρχή Προσφυγών,
- δ) την ενημέρωση των αιτούντων διεθνή προστασία για τη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεών τους, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους,
- ε) τον εφοδιασμό των αιτούντων διεθνή προστασία καθώς και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας με τα προβλεπόμενα νομιμοποιητικά και ταξιδιωτικά έγγραφα,
- στ) τη διευκόλυνση των αιτούντων σε ό,τι αφορά τις συνθήκες υποδοχής σε συνεργασία με άλλους συναρμόδιους φορείς.

1.2. Ποιές είναι οι σχετικές πολιτικές που υλοποιούνται από τις δημόσιες υπηρεσίες;

Δεύτερος στόχος της έρευνας ήταν η καταγραφή και περιγραφή όλων των πολιτικών που οι δημόσιες υπηρεσίες υλοποίησαν ή/και συνεχίζουν να υλοποιούν σε ζητήματα υποδοχής, καταγραφής, μετακίνησης, περίθαλψης και διαδικασίας ασύλου μεταναστών και προσφύγων. Ειδικότερος στόχος ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσον: (α) οι υλοποιημένες ή/και υλοποιούμενες πολιτικές ανταποκρίθηκαν στις πραγματικές ανάγκες για τις οποίες σχεδιάστηκαν, (β) οι εν λόγω υπηρεσίες εφάρμοσαν πιστά αυτές τις πολιτικές ή αναγκάστηκαν να τις προσαρμόσουν στις δυσκολίες της συγκυρίας που συνάντησαν ή/και συναντούν, (γ) προέκυψαν, δυνάμει της σωρευμένης εμπειρίας, καινούργια know how, δηλαδή ευέλικτες πρακτικές ανταπόκρισης των δημόσιων υπηρεσιών σε ιδιαιτερότητες και ειδικές δυσκολίες στην εφαρμογή των σχεδιασμένων πολιτικών. Λόγω της αναπόφευκτης διαπλοκής των υλοποιούμενων πολιτικών από μια πλειάδα δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών και οργανώσεων, μελετήθηκε επίσης, στο μέτρο του δυνατού και στο πλαίσιο των στόχων της παρούσας έρευνας, και η διάδραση ή/και η διαφοροποίηση μεταξύ των πολιτικών των

δημόσιων υπηρεσιών και εκείνων που άσκησαν/ασκούν οι ΜΚΟ και άλλες εθελοντικές ομάδες.

Πολιτικές που υλοποίησαν οι δημοτικές υπηρεσίες

Προφανώς, υφίσταται μια συσχέτιση μεταξύ των επιμέρους δημοτικών υπηρεσιών που ενεργοποιούνται σε θέματα προσφύγων και μεταναστών και των ειδικών πολιτικών που υλοποιούνται εκ μέρους τους σε αυτά τα θέματα. Δηλαδή, διαφαίνεται με σαφήνεια ότι κάθε επιμέρους υπηρεσία του Δήμου Λέσβου εξειδικεύεται σε συγκεκριμένα πεδία δράσης, ανάλογα με τα καθήκοντα που της αναλογούν από τον αρχικό επιμερισμό των αρμοδιοτήτων, αλλά και από έναν de facto καταμερισμό (όπως αναδεικνύεται από τις συνεντεύξεις). Έτσι, το περιεχόμενο των υλοποιούμενων πολιτικών προσαρμόστηκε κάθε φορά στις επιμέρους δημοτικές υπηρεσίες που κάθε φορά ενεργοποιούνταν. Υπό την έννοια αυτή, αξιοποιώντας τον προηγούμενο πίνακα, είχαμε τις εξής συσχετίσεις:

1) Γραφείο Δημάρχου: Το γραφείο του Δημάρχου (ΓΔ) έδρασε ως επιτελικό όργανο. Δηλαδή, συντόνισε τόσο τις εσωτερικές υπηρεσίες του Δήμου όσο και τις υπόλοιπες δημόσιες υπηρεσίες του νησιού (κυρίως Αστυνομία, Λιμενικό και δευτερευόντως Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής και Περιφέρειας). Με δεδομένο ότι η ενεργοποίηση του Δήμου είχε χαρακτηριστικά μιας έντονης πολιτικής πρωτοβουλίας υπό την καθοδήγηση του Δημάρχου, το ΓΔ αποδείχθηκε στην πορεία το συλλογικό επιτελικό όργανο ολόκληρου του νησιού. Δεν περιορίστηκε στον συντονισμό των εσωτερικών υπηρεσιών του Δήμου, αλλά επεκτάθηκε σε ολόκληρο το φάσμα των δημόσιων υπηρεσιών. Το ΓΔ στελεχώθηκε από τους τρεις αντιδημάρχους, τον εντεταλμένο της Υπηρεσίας Αυτεπιστασίας του Δήμου και πέντε στελέχη άμεσους συνεργάτες του Δημάρχου.

2) Αντιδημαρχία Καθαριότητας και Ανακύκλωσης: αυτή η δημοτική υπηρεσία στάθηκε σημαντική επειδή ο επικεφαλής Αντιδήμαρχος είναι συγχρόνως και ο προϊστάμενος της ΔΕΔΑΠΑΛ η οποία επωμίστηκε (προσλαμβάνοντας εργαζόμενους ‘με μπλοκάκια’) το δύσκολο έργο του καθαρισμού των ακτών και των δημόσιων χώρων της πόλης.

3) Διαδημοτική Επιχείρηση Διαχείρισης Απορριμμάτων και Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης Λέσβου (ΔΕΔΑΠΑΛ): θα μπορούσε, χωρίς υπερβολή και με βάση τα προηγούμενα, να χαρακτηριστεί ως ο ‘επιχειρησιακός βραχίονας’ του Δήμου στο προσφυγικό ζήτημα. Έφερε εις πέρας, έστω και εν μέσω έντονων διαφωνιών, το πολύ δύσκολο έργο που επωμίστηκε.

4) Αντιδημαρχία Εθελοντισμού και Νέας Γενιάς: η συμβολή της ήταν περιθωριακή. Δραστηριοποιήθηκε σε επιμέρους προβλήματα, μόνο όταν ζητήθηκε από το ΓΔ.

5) Οργανισμός Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης: προσέφερε στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας, με ρούχα, φάρμακα και τρόφιμα. Ενώ η τυπική υποχρέωση της υπηρεσίας είναι η παροχή βοήθειας σε μέλη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων του τόπου, στο πλαίσιο συνεργασίας που ανέπτυξε με τοπικές εθελοντικές οργανώσεις διοχέτευσε μέρος των διαθέσιμων ειδών πρώτης ανάγκης σε μετανάστες και πρόσφυγες.

6) Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Λέσβου: Είχε ρόλο όπου της ζητήθηκε, αλλά δεν ανέπτυξε ιδιαίτερη συνεργασία με τις υπόλοιπες υπηρεσίες στο προσφυγικό.

7) Οργανισμός Αυτεπιστασίας Δήμου: χρειάστηκε λίγες φορές να επέμβει.

8) Αντιδημαρχία Ποιότητας Ζωής: δεν ενεπλάκη, καθώς δεν θεωρήθηκε απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή της.

Η αποτύπωση της δραστηριοποίησης των δημοτικών υπηρεσιών δείχνει ότι δύο από αυτές ενήργησαν σε σταθερή βάση καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης (ΓΔ και ΔΕΔΑΠΑΛ), ενώ όλες οι υπόλοιπες είτε παρέμειναν αποκλειστικά προσηλωμένες στην εξυπηρέτηση των αναγκών των δημοτών είτε συνδύασαν αυτή την εξυπηρέτηση με μια περιθωριακού τύπου ενασχόληση με το προσφυγικό ζήτημα. Αυτό το φαινόμενο γίνεται κατανοητό αν αναλογιστεί κανείς ότι ο Δήμος είναι ένας οργανισμός στενά δεμένος με την τοπική πραγματικότητα (όσο καμία άλλη δημόσια υπηρεσία), σε βαθμό που η όποια εμπλοκή του σε όψεις του προσφυγικού να πρέπει να συνδυάζεται σε σταθερή βάση με την όσο γίνεται απρόσκοπτη συνέχιση των υπηρεσιών του προς τους κατοίκους του νησιού.

■ Υπηρεσίες Υγείας (εφαρμοζόμενες πολιτικές)

Από τις δημόσιες υπηρεσίες υγείας εκείνες που κατά κύριο λόγο δέχθηκαν το μεγαλύτερο βάρος της περίθαλψης μεταναστών και προσφύγων στη διάρκεια του 2015 και του 2016 ήταν οι κεντρικές υπηρεσίες του Βοστανείου Νοσοκομείου, το ΠΕΔΥ Μυτιλήνης και τα περιφερειακά (αγροτικά) ιατρεία που βρίσκονται στο βόρειο και βορειοανατολικό κομμάτι του νησιού.

Μετά την είσοδο στο νησί παρέχονταν οι πρώτες βοήθειες στα σημεία εισόδου (κυρίως στα χωριά Μόλυβος, Μανταμάδος και Σκαμιά) ενώ ταυτόχρονα αναπτύχθηκαν ιατρικές δομές παροχής πρώτων βοηθειών από ΜΚΟ, στα χωριά αυτά που δέχθηκαν το μεγαλύτερο προσφυγικό κύμα. Για σοβαρά περιστατικά μετά την πρώτη καταγραφή στα κέντρα πρώτης υποδοχής, γινόταν η μεταφορά στο Νοσοκομείο της Μυτιλήνης με εμπλοκή των υπηρεσιών κυρίως του διατομεακού τμήματος των επειγόντων περιστατικών, του παθολογικού και του παιδιατρικού.

Οι διαδικασίες αναλυτικά έχουν ως εξής: Με την είσοδό τους είτε δέχονται τις πρώτες βοήθειες από τα αγροτικά ιατρεία στα σημεία εισόδου και σε Κέντρα Υγείας (περιφερειακά), είτε στο ΠΕΔΥ Μυτιλήνης, το οποίο βρίσκεται σε 24ωρη λειτουργία, ανάλογα με την τοποθεσία εισόδου παράτυπων μεταναστών και προσφύγων. Σε αυτούς τους φορείς πραγματοποιείται μια διαδικασία διαλογής βάσει της κρισιμότητας των περιστατικών, αποφορτίζοντας εν μέρει, τη λειτουργία του Νοσοκομείου, το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει τα επείγοντα και σοβαρά περιστατικά και τα πτώματα για νεκροτομή και ιατροδικαστική έκθεση.

Σε όλες τις παραπάνω όμως διαδικασίες υπήρχε ένα τυπικό πρόβλημα καθώς μόνο οι καταγεγραμμένοι μετακινούμενοι ήταν θεατά πρόσωπα για το σύστημα υγείας και μόνο οι αιτούντες άσυλο είχαν ΑΜΚΑ, άρα και όμοια δικαιώματα περίθαλψης (ιδιαίτερα στη συνταγογράφηση παρεχόμενης φαρμακευτικής αγωγής και τη μεταφορά για περίθαλψη σε νοσοκομείο της Αθήνας για εξαιρετικά επείγοντα περιστατικά) όπως οι ανασφάλιστοι γηγενείς. Οι υπόλοιποι ήταν ‘μη πρόσωπα’ για το σύστημα υγείας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι εν τοις πράγμασι οι φορείς υγείας δεν παρείχαν, αδιακρίτως, την απαιτούμενη περίθαλψη. Σταδιακά, αναπτύχθηκαν υπηρεσίες υγείας εντός του Κέντρου Καταγραφής και Ταυτοποίησης (όπως περιγράφονται στο αντίστοιχο τμήμα), από τις οποίες παραπέμπονταν οι ασθενείς ανάλογα με την κρισιμότητα της υγείας τους, είτε σε πρωτοβάθμιους είτε σε δευτεροβάθμιους φορείς παροχής υγείας όπου κατ’ ουσία αυτό δηλώνει πως το Νοσοκομείο δεν έπαψε να δέχεται σοβαρά περιστατικά καθώς είναι το μόνο με ικανοποιητικές υπηρεσίες σε αυτό το τομέα.

Υπηρεσίες φιλοξενίας, διαμονής και διαδικασιών ασύλου (εφαρμοσμένες πολιτικές)

Πολιτικές Πρώτης Υποδοχής (Λέσβος)

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής υποβάλλονται όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που συλλαμβάνονται να εισέρχονται χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις στη χώρα. Οι διαδικασίες πρώτης υποδοχής για τους υπηκόους τρίτων χωρών περιλαμβάνουν: α). την εξακρίβωση της ταυτότητας και της ιθαγένειάς τους, β) την καταγραφή τους, γ) τον ιατρικό τους έλεγχο και την παροχή της τυχόν αναγκαίας περίθαλψης και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, δ) την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, ιδίως δε για τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να υπαχθούν σε καθεστώς διεθνούς προστασίας και ε) τη μέριμνα για όσους ανήκουν σε

ευάλωτες ομάδες, ώστε να υποβληθούν στην κατά περίπτωση προβλεπόμενη διαδικασία.

Στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής μπορούν με απόφαση των αρμόδιων αστυνομικών αρχών να υπάγονται και οι υπήκοοι τρίτων χωρών οι οποίοι συλλαμβάνονται να διαμένουν στη χώρα παράνομα και δεν αποδεικνύουν την ιθαγένεια και την ταυτότητά τους με έγγραφο δημόσιας αρχής. Τα Κέντρα και οι Μονάδες Πρώτης Υποδοχής διαρθρώνονται σε λειτουργικώς διακριτά κλιμάκια, ως εξής: (α) κλιμάκιο διοικητικής μέριμνας, το οποίο είναι αρμόδιο για τη διοικητική υποστήριξη του Κέντρου ή της Μονάδας, (β) κλιμάκιο εξακρίβωσης, το οποίο είναι αρμόδιο για την εξακρίβωση της ταυτότητας και των λοιπών στοιχείων των υπηκόων τρίτων χωρών, (γ) κλιμάκιο ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, το οποίο μεριμνά για την παροχή των υπηρεσιών αυτών και (δ) κλιμάκιο ενημέρωσης, το οποίο είναι αρμόδιο για την ενημέρωση των υπηκόων τρίτων χωρών σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Τα κλιμάκια αποκτούν επιπλέον αρμοδιότητες σύμφωνα με τις διατάξεις του σχετικού νόμου και τις κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδιδόμενες κανονιστικές πράξεις.

Οι υπηρεσίες πρώτης υποδοχής ενημερώνουν τους υπηκόους τρίτων χωρών για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και προχωρούν στον διαχωρισμό των εξατομικευμένων υποθέσεων. Οι αιτούντες διεθνή προστασία παραπέμπονται στο κατά τόπο αρμόδιο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου, κλιμάκιο του οποίου μπορεί να λειτουργεί στο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής, όπως στην περίπτωση της Μόριας στη Λέσβο. Σε κάθε στάδιο των διαδικασιών Πρώτης Υποδοχής, η υποβολή αιτήματος υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας υποχρεώνει στο διαχωρισμό του αιτούντος και την παραπομπή του στο κατά τόπο αρμόδιο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου.

Η παραλαβή των αιτημάτων και οι συνεντεύξεις των αιτούντων μπορούν να διεξάγονται εντός των εγκαταστάσεων της Πρώτης Υποδοχής, οι ίδιοι δε παραμένουν στις εγκαταστάσεις για όσο χρόνο διαρκεί η διαδικασία εξέτασης του αιτήματός τους, με κάποιες επιφυλάξεις ως προς τον ορισμό των προθεσμιών. Αν μετά την παρέλευση των προθεσμιών αυτών δεν έχει περατωθεί η εξέταση του αιτήματος διεθνούς προστασίας το αρμόδιο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου χορηγεί στον ενδιαφερόμενο δελτίο αιτήσαντος άσυλο και τον παραπέμπει σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας για τη λειτουργία των οποίων μεριμνά το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Εφόσον το αίτημα και η προσφυγή απορριφθεί ενόσω οι υπήκοοι τρίτων χωρών παραμένουν στο Κέντρο ή τη Μονάδα Πρώτης Υποδοχής, αυτοί παραπέμπονται στην αρμόδια αρχή για την υπαγωγή τους σε διαδικασίες απέλασης, επιστροφής ή επανεισοδοχής.

Ο επικεφαλής του Κέντρου ή της Μονάδας, ύστερα από εισήγηση του προ-

ϊσταμένου του κλιμακίου ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης παραπέμπει τα πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες στον αρμόδιο κατά περίπτωση φορέα κοινωνικής στήριξης ή προστασίας. Σε κάθε περίπτωση διασφαλίζεται η συνέχεια της θεραπευτικής αγωγής στις περιπτώσεις που αυτό απαιτείται. Ως ευάλωτες ομάδες χαρακτηρίζονται (α) οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, (β) τα άτομα που έχουν αναπηρία ή πάσχουν από ανίατη ασθένεια, (γ) οι υπερήλικες, (δ) οι γυναίκες σε κύηση ή λοχεία, (ε) οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, (στ') τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης και (ζ) τα θύματα εμπορίας ανθρώπων.

Οι εναπομένοντες υπήκοοι τρίτων χωρών παραπέμπονται στην αρχή που είναι κατά νόμο αρμόδια να αποφασίσει την υπαγωγή τους σε διαδικασία επανεισδοχής, απέλασης ή επιστροφής. Τα άτομα αυτά μπορεί να παραμένουν στις εγκαταστάσεις Πρώτης Υποδοχής μέχρι την επαναπροώθησή τους ή την έκδοση της απόφασης επιστροφής ή απέλασης, οπότε και εφαρμόζεται η προβλεπόμενη διαδικασία. Εφόσον η αρχή που είναι αρμόδια να αποφασίσει την απέλαση ή την αναγκαστική επιστροφή του υπηκόου τρίτης χώρας κρίνει ότι αυτή πρέπει να αναβληθεί ή ότι η κράτηση δεν είναι αναγκαία, ο υπήκοος τρίτης χώρας εφοδιάζεται με γραπτή βεβαίωση και του επιτρέπεται να αποχωρήσει από τις εγκαταστάσεις Πρώτης Υποδοχής, υπό τους περιοριστικούς όρους που του έχουν τυχόν επιβληθεί.

Η παρακολούθηση και αξιολόγηση της λειτουργίας κάθε Κέντρου ή Μονάδας Πρώτης Υποδοχής ανατίθεται σε Περιφερειακή Επιτροπή Εποπτείας, η οποία διοικείται από τον προϊστάμενο της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της Αποκεντρωμένης Διοίκησης στα διοικητικά όρια της οποίας εδρεύει το Κέντρο ή η Μονάδα Πρώτης Υποδοχής, έναν εκπρόσωπο της οικείας Περιφέρειας, ως μέλος, που ορίζεται από το οικείο περιφερειακό συμβούλιο και έναν εκπρόσωπο της κοινωνίας πολιτών που δραστηριοποιείται στην περιοχή τοπικής αρμοδιότητας του Κέντρου ή της Μονάδας, ως μέλος, που προτείνεται από τον επικεφαλής της Περιφερειακής Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής και έναν εκπρόσωπο της οικείας Υγειονομικής Περιφέρειας (Δ.Υ.ΠΕ.) Η Περιφερειακή Επιτροπή Εποπτείας έχει ως αρμοδιότητα την παρακολούθηση και αξιολόγηση της γενικής λειτουργίας του Κέντρου ή της Μονάδας Πρώτης Υποδοχής και την υποβολή ετήσιας έκθεσης, τη διατύπωση προτάσεων για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων εσωτερικής λειτουργίας του Κέντρου ή της Μονάδας, τη διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση ειδικών θεμάτων, ιδίως σε ζητήματα συνεργασίας με την τοπική κοινωνία

Σε κάθε περίπτωση, καθ' όλη τη διάρκεια των διαδικασιών πρώτης υποδοχής ο επικεφαλής και το προσωπικό του Κέντρου ή της Μονάδας μεριμνούν,

σύμφωνα με τα προβλεπόμενα ανά περίπτωση, ώστε οι υπήκοοι τρίτων χωρών να τελούν υπό αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, να διατηρούν κατά το δυνατόν την οικογενειακή τους ενότητα, να έχουν πρόσβαση σε επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και κάθε απαραίτητη θεραπευτική αγωγή ή ψυχοκοινωνική στήριξη, να τυγχάνουν εφόσον ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες της κατάλληλης κατά περίπτωση μεταχείρισης, να ενημερώνονται επαρκώς για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, να έχουν πρόσβαση σε καθοδήγηση και νομική συμβουλή σχετικά με την κατάσταση τους και να διατηρούν επαφή με κοινωνικούς φορείς και οργανώσεις.

Σύμφωνα με τα παραπάνω και με την ολοκλήρωση των διαδικασιών πρώτης υποδοχής οι υπήκοοι τρίτων χωρών παραπέμπονται στις αρμόδιες υπηρεσίες για την περαιτέρω διαχείρισή τους. Συγκεκριμένα :

- α) οι αλλοδαποί που εκδηλώνουν επιθυμία να υποβάλλουν αίτημα διεθνούς προστασίας παραπέμπονται στην Υπηρεσία Ασύλου
- β) τα ευάλωτα άτομα παραπέμπονται στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α) για την εξεύρεση κατάλληλης δομής φιλοξενίας (στο νόμο 3907/2011 υπάρχει απαρίθμηση των περιπτώσεων όπου κάποιος χαρακτηρίζεται ως ανήκων σε ευάλωτη ομάδα και πρέπει να παραπεμφθεί ως τέτοιος)
- γ) οι εναπομείναντες αλλοδαποί παραπέμπονται στην ΕΛ.ΑΣ. για περαιτέρω διοικητικές διαδικασίες,
- δ) για όσους εκδηλώσουν επιθυμία εθελούσιας επιστροφής ενημερώνεται ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), ο οποίος και αναλαμβάνει τις διαδικασίες επαναπατριsmού τους.
- ε) διαδικασίες εθελοντικής επιστροφής αναλαμβάνει πλέον και η Ελληνική Αστυνομία (Διεύθυνση Αλλοδαπών)

Πολιτικές ασύλου (Λέσβος)

Με την ολοκλήρωση των διαδικασιών Πρώτης Υποδοχής και παραπομπή των υποθέσεων στην Υπηρεσία Ασύλου, προβλέπεται σε επόμενο στάδιο η παραλαβή και εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας και η απόφαση επί αυτών σε πρώτο βαθμό, καθώς και η ενημέρωση των αιτούντων διεθνούς προστασίας για τη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων, καθώς και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο αυτής. Επιπλέον, η Υπηρεσία Ασύλου μεριμνά για τη συγκέντρωση και αξιολόγηση πληροφοριών σχετικά με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση που επικρατεί στις χώρες προέλευσης των αλλοδαπών και τη διαρκή παρακολούθηση των εξελίξεων στις χώρες αυτές. Οι διαδικασίες αυτές πραγματοποιούνται σε συνεργασία με αρμόδιες για το σκοπό

αυτόν άλλες ελληνικές αρχές ή αρχές της αλλοδαπής, ιδίως στο πλαίσιο σχετικών διεθνών συμφωνιών.

Οι αρχές φροντίζουν επίσης για τον εφοδιασμό των αιτούντων διεθνούς προστασίας αλλοδαπών, καθώς και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας με τα προβλεπόμενα από την κείμενη νομοθεσία νομιμοποιητικά και ταξιδιωτικά έγγραφα, τη διεκπεραίωση των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης προσφύγων, τη διευκόλυνση των αιτούντων σε ό,τι αφορά στις υλικές συνθήκες υποδοχής σε συνεργασία με άλλους συναρμόδιους φορείς, ανεξάρτητες αρχές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, όργανα και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνείς οργανισμούς για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής της.

Για τη χάραξη στρατηγικής και συγκεκριμένων πολιτικών δραστηριοποιείται το Τμήμα Στρατηγικού Σχεδιασμού και Νομοθετικού Έργου, το οποίο μελετά, αξιολογεί προτάσεις, σχεδιάζει την πολιτική του ασύλου, υποβάλλει προτάσεις για τις αναγκαίες τροποποιήσεις και βελτιώσεις, καταρτίζει σχέδια νομοθετικών και εν γένει κανονιστικών κειμένων και εγκυκλίων, και μεριμνά για την εκπροσώπηση της χώρας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Επίσης το Τμήμα Συντονισμού συντονίζει τις ενέργειες των Περιφερειακών Γραφείων Ασύλου, μεριμνά για την επικοινωνία και συνεργασία με τις Μονάδες του Δικτύου Πρώτης Υποδοχής και με άλλες συναρμόδιες υπηρεσίες του Δημοσίου και με ανεξάρτητες αρχές, καθώς και με φορείς της κοινωνίας πολιτών και επιχειρήσεις, τηρεί καταλόγους πιστοποιημένων φορέων, διερμηνέων και διαμεσολαβητών, παρακολουθεί την υλοποίηση της πολιτικής ασύλου της χώρας από τα επί μέρους όργανα της Υπηρεσίας Ασύλου και τους συναρμόδιους φορείς και αρχές και συντάσσει σχετικές εκθέσεις προς τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη και τη Διυπουργική Επιτροπή Μεταναστευτικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ένταξης.

Τέλος, το Τμήμα Ανθρωπίνου Δυναμικού και Διασφάλισης Ποιότητας διαχειρίζεται τα θέματα προσωπικού της Υπηρεσίας Ασύλου, οργανώνει την εκπαίδευση και συνεχή επιμόρφωση του προσωπικού της Υπηρεσίας και μεριμνά για τη διασφάλιση της ποιότητας των διαδικασιών και παρεχόμενων υπηρεσιών ασύλου, ενώ το Τμήμα Διεθνούς Συνεργασίας και Τεκμηρίωσης, αναζητεί, συλλέγει, αξιολογεί και τηρεί πληροφορίες σχετικά με την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση στις χώρες προέλευσης των αλλοδαπών σε συνεργασία με άλλες συναρμόδιες αρχές ή αντίστοιχες αρχές κρατών-μελών Ε.Ε. Σε επίπεδο διοικητικής υποστήριξης το αντίστοιχο Τμήμα παρέχει συλλέγει, επεξεργάζεται και τηρεί στατιστικά δεδομένα από τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου, οργανώνει και παρακολουθεί το σύστημα μηχανοργάνωσης της Υπηρεσίας Ασύλου και μεριμνά για την κατάλληλη διασύνδεσή του με αρχεία τηρούμενα

από άλλες υπηρεσίες αντίστοιχων αρχών κρατών-μελών της Ε.Ε. στο πλαίσιο σχετικών συμφωνιών.

Ποιοι είναι οι διαθέσιμοι πόροι;

Τρίτος στόχος της έρευνας ήταν η καταγραφή όλων των τύπων πόρων που οι δημόσιες υπηρεσίες χρειάστηκε να κινητοποιήσουν για να ασκήσουν τις δραστηριότητές τους. Αυτή η καταγραφή περιλαμβάνει τόσο τους υλικούς πόρους (λειτουργικά έξοδα, χρόνος εργασίας, υποδομές, τεχνολογία, αναλώσιμα κτλ.) όσο και τους άυλους πόρους (γνωστικό κεφάλαιο, επινοητικότητα, καινοτομική παρέμβαση, ηθική προσήλωση, συναισθηματική δέσμευση, ψυχολογική ταύτιση κοκ.). Διερευνήθηκε το θέμα της επάρκειας αυτών των πόρων, δηλαδή το κατά πόσον οι πόροι που διατέθηκαν/διατίθενται ήταν/είναι επαρκείς για την εφαρμογή των υλοποιούμενων πολιτικών. Μια βασική διαφορά μεταξύ δημόσιων και εθελοντικών μορφών οργάνωσης σε ζητήματα μετανάστευσης είναι η μορφή των πόρων που αξιοποιούνται κατά περίπτωση. Ενώ, δηλαδή, οι δημόσιες υπηρεσίες χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο (αλλά όχι αποκλειστικά) υλικούς ή 'ορθολογικούς' πόρους δράσης (εργασιακό καθεστώς στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, ιδιόκτητες ή ενοικιαζόμενες υποδομές, μισθούς, εμπορευματικά προϊόντα, υπηρεσιακές εντολές, υπαλληλικές υποχρεώσεις κ.ά.) που απορρέουν περισσότερο από τη δεσμευτική φύση της μισθωτής εργασίας στο δημόσιο, οι εθελοντικές οργανώσεις (χωρίς να υποτιμάται η υλική όψη της δράσης τους) αξιοποιούν σε συγκριτικά μεγαλύτερο βαθμό άυλους συναισθηματικούς και ψυχολογικούς πόρους (ηθική προσήλωση, αφοσίωση, συναισθηματική δέσμευση, συλλογική δράση κ/ά.) οι οποίοι είναι ανανεώσιμοι και πιο δεμένοι με την αίτηση της ηθικής συνεισφοράς.

Πόροι που αξιοποίησαν οι δημοτικές υπηρεσίες

Το ζήτημα των πόρων που χρησιμοποίησαν οι δημοτικές υπηρεσίες για την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης ήταν εξ αρχής και παραμένει ακόμα ασαφές. Ο Δήμος Λέσβου, πέρα από τα ανταποδοτικά τέλη και μια ad hoc κρατική επιχορήγηση (750.000 ευρώ) για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού, δέχθηκε και ορισμένες δωρεές και επιχορηγήσεις από διάφορες ΜΚΟ που ενεργοποιούνται στο πεδίο. Αυτών των δωρεών και επιχορηγήσεων δεν έχει γίνει δημοσίως γνωστό ούτε το ύψος ούτε ο ακριβής τρόπος διάθεσης (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 10). Τα μέχρι στιγμής γνωστά δεδομένα, όπως προκύπτουν από την ανάλυση δευτερογενών δεδομένων (ισολογισμοί, δημοσιεύσεις κτλ.) και τις συνεντεύξεις, σχετικά με τους υλικούς πόρους που ο

Δήμος χρησιμοποίησε και χρησιμοποιεί για το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα, είναι τα εξής:

(I) Χρηματικοί πόροι: (Iα) ανταποδοτικά τέλη: ο Δήμος χρησιμοποίησε εξ αρχής μέρος από τα ανταποδοτικά τέλη του για να καλύψει δαπάνες σχετικές με τις δραστηριότητές που ανέπτυξε στο προσφυγικό. Το ύψος των δαπανών που κάλυψε ο Δήμος χρησιμοποιώντας τα ανταποδοτικά τέλη του ανέρχεται, σύμφωνα με εκτίμηση βασικού στελέχους της δημοτικής αρχής, σε περίπου 2.200.000 ευρώ για το 2015 και 4.000.000 ευρώ για το 2015 και 2016 συνολικά. (Iβ) κρατικές επιχορηγήσεις: 750.000, (Iγ) ιδιωτικές δωρεές και επιχορηγήσεις ΜΚΟ: αυτοί οι πόροι δεν κατέστη εφικτό να υπολογιστούν.

(II) Υποδομές: οι δημοτικές υποδομές που αξιοποιήθηκαν ήταν σε σταθερή βάση ο προσφυγικός καταυλισμός του Καρρά Τεπέ λίγο έξω και βόρεια της Μυτιλήνης (οργανώθηκε από τον ίδιο τον Δήμο και λειτουργεί υπό την ευθύνη του) και ο χώρος κατασκήνωσης του πρώην ΠΙΚΠΑ (οργανώθηκε και λειτουργεί με πρωτοβουλία του τοπικού δικτύου εθελοντών «Το Χωριό του Όλοι Μαζί»). Περιστασιακά και κατά περίπτωση, αξιοποιήθηκαν και άλλες υποδομές, όπως το δημοτικό κολυμβητήριο (για διανυκτέρευση μεταναστών), σχολεία και αθλητικοί χώροι της Μυτιλήνης (για εθελοντική καταγραφή εισερχομένων), καθώς και δημοτικοί χώροι διανυκτέρευσης το περασμένο καλοκαίρι (πάρκα της Μυτιλήνης).

(III) Εξοπλισμός: ένας στόλος δημοτικών οχημάτων (απορριμματοφόρων, αρπαγών, γερανών και οχημάτων ανοικτού τύπου) συνολικού αριθμού 19 οχημάτων χρησιμοποιήθηκε σε διαρκή βάση και εντατική κλίμακα στην επιχείρηση διατήρησης της καθαριότητας σε ακτές και στην πόλη της Μυτιλήνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ η δημοτική αρχή ζήτησε από το Κράτος ενίσχυση με σύγχρονα οχήματα, δεν υπήρξε ανταπόκριση.

(IV) Ανθρώπινο δυναμικό: (IVα): αριθμός υπαλλήλων που εργάστηκαν: Ο Δήμος απασχολεί σταθερά 85 μόνιμους εργαζόμενους και 37 συμβασιούχοι με 8μηνες συμβάσεις. Στην κορύφωση της ανθρωπιστικής κρίσης, όπως φαίνεται από τα στοιχεία των συνεντεύξεων, ο Δήμος μέσω της ΔΕΔΑΠΑΛ αξιοποίησε την εργασία περίπου 180-190 ατόμων που εργάστηκαν ως ‘εργολάβοι με μπλοκάκια’.

(IVβ) Εργατώρες χρησιμοποιημένες ανά μήνα: ο υπολογισμός των εργατωρών που χρησιμοποιήθηκαν συνολικά για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι αδύνατος για δύο λόγους. Πρώτον, επειδή το μεγάλο μέρος του έργου επωμίστηκαν έκτακτοι εργαζόμενοι (‘με μπλοκάκια’) που προσλήφθηκαν επί τούτου και που οι συνθήκες της εργασίας τους δεν διέπονται από τυπικές κανονιστικές ή καταστατικές διατάξεις, επομένως δεν είναι δυνατό να χρονομετρηθεί το αντίστοιχο εργασιακό εύρος. Δεύτερον, επειδή ορισμένοι μόνιμοι εργαζόμενοι του Δήμου χρειάστηκε κατά καιρούς να προσφέρουν εθελοντική εργασία είτε

εντελώς εκτός ωραρίου τυπικής εργασίας (διαδικασίες καταγραφής) είτε παρατείνοντας αμισθί το εργασιακό τους ωράριο προκειμένου να ανταποκριθούν στις αυξημένες ανάγκες (αποκομιδή, απολύμανση κτλ.).

■ Πόροι που αξιοποίησαν οι Υπηρεσίες Υγείας

Αναφορικά με τους πόρους των υπηρεσιών υγείας, αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλη τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης, οι συνολικά διαθέσιμοι πόροι παρέμειναν εγκλωβισμένοι συγκριτικά στο ίδιο επίπεδο με άλλες περιοχές της χώρας που δεν δέχθηκαν αντίστοιχα προσφυγικά κύματα. Αναλυτικά και ως προς το προσωπικό, οι συμβάσεις γιατρών που έχουν λήξει αργούν να ανανεωθούν, κενές θέσεις δεν έχουν προκηρυχθεί και θέσεις αγροτικών ιατρών, αν και έχουν προκηρυχθεί δεν έχουν καλυφθεί. Το αποτέλεσμα είναι ότι παρουσιάζονται μεγάλες ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού, απολύτως απαραίτητου για την ασφαλή εφημέρευση και λειτουργία του δημόσιου συστήματος υγείας στη Λέσβο. Όπως αναφέρουν σε ανακοίνωση του στις 29/6/2016, το ΔΣ της Ένωσης Νοσοκομειακών Ιατρών Λέσβου «το πρώτο αποτέλεσμα των περικοπών είναι η απόλυση 3 ιατρών (1 παθολόγου, 1 πνευμονολόγου και 1 ψυχιάτρου), που είχαν προσληφθεί με μπλοκάκι και η σύμβαση τους έληξε τέλος Μαΐου. Οι ιατροί αυτοί ήταν και είναι απολύτως απαραίτητοι για την ασφαλή εφημέρευση και λειτουργία του Νοσοκομείου. Μόνο επτά ημέρες το μήνα εφημερεύει ψυχίατρος για τα επείγοντα ψυχιατρικά περιστατικά. Με έναν υπηρετούντα ψυχίατρο το Ψυχιατρικό τμήμα θα κλείσει. Αρκετές ημέρες δεν εφημερεύει πνευμονολόγος και ανάλογες ελλείψεις στα προγράμματα εφημεριών υπάρχουν στο παθολογικό» (βλ. ηλεκτρονική πηγή 11). Οι κενές οργανικές θέσεις ιατρών είναι 26 στο Νοσοκομείο, ενώ αντίστοιχα κενά καταγράφονται και στα Κέντρα Υγείας. Μεγάλες ελλείψεις υπάρχουν σε αγροτικούς και ειδικευμένους ιατρούς επίσης.

Ως προς τη χρηματοδότηση για τις λειτουργικές δαπάνες του δημόσιου συστήματος υγείας στη Λέσβο, παρατηρούνται αντίστοιχα αποτελέσματα περί περιορισμένων και μη επαρκών πόρων. Πιο αναλυτικά και σύμφωνα με τα δημοσιευμένα απολογιστικά στοιχεία δαπανών για τα έτη 2015 και 2016, παρατηρούνται τα εξής (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 12): Πρώτα από όλα, μια μείωση του συνολικού ποσού για το σύνολο της επιχορήγησης λειτουργικών δαπανών από το ποσό των 7.749.552 ευρώ για το 2015 στο ποσό των 6.570.000 για το 2016. Δεύτερον, μια καθυστέρηση είσπραξης αυτού του ποσού (μέχρι 30/7/2016 έχουν εισπραχθεί μόλις τα 2.764.000), το οποίο εν μέρει δικαιολογείται από το γεγονός ότι δεν είχε ολοκληρωθεί το οικονομικό έτος, μπορεί όμως να αποκαλύπτει και μια αδυναμία των δομών ως προς τη δυνατότητα

είσπραξης καθώς το συγκεκριμένο ποσό είναι δυσανάλογα μικρό σε σχέση με το χρονικό διάστημα που ήδη είχε διανυθεί στη διάρκεια του χρόνου.

Πρώτη Υποδοχή και Υπηρεσίες Ασύλου

Οι υπηρεσίες πρώτης υποδοχής μέσω της Κεντρικής Υπηρεσίας και των περιφερειακών υπηρεσιών μπορούν να αναπτύσσονται μέσω διεθνών συνεργασιών ιδίως με αρμόδιες αλλοδαπές αρχές και φορείς κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να συμμετέχουν αυτοτελώς ή από κοινού με άλλες δημόσιες υπηρεσίες ή φορείς της κοινωνίας πολιτών σε προγράμματα και δράσεις χρηματοδοτούμενες από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή άλλους φορείς.

Στο πλαίσιο αυτό και σε επίπεδο περιφερειακών δομών αναπτύσσεται το πρόγραμμα ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής διάγνωσης και παραπομπής των δικαιούχων σε δομές υποστήριξης και φιλοξενίας σε επιλεγμένα σημεία της χώρας όπου παρατηρείται σταθερή ροή παρατύπων εισερχομένων υπηκόων τρίτων χωρών. Σε ορισμένες περιπτώσεις δημιουργούνται και έκτακτες ή κινητές μονάδες Πρώτης Υποδοχής στις περιφερειακές δομές.

Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής έχει ίδιο προϋπολογισμό όπου εγγράφει τις πιστώσεις για την αντιμετώπιση των αναγκών λειτουργίας των υπηρεσιών και του προσωπικού της. Ειδικότερα, εγγράφονται πιστώσεις που αφορούν σε δαπάνες για:

(α) καταβολή μισθωμάτων για τα οικήματα που στεγάζονται οι Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής και δεν ανήκουν στο Δημόσιο, (β) αγορά, μίσθωση, επισκευή και συντήρηση κάθε είδους υλικοτεχνικού εξοπλισμού, (γ) αποδοχές του προσωπικού που δεν μισθοδοτείται από τις υπηρεσίες από τις οποίες έχει αποσπαστεί, αμοιβές υπερωριακής απασχόλησης, αμοιβές υπηρεσιών διερμηνείας, οδοιπορικά έξοδα και άλλες συναφείς αποζημιώσεις, καθώς και για την ανάθεση σε εθελοντικούς φορείς έργων των Περιφερειακών Υπηρεσιών, (δ) λειτουργικά έξοδα, έξοδα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του προσωπικού και (ε) διενέργεια μελετών ή ερευνών επί θεμάτων αρμοδιότητας της Υπηρεσίας.

Επίσης στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων προβλέπονται οι πιστώσεις για την ανέγερση κτιρίων και τον εξοπλισμό υπηρεσιών της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, στο πλαίσιο των εγκρινόμενων ετήσιων πιστώσεων του Κρατικού Προϋπολογισμού. Γενικότερα, η οικονομική διαχείριση της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής ασκείται από τις αρμόδιες υπηρεσίες της και οι δαπάνες πραγματοποιούνται, ελέγχονται, εκκαθαρίζονται και εντέλλονται σύμφωνα με τις διατάξεις περί δημοσίου λογιστικού.

Με σχετικές αποφάσεις ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν την οργάνωση,

τη λειτουργία, τα καθήκοντα του προσωπικού, τις επί μέρους αρμοδιότητες και τη σύσταση ή την κατάργηση οργανικών θέσεων προσωπικού της Κεντρικής Υπηρεσίας και των Περιφερειακών Υπηρεσιών Πρώτης Υποδοχής. Για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών των ΚΕ.Π.Υ επιτρέπεται η σύναψη συμβάσεων υπηρεσιών ή έργου, η δαπάνη των οποίων μπορεί να καλύπτεται από εθνικούς ή κοινοτικούς πόρους,

Ως προς τους ανθρώπινους πόρους, προβλέπεται η θέση του επικεφαλής των Κέντρων και των Μονάδων Πρώτης Υποδοχής και αποσπάσεις στελεχών του Δημοσίου. Επίσης, τα Κέντρα και οι Μονάδες Πρώτης Υποδοχής μπορούν να συνάπτουν συμβάσεις παροχής υπηρεσιών με διερμηνείς, οι οποίοι διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα και επιλέγονται από σχετικό κατάλογο που καταρτίζει η Κεντρική Υπηρεσία, σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας της. Στο πλαίσιο αυτό και στο Κέντρο της Μόριας έχουν αναπτυχθεί συνεργασίες ανάμεσα στις Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής και άλλους φορείς που διαθέτουν διερμηνείς για την κάλυψη αναγκών των υπηρεσιών αυτών.

Τα στελέχη των Κέντρων Πρώτης Υποδοχής επιμορφώνονται για το αντικείμενο της αποστολής τους, σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία. Ειδικότερα, οι ιατροί που παρέχουν υπηρεσίες στα ΚΕ.Π.Υ εκπαιδεύονται στην πιστοποίηση θυμάτων βασανιστηρίων, με μέριμνα κυρίως της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Τέλος, αρμόδια για τα θέματα του προσωπικού των Υπηρεσιών Πρώτης Υποδοχής είναι τα υπηρεσιακά συμβούλια που είναι αρμόδια για τους πολιτικούς υπαλλήλους

Υπηρεσίες Ασύλου (Πόροι)

Οι ετήσιες χρηματοδοτικές ανάγκες της Υπηρεσίας Ασύλου, καλύπτονται κατά το ήμισυ από πόρους του Τακτικού Προϋπολογισμού, ενώ για την κάλυψη των λοιπών αναγκών η Υπηρεσία Ασύλου αιτείται και δέχεται χρηματοδότηση από άλλους θεσμικούς φορείς και διεθνείς Οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος. Ο ΕΟΧ αποτελεί την οικονομική συμβολή των τριών Δοτριών Χωρών Νορβηγίας, Ισλανδίας και Λιχτενστάιν, για τη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών του ΕΟΧ, την ενίσχυση των διμερών σχέσεων με τις δικαιούχες χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα και τη χρηματοδότηση σε διάφορους τομείς όπως η Ανθρώπινη και Κοινωνική Ανάπτυξη.

Η πρόσβαση στη διαδικασία αίτησης διεθνούς προστασίας είναι ελεύθερη και δωρεάν ενώ υποβάλλεται από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους που προσέρχονται στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου ή τα Αυτοτελή Κλιμάκια. Αιτήσεις

μπορούν να υποβληθούν και για τα μέλη της οικογένειάς τους εφόσον αυτά είναι μαζί τους στην Ελλάδα και το επιθυμούν. Για την υποβολή της αίτησης και εάν αυτό είναι απαραίτητο προβλέπεται υπηρεσία διερμηνείας, ενώ ελέγχεται και η πλήρης ειλικρίνεια στις ερωτήσεις που θέτουν τα αρμόδια στελέχη, διότι σε περίπτωση κατάθεσης αναληθών στοιχείων ή δηλώσεων αυτό επηρεάζει αρνητικά την κρίση επί της αίτησης που έχει υποβληθεί.

Με την υποβολή της αίτησης περί διεθνούς προστασίας, τη φωτογράφιση και τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων, τα τελευταία εισάγονται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Βάση EURODAC, ενώ σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος της Ευρώπης που εφαρμόζει τον Κανονισμό «Δουβλίνο III», ενδέχεται να μεταφερθεί εκεί για να εξετασθεί η αίτησή του.

Επιπλέον παραδίδονται τα ταξιδιωτικά έγγραφα (διαβατήρια) ή οποιοδήποτε άλλο έγγραφο έχει στην κατοχή του ο ενδιαφερόμενος και σχετίζεται με την εξέταση της αίτησης και με την εξακρίβωση της ταυτότητας του ενδιαφερόμενου και των μελών της οικογένειάς του, της χώρας προέλευσης και του τόπου καταγωγής τους, καθώς και της οικογενειακής τους κατάστασης. Στην όλη διαδικασία είναι πιθανόν να υπάρξει σωματική έρευνα ή έρευνα των αντικειμένων που κατέχουν, ή να υποβληθούν οι ενδιαφερόμενοι ιατρικές εξετάσεις.

Από τη μεριά της η Υπηρεσία Ασύλου ορίζει ημερομηνία συνέντευξης και οι ενδιαφερόμενοι λαμβάνουν δελτίο αιτούντος διεθνούς προστασίας που μπορεί να έχει διάρκεια έως έξι μήνες. Σε περιπτώσεις που οι ενδιαφερόμενοι δηλώνουν στις αρχές ότι είναι θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας, προβλέπεται ιδιαίτερη βοήθεια σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ή με οργάνωση που παρέχει νομική, ιατρική και ψυχολογική συνδρομή.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας οι ενδιαφερόμενοι έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν βοήθεια δικηγόρου ή άλλου συμβούλου δικής τους επιλογής χωρίς τη μεσολάβηση της Υπηρεσίας Ασύλου αναλαμβάνοντας οι ίδιοι τα έξοδα για την αμοιβή και τα έξοδα του δικηγόρου ή άλλου συμβούλου.

Ως προς τους ανθρώπινους πόρους, η Υπηρεσία Ασύλου στελεχώνεται από δημόσιους πολιτικούς υπαλλήλους, οι οποίοι μετατάσσονται, μεταφέρονται ή αποσπώνται από υπηρεσίες του δημοσίου, του ευρύτερου δημόσιου τομέα ή από πρόσωπα που προσλαμβάνονται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Ιδιαίτερα για τη στελέχωση των Περιφερειακών Γραφείων Ασύλου συνιστώνται 90 θέσεις ειδικού επιστημονικού προσωπικού με τίτλους σπουδών ανθρωπιστικών, νομικών και κοινωνικών επιστημών και 90 θέσεις κατηγορίας ΔΕ Διοικητικού-Λογιστικού. Τέλος τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου μπορούν να συνάπτουν συμβάσεις παροχής υπηρεσιών με διερμηνείς, οι οποίοι διαθέτουν

τα απαραίτητα προσόντα και επιλέγονται από σχετικό κατάλογο που καταρτίζει η Κεντρική Υπηρεσία, σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας της. Στην περίπτωση που κάποιο Περιφερειακό Γραφείο αντιμετωπίζει προβλήματα ομαλής λειτουργίας λόγω έλλειψης επαρκούς ή κατάλληλου προσωπικού ή λόγω υποβολής εξαιρετικά μεγάλου αριθμού αιτημάτων, η διεκπεραίωση επί μέρους αρμοδιοτήτων του Γραφείου, με εξαίρεση αυτές που συνιστούν άσκηση δημόσιας εξουσίας, όπως η έκδοση διοικητικών πράξεων, η εξέταση αιτημάτων ασύλου, η διεξαγωγή συνεντεύξεων και ο εφοδιασμός με ταξιδιωτικά και νομιμοποιητικά έγγραφα, μπορεί να ανατίθεται για ορισμένο χρόνο με βάση τις διατάξεις περί δημοσίου λογιστικού σε φορείς της κοινωνίας πολιτών, που ανταποκρίνονται σε κατάλληλες προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας.

Στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων προβλέπονται οι πιστώσεις για την ανέγερση κτιρίων και τον εξοπλισμό Υπηρεσιών της Υπηρεσίας Ασύλου, στο πλαίσιο των εγκρινόμενων ετήσιων πιστώσεων του Κρατικού Προϋπολογισμού. Η οικονομική διαχείριση της Υπηρεσίας Ασύλου ασκείται από τις αρμόδιες Υπηρεσίες της και οι δαπάνες πραγματοποιούνται, ελέγχονται, εκκαθαρίζονται και εντέλλονται σύμφωνα με τις διατάξεις περί δημοσίου λογιστικού. Οι Υπηρεσίες Ασύλου στεγάζονται σε κτίρια του Δημοσίου ή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης που παραχωρούνται ή σε ιδιωτικά κτίρια που μισθώνονται με δαπάνες του Δημοσίου. Ακίνητα του Δημοσίου μπορεί να παραχωρούνται κατά χρήση δωρεάν από την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, για την αντιμετώπιση των στεγαστικών αναγκών των Υπηρεσιών Ασύλου. Η επισκευή, συντήρηση, επέκταση ή διαρρύθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων του Δημοσίου όπου στεγάζονται Υπηρεσίες της Υπηρεσίας Ασύλου, γίνονται από τις τεχνικές υπηρεσίες των κατά τόπους Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, ύστερα από έγγραφο της Υπηρεσίας Ασύλου.

■ Ποια είναι η σημερινή κατάσταση αναφορικά με τις δημόσιες υπηρεσίες, ειδικότερα μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ - Τουρκίας;

Στην έρευνα κρίθηκε αναγκαίο να μελετηθεί η μεταβολή της κατάστασης μετά την εφαρμογή της Συμφωνίας μεταξύ Ε.Ε και Τουρκίας τόσο από την ποσοτική άποψη του αριθμού των μεταναστών όσο και από την ποιοτική άποψη των συνθηκών ζωής και της νομικής μορφής του καθεστώτος παραμονής στο νησί. Ειδικότερα, υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων αναλύονται τόσο οι καινούργιες συνθήκες κράτησης και παραμονής όσο και το φάσμα των διοικητικών και νομικών επιλογών που οι πρόσφυγες/μετανάστες διαθέτουν προκειμένου να καταθέσουν αίτηση ασύλου και να αποφύγουν την επαναπροώθησή τους στην Τουρκία ή απευθείας στις χώρες καταγωγής τους. Είναι προφανές

ότι η σημερινή κατάσταση έχει θέσει σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν διαφορετικού τύπου προβλήματα και απορίες στις δημόσιες υπηρεσίες της Λέσβου. Μέσα από την ανάδειξη αυτών των προβλημάτων η έρευνα επιχειρεί να αναδείξει στοιχεία που θα βοηθούσαν σε μια πρώτη σύλληψη ενός ανασχεδιασμού της λειτουργίας των υπηρεσιών, ώστε να ανταποκρίνονται στα καινούργια δεδομένα, ειδικά στο πολύ πιθανό ενδεχόμενο μιας κατάρρευσης της Συμφωνίας του Μάρτη και της επανάληψης των προσφυγικών ροών προς τα ελληνικά νησιά.

Η συμφωνία του Μαρτίου 2016 μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας για τη ρύθμιση των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη μέσω της Ελλάδας άλλαξε δραματικά την κατάσταση και δημιούργησε καινούργια δεδομένα. Από τότε μέχρι σήμερα, οι πολιτικές που υλοποιούνται εκ μέρους των δημόσιων υπηρεσιών, οι πόροι που χρησιμοποιούνται και κυρίως οι στόχοι που έχουν τεθεί είναι δεδομένα διαφορετικά από εκείνα που ίσχυαν μέχρι τον Μάρτιο. Μέχρι τις 20 Μαρτίου του 2016 οι μη ελεγχόμενες ροές μετακίνησης από τα παράλια της Τουρκίας δημιουργούσαν κύματα μεταναστών που έπρεπε να φιλοξενοούνται στο νησί της Λέσβου, όμως για περιορισμένο χρονικό διάστημα λίγων ημερών μέχρι να καταγραφούν συνοπτικά και να αναχωρήσουν για την ηπειρωτική χώρα. Με αυτό τον τρόπο πάνω από μισό εκατομμύριο άνθρωποι έφτασαν στη Λέσβο και μετακινήθηκαν στην ηπειρωτική Ελλάδα μέσα στο 2015. Από τότε που ενεργοποιήθηκε η συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας, όσοι μετανάστες και πρόσφυγες συλλαμβάνονται στο νησί παραμένουν σε αυτό, εν αναμονή της περαίωσης των τυπικών διαδικασιών που προβλέπονται από τη συμφωνία.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με Δελτίο Τύπου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 18ης Μαρτίου 2016 (βλέπε ηλεκτρονικός σύνδεσμος 13), η Συμφωνία προβλέπει ότι στην Τουρκία επιστρέφονται όλοι οι μετανάστες «που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας και μεταβαίνουν από την Τουρκία στην Ελλάδα». Τα σημεία δράσης που συμφωνήθηκαν προβλέπουν ότι «όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα θα επιστρέφονται σε αυτήν». Επίσης, ότι «οι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά θα καταγράφονται δεόντως και τυχόν αιτήσεις άσυλου θα διεκπεραιώνονται ατομικά από τις ελληνικές αρχές», ενώ «οι μετανάστες που δεν αιτούνται άσυλο ή η αίτηση των οποίων κρίνεται αβάσιμη ή απαράδεκτη (...) θα επιστρέφονται στην Τουρκία». Φυσικά, η Τουρκία δεσμεύεται «να δεχθεί την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας και μεταβαίνουν από την Τουρκία στην Ελλάδα και να κάνει δεκτούς στο έδαφός της όλους τους παράτυπους μετανάστες που συλλαμβάνονται σε τουρκικά ύδατα», όπως επίσης και να «λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα με σκοπό να αποτρέψει

το άνοιγμα νέων θαλάσσιων ή χερσαίων οδών παράνομης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ».

Το πρώτο δεδομένο που άλλαξε δραματικά ήταν ο ποσοτικός χαρακτήρας της μεταναστευτικής ροής. Όπως φαίνεται από τον Συγκριτικό Πίνακα της Ελληνικής Αστυνομίας που εμφανίζουμε παραπάνω σχετικά με τους συλληφθέντες αλλοδαπούς στη Λέσβο κατά το πρώτο τετράμηνο του 2016, τον Μάρτιο του 2016 (όταν ακόμη η συμφωνία στο πρώτο εικοσήμερο του μήνα δεν ίσχυε και στο τελευταίο δεκαήμερο δεν βρισκόταν ακόμη σε πλήρη εφαρμογή) οι αφιχθέντες από τα τουρκικά παράλια είναι 14.155, δηλαδή περισσότεροι κατά περίπου 416% συγκριτικά με τα αντίστοιχα δεδομένα του Μαρτίου του 2015. Αντίθετα, τον Απρίλιο του 2016 (όταν πλέον η συμφωνία είναι σε πλήρη ισχύ και εφαρμογή) οι αφιχθέντες είναι μόλις 1.641, δηλαδή λιγότεροι κατά περίπου 69% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους και λιγότεροι κατά 88,5% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα του ίδιου χρόνου. Στο πλαίσιο αυτό, ενώ από τον Αύγουστο του 2015 οι αφίξεις στη Λέσβο είναι της τάξης των πολλών δεκάδων χιλιάδων τον Απρίλιο του 2016, που εφαρμόζεται πλήρως η συμφωνία ΕΕ - Τουρκίας, οι αφίξεις μειώνονται και φτάνουν στις 1641 και στους επόμενους μήνες στις λίγες εκατοντάδες ή και δεκάδες ανά μήνα.

Το δεύτερο δεδομένο που μεταβλήθηκε αφορά το χρονικό όριο παραμονής των προσφύγων-μεταναστών στο νησί. Πριν τη συμφωνία η Λέσβος είναι 'πέρασμα' προς την ηπειρωτική χώρα και στη συνέχεια προς τη Β. Ευρώπη. Το φθινόπωρο του 2015 οργανώνεται το ακτοπλοϊκό σύστημα σύνδεσης με τον Πειραιά με τρόπο που επιτρέπει την αναχώρηση μερικών χιλιάδων μεταναστών ημερησίως. Αυτό το γεγονός 'αποφορτίζει' (έστω και με δυσκολία) αριθμητικά το νησί από τον μεγάλο όγκο των μεταναστών που καταφθάνουν καθημερινά στο νησί και ανταποκρίνεται στην επιθυμία της συντριπτικής πλειοψηφίας τους να μετακινηθούν γρήγορα σε χώρες με προοπτική οικογενειακής επανένωσης, υποστηρικτικής δικτύωσης και εργασιακής απασχόλησης. Επομένως, από το καλοκαίρι του 2015 μέχρι την άνοιξη του 2016 έχουμε μαζικές αφίξεις από τα μικρασιατικά παράλια, ολιγοήμερη παραμονή στο νησί και σύντομη αναχώρηση από αυτό. Από τα τέλη Μαρτίου του 2016, ωστόσο, αυτή η κατάσταση μεταβάλλεται άρδην.

Σήμερα έχουμε πολύ μικρότερο αριθμό προσφύγων και μεταναστών που παραμένουν σταθερά στο νησί, αλλά για πολύ μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και με εξανημισμένες σχεδόν τις ελπίδες για οριστική αναχώρηση και μετεγκατάσταση σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στη Λέσβο βρίσκονται περισσότεροι από 6.000 πρόσφυγες και μετανάστες εκ των οποίων οι περισσότεροι αναμένουν τις αποφάσεις των πρωτοβάθμιων επιτροπών ασύλου ή εκείνες των επιτροπών προσφυγών. Από αυτούς οι περισσότεροι, διαμένουν στο hot spot της Μόριας,

λιγότεροι στον καταυλισμό του Καρά Τεπέ, ακόμα πιο λίγοι στην κατασκήνωση στο πρώην ΠΙΚΠΑ και ορισμένες οικογένειες καθώς και ασυνόδετοι ανήλικοι σε δομές φιλοξενίας διάχυτες μέσα στην πόλη της Μυτιλήνης. Εικάζεται ότι ένας αριθμός κυρίως Αφρικανών μεταναστών που κινούνται μέσα στην πόλη διανυκτερεύουν στην ύπαιθρο ή σε εγκαταλειμμένες αγροικίες στα όρια της πόλης.

Το τρίτο δεδομένο που μεταβλήθηκε και που ενδιαφέρει αμεσότερα την έρευνα αυτή συνδέεται με τα δύο προηγούμενα. Από τον Απρίλιο του 2016 μέχρι σήμερα έχουμε την πλήρη αλλαγή του τοπίου των αναγκών που διαμορφώθηκαν σε ό,τι αφορά την υποδοχή, φιλοξενία και περίθαλψη. Πράγματι, οι μεταβολές της ποσοτικής ροής και του χρονικού ορίου παραμονής των προσφύγων-μεταναστών στο νησί, που, όπως είδαμε προηγουμένως, προέκυψαν από την εφαρμογή της συμφωνίας Τουρκίας και ΕΕ δημιούργησαν εντελώς καινούργιες ανάγκες αναφορικά με την ποιότητα και τη διάρκεια των αναγκαίων υπηρεσιών που έπρεπε να προσφερθούν από εκείνο το χρονικό σημείο και μετά.

Περίπου 3.500 άτομα από διαφορετικές χώρες (μεταξύ των οποίων παιδιά, ασυνόδετοι ανήλικοι, έγκυες, υπερήλικες, άτομα με αναπηρία, χωρισμένες οικογένειες κοκ.) βρέθηκαν ξαφνικά εγκλωβισμένα και δίχως ορατή προοπτική απεγκλωβισμού σε ένα νησί το οποίο στα αρχικά τους σχέδια δεν ήταν τίποτα παραπάνω από έναν προσωρινό σταθμό μετεπιβίβασης για τη συνέχεια του ταξιδιού τους στη Β. Ευρώπη! Το απότομο σταμάτημα αυτής της ροής και ο αιφνίδιος εγκλωβισμός των ανθρώπων που έφτασαν στο νησί μετά τις 20 Μαρτίου απαίτησε νέες πιο βιώσιμες και στοχευμένες υπηρεσίες. Επομένως, εμφανίστηκε μια επείγουσα ανάγκη αναπροσαρμογής τόσο των πόρων και υποδομών που χρησιμοποιούσαν μέχρι τότε οι δημόσιες υπηρεσίες όσο και των πολιτικών που αυτές έπρεπε να εκ νέου επεξεργαστούν μπροστά στα καινούργια δεδομένα.

Με άλλα λόγια, έπρεπε οι δημόσιες υπηρεσίες να προσαρμοστούν στις ανάγκες αρχικής υποδοχής, μακρόχρονης παραμονής, αξιοπρεπούς διαβίωσης, ικανοποιητικής περίθαλψης και ταχείων διαδικασιών εξέτασης αιτήσεων για την χορήγηση ασύλου σε περίπου 3.500 ανθρώπους αρχικά, που σύντομα γίνονται 5.500 και που εμφανίζουν μεταξύ τους διαφορετικά εθνοτικά, φυλετικά, ηλικιακά, οικογενειακά, έμφυλα, επαγγελματικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Ας δούμε αναλυτικότερα αυτές τις νέες προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι δημόσιες υπηρεσίες μετά την εφαρμογή της Συμφωνίας Τουρκίας - ΕΕ.

Αρχική υποδοχή

Καθ' όλη τη διάρκεια του 2015 και των πρώτων περίπου τριών μηνών του 2016 η υποδοχή των προσφύγων και μεταναστών γινόταν με βάση τη συνεχή ημερήσια έλευση μεταναστών που αυξομειωνόταν σε συνάρτηση με τις εξελί-

ξεις του πολέμου στη Συρία και άλλους γεωπολιτικούς παράγοντες, τις καιρικές συνθήκες, την κατάσταση αστυνόμευσης των ακτών από την τουρκική αστυνομία, συγκυριακούς λόγους (π.χ. σποραδικές επισκέψεις στελεχών της ΕΕ και Μη κυβερνητικών παραγόντων στα νησιά). Όπως φαίνεται από την παρακάτω πίνακα, που επεξεργαστήκαμε με βάση τα στατιστικά δεδομένα της Ελληνικής Αστυνομίας, η μέση ανά μήνα ημερήσια άφιξη προσφύγων και μεταναστών στη Λέσβο άρχισε να αυξάνεται δραματικά από τον Ιούνιο του 2015 και έφτασε στην κορύφωση τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου (με 4580 αφίξεις ανά ημέρα), ενώ από τον Νοέμβριο του 2015 μέχρι και τον Μάρτιο του 2016 ακολουθεί φθίνουσα πορεία (παραμένοντας, εντούτοις, σε υψηλά επίπεδα) και τον Απρίλιο του ίδιου χρόνου υποχωρεί στον μέσο όρο ημερήσιων αφίξεων των μηνών Αυγούστου και Σεπτεμβρίου του 2014. Τον Απρίλιο του 2016 οι ημερήσιες αφίξεις μειώνονται στις 55 και έκτοτε διατηρούνται (με λίγες εξαιρέσεις) πάνω κάτω σε αυτά ή και σε εμφανώς κατώτερα επίπεδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΜΕΣΩΝ ΟΡΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ ΑΝΑ ΜΗΝΑ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ ΤΑ ΕΤΗ 2015 ΚΑΙ 2016

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015:	25
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015:	35
ΜΑΡΤΙΟΣ 2015:	113
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015:	181
ΜΑΙΟΣ 2015:	270
ΙΟΥΝΙΟΣ 2015:	558
ΙΟΥΛΙΟΣ 2015:	972
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015:	1.726
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015:	2.990
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015:	4.580
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2015:	3.884
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015:	2.243
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2016:	1.420
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016:	1.047
ΜΑΡΤΙΟΣ 2016:	472
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016:	55

Αυτά τα δεδομένα δείχνουν ουσιαστικά ότι από τον Απρίλιο του 2016 μειώνονται δραστικά οι ανάγκες αρχικής υποδοχής, δηλαδή μειώνονται οι ανάγκες σε τρόφιμα και είδη ρουχισμού και υπόδησης, όπως και οι ανάγκες μετακίνησης

από τα σημεία αποβίβασης του νησιού (κατά κύριο λόγο τη Σκάλα Σκαμιάς στο Βορειοανατολικό άκρο της Λέσβου) προς το λιμάνι της Μυτιλήνης. Την ίδια στιγμή, όμως, προκύπτουν νέα δεδομένα που αφορούν όχι πλέον βραχυπρόθεσμες ανάγκες πολλών χιλιάδων ατόμων που παραμένουν λίγες μέρες στο νησί, αλλά μακροπρόθεσμες ανάγκες λίγων χιλιάδων ατόμων που βρίσκονται εγκλωβισμένα στο νησί και χωρίς ορατές προοπτικές συνέχισης του ταξιδιού τους προς τη Β. Ευρώπη.

Παραμονή

Η παραμονή μεταναστών και προσφύγων στη Λέσβο μετά την εφαρμογή της συμφωνίας Τουρκίας και ΕΕ έγινε και παραμένει ακόμα ένα από τα πιο δραματικά προβλήματα. Σήμερα υπάρχουν τρεις πρακτικές δυνατότητες σχετικά με τον τρόπο παραμονής των μεταναστών και προσφύγων στο νησί της Λέσβου: (α) η παραμονή στο κλειστό κέντρο κράτησης στη Μόρια (hot spot), (β) η διαμονή σε ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας οργανωμένα είτε από δημόσιες υπηρεσίες σε συνεργασία με ΜΚΟ (κέντρο Καρρά Τεπέ) είτε από τοπικές εθελοντικές οργανώσεις (ΠΙΚΠΑ) και (γ) η διαμονή είτε σε σπίτια για οικογένειες ή ξενώνες για ασυνόδευτους ανήλικους ('δομές') εντός της πόλης της Μυτιλήνης ενοικιασμένα από ΜΚΟ είτε σε ξενοδοχεία στην περιφέρεια της πόλης ναυλωμένα επίσης από ΜΚΟ. Σημειώνεται ότι είναι αδύνατο να γίνει ένας απολύτως ακριβής προσδιορισμός του αριθμητικού καταμερισμού, στο μέτρο που οι ΜΚΟ που εμπλέκονται σε τέτοιες δραστηριότητες είναι αρκετές και δεν δημοσιεύουν σχετικά στοιχεία. Τον καταυλισμό του Καρρά Τεπέ οργάνωσε και διαχειρίζεται ο Οργανισμός Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης του Δήμου Λέσβου σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες. Εκεί δραστηριοποιούνται ΜΚΟ που ειδικεύονται σε θέματα φύλαξης παιδιών, ιατρικής περίθαλψης, διανομής φαγητού, αντιμετώπισης παρατεταμένων καταστάσεων έκτακτης ανάγκης κοκ. Στον Καρρά Τεπέ διαμένουν οικογένειες και άτομα (περίπου 1.000) σε ευάλωτη κατάσταση, όπως πολυμελείς οικογένειες, ανάπηρα άτομα και έγκυες. Από εθνοτική άποψη, πρόκειται κυρίως για Σύρους, Αφγανούς, Ιρακινούς και Πακιστανούς. Τον καταυλισμό του ΠΙΚΠΑ διαχειρίζεται το δίκτυο εθελοντικών οργανώσεων Λέσβου, με 20 εθελοντές και 10 εργαζόμενους, «Το Χωριό του Όλοι Μαζί». Εκεί διαμένουν επίσης οικογένειες και άτομα σε ευάλωτη κατάσταση, όπως οικογένειες με μικρά παιδιά και μονογονεϊκές οικογένειες και άτομα με τραυματισμούς (σωματικούς και ψυχολογικούς). Σε ενοικιασμένα σπίτια εντός της πόλης της Μυτιλήνης ή κοντά σε αυτή διαμένουν ασυνόδευτοι ανήλικοι πρόσφυγες (κάτω των 18 ετών) που βρίσκονται υπό την προστασία ΜΚΟ, οι οποίες ειδικεύονται στη φύλαξη, απασχόληση και συνοδεία ανηλίκων χωρίς οικογένεια (Save the Children, Μετάδραση, Ηλιαχτίδα και

άλλες). Επίσης, διαμένουν ορισμένες οικογένειες προσφύγων με μικρά παιδιά που είτε έχουν την αντίστοιχη οικονομική δυνατότητα είτε στηρίζονται από το πρόγραμμα προσωρινής στέγασης προσφύγων που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή από ΜΚΟ. Τέλος, στο hot spot της Μόριας, που λειτουργεί υπό την ευθύνη του Υπουργείου Εσωτερικών, διαμένουν κατά κύριο λόγο μετανάστες (περίπου 4.000) που ταξίδεψαν ατομικά ή κατά ομάδες κυρίως από το Πακιστάν και το Αφγανιστάν.

Μετά την εφαρμογή της συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας η κατάσταση διαμορφώνεται σταδιακά ως εξής. Στις αρχές Απριλίου περίπου 3.000 άνθρωποι βρίσκονταν στο hot spot (κέντρο κράτησης) της Μόριας. 1.000 περίπου άτομα -μετά και τις τελευταίες μετακινήσεις ευάλωτων ομάδων - βρίσκονταν στο ανοιχτό κέντρο του Καρά Τεπέ και περίπου 600 άτομα που είχαν φτάσει πριν τις 20 Μαρτίου, ήταν διασκορπισμένα στο νησί και είτε είχαν την οικονομική δυνατότητα να μένουν σε ξενοδοχείο ή να νοικιάσουν σπίτι, είτε έμεναν σε κατασκηνώσεις που έχουν στήσει εθελοντές σε διάφορα μέρη (π.χ. καταυλισμός ΠΙΚΠΑ) και σε παραλίες (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 14). Σύμφωνα με στοιχεία της Αστυνομίας, στις αρχές Ιουνίου στο νησί βρισκότουσαν εγκλωβισμένοι ζούσαν 3.252 άτομα. Περίπου 1.000 από αυτά ζούσαν στον καταυλισμό του καρά Τεπέ και περίπου 2.300 άτομα στο hot spot της Μόριας (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 15). Σήμερα, έχουμε στο νησί περίπου 6.500 άτομα. Τα πληθυσμιακά δεδομένα και η εθνοτική σύνθεση ανά περίπτωση δομής έχουν ως εξής.

Ο μεταναστευτικός πληθυσμός του Κέντρου της Μόριας παρουσιάζει τον Νοέμβριο του 2017 μια διαφοροποίηση το τελευταίο δίμηνο, διότι άλλαξαν αρκετά τα δεδομένα μετά τα επεισόδια που έγιναν στον ίδιο χώρο στις 19 Σεπτεμβρίου (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 16). Συγκεκριμένα και σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της αστυνομίας, ο πληθυσμός στο Κέντρο τον Σεπτέμβριο ανερχόταν σε 4.300 άτομα. Ωστόσο, από μια λεπτομερή καταγραφή που πραγματοποιήθηκε το πρώτο δεκαήμερο του Νοεμβρίου από την Υ.Α προέκυψε ένας αριθμός που πλησιάζει τα 3.000 άτομα και αυξάνει σταδιακά καθώς μετά τα επεισόδια και τη φυγή πολλών οικογενειών από το Κέντρο υπάρχουν κατά την τελευταία περίοδο αρκετές επιστροφές σε αυτό. Επίσης, υπάρχουν σήμερα 62 ασυνόδευτοι ανήλικοι, οι οποίοι όταν βρίσκονται θέσεις σε ξενώνες μετακινούνται σε αυτές τις εκτός Κέντρου δομές. Από τον συνολικό πληθυσμό του Κέντρου το 27% είναι Αφγανοί, το 14% Πακιστανοί και το υπόλοιπο 59% όλοι οι υπόλοιποι με μεγαλύτερη την ομάδα των Σύρων. Από τον πληθυσμό αυτόν το 30% είναι παιδιά έως 18 χρονών, 46% άνδρες και 24% γυναίκες.

Στον καταυλισμό του Καρά Τεπέ βρίσκονται 960 άτομα, εκ των οποίων το 48% είναι παιδιά, το 31% άνδρες και το 21% γυναίκες. Από εθνοτική άποψη, το

40% είναι Σύριοι, το 32% Αφγανοί και το 28% άλλες εθνότητες (κυρίως Ιρακινοί και Ιρανοί), Από άποψη κοινωνικής ευαλωτότητας, στον Καρά Τεπέ υπάρχουν οικογένειες, μόνες μητέρες, μονογονεϊκές οικογένειες και έγκυες γυναίκες.

Στον χώρο του πρώην ΠΙΚΠΑ βρίσκονται 100 άτομα περίπου κυρίως οικογένειες με μικρά παιδιά, μονογονεακές οικογένειες, άτομα με αναπηρίες λόγω τραυματισμών πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Από εθνοτική άποψη είναι κυρίως Σύριοι, Αφγανοί, Πακιστανοί και Αφρικανοί.

Σχετικά με τη φιλοξενία εκτός των οργανωμένων κέντρων και καταυλισμών, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, τον Νοέμβριο του 2016, στη Λέσβο υπάρχουν διάσπαρτοι εννέα ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων που φιλοξενούν 160 παιδιά (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 17). Η Υ.Α., μέσω των εταιρών της “Ηλιαχτίδα”, “Άρσις” και “Praksis”, παρέχει ήδη στέγαση σε περισσότερους από 200 ευάλωτους άνδρες, γυναίκες και παιδιά σε διαμερίσματα στη Μυτιλήνη (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 18).

Διαβίωση

Υπό τις παραπάνω συνθήκες παραμονής, οι συνθήκες διαβίωσης μεταναστών και προσφύγων διαφοροποιούνται σημαντικά ανά περίπτωση, κάθε φορά ανάλογα με τον χώρο παραμονής, την ηλικία και την οικογενειακή κατάσταση, την κατάσταση υγείας και την εθνοτική προέλευση. Οι συνθήκες διαβίωσης στο hot spot είναι κακές. Δεν υπάρχουν επαρκή δίκτυα αποχέτευσης (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 19), η ποιότητα της διαμονής και σίτισης είναι χαμηλού επιπέδου, ενώ συνήθως συνωστίζονται άτομα διαφορετικών εθνοτήτων με αντιπαλότητες, συμπλοκές (συνήθως μεταξύ Αφγανών και Πακιστανών), μαχαιρώματα και πυρπολήσεις που οδηγούν σε μεγάλες ή μικρότερες εξεγέρσεις, όπως έγινε στις 26 Απριλίου, (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 20), στις 15 Μαΐου (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 21), στις 2 Ιουνίου (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 22) και στις 18 Ιουλίου (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 23). Δεν σπανίζουν οι περιπτώσεις που πρόσφυγες πραγματοποιούν δημόσιες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας για τις πολύ κακές συνθήκες διαβίωσης στο hot spot (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 24). Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, η ελληνική ειδησιογραφία κατακλύζεται από δημοσιεύματα σχετικά με την έκρηξη φιάλης υγραερίου στο hot spot που προκάλεσε τον θάνατο μιας γυναίκας και ενός παιδιού και τον τραυματισμό 15 ακόμη ατόμων. Μετά την έκρηξη ακολούθησε εξέγερση προσφύγων που έβαλαν φωτιές σε διάφορα σημεία του καταυλισμού (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 25).

Σε ό,τι αφορά τον ανοικτό καταυλισμό του Καρρά Τεπέ, εκεί οι συνθήκες διαβίωσης είναι σαφώς καλύτερες δεδομένων των ευάλωτων συνθηκών των

φιλοξενουμένων (κυρίως οικογένειες), του μικρότερου συνωστισμού και της αποφασιστικής παρουσίας μηχανισμών και υπηρεσιών που προσφέρονται συνδυαστικά από δημόσιες και εθελοντικές ιδιωτικές δομές. Δεν υπάρχουν συρματοπλέγματα και οι πρόσφυγες διαμένουν σε οικίσκους και το φαγητό δεν σερβίρεται όπως το συσσίτιο σε ουρά, αλλά απευθείας στους οικίσκους (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 26).

Τα ίδια ισχύουν και στην περίπτωση του ανοικτού καταυλισμού του ΠΙΚΠΑ, που τελεί υπό τη διαχείριση του εθελοντικού δικτύου «Χωριό του Όλοι Μαζί» και φιλοξενεί άτομα και οικογένειες σε ευάλωτες καταστάσεις (άτομα με αναπηρίες, μόνες γυναίκες με παιδιά, οικογένειες των θυμάτων ναυαγίων κ.ά.). Τέλος, αναφορικά με τα ενοικιαζόμενα καταλύματα σε σπίτια και ξενοδοχεία, οι συνθήκες διαβίωσης είναι εμφανώς καλύτερες, στο μέτρο που υπάρχει μια πιο εξατομικευμένη φροντίδα σε καθημερινή βάση. Αυτή η δράση υλοποιείται από το πρόγραμμα προσωρινής στέγασης προσφύγων που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα χρήματα διαχειρίζεται η Ύπατη Αρμοστεία.

Τέλος, στις υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Κέντρου της Μόριας εργάζονται σήμερα 11 δημόσιοι υπάλληλοι και 48 συμβασιούχοι ορισμένου χρόνου, ενώ στις υπηρεσίες Ασύλου του Κέντρου 10 δημόσιοι υπάλληλοι. Στο προσωπικό αυτό προστίθενται οι 180 συμβασιούχοι του Υπουργείου Εσωτερικών υπό την εποπτεία του Δήμου, οι οποίοι κατανέμονται και δραστηριοποιούνται στις παραπάνω υπηρεσίες. Συγκεκριμένα οι υπάλληλοι της πρώτης υποδοχής ανέρχονται σε 192 ενώ αυξήθηκε και ο συνολικός αριθμός των υπηρεσιών ασύλου. Επίσης 50 εργαζόμενοι από τους Γιατρούς του Κόσμου συνεργάζονται σε σταθερή βάση με τις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής. Πέρα από το προσωπικό αυτό, στο Κέντρο εργάζονται άτομα εθνικών και διεθνών Οργανισμών καθώς και ΜΚΟ, ο αριθμός των οποίων μεταβάλλεται συνεχώς.

Περίθαλψη

Υπό μια έννοια, ολόκληρος ο προσφυγικός και μεταναστευτικός πληθυσμός που βρίσκεται εγκλωβισμένος στη Λέσβο μπορεί να χαρακτηριστεί ευάλωτος από άποψη υγείας, επειδή οι φυσικές, ψυχολογικές και συναισθηματικές συνθήκες διαβίωσής τους είναι κακές και οι ίδιοι υφίστανται, μεταξύ των άλλων, καταστάσεις ματαίωσης, απογοήτευσης και ακραίου άγχους. Ο εγκλωβισμός τους είναι και ιατρικός καθώς δυσκολεύει ακόμα περισσότερο η μεταφορά τους σε νοσοκομεία των μεγάλων αστικών κέντρων, μετά τη συμφωνία. Σε αυτά πρέπει να προστεθούν και οι δυσκολίες διαβίωσης που επισημάνθηκαν παραπάνω και που συνδέονται με την επισφαλή κατάσταση υγείας πολλών ανθρώπων, καθώς και με βασικές ελλείψεις σε μεγάλες υποδομές, όπως το hot spot.

Στο νησί υπάρχει ένα, υπό φυσιολογικές συνθήκες, σχετικά ικανοποιητικό δίκτυο παροχής υπηρεσιών υγείας που καλύπτει ανάγκες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας περίθαλψης. Φυσικά, η έλλειψη πόρων για την υγεία γίνεται τα τελευταία χρόνια περισσότερο εμφανής, εξαιτίας των πρόσθετων αναγκών που γεννά το μεταναστευτικό. Για παράδειγμα, η μείωση του ιατρικού προσωπικού και οι μειωμένες εφημερίες ειδικευμένων ιατρών είναι, όπως διαπιστώσαμε προηγουμένως, μια συνέπεια των μνημονιακών πολιτικών που εντείνει δραματικά το ζήτημα της επαρκούς περίθαλψης όταν στο πληθυσμό του νησιού προστίθενται αρκετές χιλιάδες νέων δυνητικών χρηστών των υπηρεσιών υγείας.

Πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι, εν όψει αυτής της έλλειψης βασικών πόρων, το Υπουργείο Υγείας ανακοίνωσε την υλοποίηση τεσσάρων έργων διαχείρισης του προσφυγικού (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 27). Στο πλαίσιο αυτό, μέσω του ΚΕΕΛΠΝΟ και με χρηματοδότηση από το έκτακτο ταμείο ασύλου και μετανάστευσης ύψους 24,2 εκατ. ευρώ για όλη την Ελλάδα, έχει προκηρύξει 850 θέσεις εργασίας 8μηνης διάρκειας, ανάμεσα στις οποίες και 146 γιατρών σε όλο το δημόσιο σύστημα υγείας, θέσεις οι οποίες δεν έχουν καλυφθεί ακόμα. Υπηρεσίες υγείας σε πρόσφυγες και μετανάστες προσφέρονται επίσης από εθελοντικές οργανώσεις όπως οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και οι Γιατροί του Κόσμου που απασχολούν επαγγελματικά εκπαιδευμένο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό. Ιατρικές δομές παροχής πρώτων βοηθειών από ΜΚΟ αναπτύχθηκαν στα χωριά που δέχθηκαν το μεγαλύτερο προσφυγικό κύμα. Το ίδιο συμβαίνει και στο hot spot της Μόριας, στο οποίο ενεργοποιούνται συγκεκριμένες ΜΚΟ που παρέχουν ιατρική περίθαλψη, χωρίς όμως και πάλι να μπορούν να αντιμετωπίσουν επείγοντα και σοβαρά περιστατικά για τα οποία γίνεται άμεση μεταφορά στο Νοσοκομείο.

Διαδικασίες ασύλου

Μέχρι τις αρχές ο καλοκαιριού του 2016 οι διαδικασίες ασύλου στο hot spot της Μόριας προχωρούσαν με μεγάλες καθυστερήσεις και δυσλειτουργίες, όπως προκύπτει από μαρτυρίες οργανώσεων που ειδικεύονται στο ζήτημα. Μια έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας μετά από έρευνα που έγινε στο hot spot της Μόριας αποκάλυψε σοβαρές δυσλειτουργίες στις διαδικασίες ασύλου και μάλιστα υπό άσχημες συνθήκες διαβίωσης και περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες και υποστήριξη (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 28). Το ζήτημα της τύχης των αιτήσεων ασύλου που κατέθεσαν από τις 20 Μαρτίου και μετά χιλιάδες άτομα παραμένει θολό και αδιευκρίνιστο. Δεν είναι επίσημα γνωστό πόσες αιτήσεις ασύλου κατατέθηκαν συνολικά, ούτε πόσες από αυτές έχουν απορριφθεί, ούτε τι χρόνος θα χρειαστεί για να αποφασίσουν τελεσίδικα τα δευτεροβάθμια όργανα προσφυγών.

Έγινε γνωστή, εντούτοις, μια ωμή παρέμβαση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής στη σύνθεση των Επιτροπών Προσφυγών. Συγκεκριμένα, για να ‘διασωθεί’ η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, η κυβέρνηση αποφάσισε να προχωρήσει χωρίς ουσιαστική αιτιολόγηση σε ευθεία παρέμβαση στη σύνθεση των Επιτροπών Προσφυγών, δημιουργώντας ερωτηματικά για το βαθμό σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων και του διεθνούς δικαίου. Με την ανακοίνωση των πρώτων απορριπτικών αποφάσεων για χορήγηση ασύλου από την Αρχή Προσφυγών, οι αιτούντες κατέφυγαν στις Επιτροπές Προσφυγών, οι οποίες κατά πλειοψηφία τους δικαίωσαν, αναγνωρίζοντας πως η Τουρκία δεν αποτελεί ασφαλή τρίτη χώρα. Όμως, με τροπολογία που κατέθεσε το υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 29) και ψηφίστηκε μαζί με τον Αναπτυξιακό Νόμο, η σύνθεση των Επιτροπών Προσφυγών άλλαξε, προβλέποντας τώρα την παρουσία δύο δικαστικών λειτουργών σε αυτές, με το αβάσιμο επιχείρημα ότι τα αιτήματα ασύλου θα εξετάζονται πλέον από νέα δικαιοδοτικά όργανα «με αυξημένες εγγυήσεις αμεροληψίας και ανεξαρτησίας» (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 30).

Όπως γίνεται αντιληπτό, μετά την 20^η Μαρτίου του 2016 οι διαδικασίες ασύλου τείνουν μάλλον να λάβουν έναν χαρακτήρα λειτουργικό ως προς τη συμφωνία Τουρκίας - ΕΕ και τις εσωτερικές ισορροπίες της ΕΕ. Με δεδομένα, μάλιστα, τα σοβαρά αδιέξοδα και τις βαθιές διαφωνίες στην προσπάθεια συνεννόησης μεταξύ των χωρών της ΕΕ σχετικά με τη διασυμφώνηση του αριθμού των προσφύγων που θα μπορούσε η κάθε χώρα να δεχθεί, φαίνεται ότι οι διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα τείνουν να επικεντρώνονται πολιτικά στην παραπομπή του ζητήματος σε έναν εξωτερικό και άκρως επισφαλή και αστάθμητο παράγοντα, όπως είναι η σημερινή Τουρκία.

Μετά από τη συμφωνία της 20^{ης} Μαρτίου του 2016 και με τα νέα δεδομένα που αυτή προβλέπει ξεκίνησαν οι διαδικασίες αναμόρφωσης των προδιαγραφών για τη χορήγηση ασύλου που οριστικοποιήθηκαν με τον πρόσφατο νόμο για το άσυλο, ο οποίος αποτελεί στην ουσία μια διευκόλυνση εφαρμογής των όρων της συμφωνίας και μια εναρμόνιση με τις προοπτικές που αυτή θέτει. Συγκεκριμένα, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στο θέμα της ταυτοποίησης καθώς οι υπηρεσίες πρώτης υποδοχής ονομάζονται υπηρεσίες υποδοχής και ταυτοποίησης (ΥΥΤ) και τα Κέντρα χαρακτηρίζονται πλέον ως Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ). Μέσα δε στα Κέντρα αυτά προβλέπεται η δημιουργία γραφείων για τη διευκόλυνση των διαδικασιών εθελούσιας επιστροφής των αλλοδαπών στις χώρες καταγωγής τους.

Παράλληλα γίνεται εμφανής διαχωρισμός ανάμεσα αφενός σε άτομα με χαμηλό προφίλ αναγνώρισης προσφυγικής ιδιότητας (οικονομικοί μετανάστες) για τα οποία εκδίδεται «απόφαση απέλασης αλλοδαπού βάσει διαδικασίας επα-

νεισδοχής» και καταχώρηση στον Εθνικό Κατάλογο των ανεπιθύμητων αλλοδαπών και αφετέρου σε άτομα υψηλού προσφυγικού προφίλ (προερχόμενα από εμπόλεμες ζώνες) τα οποία δεν καταχωρούνται στον αντίστοιχο κατάλογο.

Επιπλέον καταργείται το έντυπο «Βεβαίωση περί μη απομάκρυνσης για λόγους ανθρωπιστικούς» καθότι σύμφωνα με την κοινή δήλωση ΕΕ-Τουρκίας όλοι οι νεοεισερχόμενοι παράτυποι αλλοδαποί υπόκεινται σε διαδικασία επανεισδοχής (πλην ελαχίστων εξαιρέσεων). Στο πλαίσιο αυτό τα περιφερειακά γραφεία Ασύλου θα εισηγούνται συνέχιση της κράτησης με αιτιολογία ότι «υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρείται ότι ο αιτών υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας προκειμένου να καθυστερήσει ή να εμποδίσει την εκτέλεση απόφασης επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 2 (γ) του Νόμου 4375/2016 ενόψει της ενδεχόμενης άμεσης επανεισδοχής του στην Τουρκία» και θα καταβάλλεται προσπάθεια η εξέταση των αιτημάτων ασύλου να ολοκληρώνεται εντός των 25 ημερών παραμονής των αλλοδαπών στα ΚΥΤ.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

B

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
ΣΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Γενικός στόχος στην ενότητα αυτή είναι η διερεύνηση και η ανάδειξη των πολλαπλών επιπτώσεων που προκύπτουν από την προσφυγική κρίση στον τρόπο άσκησης, στη διατήρηση της κανονικής λειτουργίας και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από δημόσιους φορείς που εμπλέκονται στο πεδίο αυτό. Παράλληλος στόχος είναι ο εντοπισμός πιθανών αθέατων ή μη εμφανών επιπτώσεων που συντηρούν ενδεχομένως εστίες δυσλειτουργιών στην αντιμετώπιση του προβλήματος, αλλά και επιτυχημένων και αποδοτικών πρακτικών ώστε να ενισχυθεί η περαιτέρω εφαρμογή τους. —

Θεματικές κατηγορίες, στόχοι και μελέτες περίπτωσης

Ποιές υπηρεσίες δέχθηκαν το μεγαλύτερο βάρος στην προσπάθεια αντιμετώπισης της προσφυγικής κρίσης και ποιά η απάντησή τους σε αυτή;

Ειδικός στόχος στην ενότητα αυτή είναι η διερεύνηση και αποτύπωση των υπηρεσιών που προσφέρθηκαν για την υποστήριξη των μεταναστών και προσφύγων και πραγματοποιήθηκαν με την εποπτεία αρμόδιων δημοσίων φορέων, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και διαφόρων ειδικών μονάδων. Με τη συγκεκριμένη ερευνητική προσέγγιση επιχειρήθηκε α) η διερεύνηση της συχνότητας εμπλοκής των διαφόρων τύπων υπηρεσιών β) η εκτίμηση της σπουδαιότητάς τους ανάλογα με την αντικειμενική αναγνώριση των αναγκών των μεταναστών και των προσφύγων και γ) η αποτελεσματικότητα στην παροχή των υπηρεσιών αυτών αναφορικά με τους όρους αντιμετώπισης πραγματικών προβλημάτων της παραπάνω ομάδας που καλούνται να επιλύσουν.

Από την ερευνητική αυτή προσπάθεια εντοπίστηκαν και αποτυπώθηκαν οι ιδιαίτερες πτυχές των προβλημάτων με σκοπό να προταθούν τρόποι βελτίωσης επιμέρους συνθηκών, αλλά και πιθανών συνεργιών ανάμεσα σε φορείς και υπηρεσιών που προσβλέπουν σε κοινούς στόχους και σε ενιαίες πρακτικές επίλυσης των προβλημάτων. Η έρευνα στη θεματική αυτή ενότητα πραγ-

ματοποιήθηκε στο νησί της Λέσβου. Η επιλογή αυτή έγινε γιατί η Λέσβος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υποδέχθηκε το μεγαλύτερο κύμα μεταναστών και προσφύγων, παρέχοντας έστω και προσωρινή διαμονή στους ανθρώπους αυτούς. Η έρευνα πλαισιώνεται από τέσσερις μελέτες περίπτωσης.

Μελέτη περίπτωσης Δήμου Λέσβου (επιτόπιες συνεντεύξεις με βάση ημιδομημένο ερωτηματολόγιο)

Στην πρώτη μελέτη περίπτωσης εντοπίστηκαν και αποτυπώθηκαν οι υπηρεσίες που προσφέρονται από Οργανισμούς και φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο νησί της Λέσβου. Οι σχετικές ερωτήσεις των συνεντεύξεων αφορούσαν την ταυτότητα και το είδος των φορέων που παρεμβαίνουν, οι ειδικότητες και το εργασιακό καθεστώς των προσώπων που υλοποιούν τις δράσεις, το περιεχόμενο, τη συχνότητα και τη διάρκεια των δράσεων .

Με την πραγματοποίηση επιτόπιων συνεντεύξεων και τη χρήση ημιδομημένου ερωτηματολογίου που συντάχθηκε από την ερευνητική ομάδα, αξιοποιώντας όλη τη σωρευμένη εμπειρία που διαθέτουν τα μέλη της, προέκυψε μια πλήρης καταγραφή και αξιολόγηση των υποδομών, της επιλογής των δράσεων, αλλά και της επάρκειας των παρεμβάσεων των Οργανισμών και των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των συνθηκών αντιμετώπισης των προβλημάτων και αναβάθμισης του ρόλου τους επεκτείνοντας πιθανόν και τις δραστηριότητές τους.

■ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΔΗΜΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

Στον τομέα των δημοτικών υπηρεσιών πραγματοποιήθηκαν έξι συνεντεύξεις. Από αυτές οι δύο αφορούσαν ανώτατα στελέχη της δημοτικής αρχής του Δήμου Λέσβου, οι δύο μεσαία στελέχη του μόνιμου προσωπικού και οι δύο εργαζόμενους με μεγάλη εργασιακή και συνδικαλιστική εμπειρία και δραστηριότητα. Τα δεδομένα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις είναι αρκετά ενδιαφέροντα και αποτυπώνουν ορισμένα χαρακτηριστικά που αναδύθηκαν στην προσπάθεια του Δήμου να ανταποκριθεί στις μεγάλες και πολλαπλές ανάγκες υποδοχής, περίθαλψης, μεταφοράς κλπ. που δημιούργησε το τεράστιο για την κλίμακα της Λέσβου προσφυγικό κύμα ανάμεσα στον Ιούνιο του 2015 και στον Ιανουάριο του 2016. Μπορούμε να διακρίνουμε αυτά τα χαρακτηριστικά σε:

- Τάσεις λειτουργίας των δημοτικών υπηρεσιών σε συνθήκες εξαιρετικής πίεσης και έλλειψης πόρων
- Βαθμό συνεργασίας μεταξύ του Δήμου και άλλων δημόσιων φορέων
- Μορφές συσχέτισης μεταξύ του Δήμου και εθελοντικών οργανώσεων (ΜΚΟ)

- Τρόπους συνεργασίας του Δήμου με τους δημότες
- Διαμόρφωση σχέσεων μεταξύ δημοτικής αρχής και στελεχικού δυναμικού αφενός και εργαζομένων στον Δήμο αφετέρου.

Τάσεις λειτουργίας των δημοτικών υπηρεσιών σε συνθήκες εξαιρετικής πίεσης και έλλειψης πόρων

Είναι γνωστό ότι το φαινόμενο των μεταναστευτικών ροών από τα μικρασιατικά παράλια της Τουρκίας προς τα νησιά του Βόρειου Αιγαίου και ειδικά προς τη Λέσβο δεν είναι καινούργιο. Τα τελευταία χρόνια υπήρχε πάντοτε μια ροή μετανάστευσης ανθρώπων από διάφορες χώρες που διάβαιναν τα θαλάσσια σύνορα του Αιγαίου με στόχο την επιβίωση ή μια καλύτερη ζωή. Όμως το νέο στοιχείο είναι ότι αυτή η ροή αυξήθηκε δραματικά. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ., κατά το πρωτοφανές μεταναστευτικό κύμα που εκδηλώθηκε το πρώτο ενδεκάμηνο του 2015 σημειώθηκε αύξηση στις μεταναστευτικές ροές κατά 1.000% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα το 2014. Στην Ελλάδα συνελήφθησαν τότε για παράνομη είσοδο και παραμονή 797.370 μετανάστες σε σχέση με τους μόλις 72.632 που είχαν συλληφθεί την προηγούμενη χρονιά.

Η Λέσβος είναι το νησί που δέχτηκε τη μεγαλύτερη μεταναστευτική πίεση. Κατά το πρώτο ενδεκάμηνο του 2015 η αύξηση έφτασε το 3.821% σε σχέση με το 2014 (συνελήφθησαν 445.037 μετανάστες σε σχέση με τους 11.349). Ακολουθούν η Χίος (φέτος συνελήφθησαν 98.965 σε σχέση με τους μόλις 6.259 πέρυσι) και η Σάμος (φέτος 95.324 συλλήψεις, πέρυσι 7.373) (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 31).

Τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν ευκρινώς το γεγονός ότι το νησί της Λέσβου αναγκάστηκε από τα μέσα του καλοκαιριού του 2015 να αντιμετωπίσει μια ανθρωπιστική κρίση πρωτοφανών διαστάσεων για την οποία οι μηχανισμοί του κράτους και της τοπικής αυτοδιοίκησης ήταν εντελώς απροετοίμαστοι. Είναι χαρακτηριστικά τα ακόλουθα σχετικά αποσπάσματα από τις σχετικές συνεντεύξεις:

«Ο Δήμος βρέθηκε στο κέντρο αυτής της κρίσης χωρίς να έχει και τη πλήρη αρμοδιότητα απλά, επειδή είναι μια εξουσία που είναι πιο κοντά στον πολίτη από ό,τι το κράτος, κλήθηκε να αντιμετωπίσει καταστάσεις πολλές φορές χωρίς να έχει την αρμοδιότητα ή τα μέσα. Η δομή του είναι φτιαγμένη για να εξυπηρετεί τους πολίτες. Ήταν πρωτόγνωρη εμπειρία» (Α΄ εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Όταν ξέσπασε η κρίση δεν υπήρχε απολύτως τίποτα, ούτε ευρωπαϊκή πολιτική, ούτε ελληνική ούτε μηχανισμός διαχείρισης και τότε ήταν και η περίοδος που δεν υπήρχε κυβέρνηση. Κάποιος έπρεπε να αναλάβει το βάρος» (Α΄ στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Βλέπω ότι στο Δήμο Λέσβου κανείς δεν είχε την εμπειρία και αυτή τη στιγμή χειρίζονται με πολύ καλύτερο τρόπο κάποια πράγματα, μάθανε να αντιλαμβάνονται κατευθείαν το πρόβλημα» (Α' μεσαίο στέλεχος).

«Όταν παρουσιάστηκε το πρόβλημα των μεταναστευτικών ροών προσπαθήσαμε με κάθε τρόπο να μην αιφνιδιαστούμε. Το διαχειριστήκαμε πολύ καλά, ήταν πρακτικό το θέμα όχι θεωρητικό, το κάναμε χωρίς βοήθεια. Σε μια στιγμή που το κράτος ήταν ανύπαρκτο» (Β' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Κανένας δεν ήταν έτοιμος στη χώρα μας να αντιμετωπίσει μια τέτοια ανθρωπιστική κρίση. Όσον αφορά τις δημόσιες υπηρεσίες, ο Δήμος είναι εκείνος που θα τρέξει γιατί εκείνος έχει το προσωπικό και προσφέρει έργο, συνήθως οι άλλες υπηρεσίες έχουν ελεγκτικό χαρακτήρα, π.χ. το υγειονομικό θα έρθει να ελέγξει και να πει ότι η κατάσταση είναι ανθυγιεινή Δήμε πρέπει να παρέμβεις!» (Β' μεσαίο στέλεχος).

Σε αυτές τις συνθήκες «εκτάκτου ανάγκης» και σοβαρής έλλειψης πόρων (ανθρώπινων, οικονομικών, υλικών, τεχνικών κτλ), οι δημοτικές υπηρεσίες βρέθηκαν μπροστά στο δύσκολο έργο της αντιμετώπισης μια πολύπλευρης ανθρωπιστικής κρίσης που απαιτούσε σύνθετες δράσεις, συντονισμό, πρακτική αποτελεσματικότητα και εξισορρόπηση μεταξύ των αναγκών των προσφύγων-μεταναστών και των δημοτών. Με δεδομένο ότι στη χώρα μας τα σχέδια αντιμετώπισης ανθρωπιστικών κρίσεων ή φυσικών και οικολογικών καταστροφών παραμένουν εν πολλοίς σχέδια επί χάρτου (π.χ. η **Πολιτική Σχεδίαση Εκτάκτων Αναγκών**, που οργανώνεται από το κράτος για να εκπονεί και να εφαρμόζει σχέδια αντιμετώπισης κρίσεων, ασχολείται τα τελευταία χρόνια κυρίως με τις αγροτικές αποζημιώσεις) (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 32), η αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης του καλοκαιριού του 2015 έπρεπε να γίνει χωρίς να προϋπάρχει σχέδιο, προετοιμασία ή σχετική εμπειρία, κυριολεκτικά *ex nihilo*.

Με αυτό το δεδομένο, το ζητούμενο ήταν με ποιο τρόπο και σε ποιο βαθμό θα μπορούσε ο Δήμος Λέσβου, που εκ των πραγμάτων ανέλαβε το μεγαλύτερο βάρος του έργου που αντιστοιχούσε στις δημόσιες πολιτικές υπηρεσίες του νησιού, να δραστηριοποιηθεί όσο γίνεται πιο αποτελεσματικά. Το βασικό πρόβλημα που αναδεικνύεται από όλες τις συνεντεύξεις δεν είναι τόσο η έτσι κι αλλιώς σοβαρή έλλειψη πόρων δράσης στο Δήμο (προσωπικό, εξοπλισμός, υποδομές κτλ.) όσο το γεγονός ότι οι αυστηρές γραφειοκρατικές προϋποθέσεις σε νομικό, διοικητικό και κανονιστικό επίπεδο εμπόδιζαν (και εμποδίζουν) την ταχεία αντίδραση στο επίπεδο κινητοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και αξιοποίησης των υποδομών. Με άλλα λόγια, ένα δήμος με προσωπικό 85 μονίμων εργαζομένων και 37 που είναι συμβασιούχοι με 8μηνες συμβάσεις (Β' εργαζόμενος συνδικαλιστής) και λειτουργώντας σε ένα ασφυκτικό μνημονιακό θεσμικό περιβάλλον, που περιορίζει δραστικά τις δυνατότητες πρόσληψης έκτακτου προσωπικού και την πραγματοποίηση δαπανών που δεν προβλέπο-

νται ρητά από τις δεσμεύσεις της χώρας έναντι των δανειστών της, κλήθηκε όντας απροετοίμαστος να ανταποκριθεί στις πολλαπλές και άμεσες ανάγκες εκατοντάδων χιλιάδων ευάλωτων ανθρώπων όλων των ηλικιών και από διαφορετικές χώρες προέλευσης, διατηρώντας παράλληλα τις υπόλοιπες υπηρεσίες του προς τους δημότες.

Πώς ανταποκρίθηκε λοιπόν σε αυτή τη σοβαρή πρόκληση; Τα δεδομένα που προκύπτουν από όλες τις συνεντεύξεις δείχνουν ότι η στρατηγική που αναγκάστηκε να εφαρμόσει ο Δήμος εν προκειμένω ήταν η επιλογή «ευέλικτες πρακτικές versus γραφειοκρατία». Οι απαγορεύσεις προσλήψεων (οι προσλήψεις επιτρέπονται μόνο υπό την προϋπόθεση ότι μπορούν να καλύπτονται οικονομικά από τα ανταποδοτικά τέλη των δημοτών, κάτι που ουσιαστικά τις αποτρέπει), οι βραδυκίνητες διαδικασίες έγκρισης δαπανών και τροποποίησης αδειών χρήσης που αφορούν σε δημιουργία υποδομών έκτακτης ανάγκης (π.χ. τροποποίηση χρήσης για χώρους υποδοχής και παραμονής μεταναστών όπως ο Καρρά Τεπές, διαμόρφωση χώρου υποδοχής στη Μόρια, νεκροταφεία για τους πρόσφυγες που πνίγονται στο Αιγαίο κλπ.), όλα αυτά διαμόρφωσαν ένα ανασχετικό κανονιστικό πλαίσιο παρέμβασης σε συνθήκες στις οποίες ήταν απολύτως αναγκαίο να υπάρξουν δράσεις ταχείας, στοχευμένες και αποτελεσματικές απέναντι σε ανάγκες τεράστιες και πολύπλευρες. Η λύση που εκ των πραγμάτων προκρίθηκε από τις δημοτικές υπηρεσίες, λοιπόν, ήταν να κινηθούν με πρωτοβουλίες που κινούνταν «στα όρια της νομιμότητας, όπως φαίνεται ανάγλυφα και από τις σχετικές μαρτυρίες:

«Κάναμε πράγματα που δεν ήταν στις αρμοδιότητές μας, πολλές φορές έξω και από το νομικό πλαίσιο, ήμασταν αναγκασμένοι να ενεργούμε άμεσα χωρίς να περιμένουμε την νόμιμη γραφειοκρατική οδό γιατί ήταν μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης. (...) Πχ. το νεκροταφείο στο Κάτω Τρίτος έγινε παράνομο γιατί κανονικά ήθελε 2 χρόνια με τις κανονικές διαδικασίες, ακόμα το νεκροταφείο δεν έχει άδεια!» (Α' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Αναγκάστηκα να προσλάβω προσωπικό μέσω της εταιρείας της ΔΕΔΑΠΑΛ, αυτό μου έλεγε η συνείδηση μου και αυτό έκανα. Δεν θα μπορούσα να ανταπεξέλθω αν δεν το έκανα αυτό. Οι ροές ήταν 7.000 τη μέρα, και ο καθένας άφηνε τα σωσίβιά του, τα σκουπίδια του, οι βάρκες όλα, τα απορρίμματα, να κρατήσουμε παράλληλα τις ισορροπίες με τον κόσμο εδώ να μη θεωρηθούν εγκαταλελειμμένοι, κάνοντας μια απέραντη χωματερή το νησί μας και συνάμα επειδή πλησίαζε καλοκαίρι να έχουμε και μια καλή εικόνα στο νησί μας από θέμα καθαριότητας» (Β' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Είναι δεσμευτικό το νομικό πλαίσιο. Παρ' όλα αυτά όταν είχαμε το πρόβλημα μόνο αυτό δεν κοίταζα. Δεν κοίταζα το 'νόμιμον'» (Β' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Σε ότι αφορά το Δήμο ήταν επαρκείς οι πόροι ακόμα και από μη σύννομες

διαδικασίες εξεύρεσης πόρων. Όταν χρησιμοποιείς χρήματα από τα ανταποδοτικά για να έχεις εργαζόμενους για να τους διαθέσεις για το μεταναστευτικό είναι μη θεσμοθετημένη διαδικασία, παίρνεις από ένα κομμάτι για να το πας κάπου αλλού για να αντιμετωπίσεις ένα πρόβλημα, υπάρχει παρανομία στη μέση αλλά το κάνεις για να λύσεις ένα πρόβλημα. Αναγκάστηκε (ο Δήμος) να φύγει από τα νόμιμα πλαίσια κατά πολύ για να ανταποκριθεί στο πρόβλημα, ακόμα και μεταφορά πόρων. (...). «Όταν έχεις τριάντα χιλιάδες κόσμο στο δρόμο δεν μπορείς να περιμένεις και να κοιτάς τι γράφει ο νόμος, εκείνη τη στιγμή πρέπει άμεσα να δώσεις λύσεις. (Α΄ μεσαίο στέλεχος).

«Από άποψη οργάνωσης και στελεχικού δυναμικού ο Δήμος είχε ελλείψεις αλλά προσπάθησε να προσαρμοστεί και σε μεγάλο βαθμό τα κατάφερε (...) με διαδικασίας πολλές φορές στα όρια της νομιμότητας. (...). Πολλές φορές ορισμένα πράγματα γινόντουσαν καθ' υπέρβαση της νομοθεσίας και όσον αφορά την απασχόληση των ανθρώπων (...) και όσον αφορά την εκτέλεση των έργων που χρειαζόντουσαν να γίνουν, των αναθέσεων κλπ. Η ανάγκη να γίνουν γρήγορα κάποια πράγματα οδήγησε σε κάποιες διαδικασίες που ξέφευγαν της λογικής του Δημοσίου» (Β΄ εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Ξεφύγαμε από το νομικό πλαίσιο με ευθύνη δικιά μας, το κάναμε για λόγους αλληλεγγύης και υποχρέωσης προς τους πολίτες της Μυτιλήνης» (Α΄ εργαζόμενος συνδικαλιστής).

Άλλωστε, το ίδιο πράγμα δήλωνε ο Δήμαρχος Λέσβου σε δημόσια παρέμβασή του:

«Δεν ήταν λίγες οι φορές που έπρεπε να λειτουργήσω πάνω από γραφειοκρατικές διαδικασίες και στα όρια της νομιμότητας» (από ομιλία του Δημάρχου Λέσβου,).

Το ζήτημα των 'ευέλικτων πρακτικών' που αξιοποίησε ο Δήμος ήρθε στη δημοσιότητα και από δημοσιεύματα τοπικών εφημερίδων σχετικά με τις προσλήψεις, τη διαχείριση των κονδυλίων και τη συνεργασία με τις ΜΚΟ σε ό,τι αφορά το προσφυγικό. Συγκεκριμένα, η δημοτική αρχή κατηγορήθηκε για έλλειψη διαφάνειας στη διάθεση των κονδυλίων που διέθεσαν ΜΚΟ στη ΔΕΔΑΠΑΛ ('Διαδημοτική Επιχείρηση Διαχείρισης Απορριμμάτων και Περιβαλλοντικής Ανάπτυξης Λέσβου') με σκοπό την πρόσληψη έκτακτου προσωπικού για την καθαριότητα, καθώς και για σχέσεις 'αμοιβαίας επιρροής' μεταξύ της δημοτικής αρχής και ορισμένων ΜΚΟ που απασχολούσαν προσωπικό, στον διακανονισμό των προσλήψεων σε αυτές τις εθελοντικές οργανώσεις (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 33).

Σε κάθε περίπτωση, όμως, όπως είδαμε παραπάνω, τα δεδομένα των συνεντεύξεων και από τις τρεις ομάδες συνεντευξιζόμενων αποκαλύπτουν ότι οι μηχανισμοί του Δήμου βρέθηκαν αντικειμενικά απροετοίμαστοι μπροστά στο έργο του συντονισμού των δράσεων αλλά και της υλοποίησης των πολιτικών αντι-

μετώπισης της κρίσης και αυτό οδήγησε στην υιοθέτηση των μόνων πρακτικών (των ‘ευέλκτων’, δηλαδή) που θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στην κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην οποία βρέθηκε το νησί για περίπου οκτώ μήνες.

Βαθμός συνεργασίας μεταξύ του Δήμου και άλλων δημόσιων φορέων

Το γεγονός ότι οι δημοτικές υπηρεσίες ανέλαβαν το μεγάλο κομμάτι της συνολικής προσπάθειας για το προσφυγικό ζήτημα δεν σημαίνει ότι κάτι τέτοιο προβλεπόταν από κάποιο σχέδιο εκτάκτων αναγκών που είχε εκπονηθεί κεντρικά και που η υλοποίησή του είχε ανατεθεί στην τοπική αυτοδιοίκηση. Στην πραγματικότητα, τα υφιστάμενα σχέδια εκτάκτων αναγκών και οι πρακτικές δυνατότητες των δημοτικών αλλά και συνολικά των δημόσιων υπηρεσιών ανταποκρίνονται σε ‘προβλεπόμενες έκτακτες ανάγκες’, όπως π.χ. οι πολύ κακές καιρικές συνθήκες (‘θεομηνίες’) που απαιτούν άμεσες παρεμβάσεις για διάνοιξη οδών, καθαρισμό φρεατίων, επιδιόρθωση κατεστραμμένων αγροτικών δρόμων, επιδιόρθωση ζημιών σε περιοχές ευθύνης του Δήμου κτλ. Επομένως, όταν ο Δήμος ανέλαβε να συντονίσει τις δημόσιες υπηρεσίες του νησιού και να υλοποιήσει πολιτικές παρέμβασης βρέθηκε μπροστά στη ανάγκη να συνεργαστεί με όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες (κυρίως Αστυνομία, Λιμενικό, Περιφερειακή Διεύθυνση, Γενική Γραμματεία Νησιωτικής Πολιτικής, Νοσοκομείο, ΙΚΑ).

Σε αυτό πλαίσιο δυναμικής συνεργασίας, ο Δήμος αναδείχθηκε εκ των πραγμάτων σε κρίσιμο κρίκο της ‘δημόσιας αλυσίδας’, δηλαδή έγινε ο μηχανισμός που ‘δοκίμασε’ τις αντοχές της παλαιότερης συνεργασίας μεταξύ δημόσιων υπηρεσιών σε συνθήκες πραγματικής έκτακτης ανάγκης. Με άλλα λόγια, η ανθρωπιστική κρίση που βίωσε το νησί κατέδειξε, μεταξύ άλλων, τις συνολικές ανεπάρκειες των δημόσιων υπηρεσιών, αλλά και τις μεταξύ τους αδυναμίες συνεννόησης, συντονισμού και πρακτικής συνεργασίας για ένα κοινό στόχο. Η εμπειρία που ως φορέας-συντονιστής απέκτησε ο Δήμος συνολικά στο ζήτημα των δυνατοτήτων συνεργασίας μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών είναι σημαντική τόσο για την πραγματολογική διαπίστωση των προβλημάτων που ανέκυψαν στην πορεία της κρίσης όσο και για τις κινήσεις που πρέπει να γίνουν στο άμεσο μέλλον για ξεπεραστούν ή τουλάχιστον να αμβλυνθούν αυτά τα προβλήματα. Προφανώς, όλες οι δημόσιες υπηρεσίες στη Λέσβο οφείλουν να προβληματιστούν για τη δική τους ετοιμότητα αντίδρασης, συντονισμού και συνεργασίας στην αντιμετώπιση ανθρωπιστικών κρίσεων. Είναι χαρακτηριστικά τα ακόλουθα αποσπάσματα συνεντεύξεων:

«Άπειρα χαρτιά από υπηρεσίες προς το Δήμο ότι θα πάτε να καθαρίσετε εκεί ή να μαζέψετε βάρκες. Η ευθύνη των άλλων υπηρεσιών ήταν να καταγράφουν κάνοντας μια αυτοψία την κατάσταση, είχαν δηλαδή ελεγκτικό χαρακτήρα. Ο Δήμος έπρεπε να τρέξει και να κάνει τη δουλειά» (B’ μεσαίο στέλεχος).

«Όχι μόνο δεν είχαμε τη στήριξη, αλλά κρατικές υπηρεσίες όπως το ΙΚΑ μου έριξαν πρόστιμο γιατί στη ΔΕΔΑΠΑΛ λειτουργεί καθεστώς με ‘μπλοκάκια’, λειτουργούν ως εργολάβοι καθαριότητας. Αυτό το πράγμα είναι απαράδεκτο γιατί σε εποχή που είχαμε κρίση και ο Δήμαρχος καλώς έπραξε να βγάλει το νησί σε έκτακτη ανάγκη, άσχετα που δεν εισακούστηκε, αν ζούσατε όμως αυτή τη στιγμή που είχαμε 25-30.000 ανθρώπους μόνο μέσα στην πόλη, όλοι τότε, υπηρεσίες ελεγκτικές ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, κρυβόντουσαν και δεν παρουσιάστηκε κανένας και θυμήθηκαν τώρα να έρθουν να απειλήσουν με πρόστιμα ή να τραβάνε εμένα στα δικαστήρια γιατί ανταπεξήλθαμε σε κάποιο πρόβλημα που υπήρχε. Τολμώ να πω ότι η κεντρική εξουσία κάνει ότι δεν τα βλέπει αυτά. (...) Από την Περιφέρεια έχω μεγάλο παράπονο ως υπηρεσία καθαριότητας που δεν παρουσιάστηκε πουθενά και δεν έδωσε καμιά βοήθεια. Πρόσφατα αν δεν απατώμαι κιόλας έλαβε 4.000.000 ευρώ για το μεταναστευτικό. Με τη Γ. Γραμματεία (Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής), έχω παράπονο κι απ’ αυτή. Με Αστυνομία και Λιμενικό είχαμε άφογη συνεργασία, θέλω να τους δώσω συγχαρητήρια» (Β’ στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Στην αρχή οι μόνοι με τους οποίους είχαμε ασχοληθεί ήταν εξ’ ανάγκης το Λιμενικό και η Αστυνομία. Μεταξύ τους δεν υπήρχε συντονισμός, εκεί είναι μια παράλειψη που πρέπει να καλυφθεί, γιατί σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να υπάρχει συντονιστικό όργανο που να κατευθύνει όλες τις υπηρεσίες που εμπλέκονται. Αυτόν τον ρόλο τον αναλάβαμε εμείς σε συνεργασία με τον Λιμενάρχη και τον Αστυνομικό διευθυντή, βρήκαμε μια χημεία και μπορέσαμε και συνεργαστήκαμε. Δε πήγαν όλα τέλεια, γιατί μέσα στους χώρους αυτών των δύο σωμάτων υπάρχουν και ακροδεξιά στοιχεία, ναι μεν απομονώθηκαν αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν. Στη συνέχεια είχαμε μια συνεργασία με τη Γ. Γραμματεία όταν ήρθε ο Γιάννης Γιανέλλης σε επίπεδο κυβερνητικής πολιτικής με ένα συντονιστικό ρόλο στο να καταγραφούν οι ΜΚΟ που ήταν σημαντικό και έπρεπε να γίνει. Η Περιφέρεια δεν είχε εμπλακεί ιδιαίτερα, μόνο σε ιδέες και κουβέντες. Είναι και θέμα όμως κεντρικών κατευθύνσεων, έπρεπε να υπάρχει ένας κεντρικός συντονιστής που δεν υπήρχε και έτσι πιο πολύ σ’ αυτό βοήθησε η Ύπατη Αρμοστεία κυρίως για το στήσιμο των χώρων» (Α’ στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Εμείς είχαμε πολύ καλή συνεργασία με την Αστυνομία και συνεργαζόμαστε και τώρα στο χοτ σποτ και με το Λιμεναρχείο συνεργαστήκαμε πολύ καλά. Με τη Γ. Γραμματεία ασχολήθηκε περισσότερο η δημοτική αρχή. Η αιρετή Περιφέρεια δεν πήρε πρωτοβουλίες όλη τη δουλειά την έκανε ο Δήμος» (Α’ εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Υπήρχε ένα τεράστιο πρόβλημα στη συνεργασία του Δήμου με το κράτος. Το κράτος δεν υπήρχε, ειδικά το πρώτο εξάμηνο που εκπροσωπούνταν από τη Γενική Γραμματεία Αιγαίου δεν ήταν σε καμιά διαδικασία, από την πιο απλή να βάλει λεωφορεία για να μην περπατάνε οι άνθρωποι 60χλμ μέχρι την πιο δύσκολη να

μπορούν να γίνονται γρήγορα οι πιστοποιήσεις. Η αστυνομία και το λιμενικό είχαν τις γνωστές αγκυλώσεις που έχουν σαν φορείς άσκησης εξουσίας και αυτό δημιουργούσε πολλές φορές προβλήματα» (B' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

Μορφές συσχέτισης μεταξύ του Δήμου και εθελοντικών οργανώσεων (ΜΚΟ)

Το γεγονός ότι ο Δήμος βρέθηκε, ως συντονιστικός φορέας αλλά και ως φορέας υλοποίησης παρεμβάσεων, στο κέντρο μιας κρίσης ανθρωπιστικού και κοινωνικού χαρακτήρα τον έθεσε εκ των πραγμάτων έναντι της προοπτικής να συνεργαστεί με διεθνείς και εθνικές εθελοντικές οργανώσεις. Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) στην υποδοχή, μεταφορά και περίθαλψη των μεταναστών και προσφύγων στάθηκε σημαντικός, ιδίως κατά την κορύφωση της κρίσης (Ιούνιος - Δεκέμβριος 2015) στην οποία περίπου μισό εκατομμύριο άνθρωποι από την Αφρική και την Ασία κατέφτασαν στις ακτές της Λέσβου (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 8). Πράγματι, γίνεται φανερό και από τα καταγεγραμμένα στοιχεία των δραστηριοτήτων των ΜΚΟ στο νησί που παρουσιάζει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 34) ότι οι ΜΚΟ διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο αυτή την περίοδο. Αυτή η καταγραφή της ΥΑ δείχνει πως σε σύνολο περίπου 45 πιστοποιημένων ΜΚΟ (στην πραγματικότητα υπήρξαν και άλλες εθελοντικές οργανώσεις που δραστηριοποιήθηκαν και που δεν πιστοποιήθηκαν επισήμως) αναπτύχθηκαν 185 διαφορετικές δράσεις των ΜΚΟ κατανεμημένες κατά τομέα παρέμβασης και γεωγραφικό σημείο!

Η δυναμική, ωστόσο, της συσχέτισης του Δήμου με τις εθελοντικές οργανώσεις διαπερνάται από αντιφατικά χαρακτηριστικά. Σχεδόν όλες οι συνεντεύξεις μαρτυρούν την αντιφατική σχέση που ανέπτυξε ο Δήμος με τις ΜΚΟ: διαπιστώνεται ότι στην πρώτη περίοδο της κορύφωσης της κρίσης (Ιούνιος - Οκτώβριος) υπήρξε μια αμοιβαία διάθεση συνεργασίας, ενώ τη δεύτερη περίοδο (Νοέμβριος 2015 - Ιούνιος 2016) παρατηρήθηκαν φαινόμενα διαφωνιών και σύγκρουσης του Δήμου με ορισμένες οργανώσεις. Ταυτόχρονα, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, ο Δήμος υφίσταται σκληρή κριτική και κατηγορείται από δημοσιεύματα ότι ορισμένες φορές αναπτύσσει μια αδιαφανή και αμοιβαία επωφελή σχέση με συγκεκριμένες ΜΚΟ που υλοποιούν και χρηματοδοτούν δραστηριότητες στο νησί.

«Στο πρώτο διάστημα είχαμε εξαιρετική συνεργασία, αν δεν είχαν έρθει δεν θα είχαμε ανταποκριθεί. Μας βοήθησαν και με την τεχνογνωσία τους και στο ηθικό κομμάτι και την ψυχολογική στήριξη και τη δική μας και μας βοήθησαν και οικονομικά. Μετά ήρθαν πολλές οργανώσεις που ερχόταν για τις “φωτογραφίες” και όχι για να κάνουν σοβαρή δουλειά. Δε θέλω να μηδενίσω όμως, σοβαρές οργανώσεις μας πρόσφεραν πραγματικά πολύ σημαντική βοήθεια. (...) Κάνανε

(οι ΜΚΟ) συμβάσεις με μας μέχρι πρότινος και ανάλαβαν και αυτό όλο το έργο οπότε είχαμε και μια εξάρτηση από αυτούς. Δεν είναι ωραίο να έχεις εξαρτήσεις. Και άμα ήξερα ότι είναι από μια σοβαρή ΜΚΟ που κάνει δουλειά με διαφάνεια κλπ. να το δεχτώ, αλλά δεν μπορώ να έχω εξάρτηση που επί της ουσίας έχω εγώ την ευθύνη για πράγματα και κονδύλια που δε διαχειρίζομαι» (Α' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Πρέπει να τις χωρίσουμε (τις εθελοντικές οργανώσεις) σε δυο κατηγορίες. Υπάρχει ο εθελοντισμός της προσφοράς ο ανιδιοτελής που τον κάνω γιατί μ' αρέσει γιατί θέλω να βοηθήσω. Και εκείνος των ΜΚΟ. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε για εθελοντισμό με αυτούς τους παχυλούς μισθούς που παίρνουν οι ΜΚΟ γιατί εκπροσωπούν συμφέροντα αλλά δημιουργούν και πρόβλημα. Δεν μπορώ να ακυρώσω, παρ' όλα αυτά, την ομάδα διάσωσης, τους εθελοντές πυρόσβεσης ή όλους εκείνους που όταν καλούνται έρχονται κατευθείαν. Δεν μπορώ να πω όμως εθελοντές τις οργανώσεις, ειδικά εκείνες που ζητάνε γη και ύδωρ για να κάνουν το οτιδήποτε και για να εγκατασταθούν στο νησί» (Β' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Είχε (η συνεργασία) πάρα πολλά σκαμπανεβάσματα και αστοχίες είχε μη θεσμοθετημένες πρακτικές. Δεν μπορείς να πεις ότι φταίει μόνο ο ένας. Παρ' όλα αυτά, ο Δήμος δεν είχε προηγούμενη εμπειρία επί του θέματος, κλήθηκε να διαχειριστεί και να συνεργαστεί με ΜΚΟ που ήταν κάθε λογής χωρίς να ξέρει πώς συμπεριφέρονται ή τι πρακτικές χρησιμοποιούν, είναι λογικό να κάνεις και αστοχίες. Με το πέρασμα του χρόνου συνειδητοποίησε ο Δήμος με ποιους είχε να κάνει, χωρίς να μπαίνουν όλοι στο ίδιο τσουβάλι, και κάπου μαζεύτηκε» (Α' μεσαίο στέλεχος).

«Προς το τέλος της κρίσης υπήρξαν κάποια προβλήματα και με κάποιες ΜΚΟ γιατί είχαν μια ανεξέλεγκτη δράση, κάποιες κάνανε διάφορα πράγματα χωρίς να ρωτάνε κανέναν. Στην αρχή που τους είχαμε και μας είχαν ανάγκη στήσανε πολύ γρήγορα, χωρίς τις ΜΚΟ δε θα μπορούσαμε να φτιάξουμε μηχανισμούς γρήγορους και αποτελεσματικούς στη διαχείριση τόσων χιλιάδων ανθρώπων, ειδικά αν σκεφτούμε ότι πέρσι πέρασαν 800.000 άνθρωποι σε ένα εξάμηνο από τον Ιούνιο μέχρι το Δεκέμβρη-Γενάρη. Αυτοί οι άνθρωποι, που ο καθένας έμενε περίπου κατά μέσο όρο 3 μέρες ο καθένας στη Μυτιλήνη, έπρεπε να βρουν ένα μέρος να μείνουν, να πάνε να πάρουν τα χαρτιά τους και να φύγουν. Εκεί οι ΜΚΟ έπαιξαν ένα πολύ σημαντικό ρόλο και στη οργάνωση των υποδομών και στη βοήθεια αυτών των ανθρώπων, για να τους δώσουν στέγη και φαγητό» (Α' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Θα πρέπει, πιστεύω, να τα χειρίζονται όλα αυτά οι δημόσιες υπηρεσίες και όχι να παραμένουν ανεξέλεγκτες (οι ΜΚΟ) στα χέρια ανθρώπων που δεν έχουν και καμιά ευθύνη να διαχειρίζονται τέτοιες καταστάσεις. Θεωρώ ότι το κράτος ήταν λάθος εκεί, έπρεπε να ελέγξει καλύτερα τις ΜΚΟ και ο έλεγχος θα πρέπει να ναι δημόσιος» (Β' μεσαίο στέλεχος).

«*Μέτρια (η συνεργασία με τις ΜΚΟ). Όχι καλή. Υπήρχαν ορισμένα συμφέροντα μέσα στο Hot Spot και έξω ...» (B' εργαζόμενος συνδικαλιστής).*

Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι άνθρωποι του Δήμου υποστηρίζουν πως η εμπειρία που συσώρευσαν θα τους βοηθήσει σε ενδεχόμενη ανάλογη μελλοντική συγκυρία να οργανώσουν σε πιο ορθολογική βάση και με πιο ορθολογικό καταμερισμό του συνολικού έργου τις σχέσεις και τις συνεργασίες με τις εθελοντικές οργανώσεις. Αποδίδουν, όπως φαίνεται από τα παραπάνω χαρακτηριστικά αποσπάσματα, τη διακύμανση της σχέσης Δήμου και ΜΚΟ στη συγκυρία έλλειψης προετοιμασίας και εμπειρίας του Δήμου σε ζητήματα γενικευμένης ανθρωπιστικής κρίσης.

Τρόποι συνεργασίας του Δήμου με τους δημότες

Το ζήτημα της σχέσης και της συνεργασίας του Δήμου με τους πολίτες του μπορεί κανείς να το δει από δύο διαφορετικές σκοπιές στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης. Είτε από τη στατική άποψη των προσφερόμενων υπηρεσιών, δηλαδή του κατά πόσο η ανταποδοτική σχέση τους, που είχε οικοδομηθεί πριν την κρίση, επηρεάστηκε επειδή ο Δήμος για ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα αναγκάστηκε να ρίξει το βάρος της δράσης του στην αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος και, σε θετική περίπτωση, αν αυτό επιδείνωσε τη σχέση των δημοτών με τον Δήμο. Είτε από τη δυναμική άποψη της πιθανής συνδιαμόρφωσης μιας νέας 'ανθρωπιστικής κουλτούρας', δηλαδή μιας στάσης ανεκτικότητας και αλληλεγγύης προς τους μετανάστες και πρόσφυγες που κατέκλυσαν το νησί εκείνη την περίοδο και ενεργοποίησαν αντίστοιχα αντανάκλαστικά της τοπικής κοινωνίας. Ας δούμε τα δύο ζητήματα ξεχωριστά.

Σε ό,τι αφορά τη 'στατική σκοπιά' της σχέσης, φαίνεται ότι δεν παρατηρήθηκαν αξιόλογες διακυμάνσεις και ότι η όποια μεταβολή δεν δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στη σχέση εμπιστοσύνης των δημοτών προς τον Δήμο. Παρά το γεγονός ότι κάποιες δημοτικές υπηρεσίες (κυρίως στην καθαριότητα, τη συντήρηση των δημόσιων χώρων κοκ.) επικεντρώθηκαν κυρίως στον στόχο να επεμβαίνουν συχνά είτε εκτός της πόλης της Μυτιλήνης (για να διατηρούν καθαρές τις ακτές) είτε σε χώρους της πρωτεύουσας που δεν ανήκουν τυπικά στην αρμοδιότητα του Δήμου (π.χ. λιμάνι), φαίνεται πως η ποιότητα των υπηρεσιών που προσέφερε συνολικά ο Δήμος στους δημότες δεν επηρεάστηκε σημαντικά προς το χειρότερο. Δηλαδή, δεν προέκυψε κρίσιμη μείωση των αντίστοιχων ανταποδοτικών υπηρεσιών, αν εξαιρέσουμε το κέντρο της πόλης που φιλοξένησε (στα πάρκα, στην προκουαία, στο λιμάνι και σε άλλους δημόσιους χώρους) για μήνες και σταδιακά εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες. Επομένως, δεν προέκυψε αντιστοίχως επιδείνωση της σχέσης Δήμου και δημοτών.

«Κατά τη διάρκεια των μεγάλων μεταναστευτικών ροών εξυπηρετούσε (ο Δήμος) περίπου με τον ίδιο τρόπο του δημότες του» (Α΄ μεσαίο στέλεχος).

«Δεν μπορούσαμε να παρέχουμε όλα όσα έπρεπε στους πολίτες, λόγω του τεράστιου όγκου δουλειάς με το μεταναστευτικό. Οι πολίτες ήταν πολύ θετικοί, εκτός από τις γειτονιές που είχαν άμεσες επιπτώσεις, εκεί που συγκεντρώνονταν πρόσφυγες δημιουργώντας προβλήματα καθαριότητας και υγιεινής» (Β΄ μεσαίο στέλεχος).

Την περίοδο της μεγάλης όξυνσης της κρίσης δεν μπορούσαμε να ανταποκριθούμε, δηλαδή όταν η πόλη μάζευε 15.000 ανθρώπους την ημέρα, το κομμάτι του κέντρου της πόλης που ήταν συσσωρευμένοι όλοι οι άνθρωποι ήταν ανθρωπίνως αδύνατο να ανταποκριθούμε απόλυτα» (Α΄ εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Διατηρήθηκε (η κανονική λειτουργία των δημοτικών υπηρεσιών εν μέσω κρίσης). Γιατί τις αφήσαμε απ' έξω τις περισσότερες. Έπρεπε ταυτόχρονα να μη χάσουμε τις ευκαιρίες μας με το ΕΣΠΑ και τα προγράμματα κλπ. και να μη φανούμε και ελλειμματικοί ως προς την ανθρωπιά που έπρεπε να επιδείξουμε εκείνον τον καιρό» (Α΄ στέλεχος δημοτικής αρχής).

Η πιο σημαντική παράμετρος της εξεταζόμενης σχέσης έχει να κάνει με την πιθανή βελτίωση στη συνολική λειτουργία του Δήμου έναντι των δημοτών μετά το τέλος της κορύφωσης της προσφυγικής κρίσης. Βελτίωση που, όπως διαπιστώνουν άνθρωποι του Δήμου, προέκυψε από την πείρα και τη γνώση που οι υπηρεσίες συσσωρεύσαν στη διάρκεια αυτής της κρίσης.

«Στην πορεία εξέλιξης της μεταναστευτικής κρίσης, οι δημοτικές υπηρεσίες που ενεπλάκησαν ενσωμάτωσαν καινούρια γνώση χειρισμού των προβλημάτων και έγιναν καλύτερες» (Β΄ εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Φαίνεται ότι ένα αποτέλεσμα της κρίσης ήταν ότι βελτιώθηκε πάρα πολύ ο τρόπος λειτουργίας της υπηρεσίας σας. Η υπηρεσία του Δήμου έγινε σοφότερη» (Β΄ στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Ναι, οι εργαζόμενοι απέκτησαν καινούριες γνώσεις και δεξιότητες στο χειρισμό των προβλημάτων, ειδικά αυτοί που αντιμετώπιζαν πράγματα όπως το να μαζεύουν απορρίμματα και πλαστικά από τις βάρκες. Ήταν πολύ σημαντική εμπειρία» (Α΄ εργαζόμενος συνδικαλιστής).

Εντούτοις, το ζήτημα που ανακύπτει εδώ σχετίζεται με το ποιοι ακριβώς εντός του Δήμου κατόρθωσαν να κεφαλαιοποιήσουν την πείρα και τη γνώση που συσσωρεύτηκε στη διάρκεια της κρίσης. Εδώ οι απόψεις διαφοροποιούνται. Ενώ, όπως είδαμε μόλις, οι μόνιμοι εργαζόμενοι υποστηρίζουν ότι οι δημοτικές υπηρεσίες συνολικά απέκτησαν μεγαλύτερη ικανότητα ανταπόκρισης σε καταστάσεις κρίσης, από την άλλη πλευρά κάποια από τα στελέχη της δημοτικής αρχής και τα μεσαία στελέχη του Δήμου διατυπώνουν την άποψη ότι τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι.

«Στο μόνιμο προσωπικό του Δήμου ελάχιστες καινούργιες δεξιότητες κεφαλαιοποιήθηκαν, γιατί, αν εξαιρέσουμε 2-3 επιστάτες ή οδηγούς που ενεπλάκησαν στο μεταναστευτικό, το υπόλοιπο προσωπικό που ασχολήθηκε ήταν έκτακτο προσωπικό με συμβάσεις έργου, οι οποίοι προσλαμβάνονταν για άλλο λόγο και εκτελούσαν το συγκεκριμένο. Έτσι όμως δεν κεφαλαιοποιείς εμπειρία σε ότι αφορά τον εργαζόμενο. Μπορεί να ισχύει για τον πολιτικό προϊστάμενο, τον επιστάτη, τον οδηγό. Οι μόνιμοι εργαζόμενοι για τα δεδομένα του Δήμου μας είναι πολύ λίγοι για να μπορέσουν να ανταποκριθούν σε αυτό το πράγμα» (Α' μεσαίο στέλεχος).

«Πολύ φοβάμαι πως και οι υπηρεσίες οι δικές μας δεν έχουν αποκομίσει τίποτα καινούριο. Είναι τα θέματα λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, η δημοσιοϋπαλληλική νοοτροπία. Λίγοι ήταν αυτοί οι δημόσιοι υπάλληλοι που επί της ουσίας βοήθησαν. Προσπαθήσαμε οι υπηρεσίες να κάνουν τη δουλειά για την οποία ήταν επιφορτισμένες να κάνουν και να διαχειριστούμε αυτή την κρίση με τον τρόπο που είχαμε σχεδιάσει και με τον τρόπο και τα άτομα που σας είπα (με τους εργαζόμενους με μπλοκάκια)» (Α' στέλεχος δημοτικής αρχής).

Φαίνεται δηλαδή πως, ενώ από τη μια πλευρά αναγνωρίζεται καθολικά ότι ο Δήμος έτσι κι αλλιώς απέκτησε στη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης μεγαλύτερη γνώση διαχείρισης των προβλημάτων και ενσωμάτωσε νέες δεξιότητες, από την άλλη πλευρά υπάρχει διαφωνία ως προς την ταυτότητα των φυσικών φορέων τέτοιων γνώσεων και δεξιοτήτων. Ενώ οι μόνιμοι εργαζόμενοι διεκδικούν αυτές τις αποκτηθείσες ικανότητες για λογαριασμό των εργαζομένων στον Δήμο, εκπρόσωποι της δημοτικής αρχής και των μεσαίων στελεχών των δημοτικών υπηρεσιών τις πιστώνουν αποκλειστικά σε στελέχη της δημοτικής αρχής (συγκεκριμένα στον Δήμαρχο και στον έναν Αντιδήμαρχο) και σε ελάχιστους εργαζόμενους. Το ζήτημα αυτό είναι προφανώς κρίσιμης σημασίας επειδή, αν επαληθευτεί το δεύτερο σενάριο, τότε θα πρέπει να αποδεχθούμε την απαισιόδοξη προοπτική να καθεί στο μέλλον το Know How που αποκτήθηκε μόλις αλλάξει η δημοτική αρχή του Δήμου.

Με άλλα λόγια, αν πράγματι τα στελέχη και οι εργαζόμενοι στον Δήμο δεν κεφαλαιοποίησαν επαρκώς σε επιχειρησιακό επίπεδο την εμπειρία της παρελθούσας προσφυγικής κρίσης αναφορικά με τη διαχείριση των συναφών προβλημάτων, τότε ο Δήμος συνολικά δεν θα έχει αποκομίσει σημαντικό όφελος, με την έννοια ότι θα δυσκολευτεί και πάλι σε παρόμοια κατάσταση να επιδείξει τους αυτοματισμούς και τις γρήγορες αντιδράσεις που απαιτούνται.

Όπως σημειώθηκε, το ζήτημα της σχέσης του Δήμου με τους δημότες της Λέσβου μπορεί να εξεταστεί και από τη δυναμική άποψη μιας ενδεχόμενης μεταξύ τους σύγκλισης ή απόκλισης σε ζητήματα ανεκτικότητας και αλληλεγγύης προς τους μετανάστες και πρόσφυγες. Είναι αλήθεια ότι πολιτική επιλογή του Δήμου στη διάρκεια της κρίσης ήταν η διαμόρφωση μιας 'ανθρωπιστικής κουλ-

τούρας' σε τοπικό επίπεδο που καλλιεργεί την ανεκτικότητα και την εθελοντική αλληλεγγύη προς τους μετανάστες και πρόσφυγες. Είναι χαρακτηριστικό το παρακάτω απόσπασμα:

«Το πρόβλημα είναι οι πόλεμοι που διώχνουν τον κόσμο, θα έπρεπε να υπάρξουν νόμιμες οδοί που θα έπρεπε να έχουν αφετηρία στην περίπτωση μας την Τουρκία να γίνεται εκεί η καταγραφή και οι έλεγχοι υπό την εποπτεία και της Ύπατης Αρμοστείας για να διασφαλίζονται και τα δικαιώματα των ανθρώπων και από κει με νόμιμο τρόπο και ασφάλεια και χωρίς να τους εκμεταλλεύονται να πηγαίνουν στη χώρα που μπορεί να τους φιλοξενήσει. Έτσι δε θα χάνονταν ανθρώπινες ζωές, θα βάζαμε και φραγμό στην ξеноφοβία και το ρατσισμό που γεννά το φασισμό. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την Ευρώπη και την ανθρωπότητα είναι αυτός ο τρόπος διαχείρισης που στην ουσία βρίσκουν εύφορο έδαφος αυτοί οι ακραίοι να αναπτυχθούν» (Δήμαρχος Λέσβου).

Ανεξάρτητα από τους τρόπους εφαρμογής της, φαίνεται ότι αυτή η προσπάθεια σε μεγάλο βαθμό έφερε αποτελέσματα. Αν, για παράδειγμα, συγκρίνουμε τη στάση των κατοίκων των νησιών της Λέσβου με εκείνη των κατοίκων της Κω στην ίδια περίοδο και συσχετίσουμε τις δύο στάσεις με τις διαφορετικές πολιτικές επιλογές και τους διαφορετικούς λόγους περί μετανάστευσης που άρθρωσαν οι αντίστοιχες δημοτικές αρχές στα δύο νησιά, τότε γίνεται αμέσως κατανοητός ο κρίσιμος ρόλος που διαδραματίζουν οι δήμοι ως τοπικοί μηχανισμοί άρθρωσης πολιτικού λόγου και κοινωνικής φιλοσοφίας στις συνειδήσεις των κατοίκων. Πράγματι, στην Κω, όπου η δημοτική αρχή διαμόρφωσε έναν λόγο ξеноφοβικό και ρατσιστικό, οι κάτοικοι τήρησαν στη διάρκεια της κρίσης μια σταθερή στάση δυσανεξίας και απόρριψης των μεταναστών και των προσφύγων. Αντιθέτως, στη Λέσβο, όπου η δημοτική αρχή συστρατεύτηκε εξ αρχής στην έμπρακτη προσπάθεια για μια φιλόξενη υποδοχή, οι κάτοικοι κατά γενική ομολογία τήρησαν μια στάση αποδοχής, στήριξης και αλληλεγγύης². Βοήθησαν και συμπαραστάθηκαν με ποικίλους τρόπους: προσφορά ειδών ένδυσης και διατροφής, εθελοντική εργασία κοκ., έστω και αν δεν έλειψαν φαινόμενα εκμετάλλευσης των προσφύγων και αισχροκέρδειας εκ μέρους μερίδας του εμπορικού κόσμου και των ελεύθερων επαγγελματιών.

Σε ό,τι αφορά τη Λέσβο, εντούτοις, η συμφωνία μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης

2 Εν προκειμένω, έτι αδημοσίευτες έρευνες που διεξήχθησαν στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου στο πλαίσιο μεταπτυχιακών προγραμμάτων του έδειξαν ότι σε γενικές γραμμές οι κάτοικοι της Λέσβου τήρησαν όντως μια στάση φιλομεταναστευτική την περίοδο του δεύτερου εξαμήνου του 2015. Σε αυτό το φαινόμενο συνέβαλαν παράγοντες συγκυριακοί (όπως η βεβαιότητα της βραχυχρόνιας παραμονής των μεταναστών στο νησί εκείνη την περίοδο), όμως συνέβαλε οπωσδήποτε και η στάση του Δήμου, ειδικότερα της δημοτικής αρχής που έδειξε ανθρωπιστικά αντανάκλαστικά, χωρίς τυπικά να εντάσσεται στο αποκαλούμενο «προοδευτικό φάσμα» της εγχώριας πολιτικής σκηνής.

και Τουρκίας που άρχισε να εφαρμόζεται από τις 20 Μαρτίου του 2016 άλλαξε δραματικά τα παραπάνω δεδομένα. Με την εφαρμογή της συμφωνίας παρατηρούνται πλέον νέα φαινόμενα, όπως ο σταθερός εγκλωβισμός περίπου έξι χιλιάδων ατόμων (μέχρι στιγμής) στο νησί, η λειτουργία του hot spot της Μόριας υπό συνθήκες εγκλεισμού, τριβών και αντιθέσεων μεταξύ εθνοτικών ομάδων, η αίσθηση της ματαίωσης και του άγχους που βιώνουν οι πρόσφυγες ως προς την προσδοκία τους να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς τη Βόρεια Ευρώπη και η εντεινόμενη συνειδητοποίηση στους μόνιμους κατοίκους ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι πολύ πιθανό να παραμείνουν μόνιμα στο νησί.

“Όλα αυτά τα φαινόμενα ευνόησαν μια μερική μεταστροφή του κλίματος στο νησί, ειδικά μετά την επανεμφάνιση ακροδεξιών ομάδων που συνδέονται με την Χρυσή Αυγή και με τοπικά συμφέροντα και που εκμεταλλεύτηκαν με επιδέξια από μέρος του τοπικού τύπου προπαγάνδα υποτιθέμενα ‘περιστατικά’ με την ‘παρεμπόδιση’ της υποστολής σημαίας στην προκουμαία της Μυτιλήνης. Έτσι, εμφανίζονται σε συνεντεύξεις διάχυτη εντύπωση και αυξανόμενος φόβος ότι η συνέχιση της κατάστασης που διαμορφώθηκε με την εφαρμογή της συμφωνίας θα ευνοήσει στο μέλλον την ακροδεξιά ρητορική της απόρριψης (π.χ. από τα σχολεία και τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας) των μεταναστών, με κίνδυνο μια συνολική μεταστροφή της στάσης των κατοίκων. Τα παρακάτω αποσπάσματα είναι δείγματα αυτής της εντύπωσης:

«Εξέφρασα τους φόβους μου για την άνοδο της ακροδεξιάς-του φασισμού στην Ευρώπη και την Ελλάδα και απ’ την άλλη πιθανόν στους εγκεφάλους αρρωστημένων ανθρώπων πιθανόν υπάρχουν αλλαγές γεωστρατηγικές στην περιοχή και γι’ αυτό τους φώναξα εδώ και μάλιστα ζήτησα από τον ΟΗΕ να γίνει μια μόνιμη αντιπροσωπεία εδώ» (Δήμαρχος Λέσβου).

«Υπήρχαν άνθρωποι από οργανώσεις όπως ήταν η Αγκαλιά, το Χωριό του Όλοι μαζί, η Ηλιαχτίδα, που είχαν κρατήσει την αλληλεγγύη στα μέρη τους, η πολιτική που ακολουθήσαμε σε συνεργασία με αυτούς όλους βοήθησε να διαχυθεί αυτό το κλίμα συνολικά στην κοινωνία και αυτό που έγινε πέρσι ήταν εντυπωσιακό, είχαν απομονωθεί τελείως οι ακραίες φωνές και είχαμε ένα εξαιρετικό αποτέλεσμα από πλευράς αλληλεγγύης. Όλο αυτό το διάστημα από τον Νοέμβριο και μετά ήταν μια υποβόσκουσα προπαγάνδα σε όλα τα μήκη και πλάτη του νησιού η οποία προσπαθούσε να αλλάξει το κλίμα αυτό της αλληλεγγύης, να δημιουργήσει το φόβο μέσα στον πολίτη και ο φόβος δημιούργησε τις φωνές της αντίδρασης. Σήμερα υπάρχει μια απροθυμία να υπάρξουν δομές φιλοξενίας, μια πίεση παράλογη λύστε το πρόβλημα το οποίο δε λύνεται. Και στο ζήτημα με τα παιδιά στα σχολεία πήγαν να βάλουν χέρι και τους υπενθυμίσαμε πως μια Ελλάδα ακόμα βρίσκεται στο εξωτερικό, και τα παιδιά αυτής της Ελλάδας προοδεύουν φοιτώντας σε σχολεία, πανεπιστήμια στο εξωτερικό, ανοίγοντας δουλειές σε ξένες κοινωνίες και αυτό επηρέασε ίσως λίγο αυτούς που αντέδρασαν στην

αρχή. (...) Είχα πει μετά την υπογραφή της συμφωνίας ότι με τον εγκλωβισμό των ανθρώπων, υπάρχει ο κίνδυνος οι άνθρωποι αυτοί που έρχονται οι οποίοι είναι κατατρεγμένοι και μένουν για πολύ διάστημα σε ένα χώρο που δε θέλουν να ζήσουν, εξαντλούνται ψυχικά, σωματικά και οικονομικά και πέφτουν στην παραβατικότητα που αυτό δημιουργεί ανησυχία στην τοπική κοινωνία και αυτό εν συνεχεία φόβο και αντίδραση. Αυτή η συμφωνία συνέβαλε στο να αναπτυχθούν τέτοιες ακραίες φωνές» (Δήμαρχος Λέσβου).

«Δεν είμαι βέβαιος (ότι αν έχουμε πάλι κάποια κρίση ανάλογη μ' αυτή του περασμένου καλοκαιριού ο Δήμος θα ξαναβγεί στο προσκήνιο), γιατί έχει αλλάξει και το πολιτικό status του νησιού. Εξαρτάται βέβαια γιατί αυτά χτίζονται, διαμορφώνονται, αλλά έτσι όπως είναι σήμερα η κατάσταση δεν είναι καλά τα πράγματα (ρατσιστικά αντανακλαστικά), δηλαδή μια κρίση αντίστοιχη μπορεί να μας γυρίζει μπουμέρανγκ αλλά αυτό δεν είναι βέβαιο» (Β' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Ναι πράγματι, με βάση ότι τώρα υπάρχει ένα κλίμα ξеноφοβίας και ρατσισμού που δεν υπήρχε πέρσι, ο Δήμος αυτή τη στιγμή κρίνεται πιο αυστηρά από τους πολίτες σε σχέση με πέρσι» (Α' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

Το στοίχημα, λοιπόν, της αντιμετώπισης της νέας κατάστασης που προέκυψε μετά τη συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας παραμένει ανοικτό και μέχρι στιγμής αναπάντητο. Οι νέοι ψυχολογικοί και συναισθηματικοί παράγοντες που ενεργοποιήθηκαν εξαιτίας του εγκλωβισμού, καθώς και τα καινούργια πολιτικά και ιδεολογικά αντανακλαστικά ακροδεξιάς και ρατσιστικής κατεύθυνσης που εμφανίστηκαν απαιτούν αναμφίβολα μια καινούργια στρατηγική έναντι του προσφυγικού ζητήματος σε τοπική και εθνική κλίμακα.

■ Διαμόρφωση σχέσεων μεταξύ δημοτικής αρχής και στελεχικού δυναμικού αφενός και εργαζομένων στον Δήμο αφετέρου

Το τελευταίο από τα πιο ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά που αποκαλύπτονται στο πλαίσιο της προσπάθειας των δημοτικών υπηρεσιών να αντιμετωπίσουν την προσφυγική κρίση είναι η διακύμανση της σχέσης μεταξύ της δημοτικής αρχής και της στελεχικής ομάδας του Δήμου αφενός και των εργαζομένων στις δημοτικές υπηρεσίες αφετέρου. Το ζήτημα αυτό είναι σοβαρό επειδή, μολονότι η ενεργοποίηση του Δήμου στην αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης κρίνεται σε γενικές γραμμές επιτυχής, από τις συνεντεύξεις αποκαλύπτονται κενά, ασυνέχειες και σχετική έλλειψη εμπιστοσύνης 'εντός των γραμμών'. Παρατηρείται δηλαδή μια αμήχανη στάση, ένα είδος αμοιβαίας διάψευσης προσδοκιών που αρχίζει από την κριτική στο επίπεδο της συνεργασίας και φτάνει μέχρι τη χαμηλή εκτίμηση της προσφοράς του άλλου.

«Τα πάντα είναι θέματα ανθρώπων κι αν δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι άνθρωποι στις θέσεις τις υπεύθυνες όταν ξεσπών τέτοιες κρίσεις δε θα μπορούν

να ανταποκριθούν, αλλά πολύ φοβάμαι πως και οι υπηρεσίες οι δικές μας δεν έχουν αποκομίσει τίποτα καινούριο. Είναι τα θέματα λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, η δημοσιούπαλληλική νοοτροπία. Λίγοι ήταν αυτοί οι δημόσιοι υπάλληλοι που επί της ουσίας βοήθησαν» (Α' στέλεχος δημοτική αρχής).

«Ο βαθμός συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών του Δήμου θα μπορούσε να είναι λίγο καλύτερος. Πάντα σε μια κρίση υπάρχουν προβλήματα. Ήταν αναμενόμενο» (Β' μεσαίο στέλεχος)

«Υπάρχει η νοοτροπία του δημόσιου υπάλληλου και του Έλληνα, να μην αλλάξει τίποτα. Υπάρχει μορφωμένο προσωπικό που μπορεί να προσφέρει και δεν το κάνει γιατί είναι μια πρακτική του έλληνα να μένει σε μια θέση και να μην κουνιέται γιατί έφτιαξε ένα περιβάλλον γύρω του, είναι ιδανικό και γιατί να το αλλάξει (...) Κάποιοι συνάδελφοι είναι αφανείς ήρωες, ειδικά στον τομέα της καθαριότητας σε ότι αφορά επιστάτες, οδηγούς κλπ, πήραν πρωτοβουλίες, άλλαξαν πράγματα, πρότειναν άλλα, αλλά είναι πολύ λίγοι και ορισμένοι απ' αυτούς πολλές φορές ήρθαν σε σύγκρουση με πολιτικά πρόσωπα τα οποία να μην θελαν αποτέλεσμα αλλά να μην ξεφύγουν και από τη γραμμή» (Α' μεσαίο στέλεχος).

Εντούτοις, στη ροή της συζήτησης κάποιες στιγμές η παραπάνω εντύπωση αμβλύνεται. Για παράδειγμα, σε σχετική ερώτηση («Αυτή η ανθρωπιστική κρίση που πέρασε απ' το νησί έδωσε ευκαιρίες για βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ δημοτικής αρχής-στελεχών και εργαζομένων στο Δήμο;») το στέλεχος της δημοτικής αρχής, που είχε προηγουμένως εκφράσει απόλυτη αρνητική εκτίμηση έναντι της στάσης των εργαζομένων, απαντά:

«Πιθανότατα. Κυρίως η συνεργασία όμως είναι ένα κομμάτι που θα έπρεπε να υπάρχει πάντοτε, δε χρειάζεται να έχεις κρίση για να υπάρχει αυτό. Με τους περισσότερους είχαμε και έχουμε καλή συνεργασία, αλλά συνέβαλλε και η κρίση» (Α' στέλεχος δημοτικής αρχής).

Από την άλλη πλευρά, οι άνθρωποι του Δήμου που εκπροσωπούν κατά κάποιον τρόπο τους απλούς εργαζόμενους εκφράζουν μια πιο γενναιόδωρη εκτίμηση της προσφοράς των τελευταίων

«Απέκτησαν (οι εργαζόμενοι) μια ευελιξία στο να αλλάζουν αντικείμενο όταν υπάρχει ανάγκη. Ήταν σημαντικό αυτό. Ήταν ένας συνδυασμός ανάμεσα σε υπηρεσιακά καθήκοντα και εθελοντική προσφορά. (...) Απέκτησαν οι εργαζόμενοι καινούριες γνώσεις και δεξιότητες στο χειρισμό των προβλημάτων, ειδικά αυτοί που αντιμετώπιζαν πράγματα όπως το να μαζεύουν απορρίμματα και πλαστικά από τις βάρκες ήταν πολύ σημαντική εμπειρία. Υπήρχαν κάποια προβλήματα συντονισμού το που θα πάμε τη βοήθεια που ερχόταν πολλές φορές, τα ρούχα, τα τρόφιμα κλπ το πως θα γίνει ο καταμερισμός, αλλά γενικά υπήρξε μια καλή συνεργασία και με τις ΜΚΟ και δεν υπήρχαν πολύ μεγάλα προβλήματα συντονισμού, η βοήθεια έφτανε τότε που χρειαζόταν εκεί που χρειαζόταν» (Β' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Η συνεργασία μεταξύ διαφόρων υπηρεσιών και Δήμου τότε ήταν καλή. Υπήρχε ο στόχος να εξυπηρετήσουμε τους πολίτες και τους πρόσφυγες και σε αυτά τα πλαίσια βρήκαμε τη δύναμη να έχουμε καλύτερη συναίνεση και συνεργασία, με όλα τα λάθη που κάναμε. (...) Αντιμετωπίσαμε ένα ζήτημα που ήταν εντελώς καινούριο για μας, το προσωπικό μας σήμερα έχει πάρει εμπειρίες και έχει οργανωθεί περισσότερο, τώρα σε παρόμοια περίπτωση ξέρουμε τι θα κάνουμε έστω και με τα μέσα που έχουμε» (Α' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

Αυτή η εκτίμηση γίνεται ακόμα καλύτερη όταν τίθενται οι ερωτήσεις αν οι εργαζόμενοι στη διάρκεια της κρίσης έπαιρναν πρωτοβουλίες και αν ενεργοποιήθηκαν ακόμη και πέραν των τυπικών εργασιακών υποχρεώσεών τους:

«Βεβαίως τότε, ιδιαίτερα σ' αυτή την περίπτωση (στην καταγραφή), είχαν βοηθήσει εθελοντικά πολλοί δημόσιοι και δημοτικοί υπάλληλοι ώστε να γίνεται η καταγραφή ολόκληρο το 24ωρο. Από τον Στρατό είχαν έρθει άτομα, που δεν έπρεπε να εμπλακούν κι όμως είχαν έρθει στρατιωτικοί με πολιτικά. Είχαμε προσωπικό περίπου 40 άτομα τη βάρδια και λειτουργούσαν 3 24ωρα σε διαδοχικές βάρδιες. Τότε υπήρχε διάχυτο το κλίμα του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης» (Α' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Όντως, (στη διάρκεια της κρίσης) έχουμε γίνει σοφότεροι και τα στελέχη της υπηρεσίας και εγώ ως πολιτικός προϊστάμενος και αυτό το πράγμα είναι σίγουρο ότι δε θα μας αιφνιδιάσει. Συνέβαλε και το μόνιμο προσωπικό σ' αυτή τη διαδικασία, εγώ φρόντισα και πάντρεψα το μόνιμο προσωπικό με τους έκτακτους εργολάβους, βεβαίως και έχουν πείρα και οι μόνιμοι» (Β' στέλεχος δημοτικής αρχής).

«Οι εργαζόμενοι στη διάρκεια της κρίσης έπαιρναν πρωτοβουλίες, όλοι το κάναμε. Ξεφύγαμε από το νομικό πλαίσιο με ευθύνη δικιά μας, το κάναμε για λόγους αλληλεγγύης και υποχρέωσης προς τους πολίτες της Μυτιλήνης» (Α' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Από οργανωτική άποψη δε θα μπορούσε να γίνει κάτι καλύτερο, ο Δήμος έκανε ότι μπορούσε και γενικά οι υπάλληλοι του Δήμου ανταποκρίθηκαν πέρα από τα υπηρεσιακά τους καθήκοντα με αίσθημα αλληλεγγύης και ανθρωπιάς» (Β' εργαζόμενος συνδικαλιστής).

«Βεβαίως και αυτό έγινε (υπήρξαν εργαζόμενοι που προσφέρθηκαν εθελοντικά). Όπως όλοι οι πολίτες και οι εργαζόμενοι πρόσφεραν εθελοντικά μετά το τέλος του ωραρίου τους» (Β' μεσαίο στέλεχος).

Παρ' όλο που υπάρχουν και οι αντίθετες γνώμες:

«Στο μόνιμο προσωπικό του Δήμου ελάχιστες τέτοιες δεξιότητες κεφαλαιοποιήθηκαν γιατί αν εξαιρέσουμε 2-3 επιστάτες ή οδηγούς που ενεπλάκησαν στο μεταναστευτικό το υπόλοιπο προσωπικό που ασχολήθηκε ήταν έκτακτο προσωπικό που με συμβάσεις έργου» (Α' μεσαίο στέλεχος).

Ίσως είναι σημαντικό να συνδεθεί αυτή η πρακτική εθελοντικής προσφοράς με το κλίμα εκείνης της περιόδου που επισημάναμε παραπάνω. Δηλαδή, αυτό

που σε μια συνέντευξη αναφέρεται ως «διάχυτο το κλίμα του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης» και που διαμορφώθηκε μέσα σε μια ευνοϊκή συγκυρία που συνδύασε βραχυχρόνια παραμονή των μεταναστών στο νησί, ανθρωπιστική στάση του Δήμου και αλληλέγγυα αντανακλαστικά των κατοίκων. Προφανώς, αυτή η συγκυρία με τα ίδια συνδυασμένα χαρακτηριστικά είναι απίθανο να επανεμφανιστεί στο μέλλον. Η μακρόχρονη παραμονή και ο εγκλωβισμός στο νησί των προσφύγων και μεταναστών αφενός και η εμφάνιση ρατσιστικών συμπεριφορών κατά το τελευταίο διάστημα αφετέρου έχουν ήδη μεταβάλει το παλαιότερο σκηνικό. Στο μέλλον θα χρειαστούν άλλες πολιτικές, πιο στέρεες συμμαχίες και μεγαλύτερη επιμονή στο επίπεδο της διαμόρφωσης της συνείδησης των κατοίκων τη Λέσβου. Ο Δήμος έχει εδώ να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, ειδικά αν ‘περάσει’ την ανθρωπιστική του αντίληψη και τη συνεργατική νοοτροπία στις ατομικές και συλλογικές πρακτικές των εργαζομένων του και στις στάσεις και συμπεριφορές των δημοτών του.

Μελέτη περίπτωσης Μονάδων Ιατρικής Περίθαλψης (Νοσοκομεία - Κέντρα Υγείας)

(επιτόπιες συνεντεύξεις με βάση ημιδομημένο ερωτηματολόγιο)

Στη δεύτερη μελέτη περίπτωσης διερευνήθηκε η ετοιμότητα και το επίπεδο ανταπόκρισης των Μονάδων Ιατρικής Περίθαλψης και των Κέντρων Υγείας στις ανάγκες του μεταναστευτικού και προσφυγικού πληθυσμού για παροχή υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής υγείας, δεδομένων των ιδιαίτερα δυσμενών συνθηκών, της υψηλής έκθεσης σε κινδύνους και των βιωμένων τραυματικών εμπειριών των ομάδων αυτών. Ιδιαίτερα εξετάστηκαν και αναδείχθηκαν προβλήματα αντιμετώπισης έκτακτων καταστάσεων, επάρκειας υπηρεσιών και συντονισμού φορέων και προσωπικού. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ημιδομημένου ερωτηματολογίου που συντάχθηκε από την ερευνητική ομάδα.

Ανάλυση συνεντεύξεων στελεχών και εργαζομένων στις ιατρικές υπηρεσίες

Στον τομέα των υπηρεσιών υγείας πραγματοποιήθηκαν συνολικά πέντε συνεντεύξεις ιατρικού προσωπικού. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν: Μια σε ένα Περιφερειακό Κέντρο Υγείας, δύο στο Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας Μυτιλήνης και δύο στο Βοστανείο Γενικό Νοσοκομείο Μυτιλήνης. Μέσα από την ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων διαμορφώνονται τα παρακάτω πεδία προβληματισμού:

1. Πόροι και Διαχείριση Προσφυγικού
2. Συνεργασία με άλλους φορείς
3. Πολιτικές Υγείας και Προβλήματα
4. Οι επιπτώσεις της Συμφωνίας Ε.Ε. - Τουρκίας

■ Πόροι και Διαχείριση Προσφυγικού

Το ιατρικό προσωπικό που συμμετείχε στην έρευνα, προέρχεται από φορείς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας, με διαβαθμισμένα επίπεδα εμπλοκής, βάσει του γεωγραφικού τόπου λειτουργίας σε σχέση με τις περιοχές εισόδου παράτυπων μεταναστών και προσφύγων. Πέραν των περιφερειακών κέντρων υγείας που δραστηριοποιούνται, ο κύριος όγκος διαχείρισης καλύπτεται δευτεροβάθμια από το Γενικό Νοσοκομείο Μυτιλήνης, του οποίου το έργο υποστηρίζεται από το Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας Μυτιλήνης (Π.Ε.Δ.Υ) λειτουργώντας αντίστοιχα σε 24ωρη καθημερινή βάση.

«Έχει εμπλακεί και στο κομμάτι των επειγόντων και στο κομμάτι των τακτικών πλέον περιστατικών. Στο κομμάτι των επειγόντων, έχει εμπλακεί εξαρχής, με τα περιστατικά τα οποία είτε έφταναν κατευθείαν, μετά την άφιξη τους στο νησί, από τη βάρκα, όντας τραυματισμένοι ή ναυαγοί ή οτιδήποτε. Επίσης γίνεται μεταφορά επειγόντων περιστατικών και εξετάζονται που χρειάζονται κάποιο περαιτέρω έλεγχο, εργαστηριακό ή απεικονίσεις στα επείγοντα από τα κέντρα κράτησης και βέβαια, τώρα πλέον, επειδή, πολλοί από τους πρόσφυγες έχουν παραμείνει και είναι χρόνια περιστατικά έχουμε και την τακτική παρακολούθηση των χρόνιων πασχόντων, που μπορεί να έχουν χρόνια προβλήματα, να χρίζουν φαρμακευτικής θεραπείας, να χρίζουν παρακολούθησης, να χρίζουν εργαστηριακού ελέγχου και έχουν μπει στη ρουτίνα των χρόνιων περιστατικών, όπως και οι ασφαλισμένοι που μένουν μόνιμα σε έναν τόπο» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρού ΠΕΔΥ).

Όπως διαπιστώνεται, οι μονάδες παροχής φροντίδας υγείας κλήθηκαν δίχως την απαιτούμενη προετοιμασία να αντιμετωπίσουν πλήθος περιστατικών ως απόρροια των υψηλών μεταναστευτικών ροών, οι οποίες υπερδιπλασίασαν τον όγκο εργασίας, ενώ ταυτόχρονα, γιατροί κάθε ειδικότητας συνέδραμαν σε ένα καθεστώς εκτάκτου ανάγκης, υπό τον κίνδυνο να χαθούν ανθρώπινες ζωές.

«Τότε που ήταν η μεγάλη κρίση [...] υπήρχαν και περιπτώσεις ατυχημάτων διαφόρων ειδών τα οποία βέβαια αντιμετωπίζονταν σε πρώτη βάση στις περιφερειακές αυτές μονάδες που δεν ανήκαν σε μας και βέβαια οι σοβαρές περιπτώσεις, όπως τα παιδάκια που πνίγηκαν τότε και σώθηκαν αρκετά εδώ και ορισμένα στάλθηκαν και κάτω σε ειδικές μονάδες, αντιμετωπίστηκαν μέσα από το παιδιατρικό θυμάμαι τότε, με ενίσχυση του από όλους του γιατρούς του τμήματος που ανέβηκαν επάνω εθελοντικά, αντιμετωπίστηκαν πάρα πολύ καλά και έτσι πιστεύω ότι σε αυτή την περίπτωση σώθηκαν ζωές μικρών παιδιών» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρού Γεν. Νοσοκομείου).

«Υπήρχε μια αύξηση τεράστια, δεν είμαι σε θέση αυτή τη στιγμή να σας πω το ποσοστό, αλλά πιστεύω ότι κατά τη γνώμη μου κυμάνθηκε γύρω στο 80% σε

σχέση με τα περιστατικά που βλέπαμε μέχρι την έναρξη της κρίσης με όλα τα επακόλουθα που μπορεί να σημαίνει αυτό ως επιβάρυνση του προσωπικού, σε οικονομική επιβάρυνση και στην εξυπηρέτηση και των ίδιων των προσφύγων αλλά και στην εξυπηρέτηση του ντόπιου πληθυσμού» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

Οι ανωτέρω δομές παρείχαν και παρέχουν, υπηρεσίες πρώτων βοηθειών κυρίως κατά την άφιξη των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών, απόρροια μιας επώδυνης διαδικασίας ταξιδιού κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες, αντιμετώπισης επειγόντων περιστατικών καθώς και χρόνιων προβλημάτων υγείας. Αναφορικά με την αποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας, τροχοπέδη αποτελούν οι ελλείψεις κυρίως σε επίπεδο παραϊατρικού και ιατρικού προσωπικού, συγκεκριμένων υποδομών, υλικότεχνικού εξοπλισμού κ.λπ., ως αποτέλεσμα του ελλιπούς σχεδιασμού σε σύνδεση με τους παρεχόμενους πόρους και τη διαχείριση τους³.

«Δυστυχώς δεν υπήρξε προγραμματισμός και από το κράτος να προβλεφτούν ή να εξοικονομηθούν από κοινοτικά κονδύλια για να καλύψουν αυτό το τεράστιο έλλειμμα και το οικονομικό κόστος, οπότε αυτά όλα ουσιαστικά τα έχει υποστεί ο έλληνας πολίτης, ο έλληνας φορολογούμενος, ο έλληνας μισθωτός και τα λοιπά, τις κακοδιαχειρίσεις πάντα του κράτους τις πληρώνουν πάντα οι πολίτες του κράτους, οπότε είναι εκ' των ουκ άνευ συνέπεια ότι από τη στιγμή που δεν υπήρξε μέριμνα για την κάλυψη αυτών των αναγκών είτε αυτό λέγεται έξτρα βάρδιες που καλύφθηκαν στα νοσοκομεία είτε αυτό λέγεται μια σύριγγα επιπλέον που χρειάστηκε για έναν από αυτούς τους ανθρώπους, είτε λέγεται ανθρώπινος παράγοντας σε θέμα ενίσχυση του προσωπικού γιατί δεν είναι μόνο οι επιπλέον βάρδιες που προστέθηκαν είναι και το πόσο ενισχύθηκαν οι βάρδιες που υπήρχαν για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες είναι χιλιάδες πράγματα τα οποία από το πιο απλό μέχρι το πιο σύνθετο μέχρι και το ακόμη και ο ιματισμός ας πούμε με το ρυθμό που έπρεπε να μεταφέρουμε στο πλυντήριο και να πλένονται ο ιματισμός σε σχέση με το πώς συνέβαινε στο παρελθόν, δεν υπάρχει καμία σύγκριση, αυτά όλα είναι κόστος το οποίο κόστος έχουν υποστεί οι έλληνες φορολογούμενοι [...] Στην οικονομική κρίση, κατ' αρχήν την οποία βιώνει η χώρα μας, δεύτερον, στην κακοδιαχείριση και την κακή πολιτική που ακολουθεί η χώρα μας και η κακή πολιτική έγκειται στο γεγονός πως δεν κοίταξε από την ευρωπαϊκή ένωση να τραβήξει αυτούς τους πόρους, αφού δεν τους είχε η ίδια» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

«Γιατί πόρους δεν είχαμε, όπως και είχα αναφέρει κατά την επίσκεψη, που είχε έρθει εδώ πέρα, το Νοέμβριο πέρυσι, ο επίτροπος υγείας της Ευρωπαϊκής

3 Βλ. για παράδειγμα: «SOS από το “Βοστανείο”. Επειγόντως στήριξη σε πόρους και προσωπικό», <http://www.era-aegean.gr/?p=1727> (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 35)

Ένωσης, τα πάντα ήταν από αποθέματα του Ελληνικού Λαού» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

Ειδικότερα, οι ελλείψεις στις κτιριακές υποδομές εκκινούν από τα περιφερειακά κέντρα υγείας, τα οποία κλήθηκαν κατά περιόδους να επωμιστούν μέρος έκτακτων αναγκών των μεταναστευτικών και προσφυγικών πληθυσμών, επιτελώντας έργο πέραν των καθηκόντων τους,

«Ένα παράδειγμα, ας πούμε τη συγκεκριμένη περίπτωση που αναφέρω όπου είχαμε προσέλευση πενήντα μεταναστών και που έπρεπε να φιλοξενηθούν για το βράδυ, ενώ δεν υπάρχουν χώροι φιλοξενίας για πάνω από τέσσερα - πέντε άτομα, έπρεπε τον κοινόχρηστο χώρο να τον κάνουμε χώρο ύπνου, βάλαμε κάτω ότι είχαμε δυνατό από χαρτόνια μέχρι κουβέρτες για να μπορέσει να κοιμηθεί ο κόσμος και την επόμενη ημέρα φυσικά ο χώρος δεν μπόρεσε να χρησιμοποιηθεί για τη βασική του λειτουργία, δηλαδή σαν χώρος υποδοχής ασθενών [...] Οι υποδομές που έχουμε είναι πολύ μειωμένες σε σχέση τις ανάγκες, έτσι, και σε σχέση με το προσφυγικό ακόμα περισσότερο γίνεται εμφανές αυτό» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Κέντρου Υγείας).

συνεχίζουν στο Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας Μυτιλήνης,

«Το τρίτο και σημαντικό για μένα είναι ότι υπήρξε μια οργανωμένη παρέμβαση του διευθυντή της μονάδος και του επιμέρους προσωπικού στο να διαμορφωθεί κατάλληλα ο χώρος και να εξυπηρετηθούν πολλές από τις καινούργιες ανάγκες που προέκυπταν κατά τη διαχείριση του προσφυγικού όπως αναδιάρθρωση των εσωτερικών χώρων, παροχή υλικών τα οποία προμηθευόμασταν από διάφορες ομάδες που μας τα παραχωρούσαν, συνεργασία με διερμηνείς ούτως ώστε να υπάρχει καλύτερη εξυπηρέτηση και να μπορούμε να εξετάζουμε και να αντιμετωπίζουμε τους ανθρώπους καλύτερα. Υπήρχε γενικότερα αυτό το αίσθημα ότι πρέπει να εξυπηρετηθούν αυτοί οι άνθρωποι οπότε προσπαθήσαμε και επιλύσαμε πολλά από τα επιμέρους προβλήματα που παρουσιάζονταν κατά διαστήματα» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

και εκτείνονται στο Γενικό Νοσοκομείο Μυτιλήνης, στο οποίο τα ανωτέρω ζητήματα διανθίζονται περαιτέρω με χαρακτηριστικό παράδειγμα:

«Ήταν που ένα μακάβριο δηλαδή, που έβαλαν το τεράστιο ψυγείο απ' έξω από το νεκροτομείο, το καινούργιο το εξωτερικό, διότι τότε πνίγονταν [...] Βέβαια προστέθηκε τότε, οι πνιγμένοι μπαίνανε, γέμιζε το μέσα το ψυγείο και βάλανε ένα στην αυλή που υπάρχει τώρα εκεί και είναι ένα κοντέινερ ειδικό ψυγείο που έγινε για αυτή τη περίπτωση, ήτανε ένα μακάβριο, μακάβρια ιστορία» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

«Προστέθηκε ένα κοντέινερ ψυγείο για την διατήρηση των νεκρών μέχρι να μπορέσει να βρεθεί ο τόπος ταφής» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

Σε σχέση με τις ελλείψεις παραϊατρικού και ιατρικού προσωπικού (και ανά ειδικότητα), κρίνεται αναγκαία η στελέχωση των μονάδων.

«Ναι, είναι λιγότεροι, είναι πολύ μικρότερα από τις ανάγκες και χωρίς το προσφυγικό. Με το προσφυγικό είναι ακόμα μεγαλύτερα τα κενά» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Κέντρου Υγείας).

«Δεν είναι δυνατόν να δουλεύεις τα νοσοκομεία και τις μονάδες με ένα προσωπικό το οποίο φθίνει σταδιακά καθημερινά, δεν αντικαθίσταται και γερνάει όταν αποχωρήσουν, αυτοί που φεύγουν δεν αντικαθίστανται και γερνάει και το ίδιο το προσωπικό, να δουλεύεις όλες τις υγειονομικές σου μονάδες με το ίδιο προσωπικό σταθερά, να μην το ενισχύεις ή να το ενισχύεις υποτυπωδώς και να περιμένεις να ανταπεξέλθει σε μια τέτοια κατάσταση και σε μια τέτοια κρίση. Σαφέστατα, θα έχεις πάρα πολλά κενά» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

«Αυτό που μας λείπει κυρίως, είναι μας λείπει, νοσηλευτικό προσωπικό, όχι τόσο γιατροί, γιατροί ευτυχώς το έχουμε καλύψει το θέμα, αυτό που μας λείπει είναι παραϊατρικό, δηλαδή προσωπικό στα εργαστήρια, το μικροβιολογικό και το ακτινολογικό και μερικές νοσηλεύτριες ώστε να μπορέσουμε να καλύψουμε τις βάρδιες που είναι 24ωρο και στα υπόψη ότι είναι η μοναδική μονάδα ΠΕΔΥ στην Ελλάδα από πέρυσι μέχρι τώρα που δουλεύει 24ωρο, δεν υπάρχει άλλη, είναι η πρώτη και η μοναδική μέχρι στιγμής» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

«Βέβαια είναι χρόνιο το πρόβλημα του προσωπικού, του παραϊατρικού προσωπικού και του νοσηλευτικού, [...] δηλαδή οι νοσηλευτές παραδείγματος χάριν δεν επαρκούν και για τους δικούς μας και είναι βέβαια και αυτό ένα αποτέλεσμα της κρίσης που αφορά και τον ντόπιο πληθυσμό [...] υπάρχει ο ιατροδικαστής, ευτυχώς δεν πρόλαβε τις τρελές καταστάσεις που δεν υπήρχε νεκροτομείο και δεν υπήρχε ιατροδικαστής και αναγκαζόμασταν εμείς εκ του ουκ άνευ να κάνουμε τις ιατροδικαστικές εκθέσεις και τις νεκροτομές, τώρα υπήρχε και βέβαια έγινε μπαλάκι πολλές φορές γιατί έφευγε από εδώ πήγαινε στη Λήμνο, πήγαινε στη Σάμο, καλυπτόταν» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

«Εκεί που αυτές οι πολιτικές, διοικητικές οδηγίες μας άφησαν τελείως ακάλυπτους ήταν στην ενίσχυση του προσωπικού λόγω τεράστιας ενίσχυσης της, των προσελεύσεων ασθενών, όταν υπερδιπλασιάστηκαν οι προσελεύσεις, το προσωπικό μπορεί και να μειώθηκε πέρα από μια περιστασιακή παρέμβαση με κάποιες συμβάσεις που έκανε το ΚΕΕΛΠΝΟ για την ενίσχυση με κάποιους γιατρούς με μπλοκάκι, οι οποίες έληξαν και ουδέποτε ανανεώθηκαν, παρέμεινε η ίδια κατάσταση» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

Ενώ το προσωπικό των μονάδων, κατά κύριο λόγο, παραμένει σταθερό, ο όγκος εργασίας αυξάνεται διαπερνώντας όλα τα επίπεδα παροχής φροντίδας υγείας.

«Εγώ σαν εργαζόμενος διαπιστώνω την προφανή αύξηση των απαιτήσεων, τόσο σε εργατοώρες, όσο και σε υλικό-τεχνική υποδομή. Όταν το εργαστήριο το αιματολογικό έβγαζε φερειπείν εκατό πενήντα - διακόσιες εξετάσεις την ημέρα μέχρι πέρσι τον Μάρτιο και τώρα βγάζει πεντακόσιες - εξακόσιες, καταλαβαίνετε, το ίδιο και το ακτινολογικό, το ίδιο και στα επείγοντα με τα αναλώσιμα, το τακτικό χειρουργικό το τακτικό γαστρεντερολογικό, τα πάντα» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

«Η δική μας υπηρεσία έτσι και αλλιώς έχει τις ειδικότητες πρώτης ανάγκης, οπότε όλες είχαν εφάμιλλα το ίδιο βάρος, είχε σίγουρα το κομμάτι τα εργαστήρια, το μικροβιολογικό και ακτινολογικό, το τμήμα των επειγόντων και τα ιατρεία τα οποία διαχειριζόμαστε τους αρρώστους σε τακτική βάση. Κατά συνέπεια και το νοσηλευτικό κομμάτι έχει επηρεαστεί και το διοικητικό γιατί η γραφειοκρατία από όλη αυτή την ιστορία έχει αυξηθεί, μέχρι και το τηλεφωνικό κέντρο το οποίο για να μπορέσεις να προγραμματίσεις και τα λοιπά να γίνουν κάποια πράγματα έχει και αυτό μια επιβάρυνση. Όλη, όλη η μονάδα έχει επιβαρυνθεί δεν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος χώρος που να επιβαρύνθηκε λιγότερο ή περισσότερο» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

Στο Γενικό Νοσοκομείο Μυτιλήνης, οι συνεντευξιζόμενοι επισημαίνουν ότι επιβαρύνθηκαν ιδιαίτερα οι ειδικότητες του παθολογικού, του χειρουργικού, του παιδιατρικού και του ιατροδικαστικού τομέα.

«Από τα περιστατικά που βλέπω το τμήμα επειγόντων περιστατικών επιβαρύνθηκε ιδιαίτερα, το χειρουργικό τμήμα επιβαρύνθηκε πάρα πολύ και ακολουθούν ο παθολογικός τομέας [...] Και το παιδιατρικό παράλειψη μου [...] Η ιατροδικαστική υπηρεσία η οποία ναι μεν στεγάζεται στο χώρο του νοσοκομείου αλλά είναι διοικητικά, ανήκει στο υπουργείο δικαιοσύνης, εκεί ήτανε κάπως πιο τραγικά τα πράγματα γιατί ειδικά το καλοκαίρι του δέκα πέντε με τα δυστυχήματα που είχαμε στη θάλασσα και την μεγάλη αύξηση των νεκρών, ο φόρτος εργασίας του ενός και μοναδικού ιατροδικαστή που καλύπτει όλο το ανατολικό αιγαίο από Σάμο μέχρι Λήμνο και Άγιο Ευστράτιο καταλαβαίνεται ότι ήταν τεράστιος» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

Ιδιαίτερη αναφορά εντοπίζεται στις ελλείψεις προσωπικού καθαριότητας και συγκεκριμένα για την μονάδα του Π.Ε.Δ.Υ. Μυτιλήνης.

«Στην δική μας μονάδα ας πούμε σαν παράδειγμα, και σε κάποιες άλλες μονάδες του νησιού έχει προκύψει το θέμα της υγειονομικής, της καθαριότητας εδώ και αρκετούς μήνες, η μονάδα δεν υποστηρίζεται με κάποιο συνεργείο καθαριότητας. Έχουνε γίνει επανειλημμένα αναφορές στο υπουργείο σχετικά,

αυτό είναι ένα πρόβλημα το οποίο επιδεινώθηκε τον τελευταίο καιρό επειδή έχει αυξηθεί η ροή του κόσμου εδώ σε εμάς» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

Ταυτόχρονα αναδεικνύονται κάποια περαιτέρω ζητήματα σε σχέση με τις συνθήκες εργασίας, όπως η επικοινωνία με τον ασθενή (αδυναμία μετάφρασης),

«Βέβαια, το μεγάλο μας πρόβλημα είναι πως θα βρούμε έναν μεταφραστή καλό, για να του πούμε ας πούμε τι έχει, γιατί έπρεπε πρώτα απ' όλα να μας πει τι έχει αυτός να καταλάβουμε αυτό το πράγμα και μετά να του πούμε τι πρέπει να γίνει» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

«Το κυριότερο πρόβλημα που εγώ αντιμετωπίζω είναι ότι είχαμε για ένα πολύ μικρό χρονικό διάστημα, λιγότερο από δύο εβδομάδες, διερμηνείς, είναι ένα πάρα πολύ σοβαρό πρόβλημα και το οποίο δεν έχει λυθεί» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

η εκπαίδευση, επιμόρφωση και κατάρτιση του προσωπικού, ιδιαίτερα στη διαχείριση φαινομένων προκατάληψης

«η ελλιπής εκπαίδευση του προσωπικού για να αντιμετωπίσει τους μετανάστες και τους πρόσφυγες» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Κέντρου Υγείας).

«Τώρα, μερικά, εσωτερικά από ασθενείς οι οποίοι ήρθαν εδώ πέρα και οι οποίοι παραπονιόντουσαν γιατί βλέπουμε το μετανάστη ο οποίος ήταν πιο βαριά γιατί ήταν ο άνθρωπος ξέρω γω από την υποθερμία κινδύνευε να πεθάνει, και δεν του γράψαμε τη συνταγή του εκείνη την ώρα με τα φάρμακα, είχαμε τέτοια είχαμε, ή ότι κάποιες υστερικές κραυγές ότι δεν πάω εγώ στην ίδια τουαλέτα που πάει και ο μετανάστης, είχαμε και τέτοια, δυστυχώς αυτά είναι μεμονωμένες καταστάσεις συνήθως τους έβαζαν στη θέση τους οι υπόλοιποι ασθενείς, έλληνες δικόι μας» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

αλλά και ζητήματα όπως η μεταφορά των ασθενών προσφύγων/ μεταναστών από και προς της μονάδες παροχής φροντίδας υγείας.

«Το ένα είναι αυτό, το δεύτερο είναι ότι μας είχαν τύχει περιπτώσεις, οι οποίες μας έφερνε το ΕΚΑΒ νύχτα, ασθενείς, τους οποίους, τους κρατάγαμε, όλη νύχτα τους ταχτοποιούσαμε και το πρωί ψάχναμε να βρούμε, ποιος άνθρωπος θα τους πάει πίσω, ο καθένας έβγαζε την ουρά του απ' έξω και η αστυνομία έλεγε, εμείς δεν είναι δικιά μας δουλειά, το λιμενικό δεν είναι δικιά μας, το ΕΚΑΒ δεν είναι δικιά μας. Να αρνηθούν να ανοίξουν, γιατί προέχει η ασφάλεια τους» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

Ανεπάρκεια επισημαίνεται ακόμη και στο πεδίο του υλικοτεχνικού εξοπλισμού, ως απόρροια απουσίας κεντρικών πολιτικών στρατηγικών στην παροχή φροντίδας υγείας.

«Δεν ενισχύθηκε σχεδόν καθόλου το οικονομοτεχνικό κομμάτι, υπήρξαν

πολλές φθορές μηχανημάτων οι οποίες έτσι και αλλιώς θα συνέβαιναν, ίσως επιταχύνουμε λίγο τη φθορά τους με την υπερ-χρήση, οι οποίες δεν υπήρχε πρόβλεψη για αντικατάσταση και οι οποίες πολλές φορές, για παράδειγμα, αναφέρομαι στην δική μας μονάδα προέκυψε με βάση ένα διορισμό του ΚΕΕΛΠΝΟ, μια θέση ακτινολόγου, που τελικά προκηρύχτηκε για επικουρικό και κατελήφθη από επικουρικό γιατρό αλλά δεν υπήρξε πρόβλεψη να υπάρξει ένας υπέρηχος για να μπορεί να τον χειρίζεται αυτός ο ακτινολόγος. Με αποτέλεσμα ουσιαστικά να υπολειπουμε, να έχει προκύψει η θέση, να έχει έρθει ο ακτινολόγος αλλά το τμήμα να υπολειπουμε σε ότι αφορά αυτό το κομμάτι. Θα μπορούσε κάλλιστα να υπάρχει το μηχάνημα και να μπορούμε να είμαστε πιο άρτιοι [...] Δηλαδή βλέπεις χώρους που να υπάρχει κατασπατάληση και εγκατάλειψη πολυτελέστατων και υπερδυναμικών μηχανημάτων τα οποία μένουν στην άκρη και αραχνιάζουν και χαλάνε και δεν υπάρχει το κατάλληλο προσωπικό ή δεν υπάρχουν τα αναλώσιμα για να λειτουργήσουν και βλέπεις σε άλλες δομές να υπάρχει το προσωπικό και να μην υπάρχουν τα μηχανήματα» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

Συμπερασματικά ως προ τους πόρους και τη διαχείριση του προσφυγικού διακρίνουμε μια μεγάλη έλλειψη, αποτέλεσμα των μνημονιακών πολιτικών, σε κάθε τομέα των ιατρικών υπηρεσιών, από τις κτιριακές υποδομές, τα υλικά μέχρι τις υπηρεσίες, τόσο τις συμπληρωματικές (πχ. καθαριότητα), τις παραϊατρικές (εργαστηριακές) όσο και τις ιατρικές. Η δημόσια υγεία υπέστη βαρύ πλήγμα από την εφαρμογή πολιτικών που σχεδιάστηκαν στα μνημόνια συνεργασίας με τους θεσμούς και εφαρμόστηκαν από τις κυβερνήσεις και αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η αντίστοιχη προσφορά υπηρεσιών να είναι ελλιπής τόσο για τους μόνιμους κατοίκους του νησιού όσο και για τους μετακινούμενους πληθυσμούς του προηγούμενου έτους.

Ταυτόχρονα όμως το ανθρωπιστικό κίνητρο και η ανιδιοτελής προσφορά των εργαζόμενων στον τομέα οδήγησαν από την πλευρά τους (όπως συνέβη και στην περίπτωση των δημοτικών υπηρεσιών), σε υιοθέτηση ‘ευέλικτων πρακτικών’, μη προβλεπόμενων από κανονισμούς και τη συνήθη λειτουργία, για την αντιμετώπιση της κρίσης. Έξτρα βάρδιες, εθελοντική παροχή υπηρεσιών από γιατρούς άλλων τμημάτων, εθελοντικές μεταφορές και αγορές μικρο-υλικών (σύριγγες, κουβέρτες), ευέλικτη διαμόρφωση χώρων, περιστασιακή μετατροπή του ΠΕΔΥ σε νοσοκομείο, με χαρτόνια και κουβέρτες αντί για κρεβάτια, ακόμα και εξ ανάγκης αλλαγή ειδικότητας (δεν υπήρχε ιατροδικαστής και τις ιατροδικαστικές εκθέσεις και νεκροτομές έκαναν γιατροί άλλης ειδικότητας), ήταν μερικά από τα παραδείγματα της υπεράνθρωπης προσπάθειας του ιατρικού προσωπικού να καλύψουν τις υπάρχουσες και διογκωμένες λόγω προσφυγικού, ελλείψεις του δημόσιου συστήματος υγείας.

■ Συνεργασία με άλλους φορείς (ΜΚΟ)

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης των υπηρεσιών υγείας και κυρίως εξαιτίας της διάστασης του φαινομένου υπήρξε συνδρομή σε επίπεδο συνεργασίας (παροχή ιατρικών υπηρεσιών, υλικοτεχνικός εξοπλισμός, ανθρωπιστική βοήθεια, μεταφορά από και προς των κέντρων κράτησης) με άλλους εθνικούς και διεθνείς φορείς Δημοσίου Δικαίου, με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) καθώς και με Εθελοντικές Οργανώσεις. Κατά την υλοποίηση των συνεντεύξεων, αρκετοί συμμετέχοντες φέρουν σημαντικές ενστάσεις (κατά κύριο λόγο για τις ΜΚΟ), όπως φαίνεται παρακάτω.

«Το επίπεδο συνεργασίας δεν ήταν και το καλύτερο, αρχικά είχαμε τεράστια προβλήματα στην παρουσία και επάρκεια των μεταφραστών, οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες δεν ήξεραν άλλη γλώσσα πέραν από τη δική τους, με αποτέλεσμα την αδυναμία συνεννόησης και αργότερα παρουσιάστηκε το φαινόμενο της προσπάθειας επιβολής αυτών των μη κυβερνητικών οργανώσεων πάνω στο προσωπικό, αυθαίρετη προσέλευση χωρίς ραντεβού και κατά τρόπον παράλογες απαιτήσεις [...] Πέραν των έκτακτων περιστατικών τα οποία αντιμετωπίζονταν στα επείγοντα, τμήμα επειγόντων περιστατικών και πολλά εκ των οποίων δεν ήταν καν έκτακτα περιστατικά για να μπου, για να απασχολήσουν ένα ήδη επιβαρυσμένο τμήμα επειγόντων περιστατικών αλλά και στα τακτικά ιατρεία τα οποία τα περισσότερα λειτουργούν μέχρι τις δώδεκα και μισή - μία η ώρα παρουσιάζονταν περιστατικά προσέλευσης στις δύο η ώρα γιατί έτσι τους βόλευε, γιατί είχαν άλλες, άλλους ασθενείς να τρέξουν με αποτέλεσμα μια λειτουργία και μια ένταση. Ακόμα και η αντιμετώπιση ειδικά των ανθρώπων της Ύπατης Αρμοστείας προς το προσωπικό ήταν από αυθάδεις έως κακή [...] δυστυχώς όμως τόσο οι ξένοι υποτίθεται συνάδελφοι γιατί δεν ξέρουμε και αν είναι συνάδελφοι που παρέχουν τις υπηρεσίες, τις ιατρικές υπηρεσίες στις ΜΚΟ, όσο και οι αναγνωρισμένοι συνάδελφοι αν δεν είναι των ειδικοτήτων που έχουν προσληφθεί από τις ΜΚΟ, το μόνο που κάνουν είναι να γράφουν παραπεμπτικά για να παραπέμπουν στο δευτεροβάθμιο νοσοκομείο. Αυτό δημιουργεί έναν φόρτο πολύ μεγάλο, άρα θα έπρεπε να υπάρχει μια ιεράρχηση κάτω από την σκέπη του ιατρικού συλλόγου με αναφορά, να ξεκινάν όλα από τον ιατρικό σύλλογο Λέσβου, τι ανάγκες υπάρχουν, που υπάρχουν αυτές οι ανάγκες με τι γιατρούς ειδικοτήτων και με τι ειδικότητες πρέπει να καλυφτούν, ώστε και να υπάρχει και μια υποτυπώδης δυνατότητα, εργαστηριακών και ακτινολογικών εξετάσεων, μέσα σ' αυτές τις δομές. Κατ' επανάληψη μας είχαν υποσχεθεί και το ΚΕΕΛΠΝΟ, και όλοι ότι θα στέλνανε κάποιες κινητές μονάδες υγείας που θα διέθεταν αυτά τα πράγματα, αλλά όλα αυτά έμειναν στα πλαίσια των υποσχέσεων» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

«Έχει μάλιστα πολυκατηγορηθεί το σχέδιο ΜΚΟ και είσπραξη χρημάτων από

την ευρωζώνη. Όμως δυστυχώς όταν έχεις ένα ανίκανο κράτος να καταφύγει το ίδιο σε προγράμματα και να μπορέσει να χρηματοδοτηθεί για να μπορεί να κάνει τις διάφορες δράσεις του, είτε αυτό αφορά τους πρόσφυγες είτε αφορά τους ίδιους τους πολίτες αφήνεις τεράστια κενά, τα οποία κενά θα έρθουν κάποιοι επιτήδειοι ή και μη και θα τα εκμεταλλευτούν και θα μπορέσουν να τα τραβήξουν. Αυτό έχει και το θετικό του και το αρνητικό του κομμάτι. Το θετικό του είναι ότι αυτά τα χρήματα, έστω ένα μέρος αυτών έφτασε και στους πολίτες και στους πρόσφυγες και στο ίδιο το κράτος, στις δομές δηλαδή, αλλά σίγουρα κατασπαταλήθηκε και ένα πολύ μεγάλο μέρος το οποίο θα ήταν αμιγώς του κράτους σε διάφορους παράγοντες που δεν είναι κρατικοί» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

Προβληματοποιείται η συμβολή ορισμένων φορέων που συμμετείχαν στην διαχείριση του φαινομένου, επιφέροντας σε ορισμένες περιπτώσεις την παρέμβαση του Ιατρικού Συλλόγου Λέσβου⁴.

«Ως Ένωση Ιατρών Ε.Σ.Υ. Λέσβου είμαστε αντίθετοι στην παραχώρηση των δημόσιων δομών υγείας και του ιατρικού εξοπλισμού τους, σε οποιαδήποτε ΜΚΟ. Το ελληνικό κράτος θα έπρεπε να επιβάλει όρια και κανόνες στην ανεξέλεγκτη δράση των ΜΚΟ στη Λέσβο και όχι να παραχωρεί τις δομές του δημόσιου συστήματος υγείας προς εκμετάλλευση σε αυτές. Απαιτούμε την άμεση αποχώρηση των ΜΚΟ από δομές του δημόσιου συστήματος υγείας. Ζητάμε να ενημερωθούμε υπεύθυνα για το ποιες ΜΚΟ υπέγραψαν μνημόνια συνεργασίας με το ελληνικό δημόσιο και με ποιους όρους» (απόσπασμα ανακοίνωσης Ιατρικού Συλλόγου Λέσβου).

Συμπερασματικά, ως προς τη συνεργασία με μη κυβερνητικούς φορείς, διακρίνουμε από τις συνεντεύξεις, ότι αυτή ήταν προβληματική τόσο ως προς την άμεση αποτελεσματικότητά της όσο και ως προς τις προοπτικές που διανοίγει. Αντί να υπάρχει μια συμπληρωματική προσφορά, σε συγκεκριμένους τομείς η συνεργασία ήταν ελλειπτική (πχ. μεταφραστές), ενώ ως προς τους ιατρικούς πόρους ήταν ανταγωνιστική. Χωρίς συνεργασία ως προς τα ωράρια εργασίας, χωρίς ιεράρχηση προβλημάτων και αναγκών, με προβληματικές διαπροσωπικές σχέσεις, αλλά και χωρίς κάλυψη των ελλείψεων σε υλικοτεχνικούς πόρους που διακρίναμε παραπάνω, τελικά η συνεργασία με τις ΜΚΟ ως κυρίαρχη πολιτική της ΕΕ και της κυβέρνησης, ήταν μέρος του προβλήματος.

Αυτό άλλωστε διέκρινε και το συνδικαλιστικό όργανο των γιατρών ΕΣΥ Λέσβου, το οποίο μίλησε για ανεξέλεγκτη δράση των ΜΚΟ, χαρακτηρίζοντας

4 Βλ. ανακοίνωση Ιατρικού Συλλόγου Λέσβου (ηλεκτρονικός σύνδεσμος 36): <http://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/ygeia/i-ygeia-ton-prosfygon-sta-heria-mko-anakoinosi-iatron-esy-lesvoy>.

αυτή τη νέα πολιτική του ελληνικού κράτους σε σχέση με την παροχή ιατρικών υπηρεσιών για πρόσφυγες, ως «παραχώρηση δημόσιων δομών υγείας και του ιατρικού εξοπλισμού σε ΜΚΟ».

■ Πολιτικές Υγείας και Προβλήματα

Η επιτέλεση του ιατρικού έργου συνομιλεί με το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης των ‘ανθρώπων χωρίς έγγραφα’ με τα προβλεπόμενα να διαφοροποιούνται ανάλογα με το εάν τα υποκείμενα είναι καταγεγραμμένα ή όχι. Κατ’ ουσία, πρόκειται για γραφειοκρατικού τύπου κριτήρια στην παροχή υπηρεσιών υγείας στις οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις, υπό τον κίνδυνο απώλειας της ανθρώπινης ζωής, υπερισχύει η ιατρική δεοντολογία, χωρίς ωστόσο να μπορεί να υπερβεί τα νομικά κωλύματα που υπάρχουν ως προς τη δυνατότητα μεταφοράς ενός πρόσφυγα/μετανάστη σε ένα μεγάλο και εξειδικευμένο Νοσοκομείο στην Αθήνα.

«η μία περίπτωση ήταν να ήταν καταγεγραμμένος, θα σας πω μια περίπτωση ξεκάθαρη, αν δηλαδή αυτός ήταν τυποποιημένος, δηλαδή είχε πάει και είχε καταγραφεί ή αν ήταν ένας που τον φέρανε απευθείας στα ιατρεία και μπήκε στο νοσοκομείο λόγω οξείας κατάστασης και δεν είχε εγγραφεί, αυτοί ήταν, αυτοί ήταν σαν να μην υπήρχαν οι δεύτεροι, οπότε έναν, τότε που είχαμε ένα πρόβλημα με τα, με τα, μια ομάδα μεγάλη που μας ήρθε από την Τουρκία και περπατούσανε μέρες μέσα στα χιόνια και είχαν τα κρυσπαγήματα τα άσχημα, που χρειαζόταν ακρωτηριασμό και μικρά παιδιά ακόμα, που έπρεπε να τα στείλουμε σε μονάδες εγκαυμάτων πλέον της Αθήνας εξειδικευμένων σε τριτοβάθμιο νοσοκομείο και βρήκαμε μια τρομερή δυσκολία, τρομερή δυσκολία, δηλαδή δεν μπορούσαμε να τους μεταφέρουμε, θα έπρεπε πρώτα να καταγραφούν, δηλαδή κάτι διαδικαστικά θέματα τα οποία ενέπλεκαν τη ζωή του αρρώστου. Βέβαια δεν πέθανε κανένας, δεν κινδύνευσε κανένας, αλλά είχαμε φοβερές διοικητικές δυσλειτουργίες. [...] Τώρα τα πράγματα είναι δύσκολα στο να φύγει κάποιος, διότι τώρα πλέον έχουν κλείσει τα πάντα, δεν μπορεί να μεταφερθεί κανένας προς τα κάτω και σε, σου δίνω μια προχθεσινή περίπτωση που υπήρχε μια γυναίκα με ένα προβληματάκι πέτρας που έπρεπε, που τη βγάζουμε με μέθοδο έτσι με γαστροσκόπιο και δε χρειάζεται να ανοιχτεί και έπρεπε να πάει στην Αθήνα, ο γιατρός που είναι ο δικός μου επιμελητής είχε κλείσει ραντεβού στο καλύτερο κέντρο εκεί και έπρεπε να πάει μέσα σε τρεις μέρες, δυστυχώς η δυσκαμψία του και η Ύπατη Αρμοστέα που ενεργοποιήθηκε αργά έχασε το ραντεβού. Τώρα είναι πολύ πιο δύσκολο γιατί δεν μετακινούνται εύκολα προς την Αθήνα, κατάλαβατε, ενώ παλιά φεύγανε στην Αθήνα, μπορούσαμε να τους στείλουμε γρήγορα, τότε και πριν ακόμα κλείσουν τα σύνορα και πριν γίνει η συμφωνία με την Τουρκία» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

«Ανθρώπινα έμπαινες στην, στον πειρασμό να δώσεις ένα χαρτί, στην οποία υπερέβαλες την, στην διάγνωση, ώστε να μπορέσουν κάποιοι από αυτούς να ελευθερωθούν γρηγορότερα από αυτές τις συνθήκες που ζούσαν εδώ» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

« Η νομοθεσία που υπάρχει στο κράτος είναι ιδανική στο να μην γίνει ευέλικτη μονάδα. Όμως εμείς πολλές φορές παρακάμπταμε την ελληνική νομοθεσία, αν μπορεί κανείς να το πει, δηλαδή παραβλέπαμε ουσιαστικά, νομοθετικές ρυθμίσεις για να μπορέσουμε να εξυπηρετήσουμε αυτούς τους ανθρώπους, γιατί αν λαμβάναμε υπόψιν ακριβώς όλα όσα έπρεπε να γίνουν δεν θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν και βασικά όχι τόσο με την έννοια ότι κάναμε παρατυπίες σε ότι αφορά την εφαρμογή νόμων αλλά στο ότι καλύπταμε νομοθετικά κενά, δηλαδή πολλές φορές πάνω σε διάφορα ζητήματα που αντιμετωπίζαμε, δεν υπήρχε νομοθετική ρύθμιση, υπήρχε ένα νομοθετικό κενό με αποτέλεσμα να έπρεπε εμείς να σκαρφιστούμε μια νομοθεσία ή έναν τρόπο για να μπορέσουμε να το επιλύσουμε και αυτό κάναμε, αναγκαστικά για να μπορέσουμε να εξυπηρετηθούν κάποιες ιδιαίτερες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα να γίνει η μεταφορά ενός πρόσφυγα σε ένα άλλο νοσοκομείο για να μπορέσει να έχει περίθαλψη την στιγμή που ο άνθρωπος αυτός δεν είχε χαρτιά, δεν είχε διαδικασία, δεν ήταν αναγνωρισμένος από το ελληνικό κράτος, συνεπώς δεν θα μπορούσε να μεταφερθεί. Ένας άνθρωπος που κατ' ουσία για ένα κράτος δεν υπάρχει, πως μπορείς να τον μεταφέρεις σηκώνοντας ένα αεροπλάνο το οποίο θα σηκωθεί με κρατικά έξοδα για να του κάνεις μια μεταφορά. Ποιον θα μεταφέρεις από την στιγμή που για αυτό το κράτος είναι ανύπαρκτος αυτός ο άνθρωπος;. Λοιπόν εκεί κινούσαμε διαδικασίες μέσω εισαγγελέων και μέσω, προσπαθούσαμε δηλαδή, να καλύψουμε αυτό το κενό, βγάζοντας κάποιες ευκαιριακές νομοθετικές ρυθμίσεις. Βγάσαμε χαρτιά σε αυτούς τους ανθρώπους, γινόταν μια γρήγορη καταγραφή, έπαιρναν νομοθετικά έγγραφα και μπορούσαν να διακομιστούν. Αυτό είναι ένα κενό το οποίο δημιουργήθηκε πολλές φορές και το λύσαμε με αυτόν τον τρόπο» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Π.Ε.Δ.Υ.).

Στην παρούσα ενότητα διακρίνουμε καθαρά ότι οι 'ευέλικτες πρακτικές' του ιατρικού προσωπικού απλώνονται μέχρι το συνολικό θεσμικό πλαίσιο και όχι μόνο στην κάλυψη πόρων. Η υπάρχουσα νομοθεσία περιγράφεται ως απόλυτα γραφειοκρατική, προβληματική και στην ουσία εμπόδιο στις προσπάθειες για κάλυψη αναγκών μιας ανθρωπιστικής κρίσης.

Με επιχειρήματα όπως «κάλυψη νομοθετικών κενών» και τη θέση ότι υπερισχύει η ιατρική δεοντολογία, αλλά και με παραδοχή ότι «κάναμε υπερβολές στη διάγνωση», μπόρεσαν άνθρωποι οι οποίοι που βρέθηκαν σε άκρως επισφαλείς συνθήκες να διακομιστούν σε νοσοκομεία της Αθήνας για να αντιμετωπίσουν επικίνδυνα εγκαύματα, κρουπαγήματα από τις κακουχίες της πορείας, ακρωτηριασμούς, για να μην χαθεί καμία ανθρώπινη ζωή.

Οι επιπτώσεις της Συμφωνίας Ε.Ε. - Τουρκίας

Η πρόσφατη ενεργοποίηση της συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας, επέφερε αφενός τον εγκλωβισμό των μεταναστών/προσφύγων στους τόπους «εισόδου» (μεταξύ των οποίων και η Λέσβος) και αφετέρου, δημιουργεί νέα προβλήματα στις παρεχόμενες υπηρεσίες υγείας, καθώς αυτές αυξάνονται σταθερά χωρίς όμως να έχουν λυθεί τα υπαρκτά προβλήματα της έλλειψης πόρων στο χώρο της υγείας από την εφαρμογή των μνημονιακών πολιτικών .

«Ο αριθμός παραμένει σταθερά αυξημένος λόγω του εγκλωβισμού των προσφύγων στο hot spot» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

Παράλληλα, αναδεικνύεται η κατασκευή της εικόνας των μεταναστών/προσφύγων ως ‘μολυσματικών άλλων’ και ως φορέων ‘μεταφοράς’ ειδικών νοσημάτων προς τις δυτικές κοινωνίες, επηρεάζοντας ταυτόχρονα και άλλα κοινωνικά πεδία (όπως της εκπαίδευσης σε σχέση με τους ανηλίκους), όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται:

«Δεν υπάρχει φόρτος δηλαδή διαφορετικής υγειονομικής, διαφορετικών παθήσεων εδώ πέρα [...] Θα ήθελα όμως να τονίσω και το άλλο ότι δεν υπάρχει ιδιαιτερότητα σε σχέση με το φορτίο το παθολογικό που φέρουν αυτοί. Και αυτό το λέω γιατί υπάρχει, μια παραπληροφόρηση κυρίως με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κυρίως στο διαδίκτυο που για πολιτικούς λόγους καθαρά [...] βγαίνουν άσχετοι τελείως [...] δημιουργώντας μια κινδυνολογία με ασθένειες που δεν υπάρχουν, δεν υφίστανται [...] μέχρι στιγμής εδώ δεν αντιμετωπίσαμε από όλους αυτούς τους ανθρώπους ούτε ανθεκτική ελονοσία, ούτε ανθεκτική φυματίωση και αν ένα δυο από αυτά εκεί τα περιστατικά καταγράφηκαν, ήταν εξάρσεις νόσου που αντιμετωπίστηκαν πολύ εύκολα με τα κοινά φάρμακα, όπως και σε έλληνες, που είναι η κοινή ελονοσία, παραδείγματος χάριν [...] τα παιδιά, τα οποία αυτή τη στιγμή, δεν διαφέρουν σε τίποτα από τα δικά μας τα παιδιά, σε σχέση με το φορτίο τους το μικροβιακό και τα λοιπά γιατί αντιδρούν στο να πάνε στα σχολεία μέσα. Αυτό το πράγμα, είναι, πραγματικός ρατσισμός, είναι ρατσισμός αυτό, και πιστεύω ότι δεν είναι ρατσισμός των γονέων, είναι ρατσισμός ο οποίος ελέγχεται από κύκλους που πάντοτε σε τέτοιες καταστάσεις βρίσκονται πάντα και ήθελα να σας πω, η άκρα δεξιά, οι άκρα δεξιοί κύκλοι βρίσκουν ευκαιρία» (απόσπασμα συνέντευξης Ιατρός Γεν. Νοσοκομείου).

Η ενεργοποίηση της Συμφωνίας ΕΕ- Τουρκίας οδηγεί τον ουσιαστικό εγκλωβισμό χιλιάδων προσφύγων και μεταναστών στη Λέσβο και κατ' επέκταση και στην αδυναμία τους να μπορέσουν να μετακινηθούν για ιατρικούς λόγους. Η υπάρχουσα δημόσια δομή παροχής υγείας δεν μπορεί να καλύψει αυτές τις ανάγκες με μια συμβατική λειτουργία και η συνεργασία με τις ΜΚΟ σε αυτό τον τομέα είναι μέρος του προβλήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, η πολιτεία (και η κοινωνία) θα πρέπει να αρχίσει να μιλά (και να πράττει) για ενσωμάτωση.

Μια ενσωμάτωση όμως που δεν μπορεί να είναι επιτυχής αν δεν αντιμετωπίσει άμεσα τα προβλήματα σε πόρους, υποδομές, υπηρεσίες, αν δεν αλλάξει το θεσμικό πλαίσιο, αν δεν ενδυναμώσει το δημόσιο χαρακτήρα της παροχής υγείας.

Πέρα όμως από αυτά, ένα άλλο εμπόδιο που θα πρέπει να αντιμετωπίσει είναι και η αυξανόμενη άρθρωση ενός ρατσιστικού πολιτικού λόγου που πηγάζει και από κατασκευασμένα επιχειρήματα ιατρικής παθολογικοποίησης των μετακινούμενων πληθυσμών. Εδώ ακριβώς η εμπειρία και η γνώση του ιατρικού προσωπικού της Λέσβου είναι πολύτιμη για την κατάρριψη αυτών των μυθεμάτων. Είναι αναγκαία και θα πρέπει να αξιοποιηθεί, εντός και εκτός νησιού, ως μεταφορά τεχνογνωσίας μέσω σεμιναρίων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης (ειδική και γενική), όταν κληθούμε να αρχίζουμε να κτίζουμε τις δομές για την επόμενη φάση διαχείρισης του προσφυγικού, δηλαδή την ενσωμάτωση.

Μελέτη περίπτωσης Υπηρεσιών Υποδοχής και Ασύλου

(επιτόπιες συνεντεύξεις με βάση ημιδομημένο ερωτηματολόγιο)

Στην τρίτη μελέτη περίπτωσης διερευνήθηκαν οι υπηρεσίες που προσφέρονται αναφορικά με την παροχή φιλοξενίας και ασύλου σε προσφυγικούς πληθυσμούς. Πρόκειται για διαδικασίες ιδιαίτερα σύνθετες που απαιτούν υψηλό αριθμό εξειδικευμένου προσωπικού και στελεχών και οι οποίες παρουσιάζουν αργούς ρυθμούς λόγω της πολυπλοκότητάς τους και του αριθμητικού μεγέθους των αιτημάτων που υποβάλλονται, της υπηρεσιακής γραφειοκρατίας στη διερεύνηση εξατομικευμένων υποθέσεων, αλλά και των διαφόρων βαθμών εκδίκασης υψηλού αριθμού υποθέσεων. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ημιδομημένου ερωτηματολογίου που συντάχθηκε από την ερευνητική ομάδα και τα αποτελέσματα χρησίμευσαν στην διατύπωση προτάσεων που μπορούν να διευκολύνουν την ταχύτερη αντιμετώπιση και διεκπεραίωση υποθέσεων ασύλου.

Ως προς τον τρόπο με τον οποίο κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν το προσφυγικό ζήτημα εργαζόμενοι του Δημοσίου που δραστηριοποιούνται στις Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής- Ταυτοποίησης και στις Υπηρεσίες Ασύλου διενεργήθηκαν πέντε συνεντεύξεις. Τρεις από αυτές με εργαζόμενους της υπηρεσίας πρώτης υποδοχής και ταυτοποίησης (Διοικητή του Κέντρου στη Μόρια και δύο υπαλλήλων της υπηρεσίας) και δύο συνεντεύξεις με εργαζόμενους της Υπηρεσίας Ασύλου (διευθυντή και υπάλληλο της υπηρεσίας). Οι απαντήσεις από τις συνεντεύξεις θα αναλυθούν και θα τύχουν επεξεργασίας παρακάτω στους δύο τύπους Υπηρεσιών (Πρώτη Υποδοχή - Ταυτοποίηση και Άσυλο) και στα ακόλουθα επίπεδα διαλόγου.

Μελέτη περίπτωσης Πρώτης Υποδοχής

1. Αποστολή, στόχοι και εφαρμογή όρων υποδοχής - ταυτοποίησης. Εργασιακές συνθήκες
2. Επάρκεια και επίπεδο σχεδιασμού στη διαμόρφωση πλαισίου λειτουργιών των υπηρεσιών
3. Βαθμός αυτενέργειας των εργαζομένων στις υπηρεσίες σε έκρυθμες καταστάσεις
4. Οι γενικότερες πολιτικές που επηρεάζουν τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών. Ιδιαιτερότητες σε περιφερειακό επίπεδο
5. Αποτελέσματα και πρακτικές ιδιαίτερης εμπλοκής
6. Συνεργασίες με άλλους φορείς και επίπεδο συνεργασίας
7. Επάρκεια και καταλληλότητα προσωπικού
8. Επιμόρφωση προσωπικού
9. Προέλευση και αξιοποίηση πόρων
10. Η παροχή υπηρεσιών μετά τη συμφωνία με Τουρκία
11. Αλλαγή συνθηκών της εργασίας του προσωπικού μετά τη συμφωνία
12. Η κατάσταση των μεταναστών / προσφύγων στα μάτια των εργαζομένων στις υπηρεσίες
13. Ενέργειες του προσωπικού ως προς την προώθηση αιτημάτων για τη βελτίωση των συνθηκών και σχέσεων εργασίας

Αποστολή, στόχοι και εφαρμογή όρων υποδοχής - ταυτοποίησης (εργασιακές συνθήκες)

Όπως γνωρίζουμε, αποστολή της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης είναι η αποτελεσματική διαχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται παρατύπως στη χώρα, σε συνθήκες σεβασμού της αξιοπρέπειάς τους, με την υπαγωγή τους σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής και φροντίδας. Κρίνοντας συνολικά το έργο της συγκεκριμένης υπηρεσίας στην οποία δραστηριοποιούνται οι συνεντευξιαζόμενοι διερευνάται εάν εφαρμόζονται οι στόχοι αυτής της αποστολής απρόσκοπτα. Ανιχνεύονται επίσης τα προβλήματα από τη μεριά των εργαζομένων ιεραρχώντας τα σύμφωνα με τη σημαντικότητα και τον επιτακτικό χαρακτήρα επίλυσής τους.

Διαπιστώνεται από την αρχή ότι η όλη εποπτεία και διαχείριση της κατάστασης από τη μεριά των δημοσίων υπηρεσιών χωρίζεται σε δύο περιόδους. Η όλη κατάσταση εξετάζεται ως ένα εξελικτικό φαινόμενο και δεν είναι καθόλου σταθερή. Χαρακτηριστική είναι η διαπίστωση ότι αυτό που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι υπηρεσίες τη φετινή χρονιά (2016) έχει να κάνει με εντελώς διαφορές συνθήκες και διαφοροποιείται με τις αντίστοιχες συνθήκες του 2015. Οι διαφορετικές καταστάσεις συνδέονται με τους εξωτερικούς παράγοντες που εξελίχθηκαν και παρουσιάζονται διαφορετικοί.

Σημειώνεται ότι η υπηρεσία υποδοχής και ταυτοποίησης ξεκίνησε τη λειτουργία του στο νησί της Λέσβου και στο Κέντρο της Μόριας το Σεπτέμβριο του 2015. Πριν από το Σεπτέμβριο του 2015, δεν υπήρχε αυτή η συγκεκριμένη υπηρεσία, ως σταθερή δομή, παρά μόνο ως κινητή μονάδα που ήταν κάτι εντελώς διαφορετικό. Δεν είχε υποδομές και σταθερό προσωπικό, η δε καταγραφή πραγματοποιούταν από την αστυνομία, μέσα στο πλαίσιο λειτουργίας του κέντρου καταγραφής της αστυνομίας. Στην πρώτη δε φάση διαχείρισης του φαινομένου από τη νέα υπηρεσία η τελευταία ουσιαστικά απαντούσε με επάρκεια μόνο στη διαχείριση της συγκεκριμένης ευάλωτης ομάδας των ασυνόδευτων ανήλικων. Μέχρι την υπογραφή της συμφωνίας, σε μια περίοδο έντονων προσφυγικών ροών, η υπηρεσία, εξαιτίας και του πολύ περιορισμένου προσωπικού και των δυνατοτήτων που είχε, αντιμετώπιζε κυρίως την ομάδα των ασυνόδευτων ανήλικων και είχε επικεντρώσει εκεί το μεγαλύτερο βάρος των παρεμβάσεών της.

«Το Σεπτέμβριο που ήρθα εγώ να ανοίξω εδώ το κέντρο, ήμουν εγώ και άλλοι δύο υπάλληλοι. Για να καταλάβετε τα μεγέθη αυτή τη στιγμή είμαστε διακόσιοι τριάντα..., Υπήρχαν λοιπόν χιλιάδες άνθρωποι οι οποίοι περίμεναν σε ουρές και ήταν συσσωρευμένοι, περιμένοντας να καταγραφούν από το κλιμάκιο της αστυνομίας. Μιλάμε για, μπορεί να υπήρχαν εδώ μέσα και 7 χιλιάδες άνθρωποι, κάποιες περιόδους και 8 και 10 χιλιάδες, άρα εκ' των πραγμάτων το κέντρο ... δεν μπορούσε πρακτικά να κάνει τίποτα, όσον αφορά την ουσιαστική διαχείριση του φαινομένου με διαδικασίες αξιοπρέπειας, σεβασμού στην προσωπικότητα του ανθρώπου και την παροχή όλων αυτών που προβλέπει ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος, αναφορικά με ανάγκες προσφύγων/μεταναστών κλπ. ... Η λειτουργία της υπηρεσίας περιοριζόταν στην απόκριση και στην αντιμετώπιση ευάλωτων περισσότερων περιπτώσεων προσφύγων και μεταναστών, όπως είναι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. αυτή η ομάδα έχει εντελώς διαφορετική μεταχείριση από τους υπόλοιπους και θα έπρεπε να παραμείνουν εδώ, να ενημερωθεί ο εισαγγελέας, να βρεθούν ειδικές δομές για να πάνε αυτά τα παιδιά ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός ερχόταν εδώ, γινόταν η καταγραφή, έπαιρνε το υπηρεσιακό σημείωμα της αστυνομίας και ήταν έτοιμοι να φύγουν από το νησί» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Κάθε άνθρωπος που εισέρχεται της πόρτας του κέντρου θα πρέπει να ενημερωθεί που βρίσκεται, για τα δικαιώματά του, για τις υποχρεώσεις, να καλύψεις τις άμεσες τους ανάγκες, δηλαδή να τους δώσεις φαγητό, να δεις αν χρειάζεται ιατρική βοήθεια, να παραπεμφθεί στο γιατρό, γιατί στο γιατρό πρέπει να περάσουν όλοι, να του βρεις ένα κατάλυμα να κοιμηθεί και να τον διαχειριστείς σύμφωνα με τις πρόνοιες του νόμου, να τον παραπέμψεις στην υπηρεσία ασύλου για την εξέταση του αιτήματος, να τον παραπέμψεις σε μια άλλη δομή, αν είναι μέλος ευάλωτης ομάδας, στην ΕΛ.ΑΣ αν είναι να επιστρέψει

πίσω και τα λοιπά και τα λοιπά, από όλη αυτή την αλυσίδα και από όλα αυτά τα στάδια της καταγραφής θα έπρεπε να περνάνε όλοι, δηλαδή, θα έπρεπε να είχαμε ένα σύστημα εδώ, όπου οι πεντακόσιες αφίξεις ημερήσιες ή χίλιες γιατί πέρυσι είχαμε και 8 χιλιάδες ανθρώπους τη μέρα, θα έπρεπε να περάσουν μέσα από όλο αυτό το πράγμα που σας περιέγραψα. Όπως, πολύ καλά μπορείτε να φανταστείτε, αυτό είναι ανθρωπίνως αδύνατον, όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά νομίζω και για τις πιο προηγμένες χώρες, να μπορέσει να διαχειριστεί τόσους μεγάλους αριθμούς, παράτυπα εισερχομένων πολιτών. Άρα, η απάντηση της υπηρεσίας ήταν ελλειμματική. Θα έλεγα και ο λόγος είναι αυτός ...μπορούμε να πούμε ότι μέχρι την περίοδο της συμφωνίας, του Μαρτίου του 2016, η διαχείριση ήταν πάνω κάτω έτσι, αυτή. 100% τα ασυνόδευτα ανήλικα αντιμετωπίζαμε σύμφωνα με όλες τις πρόνοιες του νόμου και αρκετές ομάδες άλλων ευάλωτων που μπορούσαμε πραγματικά και να τους καταγράψουμε και να τους παρέχουμε όλα αυτά που σας περιέγραψα προηγουμένως, όπως θύματα ναυαγίων, δηλαδή περιθάλαψαμε όλα τα θύματα ναυαγίων που υπήρχαν την περσινή περίοδο εδώ πέρα, τους φιλοξενήσαμε εδώ τους παρείχαμε πρώτες βοήθειες ότι χρειαζόταν άλλες ιδιαίτερες ομάδες περιπτώσεων ηλικιωμένων, θυμάτων βασανιστηρίων, άλλων με ανίατες ασθένειες και τα λοιπά. Αλλά όπως καταλαβαίνετε αυτό ήταν ένα κομμάτι του όλου πληθυσμού, ο περισσότερος πληθυσμός δεν μπορούσε να περάσει μέσα από όλες αυτές τις διαδικασίες, ήταν αδύνατο .. Από τις 20 Μαρτίου του 16 έχει αλλάξει η διαχείριση. Πλέον έχουμε καλύτερη υποστήριξη και όσον αφορά το προσωπικό και τις συνεργασίες με άλλους φορείς εντός του κέντρου, διεθνείς και ελληνικούς και η διαχείριση γίνεται ακριβώς σύμφωνα με τις πρόνοιες του νόμου όσο είναι δυνατόν πάλι, γιατί δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι λειτουργεί όλο το σύστημα τέλεια αλλά προσπαθούμε να καλύψουμε όσο περισσότερο μπορούμε τα κενά και τις ανάγκες που υπάρχουν. ... Για όλους αυτούς τους ανθρώπους, δημιουργείται ένας ατομικός φάκελος. Ξέρουμε ποιος είναι, από που ήρθε, τι προβλήματα υγείας έχει, που είναι οι δικοί του και όποια άλλη πληροφορία αφορά αυτόν τον άνθρωπο». (Συνεντευχιαζόμενος 1)

«Το κέντρο μπορεί να παρέχει σωστή φιλοξενία μονάχα σε ανήλικους, οι κλίνες δηλαδή που έχει είναι πολύ λίγες, είναι εκατόν εξήντα έξι κλίνες περίπου, οπότε πρακτικά δεν μπορεί να παρέχει τις ολοκληρωμένες και σωστές υπηρεσίες υποδοχής σε όλο αυτό τον κόσμο που έρχεται, έτσι, οπότε φιλοξενούμε στις πτέρυγες μας μόνο ανήλικους, διαχωρίζουμε από τον ενήλικο πληθυσμό τους, τις ευάλωτες ομάδες, υπερήλικες, μονογονεϊκές οικογένειες, άτομα με αναπηρία, με ανίατες ασθένειες, οτιδήποτε, μέσω μιας διαδικασίας των γιατρών και φροντίζουμε και αυτοί να έχουν μέσω της Ύπατης Αρμοστείας, καλύτερες συνθήκες διαμονής, δηλαδή να φύγουν εκτός του camp που είναι στο λόφο, εκεί, αυτό εννοώ καλύτερες συνθήκες διαμονής, το οποίο είναι είτε το camp του Καρά Τεπέ, είτε σε πολύ βαριές περιπτώσεις σε δομές που φιλοξενούν

ενήλικους στο νησί και σε κάποιες extreme περιπτώσεις στην Αθήνα». (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Εγώ όταν ήρθα είχε ξεκινήσει η υπηρεσία και κατέγραφε και φιλοξενούσε μόνο ανήλικα, μόνο ασυνόδευτα ανήλικα. Ο στόχος δεν είναι μόνο τα ασυνόδευτα ανήλικα, απλά δεν υπήρχε ούτε το δυναμικό, ούτε το προσωπικό να καταγράψει και να φιλοξενήσει όλες τις ομάδες των ανθρώπων οι οποίοι έρχονται. ... Και γι' αυτό στοχεύσαμε στα ανήλικα ... ο ενήλικος κόσμος έμενε πάνω στο camp ακατάγραφος και η ευθύνη του πάνω camp ήταν της αστυνομίας δεν ήταν στη δική μας ευθύνη. Κοίτα κατ' αρχάς έχουμε να διαχειριστούμε πολύ μεγάλο αριθμό προσφύγων, έτσι, οι οποίοι, να πάω στο κομμάτι των ενηλίκων, οι οποίοι ζούνε εγκλωβισμένοι στο νησί και οι οποίοι δεν μπορούν να μετακινηθούν διότι δεν εξετάζονται γρήγορα τα αιτήματα ασύλου, γιατί η υπηρεσία ασύλου είναι μια άλλη υπηρεσία, η οποία έχει και αυτή τα δικά της διοικητικά προβλήματα, μιλάω για έλλειψη προσωπικού και μιλάω και για ελλείψεις πόρων υπολογιστές, κοντέινερ, ελλιπές δίκτυο, το οποίο καθυστερεί πάρα πολύ τη διαδικασία, όσο καθυστερούν αυτές οι διαδικασίες, συσσωρεύεται κόσμος, είτε στο πάνω camp, είτε στο νησί, στο πάνω camp δεν είναι καλές οι συνθήκες και υπάρχει αγανάκτηση μεγάλη, μπερδεύονται οι σειρές, δεν έχουν καταγραφεί παλιότερα άτομα, έρχονται νέες αφίξεις, έρχονται κρατούμενοι, υπάρχουν κρατούμενοι που τους δίνουν προτεραιότητα, δίνονται κάποιες προτεραιότητες ανάλογα, αλλάζουν οι κανονισμοί της υπηρεσίας ασύλου συνεχώς το οποίο δημιουργεί εντάσεις ένα κομμάτι είναι αυτό, αλλά δεν αφορά εμάς τόσο, αφορά την υπηρεσία ασύλου (Συνεντευξιαζόμενος 2).

«Όσον αφορά τα ασυνόδευτα ανήλικα που φροντίζουμε εμείς, παραμένουν πολύ καιρό εδώ γιατί υπάρχουν θέματα με τις δομές φιλοξενίας και την διαχείρισή τους. Μετά από εδώ, ψάχνουμε εμείς να πάνε τα ανήλικα σε κάποιες δομές φιλοξενίας σε όλη την Ελλάδα. Παλιά που ήταν ανοιχτά τα σύνορα, τα παιδιά φεύγανε από τις δομές φιλοξενίας. Ερχόντουσαν οι συγγενείς και τα παίρνανε. Δε γνωρίζουμε πως ακριβώς αλλά φεύγανε. Όταν άδειαζε μια δομή φιλοξενίας, μας ειδοποιούσανε οι αρμόδιοι, ότι για παράδειγμα στην Αχαρνών υπάρχουν θέσεις για 'τόσα' παιδιά . Κανονίζαμε έτσι με κάποιον επίτροπο, από την εισαγγελία πάντα και έπαιρνε τα ανήλικα με συνοδεία και φεύγανε. Τώρα δε φεύγει κανένας. Δεν υπάρχει ανοιχτή δομή φιλοξενίας, σε όλη την Ελλάδα είναι όλες γεμάτες επειδή είναι κλειστά τα σύνορα, κι έτσι μένουν εδώ. Πολλές φορές αυτό συμβαίνει παράτυπα, δηλαδή παρά το νόμο που λέει για ορισμένες ημέρες κράτησης. Ένας "κρατούμενος" μπορεί να μείνει μέχρι και εικοσιπέντε ημέρες στο κέντρο. Από εκεί και πέρα δίνονται επιπλέον δώδεκα ημέρες παράταση. Αυτό έχει ξεπεραστεί, έχουμε φτάσει μέχρι και τους πέντε μήνες παραμονής στο κέντρο. ... Έχουμε πρόβλημα χώρου. Παλιά είχαμε πρόβλημα ανεπάρκειας προσωπικού. Τώρα έχουμε προσωπικό, συμβασιούχοι του Δήμου και μόνιμοι.

Υπάρχει πολύ προσωπικό και λίγοι χώροι. Όσον αφορά τη φροντίδα των αλλοδαπών, των υποψηφίων προσφύγων, διότι πρόσφυγές θεωρούνται μετά το άσυλο, η πρώτη υποδοχή τους είναι άψογη. Από τη στιγμή που θα τελειώσουν με την καταγραφή, περνάνε από γιατρούς, τους «Γιατρούς του κόσμου» με τους οποίους συνεργαζόμαστε στο νησί και έχουν όλες τις ειδικότητες, τους δίνουμε ρουχισμό. Με τον περιορισμό ελευθερίας μένουν στο χώρο εδώ για εικοσιπέντε ημέρες. Παρατείνεται η διαμονή τους για δώδεκα ημέρες με χαρτί που εκδίδει η αστυνομία, για τους «έξω» μέχρι να βρεθεί κάποια πανευρωπαϊκή λύση και να μπορέσουν να πάνε όπου θέλουν. (Συνεντευξιαζόμενος 3)

Επάρκεια και επίπεδο σχεδιασμού στη διαμόρφωση πλαισίου λειτουργιών των υπηρεσιών

Συμμετέχοντας στην υλοποίηση των δράσεων των δημοσίων υπηρεσιών που είχαν ως αντικείμενο την πρώτη υποδοχή, την κοινωνική μέριμνα και περίθαλψη μεταναστών και προσφύγων διερευνάται εάν αυτές είχαν σχεδιαστεί με τρόπο που θα μπορούσε να διασφαλίσει την κατά το δυνατόν καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων. Στην πορεία και κατά τη φάση της υλοποίησης αναζητούνται κάποιες δυστοκίες σε επίπεδο σχεδιασμού και εάν πραγματοποιήθηκαν κάποιες διορθωτικές παρεμβάσεις.

Ο σχεδιασμός και η σχετική μέριμνα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων δεν φαίνεται να υπολείπεται των ευρωπαϊκών προδιαγραφών, ούτε παρουσιάζεται κάποιο έλλειμμα ως προς τις προβλέψεις του νόμου ή στις γενικότερες προβλέψεις στον κανονισμό λειτουργίας του Κέντρου. Τα προβλήματα ωστόσο έγιναν εμφανή από την αδυναμία αντιμετώπισης συνολικά των προβλημάτων εξαιτίας της πέρα από κάθε πρόβλεψη εξέλιξης των μαζικών ροών και του αριθμού των ανθρώπων, για τις τύχες των οποίων έπρεπε να μεριμνήσουν οι υπηρεσίες.

«Είχαν σχεδιαστεί με τα καλύτερα ευρωπαϊκά και διεθνή στάνταρ, δηλαδή οι πρόνοιες του 3907 που χαρακτήριζε το καθεστώς μέχρι τον Απρίλιο ήταν από τις πιο σύγχρονες ευρωπαϊκά. Αυτό όμως που είχαμε να αντιμετωπίσουμε πέρσι εδώ, ήταν ένα ιστορικό φαινόμενο, δηλαδή τέτοια μετακίνηση πληθυσμού είχε χει να συμβεί από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Άρα, δηλαδή, όσο και καλό σχεδιασμό και να είχαμε, αν δεν υπήρχε και η αντίστοιχη υποστήριξη που δεν υπήρχε στην αρχή τουλάχιστον, ήταν αδύνατο να αντιμετωπίσεις αυτό το φαινόμενο, γιατί μας ξεπερνούσε και ως χώρα και ως Ευρώπη ενδεχομένως. Δηλαδή, ο νόμος ήταν πολύ καλός, οι πρόνοιες του πάρα πολύ καλές, υπήρχε καθυστέρηση σαφέστατα, το κέντρο θα πρέπει να ήταν ανοιχτό, εγώ θεωρώ από τις αρχές του 2015 μη σας πω και από το 2014 θα έπρεπε να είναι ήδη ανοιχτό να υπάρχει κάποιο προσωπικό, να έχει κάποια εμπειρία και όχι ας πούμε να

ανοίξουμε το Σεπτέμβριο του 2015 πάνω στην κορύφωση ουσιαστικά του φαινομένου χωρίς πραγματικά να μπορείς να αντιμετωπίσεις την ένταση που υπήρχε... οι δυστοκίες έχουν να κάνουν με το γεγονός ότι κάνεις ένα κέντρο χωρίς να έχεις προβλέψει το προσωπικό που θα λειτουργήσει, χωρίς να έχεις όλα τα τμήματα πλήρη ... αυτό έχει να κάνει με τον συντονισμό των υπηρεσιών, με την καλύτερη οργάνωση. Αλλά, όταν αυτό το κάνεις μέσα σε μια περίοδο, τρικυμιώδη, γίνεται ακόμη πιο γρήγορο. Δηλαδή, σαφέστατα υπήρχε καθυστέρηση, κατά την άποψη μου, και δυστοκία, όχι στις προβλέψεις του νόμου ή στις γενικότερες προβλέψεις στον κανονισμό λειτουργίας.. Ξέραμε τι θα πρέπει να κάνουμε, το ξέραμε. Αργήσαμε, θα έπρεπε όλο αυτό να το είχαμε προετοιμάσει καλύτερα ... Αν εννοείτε δυστοκία, αυτό ναι, η δυστοκία, δηλαδή, συντονισμού και έγκαιρης προεργασίας, αλλά, όσον αφορά τις προβλέψεις και τα λοιπά, εντάξει σας λέω, θεωρώ, από τους καλύτερους νόμους σχετικούς, αλλά, δεν θα πρέπει να ξεχνάς ότι είσαι σε ένα ελληνικό περιβάλλον με διαδικασίες δημοσίου πολύ αργές, με διαδικασίες δημόσιων προμηθειών τρελές, με το όταν αλλάζει ένας υπουργός να ακυρώνεται όλη η διαδικασία να περιμένεις να έρθει ο άλλος να υπογράψει τις υπουργικές αποφάσεις και τα λοιπά» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Θεωρώ ότι είχαν σχεδιαστεί για να διαχειριστούν πολύ μικρότερους αριθμούς και το οτιδήποτε είναι φτιαγμένο και δομημένο εδώ στη Μόρια από δομές έως υπηρεσίες, είναι για μικρό χρόνο διαμονής ανθρώπων και αυτό δεν ισχύει, διαμένουν πλέον για μόνιμα, δηλαδή οι άνθρωποι διαμένουν, δεν κάθονται λίγες μέρες να φύγουν, δηλαδή σαν να έχει σχεδιαστεί κάτι το οποίο αφορά ένα μεταβατικό camp, αλλά το camp δεν είναι μεταβατικό. Καταλήγει σε μόνιμο ναι» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

«Αλλάζουν τα πάντα από μέρα σε μέρα το οποίο είναι τρομερό ας πούμε να μη λαμβάνουν απόφαση οι άνθρωποι, έως και σε εμάς τους εργαζόμενους γιατί δεν ξέρεις τι έχεις να διαχειριστείς, δεν έχεις τους πόρους μάλλον για να διαχειριστείς ένα μόνιμο camp, έχεις πόρους για να διαχειριστείς ένα transit ... Είχε σχεδιαστεί πολύ καλά, το θέμα είναι ότι με την πάροδο του χρόνου αυξήθηκαν οι ροές και έπρεπε ταυτόχρονα να βρεθούν και πιο μεγάλες εγκαταστάσεις και ενώ μπορούν να βρεθούν οι τελευταίες αντιδράει κατά τόπους η τοπική κοινωνία σ' αυτό με αποτέλεσμα όλες τις αναταραχές που συμβαίνουν. Προσπαθούμε να βρούμε διεξόδους και λύσεις εσωτερικές. Η αστυνομία δεν μπορεί να διαθέσει περισσότερο προσωπικό και γι' αυτό λέω πως ότι μπορούμε κάνουμε ως πολιτικοί υπάλληλοι. Μας βοηθάνε και οι ΜΚΟ με τα λεφτά που πήραν και προσπαθούμε να βοηθήσουμε όσο μπορούμε». (Συνεντευξιαζόμενος 3)

Τα άτομα είναι αρκετά και βοηθάνε (προσωπικό), το θέμα είναι τα κτήρια και ότι δεν υπάρχουν καταλύματα για να μπορέσουν να φιλοξενήσουν τους πρόσφυγες και δεν υπάρχει και χώρος. Όπου έχει βρεθεί χώρος αντιδρά η τοπική κοινωνία και κάπου εκεί δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι άλλο. Η Ύπατη Αρμοστεία

μεσολάβησε και έβαλε κάποιες σκηνές. Η φροντίδα δεν γίνεται να παρέχεται σε όλο το στρατόπεδο, δεν έχουμε αυτή τη δυνατότητα, αν και νομοθετικά προβλέπεται. Το κάνουμε πάντα σε συνεργασία με την αστυνομία που είναι υπεύθυνη για τη φύλαξη, την τάξη και ο Στρατός που προσπαθεί να βοηθήσει υλικά με τη διανομή φαγητού για παράδειγμα. Αν δεν υπάρχει όμως συνεργασία με την τοπική κοινωνία δεν πρόκειται να γίνει τίποτα. Εμείς εστιάζουμε κυρίως στην φροντίδα των ανηλίκων στη διαπαιδαγώγησή τους με το εκπαιδευτικό κομμάτι που διαθέτουμε και τους φροντιστές μας, οργανώνουμε και εκδρομές σε όλη τη Λέσβου. Ταυτόχρονα με τη διαμονή τους στο κέντρο κάνουν και τις διαδικασίες ασύλου. Εκτός του hot spot που έχουμε τα ανήλικα, οι υπόλοιποι (ενήλικες) είναι στην αρμοδιότητα άλλων ΜΚΟ και της Αστυνομίας και της ΕΑΖΟ. Εκείνοι έχουν όμως έλλειψη προσωπικού.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

Βαθμός αυτενέργειας των εργαζομένων στις υπηρεσίες σε έκρυθμες καταστάσεις

Κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες το ενδιαφέρον εδώ στρέφεται στη δυνατότητα και στα όρια της πιθανής αυτενέργειας που επέδειξε το προσωπικό καθώς και τις υπερβάσεις που πραγματοποιήθηκαν λόγω των συνεχών διαφοροποιήσεων και των ιδιαιτεροτήτων στον χρονικό και χωρικό ορίζοντα. Τα περιθώρια ευελιξίας υπήρξαν και αξιοποιήθηκαν για να ξεπεραστούν οι καθημερινές δυσκολίες και οι απρόβλεπτες καταστάσεις.

«Σαφέστατα, πολλά πράγματα που κάναμε εδώ ήταν πέρα από τις αυστηρές διαδικασίες που προβλέπει ο νόμος γιατί δεν γινόταν αλλιώς να απαντήσουμε στην ένταση του φαινομένου, εδώ χρειαζότανε ευελιξία, δηλαδή εμείς από τότε λειτουργούσαμε και Σάββατα και Κυριακές, πράγμα που δεν προβλέπεται, δεν προβλεπόταν ούτε ακόμα προβλέπεται κανονικά. Μπορεί ο νόμος να έχει ψηφιστεί για 24ωρη λειτουργία εφτά μέρες αλλά στην πράξη αυτό δεν έχει έρθει στο πεδίο με κανονιστικές αποφάσεις υπουργικές και προεδρικά διατάγματα. Εγώ όμως τι έκανα; από τον Οκτώβριο του 2015 το επίσημο ωράριο της υπηρεσίας είναι 8 με 4, εγώ λειτουργούσα και μετά τις 4, λειτουργούσα και το Σάββατο. Εκεί που φιλοξενούσαμε τα ασυνόδευτα, άλλαξα τη δομή, έκανα γραφεία, έβγαλα φροντιστές, κοινωνικούς λειτουργούς δηλαδή, έκανα ουσιαστικά αναπροσαρμοσα την υπηρεσία, στο περιβάλλον, δεν προσπάθησα να προσαρμόσω το περιβάλλον στην υπηρεσία. ... Άρα, σαφέστατα έκανα παρεμβάσεις δεν αλλάξαμε το νόμο ούτε τις διαδικασίες αλλά είχα το ok από την διοίκηση ότι ξέρεις, τους έλεγα, εδώ στη Λέσβο τα πράγματα, πρέπει να κάνουμε αυτό δεν μπορούμε να κάνουμε εκείνο και τις περισσότερες φορές αυτά που πρότεινα γίνανε και τα κάναμε και θεωρώ ότι χωρίς αυτό δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει το κέντρο. Δεν μπορούσε να πάει by the book θα είχαμε σπάσει τα μούτρα μας όλοι.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Π.χ τα παιδιά βγαίνουνε, πηγαίνουνε εκδρομές συνοδευόμενα βέβαια, τρεις - τέσσερις φορές τη βδομάδα, δικαιούνται να βγαίνουνε μόνα τους έξω, όσα φιλοξενούνται μετά τις είκοσι πέντε μέρες και είναι πάνω από δέκα πέντε ετών βγαίνουν μόνα τους έξω με την άδεια του εισαγγελέα και παρακολουθούμε την πορεία τους, το τι κάνουν, οτιδήποτε, γιατί προσπαθούμε να το κάνουμε σιγά σιγά το κλειστό camp, το κάναμε μία ανοιχτή δομή, δηλαδή το μόνο που μας διαχωρίζει από τις δομές ας πούμε είναι το συρματοπλέγμα και ότι ζουν σε κοντέινερ, αλλιώς όλη η παροχή υπηρεσιών στα ασυνόδευτα ανήλικα είναι, η φροντίδα είναι εκπληκτική, δεν το συζητώ και έχουμε παρέμβει πάρα πολύ στο σύστημα, κάνουμε πράγματα τα οποία δεν προβλεπόντουσαν στην αρχή. Αυτά δεν προβλέπονταν, τίποτα από όλα αυτά. Ήταν πρωτοβουλίες δικές μας, Ναι βέβαια και με στήριξη ας πούμε, δε ξέρω κατά πόσο έχει παρέμβει ο συνήγορος του παιδιού, αλλά κατά περιόδους που έρχεται εδώ πέρα και συζητάμε είναι πλήρως κατανοητό ότι έχει αλλάξει το πλαίσιο και πρέπει το πώς κινείται το κέντρο σε σχέση με τα ασυνόδευτα ανήλικα, έχουμε παρέμβει στο σύστημα και προσπαθούμε να παρέμβουμε ακόμη πιο πολύ, προσπαθούμε να προχωρήσουμε την εκπαίδευση, προσπαθούμε να κάνουμε σχολείο

Προς το παρόν εδώ εκτός του χώρου του kit και αυτό είναι βάσει νομοθεσίας, αν μελλοντικά καταφέρουμε να φύγουνε τα ίδια τα παιδιά σε σχολεία στην πόλη.»_(Συνεντευξιαζόμενος 3)

■ Οι γενικότερες πολιτικές που επηρεάζουν τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών (ιδιαιτερότητες σε περιφερειακό επίπεδο)

Εδώ εξετάζονται οι πολιτικές που υλοποιούνται από τις δημόσιες υπηρεσίες στα ζητήματα της πρώτης υποδοχής και ασύλου. Αποτιμώντας το πλαίσιο της εφαρμογής διερευνάται εάν η υλοποίηση των πολιτικών αυτών ανταποκρίθηκαν στις πραγματικές ανάγκες για τις οποίες σχεδιάστηκαν.

Οι υπηρεσίες που ανέλαβαν το έργο της εφαρμογής φαίνεται ότι συνέκλιναν προς το πλαίσιο του αρχικού σχεδιασμού, διαπιστώνεται ωστόσο η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος υλοποίησης περισσότερο ως προς τις συγκυριακές και κατά περίπτωση τοπικές συνθήκες, λόγω δυσκολιών. Ιδιαίτερη ήταν η έμφαση σε πρακτικές ανταπόκρισης των δημόσιων υπηρεσιών σε ιδιαιτερότητες και σε ειδικές δυσκολίες στην εφαρμογή των σχεδιασμένων πολιτικών

«Μέχρι σε ένα σημείο υπήρχε ανταπόκριση, αλλά εξαιτίας του όγκου και της έκτασης του φαινομένου και η κρατική γερμανική μηχανή θα έπεφτε στα γόνατα. Νομίζω ήταν ένας συνδυασμός και των δύο, δηλαδή ποτέ δεν βγήκε από το κεφάλι μου ότι, ποια είναι η αποστολή της υπηρεσίας και τι κάνει εδώ γιατί εγώ είμαι ο επικεφαλής και εγώ έδινα τις εντολές ποια τι θα ακολουθεί και

πως θα υλοποιηθεί, σε απόλυτη σύμπνοια με τις ιδιαιτερότητες του νησιού και του χώρου, δηλαδή, ουσιαστικά, έγινε ένας συνδυασμός αυτού του πράγματος. Πάντα δηλαδή κάναμε αυτό που επέτασσε το μέρος και η πραγματικότητα προσπαθώντας να μην παρεκκλίνοντας όμως την αποστολή του κέντρου και της αποστολής μας ως δημόσιοι υπάλληλοι, εδώ πέρα» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

Παρουσιάστηκε σχετική αυτονομία και ευελιξία μέσα σε ένα πλαίσιο συνεννόησης και τελικής έγκρισης από την κεντρική υπηρεσία

«Μια αυτονομία την έχουμε πάντα εδώ.. Το ωράριο ας πούμε. Εγώ λειτουργώ λίγο πιο ευέλικτα, χωρίς να σημαίνει ότι δεν ενημερώνω και τον διευθυντή μου και τον υπουργό που είναι πιο πάνω, αλλά προσπαθώ να είμαι όσο γίνεται ταχύς και να μην μένω στις λεπτομέρειες. Δηλαδή σημασία έχει η πρακτική, να δίνουμε απαντήσεις στα προβλήματα δεν μπορούμε να περιμένουμε ούτε πότε θα ρθούνε κάποιες απαντήσεις ούτε κάποιες φορές, να ρωτάμε και για την κλειδαριά ας πούμε και για την βίδα πως θα την βάλουμε». (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«Από την εμπειρία μου στα ανήλικα γιατί εγώ ειδικεύομαι κυρίως στα ανήλικα, συνεχώς ζητάμε αλλαγή πλαισίου και το πετυχαίνουμε, δηλαδή ξεκινάς από μια δομή κλειστή με συρματοπλεγμα, έτσι, γιατί αυτό είναι ο νόμος για την πρώτη υποδοχή και μετά από αυτό που σας περιέγραφα πριν που έγινε με παιδιά που είναι μέσα έως και πέντε μήνες, έχουμε αλλάξει πάρα πολλά, έχουμε επέμβει στο σύστημα δηλαδή ... στην αρχή σχεδιάστηκε για ένα συγκεκριμένο αριθμό ανθρώπων, στην πορεία δεκαπλασιάστηκε ο αριθμός αυτός στην πορεία. Τα προβλήματα με την τοπική κοινωνία, η έλλειψη πόρων και η έγκριση οικονομικών δαπανών από το Υπουργείο Οικονομικών, μας κάνουν να καθυστερούμε. Θεωρώ ότι οι δυνατότητες αυτού του κέντρου δεν είναι για να έχει τόσο πολύ προσωπικό. Είχε σχεδιαστεί για έναν πιο προσωρινό στόχο. Είχε ξεκινήσει με το σκεπτικό να γίνεται πρώτα καταγραφή, να παίρνουν άσυλο και μετά να φεύγουν. Αν δεν έπαιρναν άσυλο να απελαύνονται. Η αστυνομία φοβάται για αναταραχές. Έχουν δημιουργηθεί κοινότητες». (Συνεντευξιαζόμενος 3).

Αποτελέσματα και πρακτικές ιδιαίτερης εμπλοκής

Στην ενότητα αυτή ερωτήσεων έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν κάποια αποτελέσματα που να αναδεικνύονται μέσα από το έργο των υπηρεσιών και της εμπλοκής του προσωπικού που να μπορούν να χαρακτηριστούν επιτυχημένες παρεμβάσεις και να υπερβαίνουν ή να συμπληρώνουν το πλαίσιο που είχε τεθεί από τον αρχικό σχεδιασμό.

Πολλές από τις παρεμβάσεις που αναφέρθηκαν στη συζήτηση αποτέλεσαν πράγματι πρακτικές που βοήθησαν ουσιαστικά τη διευθέτηση υποθέσεων στο κέντρο, αλλά και καινοτόμες παρεμβάσεις ως προς την αποτελεσματική εμπλο-

κή προσωπικού. Παρεμβάσεις οι οποίες επί της ουσίας ξεκίνησαν από το προσωπικό του κέντρου και μπορούσαν να γίνουν πολιτικές, κυρίως αναφορικά με το επίπεδο υποδομής ότι ενώ π.χ το κέντρο ξεκίνησε κλειστό έγιναν παρεμβάσεις και αποτέλεσε πιο ανοιχτή δομή, ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης.

«Σαφέστατα, η λειτουργία η δικιά μας, το πως λειτουργούμε το κέντρο, δεν προβλέπεται σε κανένα εφαρμοστικό πλαίσιο και είναι ουσιαστικά μια επινόηση και μια προσαρμογή στις πραγματικότητες... η προσαρμογή η δικιά μας είχε να κάνει με τις ιδιαιτερότητες του πληθυσμού που διαχειριζόμασταν με τους ανήλικους. Δεν μπορώ να έχω σε δυο πτέρυγες φιλοξενίας, εκατό ασυνόδευτους ανήλικους πενήντα και πενήντα και να έχω μόνο αστυνομικούς απέξω. Γιατί αυτή είναι η διαχείριση που προβλέπει ο νόμος, καταλάβατε; αυτό προβλέπει. Εγώ όμως εδώ αυτό δεν το έκανα, έκανα κάτι άλλο, έβαλα προσωπικό να δουλέψει εδώ μέσα, έβαλα κοινωνικούς λειτουργούς, έβαλα νοσοκόμους ... έβαλα κόσμο εδώ μέσα 24 ώρες σε τρεις βάρδιες, για να μπορώ να ελέγχω εδώ τα παιδιά και να τα φροντίζω, διαφορετικά κάθε εβδομάδα θα είχα ένα σπασμένο κέντρο. ...» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«...προσπαθούμε να ανοίξουμε το πλαίσιο, αρκετά καλά επίσης τα έχουμε πάει και στη συνεργασία μας με το άσυλο και από τότε που ξεκίνησαν συστηματικά οι καταγραφές ασύλου των ασυνόδευτων ανηλίκων έχουν προχωρήσει και μάλιστα δεδομένου ότι υπήρχαν, υπήρξε ένας αυξημένος αριθμός ανηλίκων, ασυνόδευτων ανηλίκων εκεί που δεν μπορούσαν όλα να έχουν επιτροπεία, δηλαδή επίτροπος είναι αυτός που ορίζεται από κάπου κυρίως από τη Μετάδραση ή κάποιος δικηγόρος για να φροντίσει και να προσέξει στη καταγραφή τους, αυτό το ανέλαβε το κέντρο μας και γίνανε και πολλές καταγραφές και καταφέραμε σε συνεργασία με την ΔΟΜ, το Διεθνές Οργανισμό Μετανάστευσης που είναι υπεύθυνος για την ενημέρωση στο κέντρο μας, να βρούμε συγγενείς, δε μιλάω για χαμένους συγγενείς, μιλάω για συγγενείς που είχαν τα παιδιά στην Ευρώπη, να βρούμε τα απαραίτητα έγγραφα τους, ώστε να προωθήσουμε και ζητήματα οικογενειακής επανένωσης στο άσυλο και εκεί είναι ένα κομμάτι που έκανε παραπάνω η υπηρεσία από αυτά που ήταν στο στόχο της, δηλαδή οργανώθηκαν και συντονίστηκαν από την υπηρεσία μας καταγραφές των αναγκών των ασυνόδευτων ανηλίκων για να βοηθήσουμε την υπηρεσία ασύλου» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

«Η φροντίδα των παιδιών κλπ, ότι προβλέπεται νομοθετικά το έχουμε εξαντλήσει, δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι άλλο. Γενικά ο στόχος είναι η καλή διαμονή, όσο μπορούμε, ανάλογα τις ηλικίες. Αυτή τη στιγμή έχουμε τους ανήλικους που τους προσέχουμε από εξωτερικούς παράγοντες, κακόβουλους ενήλικες κλπ. Προτού έρθουν οι συμβασιούχοι, οι μόνιμοι είμαστε 10 άτομα, είχαμε μεγάλο πρόβλημα, δεν έρχονται να δουλέψουν γιατί δεν υπάρχουν και τα κίνητρα (οικονομικά κυρίως). Οι συμβασιούχοι κάνουν πολύ καλή δουλειά και είναι αναγκαίο για να λειτουργήσει η υπηρεσία... έχουν καλύτερείς οι συνθήκες

διατροφής, γιατί παλιά είχαμε από ιδιωτικό catering, παράπονα, τώρα ο Στρατός φέρνει καλύτερο φαγητό. Είναι όλα καθαρά, έχουμε ηλεκτρονικά παιχνίδια, ανάλογα και την ηλικία έχουμε και ξυλομπογιές για τους πιο μικρούς για να ζωγραφίζουν, ότι κάνουν και τα δικά μας παιδιά προσπαθώντας να τους κάνουμε να μη σκέφτονται ότι μένουν εδώ. Η εκπαίδευσή τους γίνεται μέσα στο hot spot, θα μπορούσαν να πάνε και σε σχολείο αλλά το βλέπω και λίγο δύσκολο. Αυτές είναι πρωτοβουλίες των ανθρώπων της Πρώτης Υποδοχής. Μαθαίνουν αγγλικά, γαλλικά και ελληνικά τα παιδιά, μας ενδιαφέρει να είναι καθαρά και υγιή και να απασχολούνται με κάτι που τους αρέσει. Για τους ενήλικους ήταν σχεδιασμένες αυτές οι μόνιμες πτέρυγες εκ των προτέρων, που δεν χωράνε κόσμο πλέον, οπότε την φροντίδα γι' αυτό το κομμάτι πλέον την έχει η Αστυνομία, δεν μπορούμε να εκφέρουμε γνώμη. Η Ύπατη Αρμοστεία περισσότερο ασχολείται με τους ενήλικες και μετά και όλες οι άλλες ΜΚΟ, Γιατροί του Κόσμου κλπ. Οι χώροι διαμονής δεν επαρκούν και ψάχνουμε και άλλα μέρη για στέγαση, για να φύγουν και αυτές οι σκηνές. Οι ενήλικοι κυκλοφορούν ελεύθερα, πάνε και στο χωριό (Μόρια), έχουμε και καλά έχουμε και κακά, ναι μεν ψωνίζουν, αφήνουν λεφτά στην τοπική κοινωνία, απ' την άλλη όμως όταν τελειώσουν τα λεφτά αρχίζουν και οι εγκληματικές ενέργειες». (Συνεντευξιαζόμενος 3).

Συνεργασίες με άλλους φορείς και επίπεδο συνεργασίας

Κατά την υλοποίηση του έργου των υπηρεσιών διερευνώνται οι συνεργασίες με άλλους φορείς (π.χ ΜΚΟ, τοπικούς φορείς) καθώς και το επίπεδο των συνεργασιών αυτών, εάν κρίνονται ως αναγκαίες και εποικοδομητικές ή δεν θα έπρεπε να αναπτυχθούν. Γενικά οι συνεργασίες δοκιμάζονται σε πολλαπλά επίπεδα και δημιουργούν αναγκαιότητες και αλυσιδωτές πρωτοβουλίες ανάμεσα στους διάφορους εμπλεκόμενους φορείς

«Κοιτάζτε να δείτε εμείς είμαστε μια δημόσια υπηρεσία, εδώ πέρα, εντάξει; η οποία για να λειτουργήσει θα πρέπει να στηριχθεί στις δυνάμεις της. Μια αυτόνομη δημόσια υπηρεσία, με πέντε μεγάλα κομμάτια, αυτό προβλέπει ο νόμος. Από μόνοι μας, το ένα κομμάτι είναι η διοίκηση, το άλλο κομμάτι είναι η διαχείριση, μες στη διοίκηση είναι και οι προμήθειες, αποθήκες, δίκτυα, το άλλο είναι η καταγραφή, το άλλο είναι η φύλαξη, το άλλο είναι το ιατρικό κλιμάκιο, οι υπηρεσίες και το άλλο είναι η ενημέρωση. Όλα αυτά τα κλιμάκια εγώ θα πρέπει να τα διοικώ και να τα συντονίζω. Κάποια από αυτά αποτελούνται από δημόσιους υπαλλήλους κάποια αποτελούνται από εξωτερικούς πόρους, ας πούμε το κλιμάκιο της φύλαξης π.χ. Φύλαξη υπεύθυνη είναι η ΕΛ.ΑΣ. Συνεργάζομαι με την ΕΛ.ΑΣ, για αυτό το πράγμα, το κομμάτι των καταγραφών πραγματοποιείται από ανθρώπους δικούς μου, της ΕΛ.ΑΣ. και της Frontex. Άρα, συνεργάζομαι με αυτούς, είναι κάτω από εμάς όλοι αυτοί. Το κομμάτι του ιατρικού κλιμακίου, θα

έπρεπε να έχω γιατρούς δημόσιους υπαλλήλους, κανείς όμως δεν θέλει να έρθει να δουλέψει εδώ, από τους γιατρούς του δημοσίου, άρα τι κάνω; συνάπτω μια σύμβαση με τους γιατρούς του κόσμου, για να μου παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες. Άρα οι γιατροί του κόσμου είναι εδώ, όχι ως ΜΚΟ, ως συνεργαζόμενος φορέας του ελληνικού δημοσίου. Μεταφραστές έχω; δεν έχω. Έχει το ελληνικό δημόσιο μεταφραστές; όχι. Θα πρέπει να προσλάβει. Μπορεί να προσλάβει; όχι. Τι κάνει; Συνάπτουμε μια σύμβαση με το ΔΟΜ ή με την Praksis ή με την Μετάδραση. Άρα, όλοι αυτοί οι άνθρωποι που είναι εδώ και δουλεύουν στο κέντρο δεν είναι ούτε ΜΚΟ ούτε κάτι άλλο ούτε ανεξάρτητες οντότητες, εντάσσονται μέσα σε όλο αυτό το σύστημα και ακολουθούν τις οδηγίες τις δικιές μας και του συντονισμού. Πέρα από αυτό το σύστημα, που είναι το κλειστό, υπάρχουν και εξωτερικοί partners ας πούμε, αυτούς εδώ που έβαλα εδώ, είναι εξωτερικοί partners, κάποιοι άλλοι που μου κάνουν κάτι άλλα είναι εξωτερικοί, το κέτερινγκ είναι εξωτερικός, υπάρχει είναι πολύ μεγάλο το κύκλωμα πάρα πολλές οι συνεργασίες και τα επίπεδα των διαδικασιών. Σαφέστατα, έχουμε συνεργασίες με ελληνικούς φορείς, με διεθνείς φορείς, με τοπικούς φορείς, και σε πάρα πολλά επίπεδα.» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«Βρήκαμε ένα πλαίσιο να λειτουργήσουμε, παρ' όλο που νομοθετικά προβλέπεται η καταγραφή από τους αστυνομικούς, μπήκαν ιδιωτικοί υπάλληλοι-συμβασιούχοι και κάνουν εκείνοι “παράτυπα” την καταγραφή για να μπορέσει να τρέξει το σύστημα. Ομάδες υπάρχουν σίτισης, στέγασης, για το που θα μπουντα παιδιά, να είναι καθαρά, για τη διαπαιδαγώγησή τους κλπ και το ιατρικό κλιμάκιο από τους Γιατρούς του Κόσμου που συνεργάζονται με το Νοσοκομείο και το κέντρο υγείας, είναι σαν οικογένεια μέσα. Όλα αυτά προβλέπονται. Μόνο οι εκδρομές ήταν μια πρωτοβουλία του διοικητή μας μετά από έγκριση του Εισαγγελέα. Έτσι περνάνε λίγο καλύτερα τα παιδιά...»

... Είμαστε λοιπόν σε αλληλεπίδραση με τον εισαγγελέα γιατί αυτός θα δώσει το οκ για οτιδήποτε, με το Εθνικό ίδρυμα Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το οποίο τοποθετεί και βρίσκει δομές ... η υπηρεσία, με δημόσιους φορείς, νομίζω ότι κυρίως με αυτούς τους δύο ασχολούμαστε, μετά έχουμε αστυνομία - λιμενικό» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

« Τα προβλήματα συντονισμού είναι μεταξύ δημοσίων υπηρεσιών για μένα, δηλαδή μεταξύ υπηρεσίας πρώτης υποδοχής, λιμενικό, στρατό, αστυνομία και υπηρεσία ασύλου, νομίζω ότι οι υπόλοιποι καλά τα πάνε μεταξύ τους, συνεννοούνται. ... Εμάς, όπως είναι η κατάσταση εδώ, οι ΜΚΟ μας βοηθάνε. Βέβαια το καλύτερο θα ήταν να μπορούσαμε να χειριστούμε εμείς οι ίδιοι τα λεφτά γιατί δεν τα χειριζόμαστε εμείς. Υπάρχει συνεργασία για τη φροντίδα των ευάλωτων ομάδων, χώρια τα ανήλικα. Οι ευάλωτες ομάδες παίρνουν χαρτί από την Αστυνομία για να φύγουν από το νησί. Εάν η χρηματοδότηση ερχόταν απευθείας σε μας ενδεχομένως να είχε πάρει μια άλλη μορφή η κατάσταση, θα υπήρχε περισσότερος έλεγχος» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

Επάρκεια και καταλληλότητα προσωπικού

Στο σημείο αυτό διερευνάται η επάρκεια σε ανθρώπινους πόρους και σε στελέχωση από προσωπικό που είναι κατάλληλο και είναι σε θέση να ανταποκριθεί στο έργο των υπηρεσιών που προδιαγράφουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Περαιτέρω, εάν ήταν σαφείς οι αρμοδιότητες που αναλήφθηκαν και υπήρξε καθορισμένο πλαίσιο καθηκόντων. Επίσης εάν ο χρόνος για την διεκπεραίωση υποθέσεων από τη μεριά του προσωπικού ήταν επαρκής και σύμφωνος με τα προδιαγράμματα υλοποίησης των πολιτικών.

Είναι σαφές ότι κατά την περίοδο υψηλών ροών και αδυναμίας πρόβλεψής τους η επάρκεια εμφανίζεται προβληματική. Σήμερα η επάρκεια δεν φαίνεται να αποτελεί το μεγάλο πρόβλημα καθώς έχουν αξιοποιηθεί τα προγράμματα κοινωνικής ωφέλειας και υπάρχει προσωπικό. Βέβαια το θέμα του συντονισμού και της καταλληλότητας εξακολουθούν να αποτελούν τα σημαντικά σημεία που θα πρέπει να βελτιωθούν.

« Ε τώρα αυτό που με ρωτάται, έχει διάφορα επίπεδα, τι σημαίνει, αν είναι επαρκές αριθμητικά, αν είναι επαρκές εργασιακά; νοητικά; το προσωπικό που έρχεται εδώ, δεν έρχεται εκπαιδευμένο κατ' αρχήν. Θα πρέπει ή εμείς να το εκπαιδεύσουμε ή αν είμαστε τυχεροί να έρθει κάποιος που πραγματικά θέλει να έρθει να δουλέψει εδώ και άρα έχει ένα καλό background από πίσω, ένα καλό βιογραφικό, έχουμε από όλες τις περιπτώσεις. Δεν μπορώ όμως να πω ότι η υπηρεσία στέλνει έτοιμους ανθρώπους, ικανούς να ανταποκριθούν στο πεδίο. Γιατί σας λέω, δεν υπάρχει μια διαδικασία ούτε εκπαίδευσης ούτε επιλογής, επιλογής; επιλογής τώρα. Επιλογή είναι θα πάρω μια θέση δημοσίου υπαλλήλου, θα είναι στο κέντρο εκεί της Μόριας; θα πάω εκεί. Γιατί υπάρχει ανεργία, γιατί υπάρχει αυτό γιατί υπάρχει το άλλο. Είναι μια επιλογή δύσκολη, υποχρεωτική κάποιες φορές αλλά και σε αρκετές άλλες, είναι επιλογή προσωπική, δηλαδή, έχω ανθρώπους που επέλεξαν να έρθουν σε αυτήν την υπηρεσία, από την Αθήνα, την Θεσσαλονίκη, από την Έδεσσα, γιατί το είδαν ως πρόκληση και γιατί ήθελαν πραγματικά να ασχοληθούν. Άρα, αυτοί οι άνθρωποι είναι, είναι ουσιαστικά που κρατάνε το κέντρο, δηλαδή για να δουλέψεις εδώ πρέπει να έχεις μια ιδιαίτερη ποιότητα, εργασιακή, διαφορετικά χάθηκες. Εδώ δεν είναι παιδική χαρά, όπως είναι το υπόλοιπο ελληνικό δημόσιο, εδώ άμα δεν δουλέψεις θα πάρεις δρόμο, είναι πολύ δύσκολο, πίστεψε με. Εγώ ήμουν 13 χρόνια δημόσιος υπάλληλος, και πάλι δημόσιος υπάλληλος είμαι, εγώ είμαι αποσπασμένος εδώ. Τον Σεπτέμβριο ήρθα με απόσπαση, αλλά τους δύο πρώτους μήνες που ήμουν εδώ, έζησα τόσα πολλά όσα δεν έζησα σε 13 χρόνια εργασιακού βίου. Άρα, έχουμε προσωπικό πολλών επιπέδων και πολλών ιδιοτήτων. Θα έλεγα όμως, ότι όλοι αυτοί που έχουν έρθει εδώ μέχρι τώρα με ένα μαγικό τρόπο εντάσσονται, είτε αυτοί που είναι με λιγότερες ικανότητες είτε με περισσότερες, υπάρχει

μια πάρα πολύ καλή όσμωση και αυτοί που ξέρουν λιγότερα μαθαίνουν από τους υπόλοιπους. Υπάρχουν σαφέστατα και εκπαιδευτικές δράσεις που κάνουμε και προσπαθούμε τελευταία να τις εντείνουμε αλλά εντάξει, είμαστε συνέχεια με τα μάτια και τα αυτιά ανοιχτά ...

... Κοιτάζτε τώρα, όταν παίρνεις, να μιλήσω για μένα, σου λένε ότι είσαι ο διοικητής του κέντρου, δεν υπάρχει κάτι πάρα πολύ συγκεκριμένο για το τι περιλαμβάνει τα καθήκοντα του διοικητή. Τα περιλαμβάνει όλα και κάποιες φορές θα πρέπει να κρίνεις και εσύ αν περιλαμβάνει και κάτι άλλο που δεν έχεις στο μυαλό σου ή που απαιτούν οι άλλοι από εσένα. Δεν υπάρχει σαφές πλαίσιο. Διοίκηση σημαίνει διοικείς τα πάντα, θα πρέπει να προβλέψεις, να είσαι πάντα ένα βήμα μπροστά και να είσαι μπροστά, εσύ πρώτος να δίνεις το παράδειγμα. Ε, το πλαίσιο είναι ευρύ, είναι ευλύγιστο και κάποιες φορές το διαμορφώνεις και εσύ, μέχρι που θες να το φτάσεις προσωπικά. ... δηλαδή δεν μου έδωσαν το δεκάλογο του διοικητή κανείς δεν μου το έδωσε αυτό, ούτε μου είπαν μέχρι εκεί θα φτάνεις, μέχρι εκεί. Συνέχεια υπάρχει μια διαπραγματεύση. Δηλαδή ακόμη και για πράγματα που πίστευα ότι, δεν είναι αρμοδιότητα μου, αποδείχθηκε ότι είναι ή ότι για άλλα, έλα μωρέ τώρα εντάξει για αυτό. Μου είπαν γιατί το έκανες αυτό και δεν μας ρώτησες. Δεν υπάρχει όμως κάτι σαφές γραμμένο» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«Θεωρώ ότι γενικά σε αυτές τις υπηρεσίες το προσωπικό πρέπει να είναι εξαιρετικά καταρτισμένο, να έχει προσόντα πολλά και θεωρώ ότι πρέπει να έχει και ένα δυνατό background. _Όχι μόνο εμπειρίας και μορφωτικό επίπεδο, ας πούμε η προσωπική μου γνώμη για τις fast track διαδικασίες που έχει να κάνει με τις καταγραφές, εγώ πιστεύω ότι οι fast track διαδικασίες δεν είναι μόνο θέμα training και κατάρτισης, είναι και θέμα μορφωτικού επιπέδου, δηλαδή για να γίνει σωστά μια fast track διαδικασία πρέπει να είσαι, να ξέρεις κάποια πράγματα, να μην ξεκινάς από το μηδέν και να κάνεις ας πούμε ένα training ...και fast track διαδικασίες ουκ ολίγες εδώ, από τον χαρακτηρισμό των ευάλωτων, από την παραλαβή της βάρκας, που δεν το κάνει η δική μας υπηρεσία εδώ το κάνει η Ύπατη οπότε έχει τα training και έχει και τα αντίστοιχα κριτήρια για να προσλάβει προσωπικό, έως τις καταγραφές, δηλαδή εγώ θεωρώ ότι εάν οι καταγραφείς ήτανε επιλεγμένοι και είναι καλοί στο χειρισμό να έχουν κάποιες γνώσεις θα μπορούσε η διαδικασία να γίνει γρήγορα και σωστά και επίσης θεωρώ ότι σε τέτοιους χώρους πρέπει να υπάρχει μια αξιολόγηση του προσωπικού εξ' αρχής και στην πορεία και εξ' αρχής, πρέπει να είναι ευσυνείδητο το προσωπικό δεν έχεις να κάνεις, δεν είσαι απλό δημόσιο, έγινε ένα λάθος και τελείωσε, είσαι σα το νοσοκομείο, το λάθος μπορεί να κοστίσει μια ανθρώπινη ζωή, οπότε να εντάξει θεωρώ ότι πρέπει να ελέγχεται και να αξιολογείται με κάποιο τρόπο ο κόσμος που μπαίνει εδώ μέσα» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

«Δεν ήταν επαρκές μέχρι κάποια στιγμή, δεν υπήρχαν μόνιμοι. Υπάρχει και ο

φόβος τώρα ότι άμα φύγουν οι συμβασιούχοι θα διαλυθούμε. Τώρα είναι υπέρ αρκετοί. Πέρσι το καλοκαίρι το προσωπικό μπόρεσε και ανταποκρίθηκε όσον αφορά την ιατρική φροντίδα και τα ανήλικα. Υπήρξαν πολλές αναταραχές τότε. Το προσωπικό ήρθε εδώ και εκπαιδεύτηκε, όταν ξεκινήσαμε που δεν υπήρχαν συμβασιούχοι, εκπαιδευτήκαμε από τους προηγούμενους και σιγά σιγά αυτή η γνώση μεταδόθηκε. Έφτιαξε ο διοικητής τις αρμοδιότητες όπως προβλέπονται από το νομοθετικό πλαίσιο, το ιατρικό κλιμάκιο, το κλιμάκιο των καταγραφών, οι διοικητικοί κλπ και μπορέσαμε να κάνουμε και κάτι παραπάνω». (Συνεντευξιαζόμενος 3)

■ Επιμόρφωση προσωπικού

Οι συνεντεύξεις εδώ εστιάστηκαν στο εάν υπήρξαν συγκεκριμένα προγράμματα επιμόρφωσης στα οποία συμμετείχε το προσωπικό που εμπλέκεται στις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής. Διαπιστώνεται ότι πέρα από την γενική υπηρεσιακή εκπαίδευση του προσωπικού δεν υπήρξε κάποια ιδιαίτερη εκπαίδευση που να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες που απαιτούν τα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης

«Όχι δεν υπήρχε, τώρα οργανώνεται κάτι. Μάλλον όχι δεν υπήρξε, υπήρξε μια, ήρθε ένα κλιμάκιο από την Αθήνα το καλοκαίρι και κάναμε μια μικρή επιμόρφωση καλή όμως, αυτή και τώρα, επίσης κάποιο προσωπικό συμμετείχε σε μια άλλη δράση με την Ύπατη Αρμοστεία που συνδιοργανώσαμε αλλά τώρα από εδώ και στο εξής είμαστε σε διαδικασία να διοργανώσουμε και περισσότερα. Αλλά γενικά υπήρχε έλλειμμα και υπάρχει έλλειμμα επιμόρφωσης» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

«Δεν ξέρω αν έχουν γίνει, δηλαδή αφού ξεκινήσαμε ξέρω, δεν έχουν γίνει, δεν έχω πάει σε κανένα training επιμορφωτικό εγώ, έγινε ένα training για τις διαδικασίες της πρώτης υποδοχής. ... Ναι, ναι, ναι για τους φροντιστές του δήμου που δουλεύουν στις πτέρυγες, εγώ δεν έχω πάει σε κανένα, για την υπηρεσία μας έχει γίνει μόνο ένα, που είχε να κάνει καθαρά με τις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής, διήρκησε μία μέρα, κάποιες ώρες, όπου δεν πήγαν όλοι οι υπάλληλοι, πήγαν συγκεκριμένοι, πήγαν κυρίως μόνιμοι και δύο - τρεις ΣΟΧ, το οποίο δεν είναι άκυρο γιατί εκείνη την εποχή είχαμε μόνιμους τέσσερις και όλοι οι υπόλοιποι είναι ΣΟΧ, που σημαίνει συμβασιούχος, οι συμβασιούχοι στελεχώνουν την υπηρεσία, αλλά γενικά δεν έχουν γίνει προγράμματα, δεν έχουν εκπαιδευτεί, όλοι οι συμβασιούχοι της υπηρεσίας πρώτης υποδοχής δεν έχουν εκπαιδευτεί καθόλου, τίποτα, ούτε στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής, μόνοι μας τις μάθαμε, ούτε πώς πρέπει να συμπεριφέρεσαι σε αυτές τις συνθήκες και σε αυτό το χώρο και σε ανθρώπους οι οποίοι είναι σε αυτή την κατάσταση, με διαφορετικούς, έρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς, είναι πρόσφυγες, είναι μετανάστες, τίποτα.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

■ Προέλευση και αξιοποίηση πόρων

Στην ενότητα αυτή συζητήθηκαν θέματα αναφορικά προς τους υλικούς πόρους που χρησιμοποιήθηκαν για την κάλυψη των αναγκών των υπηρεσιών που προσφέρθηκαν, από πού προήλθαν και σε ποιους τομείς κατανεμήθηκαν. Αν οι πόροι ήταν τελικά επαρκείς δεδομένου του αυξανόμενου αριθμού των μεταναστών / προσφύγων που έπρεπε να εξυπηρετηθούν. Στο πλαίσιο ανταπόκρισης, αν ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες, ή υπήρξαν κάποια προβλήματα.

Οι πόροι, δεδομένου του αυξημένου αριθμού των μεταναστών και προσφύγων, δεν είναι επαρκείς για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες της υπηρεσίας. Από την άλλη το θέμα εάν είναι επαρκείς ή όχι, συνδέεται, από ό,τι φαίνεται, με το σχεδιασμό, αλλά και εάν αυτός μπορεί να προβλέπει εξελίξεις, κάτι που είναι τελικά εξαιρετικά δύσκολο λόγω των ανατροπών που προκύπτουν από τις ασκούμενες πολιτικές.

« Προήλθαν από τον εθνικό προϋπολογισμό και από ευρωπαϊκά ταμεία και από τον ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο που είναι ένα άλλο ταμείο. Ουσιαστικά, όλα, ότι υλοποιείται εδώ πέρα, από την αγορά αυτών των επίπλων μέχρι τις ιατρικές υπηρεσίες που πληρώνουμε τους γιατρούς του κόσμου, να μας παρέχουν, περνάνε μέσα κάποια από αυτά τα πράγματα. Τα περισσότερα είναι ευρωπαϊκά κονδύλια ας πούμε και κυρίως κονδύλια του ΕΟΧ του ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου, ο οποίος συνεισφέρει με πάρα πολύ μεγάλα ποσά και στα λειτουργικά έξοδα και στους λογαριασμούς και στην πληρωμή των προγραμματιών με τους partners που κάνουμε αλλά και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συγχρηματοδοτεί πάρα πολλά. » (Συνεντευχιαζόμενος 1).

«Αν ο σχεδιασμός εσύ που έκανες ήταν για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο χωρίς πρόβλεψη για περαιτέρω, δεν μπορείς να πεις ότι σου έφταιγαν οι πόροι. Οι πόροι υπήρχαν, εάν εσύ δεν σχεδίασες με ορίζοντα ότι αυτό θα αυξηθεί η ανάγκη, καταλαβαίνετε τι λέω; δηλαδή σαφέστατα υπήρχαν περισσότεροι πόροι αλλά κανείς δεν είπε το 2015 που έγινε η πρόταση στον ΕΟΧ ας πούμε ότι ξέρεις εμείς θα λειτουργούμε 24 ώρες και άρα χρειαζόμαστε 30 διερμηνείς και 5 νοσοκόμους. Του είπαν ότι ξέρεις το ωράριο είναι αυτό και άρα θα χρειαστούμε πέντε. Άρα είναι θέμα πόρων; ...

... γιατί ξέρετε αυτά που υλοποιούνται έχουν αποφασιστεί ένα χρόνο πριν. Κατάλαβες; άρα δεν μπορώ να πω εγώ τώρα δεν μου φτάνουν οι πόροι ή αν το πω θα είναι λάθος κατά την άποψη μου. Γιατί δεν μπορώ να πω αυτή τη στιγμή ότι χθες θέλω τρεις διερμηνείς έχω τους πόρους ή φέρτους μου. Περνάει όλο αυτό μέσα από την ευρωπαϊκή γραφειοκρατία την κοινοτική των διεθνών οργανισμών άρα, αυτό νομίζω ότι είναι πιο πολύ, γιατί δεν υπάρχουν πόροι άμεσα διαθέσιμοι. Δηλαδή το Κέντρο δεν έχει ένα πάγιο κουμπαρά για να πεις

χρειάζομαι αυτό, ανοίγω το χρηματοκιβώτιο και παίρνω. Για να πάρω μια πι-
νέζα, πρέπει να κάνω δημόσιο διαγωνισμό. Το καταλαβαίνεις; άρα τι φταίνει;
φταίνει οι πόροι; σε αυτή την περίπτωση γιατί μου λένε υπάρχουν δεσμευμένα,
χιλιάδες ποσά χιλιάδες ευρώ. Πρέπει να κινηθεί όμως μια διαδικασία και πρέπει
να κινηθεί έγκαιρα.» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

Διαπιστώνονται επίσης δυστοκίες ως προς την πρόβλεψη, το πλαίσιο στρα-
τηγικής αντιμετώπισης, την αξιοποίηση πόρων που οφείλονται στη γραφειο-
κρατία

«Σας λέω, είναι η γραφειοκρατία. Ας πούμε το ένα το πρόγραμμα τελείωνε
31 Ιουνίου αλλά το άλλο δεν είχε αρχίσει ακόμη και είχαμε ένα διάστημα τον
Ιούλιο δεν είχαμε προσωπικό για το συγκεκριμένο γιατί δεν έγιναν έγκαιρα τα
πράγματα. Ή γιατί άλλαξε ο υπουργός και έπρεπε να το ακυρώσει να βγάλουν
άλλο. Αλλά πραγματικά δεν πιστεύω ότι δηλαδή ήταν τόσο έλλειψη πόρων,
ήταν περισσότερο έλλειψη συντονισμού καλού timing και καλών προβλέψε-
ων». (Συνεντευξιαζόμενος 3).

Η παροχή υπηρεσιών μετά τη συμφωνία με Τουρκία

Γνωρίζοντας ότι η συμφωνία με την Τουρκία προδιαγράφει νέο πλαίσιο
αντιμετώπισης η συζήτηση στην ενότητα αυτή εστιάστηκε στο εάν μετά την
ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ - Τουρκίας έχουν αλλάξει οι διαδικασίες των
υπηρεσιών ή κάποιες άλλες λειτουργίες.

Οι αλλαγές σε όλα τα επίπεδα όσον αφορά τη λειτουργία του Κέντρου σε
όλους σχεδόν τους τομείς είναι συνέπεια της συμφωνίας Ε.Ε Τουρκίας. Και αυτό
διότι πλέον οι άνθρωποι που φιλοξενούνται στο Κέντρο βρίσκονται πλέον σε
καθεστώς μονιμότερης παραμονής λόγω του ότι τα βόρεια σύνορα της χώρας
είναι κλειστά και δεν υπάρχει ελεύθερη διέλευση.

«Ναι σας είπα, το γεγονός ότι έχει γίνει αυτή η αλλαγή, έχει υπογραφεί αυτή
η συμφωνία είχε κάποιες συνέπειες. Οι συνέπειες είχαν να κάνουν με το γεγο-
νός ότι ο κόσμος παραμένει εδώ και θα πρέπει να διαχειριστεί εδώ. Δηλαδή, ο
χώρος έπαψε να είναι ένας χώρος transit που ο άλλος περνούσε και έφευγε.
Είναι ένας χώρος πλέον παραμονής. Αυτό τι σημαίνει, ότι αυτός ο κόσμος θα πα-
ραμείνει εδώ, όπως σας είπα θα περάσουν όλοι από τις διαδικασίες πλέον και θα
πρέπει να τους περιθάλψεις και να τους προσφέρεις, να καλύψεις τις ανάγκες
ενός πλέον μόνιμου πληθυσμού. Δηλαδή αλλάζει η φιλοσοφία του Κέντρου,
γι' αυτό ας πούμε έχουμε ανάγκη από κρεβάτια, γι' αυτό έχουμε ανάγκη από
εστιατόρια, γι' αυτό έχουμε ανάγκη από καλύτερα μπάνια, από περισσότερους
γιατρούς, ενώ πριν αυτό δεν φαινόταν γιατί ο κόσμος ερχόταν και έφευγε».
(Συνεντευξιαζόμενος 1).

Αλλαγή συνθηκών της εργασίας του προσωπικού μετά τη συμφωνία

Το κρίσιμο σημείο της συζήτησης εδώ εστιάστηκε στο πως επηρέασαν οι νέες καταστάσεις το έργο του προσωπικού των υπηρεσιών πρώτης υποδοχής. Επίσης, εάν δεδομένης της μείωσης των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών την τελευταία περίοδο υπάρχει κάποια ελάφρυνση στο έργο της υπηρεσίας.

Διαπιστώνεται η αλλαγή των συνθηκών της εργασίας του προσωπικού μετά τη συμφωνία, επιβαρύνοντας στην ουσία και σε άλλα επίπεδα την ίδια δύσκολη κατάσταση στην προσφορά εργασίας από τη μεριά του προσωπικού. Η μονιμότερη παραμονή των μεταναστών/προσφύγων στο Κέντρο αυξάνει τις υποχρεώσεις του προσωπικού.

«Το προσωπικό; Το επιβάρυνε με περισσότερη εργασία, δηλαδή του έδωσε και άλλα πεδία να εμπλακεί υποχρεωτικά και άρα να χρειαζόταν επιπλέον ανθρώπινοι πόροι να κατανεμηθούν. Σε σχέση με τον Μάρτιο σαφέστατα υπήρχε μια ελάφρυνση σε κάποια επίπεδα, αυτό όμως δεν έχει γίνει καθόλου, δεν είναι καθόλου έτσι, γιατί από την άλλη, η συμφωνία αυτή άλλαξε και την μετακίνηση του πληθυσμού. Από ένας περαστικός πληθυσμός μετατράπηκε σε μόνιμος που αυτό δημιούργησε διπλά προβλήματα. Άρα έχει επιβαρύνει αν το δούμε συνολικά πολύ περισσότερο τη λειτουργία της υπηρεσίας η συμφωνία. Γιατί, τώρα εδώ εμείς έχουμε τρεισήμισι χιλιάδες ανθρώπους οι οποίοι χρειάζονται να φάνε, χρειάζονται γιατρό, χρειάζονται να πλυθούνε, χρειάζονται ρούχα, ο χειμώνας έρχεται. Πριν δεν το είχες αυτό. Δεν το είχες αυτό, δεν υπήρχε, τώρα το έχεις σε σταθερή βάση. Τους έχεις εδώ τους ανθρώπους, δηλαδή έχει αλλάξει η μορφή και αυτό έχει επιβαρύνει, άσχετα που είναι πιο μειωμένες οι ροές είναι πολλαπλάσια όμως είναι γεωμετρική η αύξηση των αναγκών. Δηλαδή, είναι πιο δύσκολο να διαχειριστείς εκατό ανθρώπους τώρα παρά χίλιους το Νοέμβριο του 2015. Οι χίλιοι την άλλη μέρα είχαν φύγει, τους έδινες χίλια πιάτα φαί, τουαλέτα για χίλια άτομα και έφευγαν. Τους εκατό τους έχω εδώ θα τους έχω και αύριο θα τους έχω και μεθαύριο και θα προστίθενται ήδη σε έναν αριθμό τεράστιο, σε ένα μέρος κορεσμένο, πολλαπλασιάζοντας τα προβλήματα». (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«Σε μας έχει αλλάξει επίσης η καταγραφή, κυρίως επηρεάζει διοικητικά, είναι πιο ευαίσθητη η υπηρεσία ασύλου, εμάς μας επηρεάζει σαν αριθμούς και το πόσο μένουνε οι άνθρωποι μέσα, αλλά εκείνη διαχειρίζεται τη συμφωνία, κρίνει τα αιτήματα ασύλου και ενδεχομένως να βγάζει πόρισμα επανεισδοχής, επαναπροώθησης, οτιδήποτε τέλος πάντων, αλλά, ναι, αλλάζει πάρα πολύ το μείγμα των ανθρώπων που έρχονται και μένουν περισσότερο καιρό, δηλαδή ας πούμε και το ποιοι καταγράφονται και το πώς δημιουργούνται προβλήματα και εντάσεις στο λόφο, ας πούμε οι του Αφγανιστάν, που σαν χώρα δεν ήταν μέρος της συμφωνίας, έτσι, Αφγανοί ερχόντουσαν πάντα, μαζί με τους Σύριους ερχόντουσαν και Αφγανοί και οι καταγραφές των Αφγανών άρχισαν στις δέκα

εννιά Σεπτεμβρίου, όλων των Αφγανών, αυτό σημαίνει ότι ένας ολόκληρος πληθυσμός ήταν εγκλωβισμένος στο νησί» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

«Γενικά μεταξύ μας το προσωπικό έχουμε μια καλή συνεργασία, απλά υπάρχουν τα προβλήματα έλλειψης συντονισμού κ.τ.λ. αλλά σε επίπεδο σχέσεων, δεν ξέρω πόσοι είμαστε οι τριακόσιοι εργαζόμενοι του Κέντρου, τα πάμε μεταξύ μας καλά, με τα οποία ας πούμε προβλήματα υπάρχουνε, και κάτω από αυτές τις συνθήκες εργασίας ... μιλάμε τώρα πολύ πίεση, πολύ ταχύτητα σε μικρό χρονικό διάστημα και σε άσχημες συνθήκες, από όπου και να το πάρεις, σε ένα camp μέσα δουλεύεις, συνθήκες υγιεινής, τα πάντα, πολύ σκληρές συνθήκες εργασίας είναι». (Συνεντευξιαζόμενος 3).

Η κατάσταση των μεταναστών / προσφύγων στα μάτια των εργαζομένων στις υπηρεσίες

Η συζήτηση εδώ στράφηκε στις προσωπικές εκτιμήσεις του προσωπικού - πέρα από την υπηρεσιακή του εμπλοκή - και μέσα από την επαφή που έχει με τους μετανάστες / πρόσφυγες καθώς και γύρω από το πως θα ιεραρχούσε τα προβλήματα που οι ίδιοι προσλαμβάνουν και επιθυμούν την επίλυσή τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εκτιμήσεις του προσωπικού του Κέντρου συγκλίνουν στην προτεραιότητα της αδυναμίας συνέχισης του ταξιδιού και του εγκλωβισμού των ανθρώπων αυτών σε Κέντρα ως το μεγαλύτερο πρόβλημα που τους απασχολεί. Αυτό το πρόβλημα επιδεινώνεται από την αβεβαιότητα άρσης αυτών των συνθηκών καθώς και από το έλλειμμα μιας αντικειμενικής ενημέρωσης σχετικά με την κατάστασή τους και το μέλλον τους.

«... πρώτη προτεραιότητα αυτών των ανθρώπων είναι το άσυλο. Οι άνθρωποι θέλουνε να πάρουνε το άσυλο, δηλαδή το νομικό τους στάτους είναι το μεγαλύτερο θέμα και το γεγονός ότι καθυστερεί. ... αυτό είναι το θέμα, το μεγαλύτερο θέμα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι, γιατί θέλουν να φύγουν από εδώ και το γεγονός ότι είναι εγκλωβισμένοι εδώ τους δημιουργεί χίλια δύο προβλήματα και αυτούς και εμάς, στη διαχείριση του φαινομένου, εντάσεις επεισόδια, φωτιές. Επίσης έλλειψη ενημέρωσης, συνακόλουθο εδώ πέρα είναι η έλλειψη ενημέρωσης. Οι άνθρωποι δηλαδή δεν έχουν καλή ενημέρωση, τότε θα εξεταστούν τα αιτήματα τους, πόσο θα κάνει; δεν μπορούν να κάνουν ένα πλάνο ζωής, αυτό είναι το μεγαλύτερο τους πρόβλημα. Το πλάνο ζωής, γι' αυτό πολλές φορές φτάνουν σε πράξεις απελπισίας. Άρα, θέλουνε κάτι για να βάλουνε κάπου τον εαυτό τους μέσα σε αυτό το χώρο, μέσα σε αυτό το χρόνο, να τον τοποθετήσουνε και να πούνε εγώ είμαι εδώ και θα φτάσω εκεί, μέχρι να φτάσω εκεί θα γίνει αυτό και αυτό, μετά θα μπορέσω να πάω, να ενταχθώ στην κοινωνία να σπουδάσω, να πάω στους συγγενείς μου στην Ευρώπη και τα λοιπά. Θέλουν ένα πλάνο, λοιπόν, μετά σαφέστατα τα θέματα που έχουν

να κάνουν... που τους απασχολούν είναι με τις συνθήκες διαμονής, οι οποίες δεν είναι οι καλύτερες. Από την πλευρά μας κάνουμε ότι είναι δυνατόν αλλά τα νούμερα είναι τεράστια δεν είναι διαχειρίσιμα. Δεν μπορούμε να διαχειριστούμε τρεις χιλιάδες ανθρώπους, σε αυτό το μέρος, τα κρεβάτια, τα επίσημα κρεβάτια που υπάρχουν εδώ είναι χίλια πεντακόσια βίας, άρα οι άλλοι άνθρωποι είναι σε σκηνές σε μικρές σε μεγάλες, σε παραπήγματα, χωρίς κρεβάτια, χώροι ψυχαγωγίας, εντάξει υπάρχουν διάφορες προσπάθειες αλλά είναι ελλειμματικά είναι δευτερεύοντα αυτά, το πιο σημαντικό είναι το πρώτο, το πλάνο ζωής, το οποίο έχει να κάνει με τις διαδικασίες ασύλου». (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«... υπάρχουν επίσης αντιπαλότητες ανάμεσα στις εθνικότητες, γιατί γίνεται αυτή η διακριτική συμπεριφορά προς τους Σύριους, υπάρχει... Οι Σύριοι οι ίδιοι απαιτούν να τους διαχειρίζεσαι προνομιακά, δηλαδή πόσες φορές έχουν πει τα παιδιά γιατί καταγράφεις τον Μπαγκλαντεσιανό πριν από μέσα ας πούμε ενώ εγώ είμαι Σύριος, γιατί έχει έρθει πριν από εσένα, γιατί είναι δέκα οκτώ χρονών και κινδυνεύει να απελαθεί οπότε πρέπει να τον καταγράψω σαν ανήλικο, βλέζομαι ας πούμε, ναι αλλά εκείνος δεν έχει πόλεμο στη χώρα του, δεν υπάρχει, δεν τους δίνει κάτι κοινό μέσα στην πτέρυγα, ενώ ζουν μαζί, η εθνική αντιπαλότητα ελλοχεύει και με το παραμικρό γίνονται συρράξεις και συγκρούσεις, δηλαδή κάπως αυτό το πράγμα θα πρέπει να αμβλυνθεί με τον όποιο τρόπο, να καταλάβουν ότι έρχονται εδώ πέρα σε μια άλλη ήπειρο, σε ένα άλλο πολιτισμό, που όλοι αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο γιατί όλοι έχουν κάποιους λόγους να φύγουν από τις χώρες τους, δεν είναι ο βομβαρδισμός ο μοναδικός λόγος».

■ **Ενέργειες του προσωπικού ως προς την προώθηση αιτημάτων για τη βελτίωση των συνθηκών και σχέσεων εργασίας**

Η τελευταία ερώτηση αφορούσε τις εργασιακές σχέσεις και τις συνθήκες εργασίας κάτω από τις οποίες ασκεί τις αρμοδιότητές του το προσωπικό. Κυρίως εάν έχει προωθήσει σχετικά αιτήματα ή επισημάνσεις προς την κεντρική αρχή. Εάν έχουν εντοπισθεί τυχόν προβλήματα ή κάτι που δεν ανταποκρίνεται στο εργασιακό πλαίσιο και πρέπει να αλλάξει και εάν αυτό έχει προωθηθεί αρμοδίως ή με κάποιον άλλο τρόπο. Επίσης εάν το προσωπικό εργάζεται σύμφωνα με μια κατανομή αρμοδιοτήτων, η οποία να εξυπηρετεί τις ανάγκες της υπηρεσίας ή θα έπρεπε να υπάρξει ένας σχεδιασμός στοχεύοντας σε ένα εκπαιδευτικό επίπεδο και σε εμπειρίες που να ενισχύουν την άσκηση των ρόλων και τις αρμοδιότητες που έχουν στο Κέντρο.

Πολλές από τις αρμοδιότητες που αναλαμβάνονται στο Κέντρο και καταμερισμού εργασιών είναι προϊόν αυτενέργειας. Εκφράζεται ανασφάλεια και άγνοια για το τι θα προκύψει από τις νέες εξελίξεις και ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη απάντηση, όχι γιατί υπάρχει κάποιο μυστικό, αλλά επειδή δεν γνωρίζει κανείς ποια είναι η απάντηση. _

«Σαφέστατα, το μόνιμο αίτημα, να θεσμοθετηθεί κανονικά με τις κανονιστικές πράξεις η λειτουργία του Κέντρου σε 24 ώρες εφτά μέρες, δεν μπορεί να λειτουργήσει αλλιώς. Δεν μπορεί να λειτουργήσει ένα σύστημα που είναι ο διοικητής επάνω και όλοι οριζόντια από κάτω ας πούμε. ... Εγώ π.χ δεν έχω προϊστάμενους, τους όρισα. Ναι αλλά ο άλλος δεν μπορεί να κάνει τον προϊστάμενο εσασί χωρίς να παίρνει το επίδομα του προϊστάμενου. Ή εγώ δεν μπορώ να έρχομαι να είμαι 24 ώρες στο πόδι γιατί είμαι ένας και δεν έχω έναν αναπληρωτή να με αναπληρώσει. Αυτά εδώ σαφέστατα, τα έχουμε ζητήσει και πρέπει να γίνουνε, δηλαδή πρέπει η δομή, το οργανόγραμμα της υπηρεσίας να δομηθεί πιο σωστά, να οριστούν, να προβλεφθούν θέσεις προϊσταμένων, κανονικών όμως, οι οποίοι θα πληρώνονται για να έχουν και την ευθύνη να προϊστανται των τμημάτων. Προϊστάμενοι στα γραφεία, αναπληρωτής δικός μου, δυο αναπληρωτές, διαφορετικά είμαστε όλοι καμένοι, αργά ή γρήγορα, γιατί εδώ οι εργασιακές συνθήκες είναι απίστευτες, θα έπρεπε να προβλέπονται τακτά διαστήματα άδειας.» (Συνεντευξιζόμενος 1)

«Σε αυτή μας τη φάση τη χρονική εγώ το έχω χάσει με το προσωπικό, έχουμε τόσο πολύ κόσμο και προκύπτουν κάθε μέρα νέοι εργαζόμενοι από τα κοινωφελή προγράμματα του ΟΑΕΔ, οι οποίοι τοποθετούνται δεξιά και αριστερά και κυρίως μέσα στις πτέρυγες που πραγματικά το έχω χάσει, δηλαδή οι πτέρυγες αυτή τη στιγμή είναι υπερφορτωμένες με φροντιστές και εκπαιδευτικούς, βέβαια είμαστε τυχεροί γιατί εγώ μπαινοβγαίνω στις πτέρυγες έχω δει και είμαι σίγουρη δηλαδή έχω παρατηρήσει ότι είναι εξαιρετικά τα παιδιά που είναι μέσα, οι φροντιστές, για τους φύλακες δεν ξέρω να πω, αλλά οι φροντιστές που δουλεύουν νομίζω ότι και συνειδητοποιημένοι είναι και καλά κάνουν τη δουλειά τους και δείχνουν πάρα πολύ μεγάλο ενδιαφέρον να εκπαιδευτούν και έδειξαν, τους έκανε ένα training η Ύπατη Αρμοστεία και έδειξαν τρομερό ενδιαφέρον παρότι τα λεφτά, το κίνητρο δηλαδή το οικονομικό είναι εξαιρετικά μικρό γι' αυτά, για τους συγκεκριμένους υπαλλήλους μιλάω, αλλά ότι ξαφνικά βρεθήκαμε να είμαστε χωρισμένοι σε departments, υπό departments, τα οποία εγώ δεν ξέρω να τα ονοματίσω με πάρα πολλούς ανθρώπους και να έχουμε μία έλλειψη συντονισμού μεταξύ μας» (Συνεντευξιζόμενος 2).

«Βεβαίως, μόνο από το κλίμα, μόνο από τις συνεχείς αναταραχές, τις στάσεις που κάνουνε, που δημιουργούνε, τις φωτιές που έχουνε βάλει, όλα αυτά κατά καιρούς, κινδυνέψαμε και οι ίδιοι, παρόλα αυτά όμως ο υπουργός αρνείται μέχρι τώρα κάτι που έχει ψηφίσει από τον Απρίλιο, το ανθυγιεινό, εκατόν πενήντα μεικτά, που όχι ότι θα μας λύσει κάτι αυτό, αλλά είναι μια αναγνώριση να το πεις, εκατόν πενήντα μεικτά μπορεί να βγαίνει και εκατό καθαρά. ... απλά να σας πω τώρα γιατί, να πω και τα εργασιακά μας, ότι ένας μόνιμος παίρνει ένα χιλιάριο, ένας συμβασιούχος παίρνει κάνα οκτακοσάρι, στο δήμο παίρνει κάνα πεντακοσάριο, ποιος θα 'ρθει τώρα με ένα πεντακοσάριο από άλλες πόλεις

εκτός Μυτιλήνης να δουλέψει εδώ, δεν υπάρχει κίνητρο δηλαδή, ενώ αντίθετα όμως οι ένστολοι αυτή τη στιγμή παίρνουν δύο χιλιάδες, ευρώ, δυόμιση δε ξέρω, η Frontex παίρνει κάνα τριάρι τεσσάρι χιλιάδες που έρχονται, η Frontex, έτσι, βλέπουμε μεγάλες διαφορές μεγάλες διαφορές και δυσανάλογο με αυτά που προσφέρεις, αντί να παίρνουμε εμείς τα δύο χιλιάρικά τα παίρνουν εκείνοι, να το πω έτσι.» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

«Στην υπηρεσία μας, είμαστε τώρα πολλοί, ξεκινήσαμε λίγοι άνθρωποι, όταν ήρθα εγώ δηλαδή ήτανε, ήμασταν γύρω στα δέκα τέσσερα άτομα, κάπου εκεί πέρα, ίσως και πιο λίγα, διαχειριζόμασταν μονάχα ασυνόδευτα ανήλικα, ήταν πιο μικρός ο όγκος δουλειάς, η γραφειοκρατία μας και τα διοικητικά μας είναι πολύ πιο περίπλοκα, δεν είναι απλές διαδικασίες και από τότε που ήμασταν λίγοι, είχαμε προβλήματα χώρου και πόρων, δηλαδή υπολογιστές, γραφεία. Αυτή τη στιγμή είμαστε πολλοί και συνεχίζουμε να έχουμε τους ίδιους υπολογιστές, τους ίδιους χώρους, όπου δεν έχουμε που να καθίσουμε ...ειδικά αυτή τη στιγμή με τα κοινωφελή προγράμματα του ΟΑΕΔ έχουμε γεμίσει προσωπικό, το οποίο σκορπίζεται και ξανα-σκορπίζεται και ανακατανέμεται κ.τ.λ. ... χωρίς στοχοθεσία, ίσως είναι και υπερβολικά πολύ το προσωπικό, αλλά ο βασικός λόγος είναι να έχεις προσωπικό και να μπορεί αυτό το προσωπικό να παράγει, δηλαδή να το βάλεις σε ένα γραφείο και να έχει υπολογιστή να γράψει. Αντίστοιχα προβλήματα έχει και η υπηρεσία ασύλου αυτό είναι το βασικό τους πρόβλημα, τους στέλνουν κόσμο αλλά με πέντε γραμμές και δέκα πέντε υπολογιστές, με πέντε γραμμές internet και δέκα πέντε υπολογιστές δεν μπορείς να καταγράψεις ένα λόφο, τεσεεράμισι πέντε χιλιάδες κόσμο. ... ας πούμε ένα πολύ μεγάλο κομμάτι των καταγραφών και της φροντίδας που πέφτει στη ΜΚΟ των Γιατρών του Κόσμου, οι οποίοι είναι σε σύμβαση με την πρώτη υποδοχή, δηλαδή ουσιαστικά δουλεύουν για τη δική μας υπηρεσία, οι οποίοι ήταν πολύ λίγο προσωπικό οι άνθρωποι και κατέγραφαν και παρείχαν φροντίδα σε όλο το λόφο. Αυτή τη στιγμή να έχουν πάρει προσωπικό, δηλαδή μιλάμε τώρα για πολύ λίγους γιατρούς, για πολύ λίγους ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι τα έβγαλαν πέρα με όλο το λόφο, αυτό είναι εξαντλητικό και για το προσωπικό και για τις ώρες που δούλευαν οι άνθρωποι και για τους ίδιους τους πρόσφυγες οι οποίοι περίμεναν ενδεχομένως ουρές, ίσως να μην είχαν τις υπηρεσίες τις οποίες περίμεναν να έχουνε ... Για όλα αυτά προφανώς γίνονται report συνεχώς από τη διοίκηση για υπάρχοντα προβλήματα και αναζήτηση συγκεκριμένων λύσεων και όχι αναζήτηση λύσεων αόριστα, προτείνουν λύσεις και προς το υπουργείο. Ναι, τώρα δε ξέρω πόσα από αυτά ευδοκιμούν» (Συνεντευξιαζόμενος 3).

Μελέτη περίπτωσης Υπηρεσιών Ασύλου

Το άσυλο και η μετανάστευση αποτελούν από τη φύση τους ζητήματα με διεθνές ενδιαφέρον και ως εκ τούτου είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός συ-

στήματος διεθνούς προστασίας από τις χώρες υποδοχής, όπως η Ελλάδα. Στις συνεντεύξεις με τους συμμετέχοντες στις υπηρεσίες ασύλου του Κέντρου στη Μόρια Λέσβου επιχειρείται μια συνολική διερεύνηση του συστήματος αυτού, έτσι όπως εφαρμόζεται καθώς και της αποτελεσματικότητάς του. Τα θέματα της συζήτησης αφορούσαν τους τομείς :

1. Αποστολή, στόχοι και εφαρμογή υπηρεσιών ασύλου. Εργασιακές συνθήκες
2. Επάρκεια και επίπεδο σχεδιασμού στη διαμόρφωση πλαισίου λειτουργιών των υπηρεσιών
3. Βαθμός αυτενέργειας των εργαζομένων στις υπηρεσίες σε έκρυθμες καταστάσεις
4. Οι γενικότερες πολιτικές που επηρεάζουν τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών. Ιδιαιτερότητες σε περιφερειακό επίπεδο
5. Συνεργασίες με άλλους φορείς και επίπεδο συνεργασίας
6. Επάρκεια και καταλληλότητα προσωπικού
7. Επιμόρφωση προσωπικού
8. Προέλευση και αξιοποίηση πόρων
9. Ποιες οι αλλαγές των υπηρεσιών εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας
10. Προβλήματα των προσφύγων με τα μάτια του προσωπικού των υπηρεσιών
11. Ρυθμοί εξέτασης αιτημάτων ασύλου
12. Ενέργειες του προσωπικού ως προς την προώθηση αιτημάτων για τη βελτίωση των συνθηκών και σχέσεων εργασίας

■ **Αποστολή, στόχοι και εφαρμογή υπηρεσιών ασύλου** (εργασιακές συνθήκες)

Οι υπηρεσίες ασύλου του Κέντρου δημιουργήθηκαν το 2013, αναλαμβάνοντας την ευθύνη αυτή από την ελληνική Αστυνομία. Η διαδοχή αυτή δεν ήταν εύκολη υπόθεση σε μια περίοδο κατά την οποία έχει κορυφωθεί το προσφυγικό ζήτημα. Κρίνοντας συνολικά το έργο της συγκεκριμένης υπηρεσίας στην οποία δραστηριοποιούνται οι συνεντευξιαζόμενοι διερευνάται εάν εφαρμόζονται οι στόχοι αυτής της αποστολής απρόσκοπτα. Ανιχνεύονται επίσης τα προβλήματα από τη μεριά των εργαζομένων ιεραρχώντας τα σύμφωνα με τη σημαντικότητα και την επιτακτικότητα επίλυσής τους.

«Λόγω των προβλημάτων αυτών που είχαν παρατηρηθεί και των καταδικών που είχαμε σε ευρωπαϊκό επίπεδο προέκυψε η ανάγκη δημιουργίας μιας υπηρεσίας με πολιτικό προσωπικό και εμείς ήρθαμε να καλύψουμε το κενό οπότε και

προσπαθήσαμε το 2013. Έκτοτε και παρά τα όποια προβλήματα που αντιμετωπίζουμε σε επίπεδο στελέχωσης, υλικοτεχνικά και εξοπλισμό, να ανταπεξέλθουμε σε ικανοποιητικό βαθμό στις ανάγκες των καιρών. Βέβαια ποτέ δεν είμαστε ικανοποιημένοι, υπάρχουν πολλά προβλήματα που πρέπει να λύσουμε αλλά δεδομένων των συνθηκών και των δυνάμεων που έχουμε πιστεύω ότι έχουμε ανταπεξέλθει σε μεγάλο βαθμό. (Συνεντευξιαζόμενος 1).

Επάρκεια και επίπεδο σχεδιασμού στη διαμόρφωση πλαισίου λειτουργιών των υπηρεσιών

Συμμετέχοντας στην υλοποίηση των δράσεων των δημοσίων υπηρεσιών που είχαν ως αντικείμενο τη διαδικασία και εξέταση αιτημάτων ασύλου από πρόσφυγες διερευνάται εάν είχαν σχεδιαστεί με τρόπο που θα μπορούσε να διασφαλίσει την κατά το δυνατόν καλύτερη αντιμετώπιση των διαδικασιών αυτών. Στην πορεία και κατά τη φάση της υλοποίησης εάν εντοπίστηκαν κάποιες δυστοκίες σε επίπεδο σχεδιασμού ή πραγματοποιήθηκαν κάποιες διορθωτικές παρεμβάσεις.

Οι υπηρεσίες που ανέλαβαν το έργο της εφαρμογής συνέκλιναν προς το πλαίσιο του αρχικού σχεδιασμού και διαμόρφωσαν ένα περιβάλλον υλοποίησης περισσότερο ως προς τις συγκυριακές και κατά περίπτωση τοπικές συνθήκες, λόγω ιδιαιτεροτήτων, απρόβλεπτων εξελίξεων και δυσκολιών.

« Η διαδικασία είναι συγκεκριμένη και δεδομένη, από κει και πέρα όμως επειδή κανένας δεν περίμενε ότι το καλοκαίρι του '15 θα έχουμε 800.000 αφίξεις, ήταν λογικό να αναθεωρηθούν πολλά πράγματα και κυρίως όσον αφορά το προσωπικό. Έγιναν εκτεταμένες προσλήψεις, βέβαια δεν έγιναν προσλήψεις μόνιμου προσωπικού, ήταν ως επί το πλείστον προσλήψεις συναδέρφων με συμβάσεις έργου και συγκεκριμένο χρόνο εργασίας και απασχόλησης, αναθεωρήθηκαν κάποια πράγματα που έκαναν τη διαδικασία πιο απλουστευμένη, προσπαθήσαμε να παρακάμψουμε τη γραφειοκρατία σε αρκετά θέματα της διαδικασίας, βλέπουμε κάποια πράγματα και προσαρμοζόμαστε. Γι' αυτό σας είπα ότι είμαστε ευέλικτοι και προσπαθούμε μέσα από την προσαρμογή στις ανάγκες των καιρών να γίνουμε κι εμείς ακόμα πιο αποτελεσματικοί. ... Υπήρχε και η πρότερη εμπειρία από το παρελθόν και με βάση τα προβλήματα που είχαμε σαν κράτος αντιμετωπίσει, ο νόμος προέβλεψε συγκεκριμένες διαδικασίες έτσι ώστε αυτές οι παθογένειες να εκλείψουν κατά το δυνατόν και σε ένα μεγάλο βαθμό τα καταφέραμε. Αλλά επειδή είναι μια διαδικασία πάρα πολύ ρευστή η εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας και τα προβλήματα ανακύπτουν μέρα με τη μέρα, είμαστε υποχρεωμένοι να είμαστε ευέλικτοι και να αναθεωρούμε τη στάση μας, αλλά και τη συμπεριφορά μας απέναντι σε πολλά ζητήματα πρακτικής φύσεως με σκοπό τη βελτίωση και την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. ...

Υπήρχαν επίσης δυστοκίες όσον αφορά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και αναφέρομαι κυρίως σε ότι αφορά τη διενέργεια των συνεντεύξεων και εξετάσεων των αιτημάτων ασύλου από άτομα τα οποία δεν ήταν διαπιστευμένα και δεν ήταν σε θέση να κάνουν συνεντεύξεις. Όσον αφορά επίσης την έκδοση αποφάσεων από άτομα που δεν ήταν διαπιστευμένα και δεν ήταν σε θέση να βγάλουν αποφάσεις, όλα αυτά με τον καιρό αντιμετωπίζονται. Πλέον το προσωπικό που έχει διοριστεί με διαδικασίες ΑΣΕΠ είναι συγκεκριμένου προφίλ, προέρχονται από τον ανθρωπιστικό τομέα και από τις νομικές σπουδές είναι οι περισσότεροι, οι οποίοι γνωρίζουν και την ελληνική και την ευρωπαϊκή νομοθεσία και έχουν το background και μπορούν να ανταπεξέλθουν όσον αφορά την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών.» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

■ Βαθμός αυτενέργειας των εργαζομένων στις υπηρεσίες σε έκρυθμες καταστάσεις

Στο πλαίσιο της εφαρμογής διερευνάται εάν υπήρξε συμμετοχή σε πρακτικές ανταπόκρισης των δημόσιων υπηρεσιών σε ιδιαιτερότητες και σε ειδικές δυσκολίες στην εφαρμογή των σχεδιασμένων πολιτικών για το άσυλο. Εάν υπήρξαν κάποια αποτελέσματα που αναδεικνύονται μέσα από το έργο της συγκεκριμένης υπηρεσίας και εμπλοκής των εργαζομένων που μπορούν να χαρακτηριστούν επιτυχημένες παρεμβάσεις και υπερβαίνουν ή συμπληρώνουν το πλαίσιο που είχε τεθεί από τον αρχικό σχεδιασμό.

Διαπιστώνεται ότι η υπεύθυνη αρχή στην οποία απασχολείται το προσωπικό ασύλου έχει επιδείξει την απαραίτητη ετοιμότητα και έχει μεριμνήσει σε προγραμματικό και οργανωτικό επίπεδο σύμφωνα με τη νομοθεσία να επιληφθεί ενός πολύπλοκου ζητήματος στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και χαράχθηκαν τα ουσιαστικά περιθώρια αναπλαισίωσης του περιεχομένου των παρεμβάσεων.

«Η διευθύντριά μας είναι σε συνεχή επαφή και συνεργασία με την ΕΛ.ΛΑΣ, με τις υπόλοιπες υπηρεσίες όπως είναι η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και προσπαθούμε από κοινού να βρούμε τρόπους επίλυσης των διάφορων προβλημάτων γιατί δεν είναι μόνο η Υπηρεσία Ασύλου, είναι μια αλυσίδα διαφόρων δημοσίων υπηρεσιών που εμπλέκονται από την Πρώτη Υποδοχή που έχει να κάνει με τη διαδικασία των αφίξεων και της προκαταγραφής, στη συνέχεια σε μας όπου έρχονται οι άνθρωποι για να εξεταστούν τα αιτήματά τους για διεθνή προστασία, μέχρι την ελληνική αστυνομία που έχει μια γενική επίβλεψη από την αρχή της διαδικασίας μέχρι το τέλος που αναλαμβάνει και τις διαδικασίες απέλασης εφόσον αποφασιστεί ότι δεν συντρέχουν λόγοι αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος. Είμαστε σε μια διαρκή συνεργασία, σε μια διαρκή ανοιχτή επικοινωνία και προσπαθούμε να κάνουμε τα πράγματα πιο ρεαλιστικά και πιο ευέλικτα.

... Θα σας πω επίσης ότι οι καταγραφές αιτημάτων ασύλου πριν το 2013 ήταν 2.000 αν δεν κάνω λάθος και εμείς φτάσαμε να καταγράψουμε 58-60.000 άτομα ετησίως. Αυτό και μόνο δείχνει πολλά.» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

■ Οι γενικότερες πολιτικές που επηρεάζουν τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών (ιδιαιτερότητες σε περιφερειακό επίπεδο)

Ως προς τις πολιτικές που υλοποιούνται από τις δημόσιες υπηρεσίες στα ζητήματα των διαδικασιών εξέτασης αιτημάτων ασύλου επιχειρείται μια αποτίμηση του πλαισίου εφαρμογής και μια εκτίμηση για το εάν η υλοποίηση των πολιτικών αυτών ανταποκρίθηκαν στις πραγματικές ανάγκες για τις οποίες σχεδιάστηκαν.

Από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι ήταν σαφείς οι αρμοδιότητες από τη μεριά του προσωπικού της υπηρεσίας ασύλου που αναλήφθηκαν και υπήρξε καθορισμένο πλαίσιο καθηκόντων. Ο χρόνος για την διεκπεραίωση υποθέσεων από τη μεριά του προσωπικού ήταν επαρκής και σύμφωνος με τα προδιαγράμματα υλοποίησης των πολιτικών. Επίσης η αποκεντρωτική λειτουργία του Γραφείου δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα ως προς τον αρχικό σχεδιασμό. Από τη μεριά της η Κεντρική Υπηρεσία Ασύλου προγραμματίζει, κατευθύνει, παρακολουθεί και ελέγχει απόλυτα τη δράση του Περιφερειακού Γραφείου, ενώ παράλληλα το τελευταίο διατηρεί και τη δική του σχετική αυτονομία. Στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου εξασφαλίζονται επίσης οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την άσκηση των αρμοδιοτήτων που έχει αναλάβει το προσωπικό.

«... όπως σας είπα τα έχουμε καταφέρει στο ύψος των προσδοκιών και των περιστάσεων, βέβαια ακούγονται διαμαρτυρίες και φωνές αλλά τηρουμένων των αναλογιών, μην ξεχνάτε ότι είμαστε στην Ελλάδα της κρίσης, δεν είμαστε σε θέση να είμαστε επανδρωμένοι με το προσωπικό που θα θέλαμε, ούτε είμαστε σε θέση να διαθέτουμε την υλικοτεχνική υποδομή και τις εγκαταστάσεις που θα θέλαμε, αλλά από τη μια είμαστε μια νεοσυσταθείσα υπηρεσία με συγκεκριμένο αριθμό προσωπικού και από την άλλη υπάρχουν όλες αυτές οι ροές οι οποίες έχουν κατακλείσει το Β.Α Αιγαίο και γενικότερα τη χώρα, τηρουμένων λοιπόν των αναλογιών έχουμε καταφέρει σημαντικά πράγματα. Δεν είμαι εγώ ο υπεύθυνος για να αποτιμήσω τη γενική προσφορά της Υπηρεσίας Ασύλου, αλλά σαν ένα απλό γρανάζι στο γραφείο το περιφερειακό της Λέσβου, θεωρώ ότι έχουμε καταφέρει σημαντικά πράγματα. ... Η Διευθύντρια είναι αυτή η οποία θα πάρει τις τελικές αποφάσεις. Δεν μπορούμε να πούμε ούτε ότι λειτουργούσε απόλυτα αποκεντρωμένα ούτε όμως ότι η Διευθύντρια είναι αυτή που έχει τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο. Κάθε γραφείο έχει τον προϊστάμενό του, στο περιφερειακό γραφείο Λέσβου τυγχάνει να είμαι προϊστάμενος εγώ, είμαι σε καθημερινή, όπως και οι άλλοι συνάδελφοι από το υπόλοιπα νησιά, επικοινωνία με τη Διευθύντρια, εκθέτουμε τις απόψεις μας γιατί δεν είναι δυνατόν η γυναι-

κα να γνωρίζει τις τοπικές συνθήκες και τι επικρατεί και μέσα από ανταλλαγή απόψεων και γόνιμο διάλογο λαμβάνονται και οι αποφάσεις. ... Δεν είναι όμως μόνο η Υπηρεσία Ασύλου, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες οι οποίοι εμπλέκονται στη διαδικασία, για παράδειγμα αν υπήρχε πιο ικανοποιητική φρούρηση και ασφάλεια του χώρου, οι φωτιές στα γραφεία μας δεν θα είχαν συμβεί ποτέ, αλλά εμείς ήμασταν εκτεθειμένοι γιατί δεν υπήρξε ποτέ αστυνομική φρούρηση έξω από τα γραφεία μας και συνέβη αυτό που συνέβη. Αν η Αρχή προσφυγών ήταν πιο γρήγορη όσον αφορά την έκδοση αποφάσεων Β' Βαθμού, οι άνθρωποι δεν θα χρειαζόταν να ταλαιπωρούνται τόσο και να περιμένουν, αλλά επειδή εμείς είμαστε αυτοί που φαινόμαστε περισσότερο, είμαστε αυτοί που σαν υπηρεσία βάλλεται και περισσότερο.» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

« εμείς ξέραμε τι θα κάνουμε, εκπαιδευτήκαμε και εδώ εννοείται που ήταν πιο άμεσα και βλέπαμε την κατάσταση και ξέραμε τι θα κάνουμε ακριβώς, δεν υπήρξε κάποιο πρόβλημα. ... Είμαι ικανοποιημένη, προσωπικά, ωστόσο κάποιες φορές υπάρχει πίεση για να προλάβουμε τις προθεσμίες, το οποίο εντάξει και γίνεται, προλαβαίνεις, απλά υπάρχει λίγο πίεση προς αυτό το κομμάτι». (Συνεντευξιαζόμενος 2).

Συνεργασίες με άλλους φορείς και επίπεδο συνεργασίας

Στην ενότητα αυτή διερευνάται εάν υπήρξαν συνεργασίες με άλλους φορείς (π.χ. διεθνείς οργανισμούς, τοπικούς φορείς) κατά την υλοποίηση του έργου του προσωπικού ασύλου στο Κέντρο. Εάν ναι πως κρίνεται η συνεργασία αυτή, εάν είναι αναγκαία και εποικοδομητική ή δε θα έπρεπε να αναπτυχθεί.

Μέσα από τις συνεντεύξεις προκύπτει μια συνεχής συνεργασία με άλλους φορείς και διεθνείς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο Κέντρο, έχουν συναφείς στόχους και αναπτύσσουν παράλληλες στοχευμένες δράσεις για την υποστήριξη των προσφύγων. Επιπλέον αναδεικνύεται η πολυπλοκότητα των διαδικασιών για τη χορήγηση ασύλου, οι ιδιαίτερες προδιαγραφές για ευπαθείς ομάδες και τα ασυνόδευτα παιδιά.

«Είμαστε σε διαρκή επαφή και σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, έχουμε άτομα και συνεργάτες της Ύπατης Αρμοστείας μέσα στα γραφεία μας, οι οποίοι εκπαιδεύουν τους υπόλοιπους και τους ενημερώνουν σχετικά με τις διεθνείς συνθήκες (Γενεύης), τους εκπαιδεύουν σε σχέση με τις τεχνικές συνέντευξης, με το περιεχόμενο των συνεντεύξεων και των αποφάσεων, οπότε μπορώ να πω ότι η Ύπατη Αρμοστεία είναι ο ένας πυλώνας της υπηρεσίας μας και από την άλλη φυσικά είμαστε σε συνεργασία και με ΜΚΟ όπως είναι η Μετάδραση, χωρίς την συνδρομή της οποίας δε θα μπορούσαμε να λειτουργήσουμε γιατί η Μετάδραση είναι αυτή που μας εξασφαλίζει διεργηθεία σ' όλα τα επίπεδα, αν δεν είχαμε τη διεργηθεία δε θα μπορούσαμε

να λειτουργήσουμε, γιατί όλη η εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας σύμφωνα με τον νόμο πρέπει να γίνεται στη μητρική γλώσσα των αιτούντων και το ελληνικό κράτος δεν έχει τη δυνατότητα να διαθέτει διερμηνείες και μάλιστα πιστοποιημένες, παρά μόνο η Μετάδραση. Συνεργαζόμαστε και με τον Στρατό γιατί βρισκόμαστε στη Μόρια... η οποία στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, ένα μεγάλο μέρος του χώρου, με την ΕΛ.ΛΑΣ σε συνεχόμενη και καθημερινή επαφή γιατί μας κάνουν μεταγωγές κρατουμένων-αιτούντων με το ΕΑΖΟ (Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για το άσυλο) που μας έχει συνδράμει από τον Μάρτιο και μετά με την αποστολή συνεργατών του». (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«Υπάρχει συνεργασία με το ΕΑΖΟ, που είναι πολύ σημαντική, εννοείται και κατά την άποψη μου θα έπρεπε να υπάρχει και μεγαλύτερη βοήθεια και δύναμη, αλλά είναι πολύ σημαντική αυτή η βοήθεια και εννοείται ότι άλλο και αν γίνει θετικό, θα είναι και για εμάς και για τους ανθρώπους που περιμένουν εννοείται τόσο καιρό για να κινηθεί, να προχωρήσει το αίτημα τους γιατί περιμένουν από πέρσι πολλά άτομα ως πούμε εδώ που ξέρουμε». (Συνεντευξιαζόμενος 2).

■ Επάρκεια - καταλληλότητα προσωπικού

Διερευνάται εδώ εάν υπάρχει στελέχωση από προσωπικό που είναι κατάλληλο και είναι σε θέση να ανταποκριθεί στο έργο των υπηρεσιών που προδιαγράφουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Εάν ήταν επαρκές το προσωπικό που ενεπλάκη στις υπηρεσίες εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου και ήταν σαφείς οι αρμοδιότητες που αναλήφθηκαν στο πεδίο αυτό και υπήρξε καθορισμένο πλαίσιο καθηκόντων. Εάν επίσης ο χρόνος για τη διεκπεραίωση υποθέσεων από τη μεριά του προσωπικού ήταν επαρκής και σύμφωνος με τα προδιαγράμματα υλοποίησης των πολιτικών.

Διαπιστώνονται σοβαρές ελλείψεις ως προς την εμπλοκή κυρίως εξειδικευμένου προσωπικού, λόγω του υπεράριθμου των υπό έλεγχο υποθέσεων αλλά και της κρισιμότητας της επεξεργασίας εξατομικευμένων αιτήσεων χορήγησης ασύλου κάτω από πάρα πολύ δύσκολες συνθήκες διαπίστωσης στοιχείων.

«Το προσωπικό που έχουμε δεν είναι επαρκές, έχουν γίνει προσπάθειες μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων να στελεχωθούμε με περαιτέρω άτομα, αλλά αυτό που θα ήταν προτιμότερο είναι να γινόντουσαν μόνιμοι διορισμοί και προσλήψεις γιατί υπάρχει περίπτωση ατόμων που έρχονται με κάποια προγράμματα, εκπαιδεύονται και στη συνέχεια επειδή δεν ανανεώνονται οι συμβάσεις τους, αποχωρούν οπότε μένουμε και πάλι λίγοι. Αυτός είναι ο μόνιμος βραχνάς της υπηρεσίας. ... Το προσωπικό χωρίζεται στους χειριστές, σ' αυτούς δηλαδή που εξετάζουν τα αιτήματα ασύλου και σ' αυτούς οι οποίοι διεκπεραιώνουν διοικητικές εργασίες. Οι χειριστές είναι τα άτομα πανεπιστημιακής μόρφωσης, ανθρωπιστικών σπουδών ή νομικών σπουδών, οι οποίοι διεξάγουν τις συνεντεύξεις

διεθνούς προστασίας και μετά το πέρας των συνεντεύξεων είναι αυτοί οι οποίοι εκδίδουν και αναρτούν και τις αποφάσεις, είναι αυτοί που στην ουσία σε πρώτο βαθμό αποφασίζουν για το αν ένας άνθρωπος θα πρέπει να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας ή όχι. Το διοικητικό προσωπικό είναι εκείνο που κάνει τις καταγραφές των αιτημάτων, δέχεται διάφορα υπομνήματα, επιδίδει τις αποφάσεις, δέχεται τις προσφυγές, πρωτοκολλεί, στέλνει αλληλογραφία... όπως κάθε δημόσια υπηρεσία έχουμε και εμείς και το διοικητικό κομμάτι. Αλλά το βάρος κατά την άποψή μου πέφτει στους χειριστές οι οποίοι είναι εκείνοι που αποφασίζουν για τη μοίρα και την τύχη όλων αυτών των ανθρώπων που έχουν υποβάλει αιτήματα ασύλου... Επίσης το θέμα του χρόνου αναφορικά με την υλοποίηση είναι υποκειμενικό. Υπάρχουν συνάδερφοι οι οποίοι μπορούν και ανταποκρίνονται καλύτερα, υπάρχουν και άλλοι συνάδερφοι που έχουν τον ατομικό δικό τους ρυθμό, όπως σε κάθε δουλειά έτσι και εδώ πρέπει να σεβαστούμε τις ιδιαιτερότητες του προσωπικού εδώ στη Μόρια είμαστε ένα ανοιχτό κέντρο. Οι άνθρωποι μετά την παρέλευση του 25ημερου από την άφιξή τους είναι ελεύθεροι να βγουν από το χώρο και να κινηθούν ελεύθερα με γεωγραφικό περιορισμό εντός του νησιού, δεν μπορούν να ταξιδέψουν στην ελληνική επικράτεια γιατί σύμφωνα με το άρθρο 60 του νόμου πρέπει η διαδικασία να διεκπεραιωθεί επί των συνόρων. Αυτό δημιουργεί διάφορα θέματα. Εμείς είχαμε ζητήσει από την πρώτη μέρα που ήμασταν εδώ να έχουμε τη συμπάρασταση-φρούρηση - φύλαξη της ελληνικής αστυνομίας, από την άλλη υπάρχουν άλλες υπηρεσίες όπως η υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής που δεν συμφωνεί με την παρουσία διμοιρίας εντός του χώρου για διάφορους λόγους. Εξαιτίας αυτής της διαφωνίας βρεθήκαμε εκτεθειμένοι πολλάκις με αποτέλεσμα να υποστούμε την τελευταία φορά εκτενείς ζημιές και φθορές οι οποίες πλέον έχουν σταματήσει το έργο μας και για τον επόμενο ένα περίπου μήνα μέχρι την αποκατάσταση των ζημιών θα υπολειμουργούμε στα δύο κοντέινερ στο κάτω επίπεδο. Είμαι της άποψης ότι αν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση ακόμα κι αν αποκατασταθούν οι ζημιές, πάλι τα ίδια θα συμβούν. Θα πρέπει να υπάρχει φύλαξη-είσοδος της αστυνομίας στο χώρο, γιατί μέσα σε 3.000 ψυχές όλο και κάποιος θα βρεθεί ο οποίος δεν θα είναι καλά νοητικά/πνευματικά και θα συμπαρασύρει τους άλλους». (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«Θέλει πιο πολλά άτομα, σίγουρα, σε διάφορα πόστα γιατί είναι πάρα πολλά τα πόστα. Εγώ έχω ένα εξ' αυτών, δηλαδή είμαι χειρίστρια, κάνω συνεντεύξεις στα άτομα που κάνουνε αίτημα για άσυλο και βγάζω την απόφαση στον πρώτο βαθμό, υπάρχουν πολλά στάδια, πιστεύω ότι θέλει κατ' αρχάς και άλλα άτομα». (Συνεντευξιαζόμενος 2).

Επιμόρφωση προσωπικού

Η ενότητα εδώ εξετάζει εάν υπήρξαν συγκεκριμένα προγράμματα επιμόρφωσης στα οποία συμμετείχε το προσωπικό που εμπλέκεται στις υπηρεσίες

εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου. Επίσης εάν υπήρξαν συγκεκριμένα προγράμματα επιμόρφωσης στα οποία συμμετείχε το προσωπικό που εμπλέκεται στις υπηρεσίες εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου.

Διαπιστώνεται ότι το προσωπικό που στελεκώνει την υπηρεσία ασύλου περνάει από διάφορα σεμινάρια έως ότου τοποθετηθεί στην υπηρεσία του Κέντρου.

«Για κάθε νεοπροσληφθέντα που έρχεται στην υπηρεσία, είναι σπάνια η διαδικασία, όσον αφορά το επιστημονικό προσωπικό, περνάνε από συγκεκριμένα σεμινάρια με διάφορες θεματικές π.χ τεχνικές συνεντεύξεων, έκδοση αποφάσεων, ο τρόπος με τον οποίο θα αναζητούν την κατάλληλη επικυρωμένη πληροφορία μέσα από τις διεθνείς πηγές. Κάθε συνάδερφος που προσλαμβάνεται από την υπηρεσία και αναμένεται να εξετάσει αιτήματα διεθνούς προστασίας περνάει από αρκετά σεμινάρια τα οποία διαρκούν συνήθως από έναν έως δύο μήνες ... όσον αφορά την Υπηρεσία Ασύλου, τα σεμινάρια είναι συνεχή, η εκπαίδευση είναι συνεχής και μάλιστα ποιοτική, υπάρχουν εκπαιδευτές οι οποίοι μας έρχονται από τη Μάλτα, οι οποίοι είναι πιστοποιημένοι και μεταφέρουν όλη αυτή την τεχνογνωσία και την εμπειρία τους και στα καινούρια στελέχη της υπηρεσίας μας ... ». (Συνεντευξιζόμενος 1).

«Κάναμε μια εκπαίδευση στην Αθήνα, στα κεντρικά, όχι σε διάφορα, περάσαμε όλα τα στάδια. ... Η εκπαίδευση ήτανε για διάφορα θέματα, πώς να κάνουμε μια συνέντευξη, τι εργαλεία θα χρησιμοποιήσουμε, την μορφολογία, πώς θα κινηθούμε, πώς θα βγάλουμε την απόφαση, πώς θα δουλέψουμε στο σύστημα στην Αλκυόνη, πώς θα ψάξουμε τα «ΚΟΗ», που είναι οι πληροφορίες που χρησιμοποιούμε για ό,τι μας ισχυριστεί ο κάθε αιτών, που πρέπει να το αναλύσουμε και να το δεχθούμε εάν είναι ή όχι αλήθεια, αυτά.» (Συνεντευξιζόμενος 2).

■ Προέλευση και αξιοποίηση Πόρων

Ως προς τους υλικούς πόρους που χρησιμοποιήθηκαν για την κάλυψη των αναγκών των υπηρεσιών που προσφέρθηκαν διερευνάται από που προήλθαν και σε ποιους τομείς κατανεμήθηκαν.

Από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι το πρόβλημα δεν αφορά τόσο τη διάθεση πόρων, αλλά κυρίως την ορθολογική και αποτελεσματική αξιοποίησή τους. Επιστημάνθηκαν επίσης προβλήματα που αφορούν στην αναβάθμιση των υποδομών των υπηρεσιών στο Κέντρο.

«Τα χρήματα δε λείπουν, το θέμα είναι πώς αξιοποιούνται και η πολιτική που ακολουθείται. Τα χρήματα υπάρχουν, απλά είναι τόσο ρευστά τα πράγματα και τόσο ρευστές οι διαδικασίες που μερικές φορές ενώ επενδύουμε σε μια διαδι-

κασία για παράδειγμα στο relocation που είχε γίνει μεγάλο θέμα πέρσι, είδατε πως και τα κράτη-μέλη δεν άνοιξαν θέσεις για να γίνουν μετεγκαταστάσεις στα εδάφη τους με αποτέλεσμα όλες εκείνες οι επενδύσεις που είχαν γίνει τότε για το relocation στην ουσία να μην αποδώσουν. Χρήματα υπάρχουν απλά θα πρέπει να αξιοποιούνται με σωστότερο τρόπο». (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Συγκεκριμένα από που προήλθαν δεν ξέρω αλλά ξέρω ότι η υπηρεσία έχει χρησιμοποιήσει πολλά ευρωπαϊκά κονδύλια και προγράμματα και έχει κατορθώσει να σταθεί στα πόδια της με τη βοήθεια των προγραμμάτων αυτών και φυσικά και με τη βοήθεια του ΕΑΖΟ, το οποίο και από την πλευρά του βλέπει πως όλες αυτές εδώ οι εγκαταστάσεις τώρα εδώ είναι με τη βοήθεια του ΕΑΖΟ ... σε όλους τους τομείς υπάρχει, απλά θα μπορούσε να έχει μια αύξηση, ας πούμε σε υπολογιστές σε εκτυπωτές, σε γραφεία, είδατε εδώ είναι κοντέινερ, δουλεύουμε σε κοντέινερ που έχουνε γίνει γραφεία, θα μπορούσαν να υπάρχουν της υπηρεσίας ασύλου στο κέντρο της Μυτιλήνης, που είμαστε εδώ ας πούμε. (Συνεντευξιαζόμενος 2).

■ Ποιες οι αλλαγές των υπηρεσιών εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας

Μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας έχουν αλλάξει οι διαδικασίες των υπηρεσιών και κάποιες άλλες λειτουργίες. Στην ενότητα αυτή διερευνώνται τα χαρακτηριστικά των αλλαγών αυτών ως προς την εξέταση των αιτημάτων ασύλου καθώς και το πώς επηρέασαν οι νέες καταστάσεις το έργο του προσωπικού των υπηρεσιών εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου.

Διαπιστώνονται οι δραστικές αλλαγές της υπηρεσίας στη διαδικασία εξέτασης αιτημάτων χορήγησης ασύλου μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας. Η μεγάλη αλλαγή είναι η αριθμητική διαφορά αφού με το κλείσιμο των συνόρων οι μετανάστες/ πρόσφυγες που εγκλωβίστηκαν στη χώρα μας και στα Κέντρα αναγκάστηκαν να προβούν σε αιτήσεις ασύλου, κάτι που δεν είχαν πρόθεση να κάνουν υπό άλλες συνθήκες, συνεχίζοντας το ταξίδι τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

«Έχει αλλάξει η διαδικασία. Όσον αφορά τους υπηκόους Συρίας εφαρμόζουμε τη διαδικασία επανεισδοχής, εξετάζουμε δηλαδή αν η Τουρκία είναι μια ασφαλής τρίτη χώρα, και εξετάζουμε αν οι άνθρωποι αυτοί θα πρέπει να επιστρέψουν πίσω στην Τουρκία. Πλέον εξετάζουμε όλα τα αιτήματα όσον αφορά τις άλλες εθνικότητες εδώ στα νησιά, στα σύνορα, σύμφωνα με το άρθρο 60, αυτό ήταν μια άλλη σημαντική αλλαγή. Η τρίτη αλλαγή ήταν η σημαντική παρουσία της ευρωπαϊκής υπηρεσίας για το άσυλο, του ΕΑΖΟ που συνδράμει τις υπηρεσίες μας με πολυπρόσωπες αντιπροσωπείες στα νησιά. ... Από τη στιγμή που αλλάζουν οι διαδικασίες αλλάζει και το παραγόμενο προϊόν, άρα πρέπει το προσωπικό να

εκπαιδευτεί πάνω στις νέες διαδικασίες. Εκπαιδευτήκαμε λοιπόν στη διαδικασία της επανεισδοχής, έπρεπε να προσαρμοστούμε στο πως να επιταχύνουμε στη λήψη αποφάσεων και στην εξέταση υποθέσεων, μιας και το χρονοδιάγραμμα ήταν πιο περιοριστικό και πιεστικό. Εκπαιδευτήκαμε και στο πώς να συνεργαζόμαστε με το ΕΑΖΟ, να βρούμε κοινό κώδικα επικοινωνίας, υπάρχουν και οι ανάλογες προσαρμογές από την υπηρεσία μας». (Συνεντευξιαζόμενος 1).

■ Προβλήματα των προσφύγων με τα μάτια του προσωπικού των υπηρεσιών

Πέρα από την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού που ασχολείται με το άσυλο ενδιαφέρει εδώ η άποψή του για την κατάσταση που βιώνουν οι ίδιοι οι πρόσφυγες, πώς κρίνει την κατάσταση τους και πως θα ιεραρχούσε το προσωπικό τα προβλήματα που οι ίδιοι οι μετανάστες/ πρόσφυγες προσλαμβάνουν και επιθυμούν την επίλυσή τους.

«Στο χώρο της Μόριας τα πράγματα είναι δύσκολα, συγκριτικά με την κατάσταση στον Καρά Τεπέ όπου τα πράγματα είναι λίγο πιο ανθρώπινα, εδώ πέρα οι άνθρωποι έχουν να αντιμετωπίσουν τη στέρηση νερού(2-3 ώρες νερό τη μέρα μόνο), υγειονομικά δύσκολα μιας που οι τουαλέτες δεν είναι επαρκείς, έχω κάποια επιφύλαξη όσον αφορά την ποιότητα του φαγητού που διανέμεται, το γεγονός ότι δεν υπάρχει στέγαση για όλους και μπορεί και πολλοί αναγκάζονται να μένουν σε σκηνές. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν παρανοήσει κάποια πράγματα υπήρξαν θύματα πλύσης εγκεφάλου που υπέστησαν και πιστεύουν ότι ερχόμενοι στην Ελλάδα θα γίνουν αποδέκτες συγκεκριμένων προνομίων, τους εξηγώ και ο ίδιος ότι ακόμα κι αν γίνουν δεκτά τα αιτήματά τους και μεταβούν στην Αθήνα ή στη Θεσσαλονίκη ή οπουδήποτε ως αναγνωρισμένοι πλέον πρόσφυγες θα έχουν τις ίδιες υποχρεώσεις και δικαιώματα όπως και οι Έλληνες πολίτες. Δεν πρόκειται να τους παρασχεθεί ούτε σπίτι ούτε να απολαμβάνουν οικονομικά προνόμια-επιδόματα, απλά θα έχουν πρόσβαση στα δημόσια νοσοκομεία, θα έχουν τη δυνατότητα τα παιδιά τους να φοιτήσουν σε δημόσια ελληνικά σχολεία, θα έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν νομίμως με άδεια εργασίας, να εκδώσουν ΑΦΜ, ότι προβλέπεται για τους Έλληνες πολίτες προβλέπεται και γι' αυτούς εφόσον αναγνωριστούν πρόσφυγες.» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

«Λοιπόν, αντιμετωπίζουν προβλήματα εννοείται, πολλοί μόνο και μόνο που σώθηκαν είναι ευχαριστημένοι, το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν κάποιοι είναι ότι θέλουν να γίνει γρήγορα το, να βγει απόφαση για το αίτημα τους, σίγουρα έχουνε πρόβλημα διαμονής, πολλοί θέλουν να εργαστούν, νομίζω είναι καθημερινά τα προβλήματα, ειδικά αν είναι και οικογένειες, υπάρχει βοήθεια από διάφορες οργανώσεις, αλλά παρόλα αυτά το camp είναι πολύ μεγάλο, είναι, υπάρχει μεγάλη, πολύ μεγάλο ποσοστό ατόμων, τα οποία περιμένουν και καιρό

και γι' αυτό διαμαρτύρονται κατά καιρούς, πολλοί από αυτούς χαρακτηρίζονται πρόσφυγες γιατί έρχονται από χώρες με πόλεμο και έχουν σαφώς πρόβλημα και εννοείται ότι σ' αυτούς παρέχεται η πρώτη βοήθεια, αλλά και πολλοί είναι μετανάστες, οικονομικοί μετανάστες, οι οποίοι και αυτοί θέλουν, γι' αυτό και ήρθαν άλλωστε, για μια καλύτερη ζωή και θέλουν και αυτοί, γενικά το πρόβλημα είναι ότι είναι πάρα πολλά τα άτομα και λίγο το προσωπικό και μένει η δουλειά πίσω, δηλαδή υπάρχει μια σειρά, αλλά κάποιες πληθυσμιακές ομάδες μένουν πίσω, περιμένουν μήνες και έρχονται δυσκολίες, εννοείται.» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

Ρυθμοί εξέτασης αιτημάτων ασύλου

Οι αργοί ρυθμοί που παρατηρούνται στις διαδικασίες εξέτασης αιτημάτων ασύλου αξιολογούνται ως προς την πολυπλοκότητα του ζητήματος και του αριθμητικού μεγέθους των υποθέσεων καθώς και των βαθμών εκδίκασης των αιτημάτων που υποβάλλονται στην υπηρεσιακή γραφειοκρατία ως προς τη διερεύνηση εξατομικευμένων υποθέσεων. Ωστόσο με την αύξηση των αιτήσεων ασύλου υπάρχει πρόσθετη επιβάρυνση στο έργο της υπηρεσίας.

Υπάρχει μόνο σχετική ικανοποίηση από την τήρηση των προϋποθέσεων και από τη διεκπεραίωση του έργου που έχει ανατεθεί στο προσωπικό. Ως στοχοθεσία πολιτικής, αυτή ήταν γενικά σύμφωνη με αυτό που γινόταν στην πραγματικότητα, δηλαδή σε επίπεδο χρόνου η εξέταση, η καταγραφή και όλες οι διαδικασίες συνέβαιναν στο πλαίσιο ενός χρονοδιαγράμματος έτσι όπως είχε προβλεφθεί.

«... κάθε αίτημα εξετάζεται εξατομικευμένα και ξεχωριστά σε σχέση με τα υπόλοιπα αιτήματα. Από τη στιγμή που κάθε άτομο έχει το δικαίωμα, και καλώς, να εξεταστεί το αίτημά του ξεχωριστά, σημαίνει ότι θα πρέπει να διαθέσουμε έναν υπάλληλο της υπηρεσίας μας για να εξετάσει το κάθε άτομο. Το προσωπικό της υπηρεσίας μολονότι καταβάλλει υπεράνθρωπες προσπάθειες δεν είναι σε θέση να εξετάσει αυτό το δυσθεώρητο αριθμό αιτημάτων που έχουν καταφθάσει πλέον στη χώρα μας. Μιλάμε για έναν αριθμό αιτημάτων που η καλύτερη υπηρεσία Ασύλου και η πιο επαρκώς επανδρωμένη, π.χ. η γερμανική, δε θα μπορούσε να ανταπεξέλθει. Υπάρχουν κάποιες γραφειοκρατικές αγκυλώσεις και δεν μπορούμε να τις παρακάμψουμε προς το παρόν. Υπάρχει και το ότι οι άνθρωποι αυτοί έχουν το δικαίωμα να αιτηθούν να εξεταστεί το αίτημα τους που έχει απορριφθεί αρχικά, σε δεύτερο βαθμό, οπότε έρχεται το θέμα της αρχής προσφυγών. ... Ο εργαζόμενος προσπαθεί όσο το δυνατόν καλύτερα μπορεί να γίνει η διαδικασία, χωρίς να αφήνει πίσω ξέρω γω κάποιο κομμάτι, όλα γίνονται με την κανονική διαδικασία, απλά ίσως να το πάει πιο γρήγορα ή προσαρμόζεται η υπηρεσία. Γενικά ότι προκύψει και τώρα που είχαμε προβλήματα λόγω των επεισοδίων, λειτούργησε η υπηρεσία, δηλαδή δεν έμεινε, δεν κλείσαμε, δεν

έμεινε πίσω, προσπαθεί να προλάβει καταστάσεις ... από την άλλη ικανοποιημένος δεν μπορώ να πω ότι είμαι γιατί από τη στιγμή που εκκρεμούν τόσες πολλές υποθέσεις και ταλαιπωρούνται τόσο πολλοί άνθρωποι δεν μπορώ να λέω ότι είμαι ικανοποιημένος. Ικανοποιημένος θα ήμουν αν είχαν καταγραφεί όλοι οι παροικούντες στη Μόρια και είχαν εξεταστεί τα αιτήματά τους, αλλά όσον αφορά το προσωπικό μου, εμένα και την υπηρεσία με βάση τους πόρους και τις δυνατότητες που έχουμε, θεωρώ ότι τα πάμε καλά.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Τα χρονοδιαγράμματα τηρούνται, ειδικά σε μας που αυτό είναι το μέλημα μας, να βγει απόφαση άμεσα, να τηρείται, εκτός αν, έχουμε προθεσμία μέχρι, εάν είναι μια δύσκολη υπόθεση έχουμε έξι μήνες, που εννοείται ότι εντάξει προλαβαίνεις άνετα, δηλαδή δεν έχεις, δεν μένει κάτι πίσω θα βγει απόφαση.» (Συνεντευξιαζόμενος 2).

■ Ενέργειες του προσωπικού ως προς την προώθηση αιτημάτων για τη βελτίωση των συνθηκών και σχέσεων εργασίας

Εδώ διερευνώνται οι εργασιακές σχέσεις και οι συνθήκες εργασίας κάτω από τις οποίες ασκούνται οι αρμοδιότητες του προσωπικού και ως προς τις πολιτικές που υλοποιούνται από τις δημόσιες υπηρεσίες στα ζητήματα των διαδικασιών εξέτασης ασύλου.

Αποτιμώντας το πλαίσιο της εφαρμογής υπάρχει η εκτίμηση ότι η υλοποίηση των πολιτικών αυτών ανταποκρίθηκαν στις πραγματικές ανάγκες για τις οποίες σχεδιάστηκαν. Συγκεκριμένα, η αξιολόγηση υποθέσεων ανταποκρίνεται σε ένα θεσμικό περιβάλλον πάνω στο οποίο έχουν αναπτυχθεί κάποιες κατευθυντήριες γραμμές εξέτασης αιτημάτων ασύλου.

«Είναι καθαρά υποκειμενικό, κάποιος μπορεί να κρίνει τα πράγματα επικίνδυνα, κάποιος άλλος μπορεί να θεωρεί ότι αυτά τα πράγματα συμβαίνουν. Το Υπουργείο Εσωτερικών έχει προνοήσει, μας έχει χορηγήσει το επίδομα ανθυγεινής εργασίας από κει και πέρα είναι αλήθεια ότι δεν είναι και οι καλύτερες οι συνθήκες εργασίας μας, συχνά γινόμαστε μάρτυρες διαμαρτυριών-επιθέσεων λεκτικών και μη, είχαμε την επιδημία του ebola και τότε τα πράγματα είχαν ξεφύγει, είχαμε γίνει όλοι γιατροί. Ήταν πιο πολύ ψυχολογικό το πρόβλημα βέβαια παρά υπαρκτό.» (Συνεντευξιαζόμενος 1).

■ Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, σε σχέση με τις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής/ταυτοποίησης και ασύλου προκύπτουν τα παρακάτω: Αναφορικά με τις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής/ταυτοποίησης διαφάνεται μέσα από το λόγο των συμμετεχόντων

ντων, ότι η διαχείριση της όλης, μεταβαλλόμενης κατάστασης, μπορεί να τοποθετηθεί χρονικά σε δύο περιόδους, διαφορετικών συνθηκών και εξωτερικών παραγόντων.

Πριν από το Σεπτέμβριο του 2015, το Κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης, δεν αποτελούσε μια σταθερή δομή αλλά παρείχε υπηρεσίες, περισσότερο, ως κινητή μονάδα, δίχως να διαθέτει, ένα σταθερό προσωπικό ενώ την καταγραφή υλοποιούσαν οι αστυνομικές αρχές. Η νέα υπηρεσία, από την ημέρα σύστασης έως και την υπογραφή της συμφωνίας, μια περίοδο έντονων προσφυγικών ροών, εξαιτίας του πολύ περιορισμένου προσωπικού και των δυνατοτήτων που είχε, αντιμετώπιζε κυρίως την ομάδα των ασυνόδευτων ανήλικων.

Στην πορεία, παρόλο που η υπηρεσία ανταποκρίθηκε στις νομοθετικές προβλέψεις σχεδιασμού αντιμετώπισης των προβλημάτων, ανέκυψαν ζητήματα αδυναμίας αντιμετώπισης, ειδικά σε περιπτώσεις αυξητικής εξέλιξης των προσφυγικών ροών, απαιτώντας μια ευέλικτη διαχείριση των καθημερινών δυσκολιών και των απρόβλεπτων καταστάσεων. Ανάλογα ισχύουν και στο πεδίο υλοποίησης των πολιτικών, με τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος υλοποίησης περισσότερο ως προς τις συγκυριακές και κατά περίπτωση τοπικές συνθήκες, ανταποκρινόμενο σε ιδιαιτερότητες και σε ειδικές δυσκολίες. Σε αυτό το ευέλικτο πλαίσιο ανταπόκρισης, αναδύθηκαν βοηθητικές καινοτόμες παρεμβάσεις από την εμπλοκή του προσωπικού, οι οποίες θα μπορούσαν να θεσμοθετηθούν μελλοντικά συμβάλλοντας σε μια ποιοτική διασφάλιση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Αναφορικά με τη συνεργασία με άλλους φορείς, η αλληλεπίδραση σε πολλαπλά επίπεδα, δομεί αναγκαιότητες και αλυσιδωτές πρωτοβουλίες μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, ζητήματα συντονισμού και καταλληλότητας καθώς και επάρκειας του προσωπικού, ιδιαίτερα σε περιόδους υψηλών ροών. Ειδικότερα, ως προς την καταλληλότητα, σημαντικός παράγοντας κρίνεται η έλλειψη εμπόρφωσης του προσωπικού, προσαρμοσμένης στις ανάγκες του κέντρου.

Επιπρόσθετα, για τους αναγκαίους πόρους, υφίστανται προβληματισμοί αναφορικά με την ικανότητα πρόβλεψης των εξελίξεων σε επίπεδο σχεδιασμού καθώς και περιπτώσεων δυστοκίας που οφείλονται στο γραφειοκρατικό πλαίσιο λειτουργίας των κέντρων λήψης πολιτικών αποφάσεων. Σημαντική στη νέα μορφή λειτουργίας του κέντρου κρίνεται η ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ - Τουρκίας, καθώς οι άνθρωποι που φιλοξενούνται εκεί, βρίσκονται σε καθεστώς μονιμότερης παραμονής λόγω του ότι τα βόρεια σύνορα της χώρας είναι κλειστά και υπάρχει απαγόρευση ελεύθερης διέλευσης. Η αδυνατότητα συνέχισης του ταξιδιού και ταυτόχρονα εγκλωβισμού τους στο κέντρο καθώς και η ελλιπής αντικειμενική ενημέρωση για τη σημερινή τους κατάσταση και για το μέλλον, αποτελούν βασικά προβλήματα του προσφυγικού και μεταναστευτικού πληθυσμού, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του προσωπικού.

Σε επίπεδο, συνθηκών εργασίας, η συμφωνία επέφερε την επιβάρυνση του προσωπικού, αυξάνοντας τις υποχρεώσεις λόγω της μονιμότερης παραμονής των μεταναστών/προσφύγων, ενώ οι αρμοδιότητες και ο καταμερισμός των εργασιών καταγράφονται ως προϊόν αυτενέργειας. Επιπλέον, από τη μεριά του προσωπικού εκφράζεται μια ανασφάλεια και άγνοια για τις νέες εξελίξεις με κύριο πρόβλημα να μην δίνονται συγκεκριμένες απαντήσεις, όχι γιατί υπάρχει κάποιο μυστικό, αλλά επειδή δεν γνωρίζει κανείς ποια είναι η απάντηση και οι προβλέψεις των εξελίξεων καθίστανται αδύνατες.

Σε σχέση με τις υπηρεσίες ασύλου, όπως διαφαίνεται στο λόγο των συμμετεχόντων, η μετάβαση από αρμοδιότητα της Ελληνικής Αστυνομίας στη στελέχωση από προσωπικό του δημοσίου τομέα, εμφάνισε δυσκολίες σε μια χρονική περίοδο κορύφωσης του προσφυγικού ζητήματος. Οι υπηρεσίες εφαρμογής συνέκλιναν στον αρχικό σχεδιασμό, διαμορφώνοντας παράλληλα ένα περιβάλλον υλοποίησης βάσει των συγκυριακών και κατά περίπτωση τοπικών συνθηκών, ιδιαιτεροτήτων, απρόβλεπτων εξελίξεων και δυσκολιών. Η αρχή επέδειξε ετοιμότητα σε προγραμματικό και οργανωτικό επίπεδο, βάσει της κείμενης νομοθεσίας, χαράσσοντας, τα απαιτούμενα περιθώρια αναπλαισίωσης του περιεχομένου των παρεμβάσεων.

Το πλαίσιο καθηκόντων και οι αρμοδιότητες, είχαν με σαφήνεια καθοριστεί, ενώ ο χρόνος διεκπεραίωσης των υποθέσεων φαίνεται επαρκής και σύμφωνος με τα προδιαγράμματα υλοποίησης των πολιτικών βάσει του αρχικού σχεδιασμού από την Κεντρική Υπηρεσία Ασύλου, από την οποία ελέγχεται και παρακολουθείται το Περιφερειακό Γραφείο, διατηρώντας μια σχετική αυτονομία και εξασφαλίζοντας τις αναγκαίες προϋποθέσεις άσκησης των αρμοδιοτήτων του προσωπικού.

Περαιτέρω, μέσα σε ένα λόγο που αναδεικνύονται η πολυπλοκότητα των διαδικασιών για τη χορήγηση ασύλου και οι ιδιαίτερες προδιαγραφές για ευπαθείς ομάδες και τα ασυνόδευτα παιδιά, προκύπτει μια συνεχής συνεργασία με άλλους φορείς στην υλοποίηση παράλληλων στοχευμένων δράσεων. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί, πως παρόλη τη διαδικασία επιμόρφωσης του προσωπικού πριν την τοποθέτηση στην υπηρεσία, διαπιστώνονται ελλείψεις κυρίως εξειδικευμένου προσωπικού. Γενικότερα τα προβλήματα δεν αντιμετωπίζονται τόσο στη διάθεση των πόρων όσο στην αποτελεσματική και ορθολογική αξιοποίηση τους.

Μετά την ενεργοποίηση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, αυξήθηκαν οι αιτήσεις ασύλου, αντίθετα με την, προ της συμφωνίας, πραγματικότητα, όπου επιθυμία των προσφυγικών ροών αποτελούσε η συνέχιση του ταξιδιού στις κεντρικές και βόρειες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή η αύξηση των αιτήσεων ασύλου, ενός πολύπλοκου ζητήματος, επέφερε μια πρόσθετη επιβάρυνση στο έργο της υπηρεσίας σε συνάρτηση με τους βαθμούς εκδίκασης των αιτημάτων που υποβάλλονται στην υπηρεσιακή γραφειοκρατία ως προς τη διερεύνηση εξατομικευμένων υποθέσεων.

Παρά ταύτα, κρίνεται ότι, η στοχοθεσία πολιτικής και η υφιστάμενη πραγματικότητα στην παραγωγή έργου, δεν απέκλιναν, με το επίπεδο χρόνου της εξέτασης, την καταγραφή και όλες τις διαδικασίες να υλοποιούνται εντός του χρονοδιαγράμματος που είχε προβλεφθεί και εντός των ορίων ενός θεσμικού περιβάλλοντος, ανταποκρινόμενου στις πραγματικές ανάγκες.

■ **Μελέτη περίπτωσης αντιλήψεων και διαπιστώσεων των εργαζομένων στους παραπάνω φορείς** (επιτόπιες συνεντεύξεις με βάση ημιδομημένο ερωτηματολόγιο)

Στη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης συγκεντρώσαμε από τις διενεργηθείσες συνεντεύξεις τα στοιχεία εκείνα που αφορούν συγκεκριμένα τους εργαζόμενους στις δημόσιες υπηρεσίες. Επομένως, εστίασαμε ειδικότερα στις απόψεις και στις αντιλήψεις των ίδιων των εργαζομένων που έρχονται σε επαφή με τους μετανάστες και πρόσφυγες. Η προσέγγιση αυτή αποδείχθηκε ιδιαίτερα χρήσιμη, διότι η ερευνητική ομάδα προσέβλεπε στην ανάδειξη προβλημάτων που εκφεύγουν μιας απλής υπηρεσιακής καταγραφής υποθέσεων και αποτύπωσης προβλημάτων και που διαμορφώνονται δυναμικά στα πεδία παρέμβασης. Επίσης, με αυτό τον τρόπο στάθηκε δυνατό να καταγραφούν οι παραστάσεις που έχουν οι εργαζόμενοι για τους πρόσφυγες, από την όποια επαφή απέκτησαν μαζί τους στη διάρκεια επιτέλεσης της εργασίας τους. Οι διαπιστώσεις των εργαζομένων, που γίνονται άμεσα κοινωνοί των πραγματικών καταστάσεων που βιώνουν οι άνθρωποι αυτοί, αξιολογήθηκαν και συμπεριλήφθηκαν με ιδιαίτερο βάρος στις προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε Ιατρικές Μονάδες Περίθαλψης, αλλά και στην αποτελεσματικότερη λειτουργία υπηρεσιών που παρουσιάζουν αργούς ρυθμούς, όπως π.χ. οι υπηρεσίες ασύλου. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ημιδομημένου ερωτηματολογίου που συντάχθηκε από την ερευνητική ομάδα.

■ **Οι εργαζόμενοι στον Δήμο Λέσβου**

Στην ομάδα των εργαζομένων στον Δήμο Λέσβου συμπεριλήφθηκαν δύο εργαζόμενοι με μεγάλη εργασιακή και συνδικαλιστική εμπειρία και δραστηριότητα και δύο μεσαία στελέχη του μόνιμου προσωπικού. Είδαμε παραπάνω (υποκεφάλαιο 2.1.1), σε ζητήματα εκτιμήσεων της ποιότητας σχέσεων εντός των δημοτικών υπηρεσιών, τις διαφορές απόψεων που εμφανίζονται μεταξύ της δημοτικής αρχής αφενός και των εργαζομένων, ειδικότερα των εργαζομένων που δεν έχουν τη διοικητική ιδιότητα του στελέχους. Ίσως η πιο κρίσιμη διαφωνία εστιάζεται στο ρόλο που ανέλαβαν οι εργαζόμενοι στη διάρκεια κορύφωσης της προσφυγικής κρίσης. Ενώ βασικός εκπρόσωπος της δημοτικής αρχής χρεώνει

στους εργαζόμενους ότι δεν επέδειξαν κάποια ιδιαίτερη δραστηριοποίηση και διατήρησαν τα ‘δημοσιούπαλληλικά αντανakλαστικά’, οι ίδιοι οι εργαζόμενοι πιστώνουν στον εαυτό τους μια εικόνα διαφορετική.

Επικαλούνται την εθελοντική προσφορά τους το καλοκαίρι του 2015 στο έργο της καταγραφής, όταν μεγάλος αριθμός προσφύγων δεν μπορούσε να αναχωρήσει προς την ηπειρωτική Ελλάδα επειδή οι διαδικασίες καταγραφής τους ήταν εξαιρετικά αργές για τους αριθμούς των αφίξεων. Επικαλούνται, επίσης, ότι την ίδια περίοδο, όταν χρειάστηκε, παρέτειναν αυτοβούλως και χωρίς αμοιβή τα ωράρια εργασίας τους προκειμένου να ανταποκριθούν στις αυξημένες ανάγκες διευθέτησης των δημόσιων χώρων.

«Ήταν ένας συνδυασμός ανάμεσα σε υπηρεσιακά καθήκοντα και εθελοντική προσφορά», όπως επισήμανε ένας εργαζόμενος.

Παρόμοια άποψη για τους εργαζόμενους έχει και μεσαίο στέλεχος:

«Όπως όλοι οι πολίτες και οι εργαζόμενοι πρόσφεραν εθελοντικά μετά το τέλος του ωραρίου τους».

Τώρα, σε ό,τι αφορά τους εργαζόμενους, γενικότερα, φαίνεται από πρώτη ματιά ότι, όπου υπάρχει διαφοροποίηση απόψεων στον λόγο που εκφέρουν, αυτό δεν οφείλεται τόσο σε χαρακτηριστικά που σχετίζονται με το ειδικό προφίλ εργασίας (δηλαδή στην ύπαρξη δύο υποομάδων εργαζομένων: μεσαίων στελεχών και μη), όσο σε διαφορές προσωπικής γνώμης.

Τα σημεία στα οποία σε γενικές γραμμές συμφωνούν οι εργαζόμενοι αφορούν κατά κύριο φαινόμενα όπως: η σοβαρή ανεπάρκεια πόρων και στελέξευσης, η παντελής έλλειψη προετοιμασίας και σχεδίου αντιμετώπισης της προσφυγικής κρίσης, η ανάγκη υλοποίησης ‘ευέλικτων πρακτικών’ υπέρβασης του υπάρχοντος νομικού και κανονιστικού πλαισίου προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα στο πεδίο, η απουσία του κράτους και η έλλειψη συνεργασίας και συντονισμού με τις υπόλοιπες δημόσιες υπηρεσίες, η προβληματική διάσταση της γενικότερης σχέσης Δήμου και ΜΚΟ (παρόλη τη σχετική εκτίμηση του ρόλου που έπαιξαν ορισμένες από τις τελευταίες), η αυτενεργός δραστηριοποίηση μέρους των εργαζομένων με σκοπό την εθελοντική προσφορά υπηρεσιών και τη βελτίωση των υπηρεσιών που προσφέρει ο Δήμος στους δημότες ως αποτέλεσμα της εμπειρίας που απέκτησε στη διάρκεια της κρίσης. Επίσης, και αυτό είναι σημαντικό, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι η δουλειά που έγινε στη διάρκεια της κορύφωσης της ανθρωπιστικής κρίσης στο νησί προσέδωσε στις υπηρεσίες του Δήμου και ειδικά στους εργαζόμενους μεγαλύτερες ικανότητες αντιμετώπισης των προβλημάτων, στο μέτρο που οι ίδιοι ενσωμάτωσαν καινούργια γνώση και νέες δεξιότητες χειρισμού. Όπως τονίζει εργαζόμενος:

«Ήταν μια μεγάλη εμπειρία. Μάθαμε να αντιδράμε πιο γρήγορα».

Οι περισσότεροι εργαζόμενοι, δηλαδή, είναι της άποψης ότι η γνώση διαχύθηκε σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του Δήμου και δεν παρέμεινε απλώς κτήμα

της πολιτικής του ηγεσίας. Υπάρχει, όμως, και μία αντίθετη άποψη, έστω και αν χρεώνει την ευθύνη της έλλειψης ευρύτερης κεφαλαιοποίησης των γνώσεων στον τρόπο που επέλεξε να κινηθεί η δημοτική αρχή και όχι στους ίδιους στους εργαζόμενους:

«Στο μόνιμο προσωπικό του Δήμου ελάχιστες τέτοιες δεξιότητες κεφαλαιοποιήθηκαν, γιατί, αν εξαιρέσουμε 2-3 επιστάτες ή οδηγούς που ενεπλάκησαν στο μεταναστευτικό, το υπόλοιπο προσωπικό που ασχολήθηκε ήταν έκτακτο προσωπικό με συμβάσεις έργου οι οποίοι προσλαμβάνονταν για άλλο λόγο και εκτελούσαν το συγκεκριμένο. Έτσι όμως δεν κεφαλαιοποιείς εμπειρία σε ό,τι αφορά τον εργαζόμενο, μπορεί να ισχύει για τον πολιτικό προϊστάμενο, τον επιστάτη, τον οδηγό».

Τέλος, υπάρχει, παρ' όλες τις επιμέρους διαφωνίες, μια γενική συμφωνία στη διαπίστωση ότι η δοκιμασία της κρίσης έγινε ταυτόχρονα ευκαιρία για βελτίωση των σχέσεων μεταξύ δημοτικής αρχής και εργαζομένων:

«Νομίζω ναι (αυτή η κρίση βελτίωσε τις σχέσεις της πολιτικής ηγεσίας του Δήμου με τους εργαζόμενους). Τουλάχιστον στα κομμάτια εκείνα που υπήρχε συνεργασία για την αντιμετώπιση της κρίσης υπήρξε μια καλύτερη κατανόηση και προσέγγιση στο πώς αντιλαμβάνονται οι εργαζόμενοι τη σχέση τους με το Δημόσιο αλλά και της δημοτικής αρχής στο πώς πρέπει να συμπεριφέρεται στους εργαζόμενους για να έχει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα. Είναι αμφίδρομη αυτή η σχέση».

Είναι χαρακτηριστικό, πάντως, ότι αυτή τη διαπίστωση τη συμμαρτίζεται ακόμη και η ίδια η δημοτική αρχή η οποία, κατά τα άλλα, στο ανώτερο επίπεδο δεν δείχνει (όπως παρατηρήσαμε παραπάνω) να τρέφει ιδιαίτερη εκτίμηση στα 'δημοσι-οϋπαλληλικά αντανακλαστικά των εργαζομένων'. Χαρακτηριστικό απόσπασμα:

«Πιθανότατα (αυτή η ανθρωπιστική κρίση που πέρασε απ' το νησί έδωσε ευκαιρίες για βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ δημοτικής αρχής-στελεχών και εργαζομένων στο Δήμο). Κυρίως η συνεργασία όμως είναι ένα κομμάτι που θα έπρεπε να υπάρχει πάντοτε, δε χρειάζεται να έχεις κρίση για να υπάρχει αυτό. Με τους περισσότερους είχαμε και έχουμε καλή συνεργασία, αλλά συνέβαλε και η κρίση».

Παράπονα εκφράζονται, ειδικά από μεσαία στελέχη, σε ζητήματα όπως: η ποιότητα των σχέσεων εντός του Δήμου και η αξιοκρατική απόδοση θέσεων διοικητικής ευθύνης. Οι εργαζόμενοι που είναι μεσαία στελέχη διαπιστώνουν υποστελέχωση και ελλιπή αξιοκρατία

«(...) λόγω της υποστελέχωσης πολλά τμήματα δεν μπορούν να λειτουργήσουν. Αν οι διευθυντικές θέσεις είναι καταρτισμένες με γνώσεις θα ήταν ακόμα καλύτερα»

Ή:

«Η στελέχωση των δημοτικών υπηρεσιών και των νομικών του προσώπων

είναι ανεπαρκέστατη αν εξαιρέσουμε τον τομέα του προγράμματος “Βοήθεια στο σπίτι»). Αντίθετα, οι δύο εργαζόμενοι με μεγάλη εργασιακή και συνδικαλιστική εμπειρία εμφανίζονται πιο ενωτικοί και με μεγαλύτερη εκτίμηση της συμμετοχής του προσωπικού του Δήμου στην κεφαλαιοποίηση των γνώσεων που αποκτήθηκαν διαμέσου της εμπειρίας του προσφυγικού: «Σε έναν βαθμό ναι, μετράει (η άποψη των εργαζομένων για τον τρόπο επίλυσης των προβλημάτων σε πρακτικές βελτίωσης των υπηρεσιών του Δήμου προς τους μετανάστες). Γιατί χωρίς την ενεργό συμμετοχή τους δε θα μπορούσε να γίνει κάτι. Στην πορεία, και βλέποντας και τη δουλειά και τα προβλήματα που προέκυπταν απ’ αυτή, υπήρχε μια συνεννόηση, δεν ήταν δηλαδή απ τα πάνω διαταγές τις οποίες υλοποιούσαν οι εργαζόμενοι, υπήρχε ένα επίπεδο συνεργασίας».

Ένα άλλο σημείο στο οποίο ομοφωνούν οι εργαζόμενοι αφορά την εκτίμηση του ρόλου που διαδραμάτισαν οι απλοί πολίτες στη διάρκεια της κρίσης. Εκφράζουν τον θαυμασμό τους για τις εθελοντικές προσφορές που προέρχονταν τόσο μέσα από νησί όσο και από την υπόλοιπη χώρα. Θεωρούν δε ότι χωρίς αυτές θα ήταν ακόμη δυσκολότερο το έργο που επωμίστηκαν ο Δήμος και οι οργανωμένες εθελοντικές ομάδες:

«Η ανταπόκριση του κόσμου ήταν, είναι και θεωρώ ότι θα συνεχίσει να είναι ιδιαίτερα συγκινητική σε ότι αφορά την εισροή τροφίμων, ρουχισμού, είδη πρώτης ανάγκης, υπηρεσιών από επαγγελματίες του χώρου υγείας».

Ή, ακόμα:

«Οι εξωτερικοί πόροι και ο εθελοντισμός ήταν παραπάνω από επαρκείς. Ερχόντουσαν και από έξω, μας παίρναν τηλέφωνα συνέχεια από όλη την Ελλάδα και έστελναν πράγματα».

Οι εργαζόμενοι στις υπηρεσίες υγείας

Όταν οι εργαζόμενοι στον τομέα των ιατρικών υπηρεσιών γίνονται άμεσα κοινωνοί της πραγματικής κατάστασης της καθημερινότητας της έλευσης των προσφύγων από τη θάλασσα, αυτενεργούν. Μετατρέπουν το Κέντρο Υγείας σε νοσοκομειακή δομή βραχείας φιλοξενίας και εκμεταλλεύονται στο έπακρο τα διαθέσιμα (μη επαρκή) μέσα που διαθέτουν.

«Κάποιες περιπτώσεις είναι μητέρες με μικρά βρέφη τα οποία είχαν βγει, ήταν βρεγμένοι από τη θάλασσα, ήταν ταλαιπωρημένοι, είχαν τάσεις λιποθυμίας και τους είχαμε στη βραχεία νοσηλεία για κάποιες ώρες και κάποια περίπτωση όπου είχαν βγει μια ομάδα προσφύγων, μεταναστών γύρω στα πενήντα άτομα και τους φιλοξενήσαμε για ένα βράδυ στη δομή μας [...] Όταν ήταν περίπτωση να τους φιλοξενήσουμε, τους δώσαμε χώρο για να μείνουν, κάποια σκεπάσματα, κάποια τρόφιμα, νερά, για τις πρώτες ανάγκες αν ήταν, είχαν προβλήματα υγείας αντιμετωπίζαμε τα συγκεκριμένα προβλήματα υγείας, αυτό [...] προσπα-

θούμε να κάνουμε το καλύτερο με τα μέσα που έχουμε και με τη, με βάση την, πώς να το πούμε, και την ιατρική μας εμπειρία αλλά και με την, το τι ανάγκες έχουν αυτοί σαν άνθρωποι ας πούμε που βγήκαν από τη θάλασσα [...] (Απόσπασμα Γιατρός 1 - Περιφερειακό Κέντρο Υγείας)».

Ταυτόχρονα όμως έμπρακτα δίνουν και μια απάντηση σε ρατσιστικές ιδεοληψίες. Ο άρρωστος είναι άνθρωπος ανεξάρτητα από το όνομά του, το χρώμα του δέρματός του και ο γιατρός έχει δύναμη να υπερβεί θεσμικούς φραγμούς και να κινητοποιήσει άλλους δημόσιους φορείς υπέρ της προστασίας της υγείας του.

«Πρέπει να ξέρεις όμως ότι ο γιατρός αν καταλάβει τη δύναμη που έχει στα χέρια του σε σχέση με τον άρρωστο και τη σχέση του την ιδιαίτερη με τον άρρωστο και τον βλέπει σαν τον άνθρωπο με ένα όνομα που είναι ίσης, είναι ίσος με τον οποιονδήποτε, είτε χρώμα διαφορετικό έχει, είτε κοινωνική κατάσταση διαφορετική έχει, είτε, είτε βρίσκεται μες στο δρόμο είτε βρίσκεται μες στο καράβι, αν λοιπόν αυτό το πράγμα το συνειδητοποιήσει, τη δύναμη που έχει, τότε μπορεί χρησιμοποιώντας νομικά μέσα, τον εισαγγελέα, να πετύχει αυτό που θέλει, φτάνει να είσαι αποφασισμένος να στηρίξεις μέχρι τέλους αυτόν που έχεις μπροστά σου. Αν είσαι αποφασισμένος και βάζεις βέβαια μια επιστημονική κατάρτιση καλή, δηλαδή ότι όντως είναι αυτό το πράγμα και αυτό αποδεικνύεται πια γιατί η ιατρική δεν είναι ξέρω γω θρησκεία να στηρίζεται πάνω στη μεταφυσική, είναι συγκεκριμένα πράγματα, σύμφωνα με τα δεδομένα λοιπόν της ιατρικής επιστήμης και εάν αυτός θα πρέπει να πάει στο τριτοβάθμιο νοσοκομείο τότε πιστεύω ότι δεν υπάρχουν στην υγεία προβλήματα τέτοια, δεν υπάρχουν και θέλω να πω ευθαρσώς εδώ πέρα ότι άσχετα με την ιδεολογική τοποθέτηση διαφόρων συναδέλφων κτλ., η αντιμετώπιση του προσφυγικού μέσα στο νοσοκομείο και τουλάχιστον στη δικιά μου κλινική ήταν άψογη, δηλαδή βλέπω ανθρώπους που είναι διαφορετικής πολιτικής αυτής, εκεί είναι απέναντι στον άρρωστο όπως σε οποιονδήποτε άλλο, δηλαδή βλέπουν, ξεχνούν από πού ήρθε και τι ...

το πώς ένα νοσοκομείο το οποίο θα αντιμετωπίζει έχει δυσκολία στα ανάλωσιμα του και για το ντόπιο πληθυσμό λόγω της κρίσης, θα αντιμετωπίσει και αυτούς όπως και τους Έλληνες όμως, όχι, δηλαδή το ίδιο θα τον κάνω αυτό, το ίδιο φάρμακο θα του κάνω όπως θα κάνω και τον Έλληνα σε οποιαδήποτε θέση βρίσκεται γιατί θέσεις δεν υπάρχουν πια». (Απόσπασμα Γιατρός 4 - Βοστανείο Νοσοκομείο Μυτιλήνης)

Το σημαντικότερο όμως είναι ότι οι εργαζόμενοι στις ιατρικές υπηρεσίες δεν βίωσαν τη διαχείριση του προσφυγικού ως βάρος αλλά ως ανθρωπιστική υποχρέωση. Και αυτή η υποχρέωση γίνεται παρά τις μνημονιακές πολιτικές που έχουν οδηγήσει στα όρια της ύπαρξής της τη δημόσια υγεία.

«Πιστεύω, ότι, μέχρι στιγμής, οποιοσδήποτε πλησιάζει το νοσοκομείο μπαίνει μέσα χωρίς κανένα πρόβλημα, το πρόβλημα είναι το μετά, δηλαδή μπορεί να μπει ένας ανασφάλιστος μέσα αλλά όταν φύγει από εκεί κανείς από εμάς δεν ξέ-

ρει, που τον γιατρέψαμε που τον βγάλαμε απ' έξω τι θα... κανείς δε ξέρει ύστερα από δυο μήνες από πέντε χρόνια τι θα δοθεί από την εφορία από οτιδήποτε κρατικό ταμείο που σε χρόνο ανύποπτο σου στέλνει τη χρέωση εκεί. Αυτά τα πράγματα είναι θέμα πολιτικής κοινωνικής. Πιστεύω ότι οι θεσμοί αυτοί οι λεγόμενοι και οι δανειστές εκείνο που θέλουνε να καταργήσουνε είναι οι κοινωνικές υπηρεσίες του κράτους, μέχρι στιγμής αντέχουμε, αντέχουμε για τους Έλληνες δηλαδή και σας λέω είναι μικρό βάρος οι πρόσφυγες» (Απόσπασμα Γιατρός 4 - Βοστανείο Νοσοκομείο Μυτιλήνης)

Και βέβαια, όλα τα παραπάνω, η αίσθηση της ανθρωπιστικής προσφοράς, η αυτενέργεια, η υπέρβαση, η έμπρακτη καταπολέμηση του ρατσισμού, αυτό που έχει σημασία είναι ότι συνοδεύονται από μια αίσθηση μετριοφροσύνης. Παρακάτω, μια περιγραφή μιας καθημερινής μέρας στο ΠΕΔΥ Μυτιλήνης, η οποία ολοκληρώνεται με τη φράση «εμείς προσφέραμε την πρώτη βοήθεια στην επιβίωσή τους, τίποτα παραπάνω».

«Τους φέρναν εδώ πέρα, τους ζεσταίναμε, τους παρείχαμε τις πρώτες βοήθειες, βγάλαμε τα ρούχα τους που ήταν μουσκεμένα, τους δίναμε ζεστά καινούργια, κάναμε ότι χρειαζότανε από ιατρικές πράξεις, ώστε να μπορέσουν αυτοί οι άνθρωποι να ζεσταθούνε και μετά πηγαίνανε στα κέντρα. Επίσης, εκτός από τη θάλασσα, εχθρός στην όλη κατάσταση ήταν και ο καιρός, που θυμάμαι πέρυσι στα μέσα του φθινοπώρου, ότι μια εβδομάδα συνέχεια, έβρεχε, οπότε οι άνθρωποι ήταν πραγματικά, τσαλαβουτούσαν, μέσα στα λασπόνερα της Μόριας, τους φέρναν εδώ πέρα σε άθλια κατάσταση, πάλι υποθερμία είχανε και προσφέραμε ότι μπορούσαμε να προσφέρουμε στις πρώτες βοήθειες, οι διάφορες οργανώσεις μας έφερναν τα ρούχα, φαγητά, από το ΠΙΚΠΑ, μας ερχόντουσαν μερίδες φαγητού, τους ντύναμε τους ταΐζαμε, ώστε να μπορέσουν οι άνθρωποι, οικογένειες ολόκληρες, με νεογέννητα μωρά, έγκυες, να μπορέσουν να επιβιώσουνε, εμείς προσφέραμε, την πρώτη βοήθεια στην επιβίωση τους, τίποτα παραπάνω» (απόσπασμα γιατρός 3 ΠΕΔΥ).

■ Οι εργαζόμενοι στις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής και ασύλου

Οι πέντε εργαζόμενοι που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις στο Κέντρο της Μόριας παρουσιάζουν σε γενικές γραμμές μια κοινή εικόνα για τις συνθήκες του Κέντρου και του τρόπου που διαχειρίστηκαν το πρόβλημα. Διαπιστώνεται από την αρχή ότι η όλη εποπτεία και διαχείριση της κατάστασης από τη μεριά των δημοσίων υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται στο Κέντρο, τόσο της Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης όσο και της Υπηρεσίας Ασύλου χωρίζεται σε δύο περιόδους. Είναι σαφές ότι η όλη κατάσταση εξετάζεται ως ένα μεταβαλλόμενο φαινόμενο χωρίς να υπάρχουν σταθερές συνθήκες που να διασφαλίζουν έστω και βραχυπρόθεσμες κανονικότητες.

Για τις δύσκολες συνθήκες μέσα στο Κέντρο υπάρχει κοινή αντίληψη από τους εργαζόμενους στην Πρώτη Υποδοχή και Ταυτοποίηση και στις υπηρεσίες Ασύλου :

«...το κέντρο μπορεί να παρέχει σωστή φιλοξενία μονάχα σε ανηλίκους, οι κλίνες δηλαδή που έχει είναι πολύ λίγες, είναι εκατόν εξήντα έξι κλίνες περίπου, οπότε πρακτικά δεν μπορεί να παρέχει τις ολοκληρωμένες και σωστές υπηρεσίες υποδοχής σε όλο αυτό τον κόσμο που έρχεται, έτσι, οπότε φιλοξενούμε στις πτέρυγες μας μόνο ανήλικους, διαχωρίζουμε από τον ενήλικο πληθυσμό τους, τις ευάλωτες ομάδες, υπερήλικες, μονογονεϊκές οικογένειες, άτομα με αναπηρία, με ανίατες ασθένειες»

«...στο χώρο της Μόριας τα πράγματα είναι δύσκολα, συγκριτικά με την κατάσταση στον Καρά Τεπέ όπου τα πράγματα είναι λίγο πιο ανθρώπινα, εδώ πέρα οι άνθρωποι έχουν να αντιμετωπίσουν τη στέρηση νερού(2-3 ώρες νερό τη μέρα μόνο), υγειονομικά δύσκολα μιας που οι τουαλέτες δεν είναι επαρκείς, έχω κάποια επιφύλαξη όσον αφορά την ποιότητα του φαγητού που διανέμεται, το γεγονός ότι δεν υπάρχει στέγαση για όλους και μπορεί και πολλοί αναγκάζονται να μένουν σε σκηνές...»

Αυτό που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι υπηρεσίες τη φετινή χρονιά (2016) έχει να κάνει με εντελώς διαφορετές συνθήκες και συνδέονται με εξωτερικούς παράγοντες που διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες συνθήκες του 2015, όπως π.χ το ύψος των μεταναστευτικών ροών, οι συμφωνίες με χώρες εκτός της ΕΕ κλπ . Οι εργαζόμενοι αναφέρουν ότι πολλές από τις αρμοδιότητες που αναλαμβάνονται στο Κέντρο και τον καταμερισμό εργασιών που πραγματοποιείται είναι σε μεγάλο βαθμό προϊόν εσωτερικών πρωτοβουλιών. Χαρακτηριστική η άποψη του Διοικητή της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης ως προς τις αναγκαίες λειτουργικές παρεμβάσεις και διορθωτικές πρακτικές :

«Σαφέστατα, το μόνιμο αίτημα, θα πρέπει να θεσμοθετηθεί κανονικά με τις κανονιστικές πράξεις η λειτουργία του κέντρου σε 24 ώρες, εφτά μέρες, δεν μπορεί να λειτουργήσει αλλιώς. Δεν μπορεί να λειτουργήσει ένα σύστημα που είναι ο διοικητής επάνω και όλοι οριζόντια από κάτω ως πούμε. ... Εγώ π.χ δεν έχω προϊσταμένους, τους όρισα.»

Από την άλλη εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους η αγωνία για τις εργασιακές σχέσεις και τις συνθήκες εργασίας κάτω από τις οποίες ασκεί τις αρμοδιότητές του το προσωπικό. Διαπιστώνεται ότι στη βάση αυτών των απόψεων και προβληματισμών έχουν προωθηθεί σχετικά αιτήματα και έχουν γίνει επισημάνσεις προς την κεντρική αρχή. Επιπλέον, έχουν εντοπισθεί πρακτικές που δεν ανταποκρίνονται σε ένα κανονικό εργασιακό πλαίσιο και πολλές από τις απόψεις αυτές έχουν υπογραμμισθεί και προωθηθεί αρμοδίως. Επίσης σχολιάζεται κριτικά εάν το προσωπικό εργάζεται σύμφωνα με μια κατανομή αρμοδιοτήτων, η οποία να εξυπηρετεί τις ανάγκες της υπηρεσίας. Στο πλαίσιο

αυτό κρίνεται αναγκαίο να υπάρξει ένας νέος σχεδιασμός στοχεύοντας σε ένα εκπαιδευτικό επίπεδο και σε εμπειρίες που να ενισχύουν την άσκηση των ρόλων που ασκεί και τις αρμοδιότητες που έχει το προσωπικό στο Κέντρο. Και συνεχίζει ο ίδιος συνεντευξιζόμενος :

« ... ναι αλλά ο άλλος δεν μπορεί να κάνει τον προϊστάμενο εσαεί χωρίς να παίρνει το επίδομα του προϊσταμένου. Ή εγώ δεν μπορώ να έρχομαι να είμαι 24 ώρες στο πόδι γιατί είμαι ένας και δεν έχω έναν αναπληρωτή να με αναπληρώσει. Αυτά εδώ σαφέστατα, τα έχουμε ζητήσει και πρέπει να γίνουμε, δηλαδή πρέπει η δομή, το οργανόγραμμα της υπηρεσίας να δομηθεί πιο σωστά, να οριστούν, να προβλεφθούν θέσεις προϊσταμένων κανονικών όμως, οι οποίοι θα πληρώνονται για να έχουν και την ευθύνη να προϊστανται των τμημάτων. Προϊστάμενοι στα γραφεία, αναπληρωτής δικός μου, δυο αναπληρωτές, διαφορετικά είμαστε όλοι καμένοι, αργά ή γρήγορα, γιατί εδώ οι εργασιακές συνθήκες είναι απίστευτες, θα έπρεπε να προβλέπονται τακτά διαστήματα άδειας.».

Από την άλλη μεριά ο υπεύθυνος της υπηρεσίας Ασύλου υπογραμμίζει τις προσπάθειες για τη βελτίωση των συνθηκών και την αποτελεσματικότερη οργάνωση των υπηρεσιών :

«...επειδή είναι μια διαδικασία πάρα πολύ ρευστή η εξέταση αιτημάτων δι-εθνούς προστασίας και τα προβλήματα ανακύπτουν μέρα με τη μέρα, είμαστε υποχρεωμένοι να είμαστε ευέλικτοι και να αναθεωρούμε τη στάση μας, αλλά και τη συμπεριφορά μας απέναντι σε πολλά ζητήματα πρακτικής φύσεως με σκοπό τη βελτίωση και την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών».

Αναφορικά δε με το επίπεδο του προσωπικού που πρέπει να είναι εξειδικευμένο ιδιαίτερα για τα θέματα που αφορούν τα αιτήματα ασύλου ο συνεντευξιζόμενος συνεχίζει :

« ... έχουν γίνει προσπάθειες μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων να στελεχωθούμε με περαιτέρω άτομα, αλλά αυτό που θα ήταν προτιμότερο είναι να γινότουσαν μόνιμοι διορισμοί και προσλήψεις γιατί υπάρχει περίπτωση ατόμων που έρχονται με κάποια προγράμματα, εκπαιδεύονται και στη συνέχεια επειδή δεν ανανεώνονται οι συμβάσεις τους, αποχωρούν οπότε μένουμε και πάλι λίγοι.

«...πλέον το προσωπικό που έχει διοριστεί με διαδικασίες ΑΣΕΠ είναι συγκεκριμένου προφίλ, προέρχονται από τον ανθρωπιστικό τομέα και από τις νομικές σπουδές είναι οι περισσότεροι, οι οποίοι γνωρίζουν και την ελληνική και την ευρωπαϊκή νομοθεσία και έχουν το background και μπορούν να ανταπεξέλθουν όσον αφορά την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών.»

Στο ίδιο θέμα αναφέρεται και εργαζόμενος στις Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής τονίζοντας ωστόσο τα ζητήματα που αφορούν τις απολαβές των εργαζομένων κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες και εκφράζοντας έκδηλη δυσφορία ως προς το μισθολογικό εστιάζοντας σε συγκρίσιμα δεδομένα :

«Βεβαίως, μόνο από το κλίμα, μόνο από τις συνεχείς αναταραχές, τις στάσεις

που κάνουνε, που δημιουργούνε, τις φωτιές που έχουνε βάλει, όλα αυτά κατά καιρούς, κινδυνέψαμε και οι ίδιοι, παρόλα αυτά όμως ο υπουργός αρνείται μέχρι τώρα κάτι που έχει ψηφίσει από τον Απρίλιο, το ανθυγιεινό, εκατόν πενήντα μαικτά, που όχι ότι θα μας λύσει κάτι αυτό, αλλά είναι μια αναγνώριση να το πεις, εκατόν πενήντα μαικτά μπορεί να βγαίνει και εκατό καθαρά. ... απλά να σας πω τώρα γιατί, να πω και τα εργασιακά μας, ότι ένας μόνιμος παίρνει ένα χιλιάριο, ένας συμβασιούχος παίρνει κάνα οκτακοσάρι, στο δήμο παίρνει κάνα πεντακοσάριο, ποιος θα 'ρθει τώρα με ένα πεντακοσάριο από άλλες πόλεις εκτός Μυτιλήνης να δουλέψει εδώ, δεν υπάρχει κίνητρο δηλαδή, ενώ αντίθετα όμως οι ένστολοι αυτή τη στιγμή παίρνουν δύο χιλιάδες, ευρώ, δυόμιση δε ξέρω, η Frontex παίρνει κάνα τριάρι τεσσάρι χιλιάδες που έρχονται, η Frontex, έτσι, βλέπουμε μεγάλες διαφορές και δυσανάλογο με αυτά που προσφέρεις, αντί να παίρνομε εμείς τα δύο χιλιάρικά τα παίρνουν εκείνοι, να το πω έτσι.».

Κοινή είναι επίσης η διαπίστωση ότι το πρόβλημα δεν είναι τόσο ο αριθμός του προσωπικού, όσο η κατάλληλη αξιοποίησή του στις συγκεκριμένες θέσεις ευθύνης και κυρίως η αποδοτικότητα της εμπλοκής του μέσα από τη βελτίωση των θεμάτων που αφορούν τον συντονισμό των υπηρεσιών και κατανομής των εργασιών. Στο θέμα αυτό εργαζόμενοι στις υπηρεσίες πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης στο Κέντρο αναφέρουν :

«...σε αυτή μας τη φάση τη χρονική εγώ το χω χάσει με το προσωπικό, έχουμε τόσο πολύ κόσμο και προκύπτουν κάθε μέρα νέοι εργαζόμενοι από τα κοινωνοφελή προγράμματα του ΟΑΕΔ, οι οποίοι τοποθετούνται δεξιά και αριστερά και κυρίως μέσα στις πτέρυγες που πραγματικά το έχω χάσει δηλαδή οι πτέρυγες αυτή τη στιγμή είναι υπερφορτωμένες με φροντιστές και εκπαιδευτικούς, ...αλλά ξαφνικά βρεθήκαμε να είμαστε χωρισμένοι σε departments, υπό departments, τα οποία εγώ δεν ξέρω να τα ονοματίσω με πάρα πολλούς ανθρώπους και να έχουμε μία έλλειψη συντονισμού μεταξύ μας»

«..στην υπηρεσία μας, είμαστε τώρα πολλοί, ξεκινήσαμε λίγοι άνθρωποι, όταν ήρθα εγώ δηλαδή ήτανε, ήμασταν γύρω στα δέκα τέσσερα άτομα, κάπου εκεί πέρα, ίσως και πιο λίγα, ... ειδικά αυτή τη στιγμή με τα κοινωνοφελή προγράμματα του ΟΑΕΔ έχουμε γεμίσει προσωπικό, το οποίο σκορπίζεται και ξανα-σκορπίζεται και ανακατανέμεται κ.τ.λ. ... χωρίς στοχοθεσία, ίσως είναι και υπερβολικά πολύ το προσωπικό, αλλά ο βασικός λόγος είναι να έχεις προσωπικό και να μπορεί αυτό το προσωπικό να παράγει (...) Για όλα αυτά προφανώς γίνονται report συνεχώς από τη διοίκηση για υπάρχοντα προβλήματα και αναζήτηση συγκεκριμένων λύσεων και όχι αναζήτηση λύσεων αόριστα, προτείνουν λύσεις και προς το υπουργείο. Ναι, τώρα δε ξέρω πόσα από αυτά ευδοκιμούν»

Τέλος μπορεί να διαπιστώσει κανείς μια κοινή προσπάθεια των δύο τύπων υπηρεσιών μέσα στο Κέντρο ώστε να αναβαθμισθεί η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται και να οργανωθεί καλύτερα το πλαίσιο εργασίας και των συνεργασιών με τις υπηρεσίες αυτές».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Γ

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η συζήτηση για τους διαθέσιμους πόρους δεν μπορεί να περιοριστεί στη συμβατική άποψη περί των πόρων, δηλαδή στην αντίληψη ότι η αναζήτηση και ο προσδιορισμός των πόρων εξαντλούνται σε επίπεδο υλικό και διοικητικό. Αν ίσχυε όντως κάτι τέτοιο τότε απλώς η όλη προσπάθεια των δημόσιων υπηρεσιών να ανταποκριθούν στις ανάγκες της ανθρωπιστικής κρίσης θα είχε στεφθεί με παταγώδη αποτυχία, με επιπτώσεις που είναι δύσκολο να υπολογιστούν. Αυτό σημαίνει πως στην όλη συζήτηση πρέπει να εμβάλουμε και τους άυλους πόρους, δηλαδή εκείνους που παράγονται από την ίδια τη δράση των ζωντανών υποκειμένων που κλήθηκαν εκ των πραγμάτων να αντιμετωπίσουν το μεγαλύτερο κομμάτι της κρίσης. Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης δείχνουν πως οι εργαζόμενοι στις δημόσιες υπηρεσίες πιστώνονται τη δημιουργία και παραγωγή εναλλακτικών πόρων χωρίς τους οποίους μια απλή διοικητική διαχείριση των προβλημάτων θα είχε οδηγήσει με βεβαιότητα σε μη προβλέψιμες αρνητικές εξελίξεις.

Πράγματι, από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι οι συμβατικοί πόροι που διατέθηκαν από τις δημόσιες υπηρεσίες, προκειμένου να ανταποκριθούν στο έργο για το προσφυγικό ζήτημα που κλήθηκαν εκ των πραγμάτων να επιτελέσουν, ήταν ελλιπείς και ανεπαρκείς. Λίγα διαθέσιμα κονδύλια, υποστελεχωμένες υπηρεσίες, φτωχά τεχνικά μέσα και ανυπαρξία βασικών υποδομών, έλλειψη αναλώσιμων υλικών, όλα αυτά είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την εικόνα απουσίας ετοιμότητας των δημόσιων υπηρεσιών σε μια περίοδο που η Λέσβος δέχεται ημερησίως τρεις με πέντε χιλιάδες πρόσφυγες. Η ανεπάρκεια αφορά το σύνολο των συμβατικών πόρων, δηλαδή τους υλικούς πόρους (χρηματικούς, εξοπλισμό, εργαλεία, αναλώσιμα), τους ανθρώπινους πόρους (ειδικευμένο προσωπικό και ανειδίκευτο εργατικό προσωπικό) και τους διοικητικούς πόρους (σχέδιο δράσης, κέντρο συντονισμού δράσεων). Όπως όμως διαπιστώθηκε από την έρευνα, αυτή η ανεπάρκεια καλύφθηκε σε μεγάλο βαθμό κατά κύριο λόγο διαμέσου της αυτενεργού πρωτοβουλίας των εργαζομένων στις υπηρεσίες, του αυτοσχεδιασμού που επέδειξαν σε καταστάσεις που απαιτούσαν άμεση και επείγουσα λύση και της εθελοντικής προσφοράς.

Επομένως, γίνεται σαφές ότι, απέναντι στην ανεπάρκεια υλικών πόρων (χρηματικών, τεχνικών, υποδομών και προσωπικού) και οργανωτικής προετοιμασίας (σχέδιο αντίδρασης και συντονιστικό κέντρο), οι εργαζόμενοι στις δημόσιες υπηρεσίες κινητοποίησαν μια σειρά άυλων πόρων (γνωστικό κεφάλαιο, επινοητικότητα, καινοτομική δράση, ηθική προσήλωση, συναισθηματική δέσμευση και ψυχολογική ταύτιση) μέσω των οποίων αντισταθμίστηκαν σε σημαντικό βαθμό οι αδυναμίες παρέμβασης των υπηρεσιών που προκλήθηκαν από την ανεπάρκεια. Με άλλα λόγια, είναι σωστό να πούμε πως, απέναντι σε αυτή την ανεπάρκεια πόρων, οι εργαζόμενοι υιοθέτησαν τη λύση των ‘ευέλκτων πρακτικών’. Πρακτικών που υπερέβησαν σαφώς τα όρια του νομικού και κανονιστικού προσδιορισμού των επιτρεπόμενων πράξεων και ενεργειών και που διευκόλυναν την ανάληψη πρωτοβουλιών οι οποίες εξισορρόπησαν κατά κάποιο τρόπο την αποτελεσματικότητα των υλοποιημένων δράσεων με την πολυπλοκότητα των επειγουσών αναγκών της συγκεκριμένης περιόδου.

Εν ολίγοις, οι δημόσιες υπηρεσίες κατόρθωσαν, παρά τις σοβαρές ελλείψεις τους σε υλικούς πόρους, να ανταποκριθούν με σχετικά ικανοποιητικό τρόπο στα δυσεπίλυτα προβλήματα του προσφυγικού ζητήματος που αντιμετώπισαν, ακριβώς στο μέτρο που συνέβησαν δύο πράγματα: Αφενός, αξιοποίησαν τους άυλους πόρους που παρήγαγαν οι εργαζόμενοι σε αυτές διαμέσου της ατομικής πρωτοβουλίας και αυτενέργειας. Αφετέρου, σε κάποιες περιπτώσεις (π.χ. Δήμος) οι ίδιες οι υπηρεσίες υιοθέτησαν συνολικά την επιλογή «ευέλικτες πρακτικές versus γραφειοκρατία».

Πρωτοβουλία και αυτενέργεια των εργαζομένων

Από τα παραπάνω συνάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι η κατηγορία ‘ανθρώπινο δυναμικό’ συγκροτεί στην ουσία έναν ειδικό πόρο διαμέσου του οποίου παράγονται, αναπαράγονται και ανανεώνονται όλοι οι υπόλοιποι τύποι πόρων. Κατά συνέπεια, η δυναμική ενεργοποίηση των ανθρώπων που εργάζονται στις δημόσιες υπηρεσίες συνιστά κρίσιμο παράγοντα αντιμετώπισης έκτακτων προβλημάτων, υπό την έννοια ότι ελλείψεις και ανεπάρκειες σε πόρους, οικονομικούς, υποδομής, εξοπλισμού, αναλώσιμα κτλ. είναι δυνατό σε μεγάλο βαθμό να καλυφθούν από την ‘προστιθέμενη αξία’ της εργασίας αυτών των ανθρώπων. Δηλαδή, από ένα τύπο ενεργοποίησης που υπερβαίνει δραστικά τα όρια του συμβατικού έργου στο πλαίσιο της τυπικής σχέσης εργασίας και μετασηματίζεται, διαμέσου ανθρωπιστικών κινήτρων, σε προσφορά έργου με αλληλέγγυα χαρακτηριστικά προς τους ευάλωτους συνανθρώπους, ανεξάρτητα από γλώσσα φυλή, θρησκεία και εθνικότητα.

Ήδη μόλις παραπάνω, μιλώντας για τους πόρους, επισημάναμε την κομβική σημασία που απέκτησαν τα χαρακτηριστικά της πρωτοβουλίας και της αυτενέργειας που οι εργαζόμενοι στις υπηρεσίες επέδειξαν στη διάρκεια της ανθρωπιστικής

κρίσης. Σε μια περίοδο ανθρωπιστικής κρίσης μεταξύ Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου του 2015 στην οποία το νησί δεχόταν ημερησίως προσφυγικά κύματα της τάξης των 2.500 με 5.000 ατόμων, παρατηρήθηκε το φαινόμενο μιας αντιρατσιστικής ‘σύμπραξης από τα κάτω’ μεταξύ εργαζομένων στις δημόσιες υπηρεσίες και κατοίκων της Λέσβου. Διαμορφώθηκε δηλαδή μια αυθόρμητη από τα κάτω συσπείρωση με σκοπό να εξασφαλιστεί η επιβίωση και να διασφαλιστεί η φιλοξενία των ανθρώπων που αποβιβαζόντουσαν υπό δραματικές συνθήκες στις βορειοανατολικές ακτές. Το φαινόμενο αυτό ανέδειξε αλλά και ενίσχυσε τα ανθρωπιστικά χαρακτηριστικά της τοπικής κουλτούρας απέναντι στους πρόσφυγες.

Σε ένα τέτοιο γενικευμένο κλίμα αλληλεγγύης, που ευνοούσε την ατομική συνειδητοποίηση και την υποκειμενική δραστηριοποίηση, η πρωτοβουλία και η αυτενέργεια που έδειξαν οι εργαζόμενοι στις δημόσιες υπηρεσίες ήταν ο κανόνας και όχι η εξαίρεση. Και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, επειδή είναι αδύνατο να ξεχωρίσει κανείς ανάμεσα στην ιδιότητα του πολίτη ή του δημότη και την ιδιότητα του εργαζόμενου. Ο τελευταίος είναι μέρος της τοπικής κοινωνίας και συμμετέχει στα τεκταινόμενα του Δήμου και δέχεται άμεσες επιδράσεις από αυτόν (ειδικά αν αναλογιστούμε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου βαθμού είναι η πιο ορατή μορφή θεσμικής εξουσίας στα απομακρυσμένα από το κέντρο νησιά), επομένως το γενικότερο κλίμα προσφοράς και υποστήριξης τον επηρεάζει άμεσα. Δεν είναι τυχαίο εν προκειμένω ότι στις συνεντεύξεις συχνά οι εργαζόμενοι εκφράζουν τον θαυμασμό τους για το πνεύμα προσφοράς και αλληλεγγύης που έδειξαν οι δημότες του νησιού αλλά και πολίτες από ολόκληρη τη χώρα. Δεύτερον, επειδή ακόμα και στο επίπεδο ενός ‘επαγγελματικού συναγωνισμού’ ωθούνταν ο δημόσιος και δημοτικός υπάλληλος να ξετυλίξει καινοτόμες και εθελοντικές πρακτικές στον τομέα της εργασίας του. Πράγματι, από τη στιγμή που παρατηρήσαμε φαινόμενα όπως π.χ. επαγγελματίες ψαράδες να παρατούν το ψάρεμα και να ρίχνονται στο έργο της διάσωσης προσφύγων στη θάλασσα, αρτοποιοί και εστιατορείς να διαθέτουν μέρος των προϊόντων τους για τη διατροφή των προσφύγων κοκ., ήταν πολύ λογικό ο εργαζόμενος στις δημόσιες υπηρεσίες να αποκτήσει επιπλέον κίνητρα για να ασκήσει τέτοιες πρακτικές⁵.

Τα χαρακτηριστικά της πρωτοβουλίας και της αυτενέργειας των εργαζομένων είχαν ακόμη ένα αποτέλεσμα. Οι δημόσιες υπηρεσίες στη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης απέκτησαν ένα άτυπο know how (ευέλικτες πρακτικές, υπέρβαση της γραφειοκρατίας και του διοικητισμού, πρόσκαιρη δημιουργική αυτονόμηση συγκεκριμένων υπηρεσιών κοκ.) που, όταν οι μεγάλες ροές σταμάτησαν, στη συνέχεια συνέβαλε καθοριστικά σε μια καλύτερη και πιο αποτε-

5 Προφανώς, τα παραπάνω ουδόλως ακυρώνουν τα φαινόμενα εκμετάλλευσης και αισχροκέρδειας που επίσης παρατηρήθηκαν στην περίοδο της μεγάλης κρίσης από επαγγελματίες του νησιού. Απλώς στοιχειοθετούν λογικές συναρτήσεις μεταξύ όμοιων πρακτικών μέσα σε ένα γενικευμένο κλίμα. Θα λέγαμε, μάλιστα, ότι εκείνη τη συγκεκριμένη περίοδο αυτά τα φαινόμενα ήταν η εξαίρεση όχι ο κανόνας.

λεσματική προσφορά υπηρεσιών στους τόσο στους πρόσφυγες όσο και στους μόνιμους κατοίκους του νησιού. Πράγματι, παρά το κλίμα αβεβαιότητας που υπάρχει για το μελλοντικό σενάριο μιας επανάληψης της κρίσης, όλοι οι συντελεστές του έργου που προσέφεραν οι δημόσιες υπηρεσίες υπογραμμίζουν ότι οι εργαζόμενοι ατομικά και οι υπηρεσίες τους συλλογικά βελτιώθηκαν σαφώς μέσα από τις εμπειρίες τέτοιων πρακτικών το προηγούμενο διάστημα.

■ Συνθήκες εργασίας

Η διαχείριση της προσφυγικής κρίσης του προηγούμενου έτους, από τις δημόσιες υπηρεσίες στη Λέσβο, έλαβε χώρα στην ουσία σε συνθήκες ‘εκτάκτου ανάγκης’ και ταυτόχρονης σοβαρής έλλειψης πόρων. Είναι λογικό τα παραπάνω να καθορίσουν ένα προβληματικό πλαίσιο συνθηκών εργασίας για τους εμπλεκόμενους εργαζόμενους και στους τρεις τομείς της μελέτης μας.

Υπέρβαση ωρών εργασίας και εθελοντική μη αμειβόμενη εργασία είναι μια κοινή εμπειρία για όλους. Στο Δήμο προσωπικό 85 μονίμων και 37 συμβασιούχων που παρέιχαν υπηρεσίες για το σύνολο των δημοτών, κλήθηκαν να παράσχουν αντίστοιχες υπηρεσίες για σχεδόν δεκαπλάσιο πληθυσμό, κυρίως καθαριότητας, σε όχι ιδανικές συνθήκες για αυτούς.

Στο χώρο της υγείας, ο πολλαπλασιασμός του όγκου εργασίας, συνδυάστηκε όχι μόνο με αδυναμία προσλήψεων αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις με μη ανανέωση συμβάσεων γιατρών. Το ιατρικό και λοιπό επιστημονικό προσωπικό δούλευε χωρίς να έχουν πληρωθεί παλιότερα δεδουλευμένα (υπερωρίες), με υπέρβαση ωραρίου, έξτρα βάρδιες και συχνά με εξ ανάγκης αλλαγή ιατρικής ειδικότητας, χωρίς τα αναγκαία υλικά για την εργασία τους (τα οποία σε αρκετές περιπτώσεις κάλυπταν οικονομικά οι ίδιοι). Όλη αυτή η επιβάρυνση συνδέεται και στις δύο περιπτώσεις (Δήμος- ΕΣΥ) με ελλείψεις στις υποδομές και με τις μισθολογικές μειώσεις από την προϋπάρχουσα εφαρμογή μνημονιακών πολιτικών.

Τα ίδια συμπεράσματα ισχύουν και για τις υπηρεσίες της Πρώτης Υποδοχής και του Ασύλου, ιδιαίτερα διογκωμένα στην αρχή λειτουργίας των υπηρεσιών στο Κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης. Οι κτιριακές υποδομές προβληματικές, ελλείψεις πόρων αλλά και ένα αντικείμενο ενασχόλησης που φέρει βαρύ ψυχολογικό και σωματικό φορτίο. Οι συνθήκες εργασίας επιβαρύνθηκαν πολύ περισσότερο με τη εφαρμογή της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας για τους εργαζόμενους στις υπηρεσίες αυτές.

Σε όλα τα παραπάνω θα πρέπει να συμπεριλάβουμε έναν βασικό παράγοντα, κοινό για όλες τις υπηρεσίες που μελετήσαμε. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων που διαχειρίστηκαν το πρόβλημα, διακρίνονται από μη σταθερή μορφή εργασίας (συμβασιούχοι στο Δήμο, επικουρικοί στο ΕΣΥ, συμβασιούχοι και κοινωνική ανασφάλεια κι αδυναμία να δομήσουν μια σταθερότητα στη ζωή τους.

Συνεργασία μεταξύ δημόσιων υπηρεσιών: Έλλειψη σχεδίου και συντονισμού

Είναι κοινό συμπέρασμα ότι η συνεργασία των δημόσιων υπηρεσιών στη Λέσβο, ήταν από τα αδύναμα στοιχεία κατά τη διαχείριση του προσφυγικού. Δεν είχε σχεδιαστεί εκ των προτέρων σε κεντρικό επίπεδο, αναλήφθηκε εξ ανάγκης από το Δήμο, αναδεικνύοντας όμως έτσι και τις συνολικές ανεπάρκειες των δημόσιων υπηρεσιών και τις αδυναμίες συνεννόησης και πρακτικής συνεργασίας για ένα κοινό στόχο.

Υπηρεσίες που αδρανούσαν, υπηρεσίες που έβαζαν εμπόδια, υπηρεσίες που είχαν αγκυλώσεις στη λειτουργία τους, υπηρεσίες που ενώ χρηματοδοτήθηκαν για αυτό το σκοπό, αδιαφόρησαν, ήταν μερικά από τα παραδείγματα που καταγράφηκαν στις συνεντεύξεις μας. Η έλλειψη συντονισμού ήταν έλλειψη μιας κεντρικής κατεύθυνσης («δεν υπήρχε κράτος» αναφέρεται σχετικά σε μια συνέντευξη), και αυτό με τη σειρά του δημιούργησε προβλήματα επιπρόσθετα στους προσφυγικούς πληθυσμούς (τουλάχιστον αρχικά, μη δυνατότητα μεταφοράς τους από το σημείο εισόδου στα κέντρα υποδοχής, μη δυνατότητα επιστροφής τους από κέντρα υγείας, στα κέντρα διαμονής κοκ.).

Κρίνοντας την επάρκεια του αρχικού σχεδιαστικού πλαισίου και το κατά πόσο ο συνολικός σχεδιασμός ανταποκρινόταν στην πραγματική διάσταση των προβλημάτων και των αναγκών, ανέκυψαν διαφοροποιήσεις που μεταφράστηκαν σε αδυναμίες αντιμετώπισης των πολλαπλών προβλημάτων στα διάφορα επίπεδα των προσφερόμενων υπηρεσιών, στην Πρώτη Υποδοχή και στο Άσυλο, στην Υγεία και στις Δημοτικές Υπηρεσίες. Η έκταση και η ένταση του φαινομένου δημιούργησε αναγκαιότητες ως προς την αντιμετώπιση των συσσωρευμένων, κατά περιόδους απρόβλεπτων και εξαιρετικά δύσκολων καταστάσεων, οι οποίες απαιτούσαν μια διαχείριση από τη μεριά της υπεύθυνης διοίκησης και του εμπλεκόμενου προσωπικού στις διάφορες υπηρεσίες που να ακολουθεί έναν προγραμματισμό και ένα σχεδιαστικό πλάνο, στη βάση του οποίου θα πραγματοποιούνταν οι παρεμβάσεις.

Μπροστά στις δύσκολες και απρόβλεπτες καταστάσεις ο σχεδιασμός ως προς την εποπτεία και αντιμετώπιση προβλημάτων παρουσιάζεται εμφανώς ελλιπής, με προβλέψεις που συχνά έχουν ξεπεραστεί από τις πιο ταχείες εξελίξεις και αναντίστοιχος στο μέγεθος του προβλήματος. Βέβαια, από την άλλη μεριά θα πρέπει να αναγνωριστεί το γεγονός ότι ορισμένες υπηρεσίες, που παρουσιάστηκαν αρχικά απροετοίμαστες να ανταποκριθούν στα προβλήματα που ανέλαβαν να αντιμετωπίσουν την περίοδο των μαζικών ροών, ήταν υπηρεσίες με οργανωτική δομή διαφορετική και με στόχευση σε διαφορετικής τάξεως προβλήματα. Αίφνης, ορισμένες από τις υπηρεσίες αυτές, όπως π.χ. ο Δήμος, θα έπρεπε να καταρτίσουν σχέδια παρέμβασης και επίλυσης προβλημάτων που δεν είχαν στο παρελθόν, σε

τέτοια τουλάχιστον έκταση, αντιμετωπίσει, και να είναι αποτελεσματικές. Σε άλλες περιπτώσεις (υπηρεσίες Ασύλου) το πλαίσιο καθηκόντων ήταν πιο σαφές και δεν υπήρξαν μεγάλες αποκλίσεις σε επίπεδο αρχικού σχεδιασμού, ενώ τηρούνταν και τα προδιαγράμματα υλοποίησης των προβλεπόμενων διαδικασιών.

Γενικότερα, η πιθανή επιδείνωση των συνθηκών λόγω απουσίας ενός ολοκληρωμένου σχεδιαστικού πλαισίου ή ενός ανεπαρκούς βραχυπρόθεσμου σχεδιασμού οδήγησε σε ευέλικτες πρακτικές στους χώρους δημόσιας παροχής υπηρεσιών στα Κέντρα πρώτης υποδοχής και φιλοξενίας, των δημοτικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών υγείας που στόχευαν στην αποτελεσματική επίλυση των κατά περίπτωση προβλημάτων ανάλογα με την πορεία των γεγονότων που ανέκυπταν. Κατά αυτήν την έννοια, το προσωπικό επέδειξε τις απαιτούμενες προσαρμογές απέναντι στη μορφή και την ένταση των προβλημάτων και διαχειρίστηκε καταστάσεις που απαιτούσαν υπερβάσεις σε πολλαπλά επίπεδα και κυρίως εν μέσω απουσίας κανονιστικών αποφάσεων καθώς και υπουργικών και προεδρικών διαταγμάτων.

Σε γενικές γραμμές, οι υπηρεσίες που ανέλαβαν το έργο της εφαρμογής προσπάθησαν να ανταποκριθούν στο πλαίσιο του - έστω και υποτυπώδους - αρχικού κρατικού σχεδιασμού. Ωστόσο, επειδή δεν υπήρχε επαρκής εξειδίκευση ως προς τις συγκυριακές και κατά περίπτωση τοπικές συνθήκες, το έργο αυτό ανέλαβε με σχετική αυτονομία, πρόσθετη επιβάρυνση και κάτω από ειδικές και δύσκολες καταστάσεις το προσωπικό των υπηρεσιών, έτσι ώστε οι διάφορες παρεμβάσεις να υπερβαίνουν ή να συμπληρώνουν το πλαίσιο που είχε τεθεί από τον αρχικό σχεδιασμό.

Τέλος, ως προς τη δυνατότητα αντιμετώπισης της κατάστασης σε ένα βελτιωμένο και σαφέστερο πλαίσιο, με την προϋπόθεση του ανασχεδιασμού που μπορεί να προκύψει για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της κατάστασης, δεν εκφράζεται ιδιαίτερη αισιοδοξία, παρά την εμπειρία που έχει αποκτηθεί σε επίπεδο θεσμών και υπηρεσιών, αλλά και σε επίπεδο εμπλεκόμενου προσωπικού. Το ίδιο μεγάλη είναι και η αβεβαιότητα σε επίπεδο ορθολογικότερου συντονισμού των διαφόρων υπηρεσιών στο μέλλον. Μια διαπίστωση που καταδεικνύει ότι, όσο διαρκεί η κρίση και δεν διαφαίνεται πολιτική διευθέτηση των εμπόλεμων συγκρούσεων, υπάρχει σχετικά περιορισμένη δυνατότητα ως προς τους τρόπους διαχείρισης των προβλημάτων, αν και υπάρχει βούληση για αποτελεσματικότερους και πιο ενδεδειγμένους τρόπους.

Συνεργασίες με τις ΜΚΟ

Κατά την υλοποίηση του έργου των δημόσιων υπηρεσιών στα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής, σε χώρους φιλοξενίας που ελέγχουν οι δημοτικές αρχές και στις υπηρεσίες υγείας διαπιστώθηκαν συνεργασίες με άλλους τοπικούς, εθνικούς ή διεθνείς φορείς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Το επίπεδο των συνεργα-

σιών αυτών κρίνεται αλλού από ικανοποιητικό έως αρκετά καλό και αλλού ως προβληματικό. Ενώ, ανάλογα με τον φορέα συνεργασίας, αναδεικνύεται και η αναγκαιότητα των από κοινού δράσεων και παρεμβάσεων.

Ορισμένες κρατικές ή δημοτικές υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται στο νησί της Λέσβου συνεργάζονται με άλλες δημόσιες υπηρεσίες. Για παράδειγμα ο Δήμος έχει αναλάβει έργο συντονισμού των δημόσιων υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται με κάποιον τρόπο στο ζήτημα του προσφυγικού, όπως η Αστυνομία, το Λιμενικό, η Περιφερειακή Διεύθυνση, η Γενική Γραμματεία Νησιωτικής Πολιτικής, το Νοσοκομείο, κλπ. Οι δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες σε τοπικό επίπεδο αναπτύσσουν με ορισμένες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις μια σχέση πολύ πιο στενή με οργανικά συνδεδεμένες πτυχές (π.χ. με την ΜΚΟ των Γιατρών του Κόσμου, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ), την Πράξις. Πρόκειται για συνεργασίες δημόσιων υπηρεσιών με ΜΚΟ στη βάση συγκεκριμένου προγράμματος και υπογεγραμμένων συμβάσεων.

Ειδικά στις υπηρεσίες ασύλου διαπιστώνονται σταθερές και συνεχείς συνεργασίες με φορείς και διεθνείς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο ίδιο αντικείμενο, έχουν συναφείς στόχους και αναπτύσσουν παράλληλες στοχευμένες δράσεις για την υποστήριξη των προσφύγων. Οι συνεργασίες αυτές είναι αναγκαίες λόγω της πολυπλοκότητας των διαδικασιών και των ιδιαίτερων προδιαγραφών που διατηρούν έναν τυπικό χαρακτήρα. Γενικά, οι συνεργασίες δοκιμάζονται σε πολλαπλά επίπεδα λόγω της εξειδίκευσης και του συμπληρωματικού ρόλου συνεργαζόμενων φορέων, η συνεργασία των οποίων κρίνεται αναγκαία. Παρά ταύτα, εκφράζονται και επιφυλάξεις αναφορικά με την αναγκαιότητα, τους στόχους, ή την αποτελεσματικότητα των συνεργασιών ανάμεσα σε δημόσιες υπηρεσίες και ΜΚΟ, κυρίως όταν το πλαίσιο της συνεργασίας δεν είναι καθορισμένο και η εμπλοκή των ΜΚΟ και του προσωπικού τους επιφέρει συχνά δυστοκίες καθώς και επικαλύψεις στις συνολικές παρεμβάσεις και δυσχεραίνει το έργο των δημοσίων υπηρεσιών. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα έντονο μέσα σε ένα κοινώς διαπιστωμένο έλλειμμα συντονισμού ανάμεσα στους φορείς, μη γνωρίζοντας συχνά ποιος διατηρεί την κύρια ευθύνη και ποιος λειτουργεί συμπληρωματικά.

Ο στόχος του συντονισμού, αν και τίθεται σχεδόν σε καθημερινή βάση και από όλες τις πλευρές, φαίνεται να έχει επιτευχθεί σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις, ενώ σε άλλες, κυρίως όταν υπάρχει και θέμα διαχείρισης ιδίων πόρων από διάφορους συνεργαζόμενους φορείς, παραμένει ανοιχτό και γίνεται αφορμή για διαφορετικές εκτιμήσεις που επηρεάζουν αρνητικά τη διευθέτηση των προβλημάτων.

■ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κεφαλαιοποίηση αποκτηθείσας γνώσης

Το απρόβλεπτο της πολιτικής κατάστασης στη Μέση Ανατολή, το εύθραυστο

της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, η πολιτική κρίση στην Τουρκία αλλά και τα αυξανόμενα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα σε όλες τις χώρες από τις οποίες αναχωρούν μετακινούμενοι πληθυσμοί σε συνδυασμό με τα κλειστά σύνορα της Ευρώπης -φρούριο, δημιουργούν τις συνθήκες για μια δυνητική επανάληψη της ανθρωπιστικής κρίσης που βιώσαμε τον προηγούμενο χρόνο.

Σε αυτή την πιθανή περίπτωση είναι σημαντικό να αποφευχθούν τα προβλήματα και τα εμπόδια που καταγράψαμε, ώστε η αντίδραση να είναι γρήγορη, αποτελεσματική και αυτοματοποιημένη. Προϋπόθεση για τα παραπάνω είναι η κεφαλαιοποίηση της αποκτηθείσας εμπειρίας από τους εργαζόμενους που είχαν εμπλακεί ενεργά στη διαχείριση του προσφυγικού, ώστε αυτή να μην χαθεί με την όποια αλλαγή είτε στην πολιτική ιεραρχία, είτε στην υπηρεσιακή κατάσταση των εμπλεκομένων. Υπάλληλοι και στελεχικό δυναμικό σε Δήμο και στις δομές Πρώτης υποδοχής και Ασύλου, επιστημονικό προσωπικό στις δημόσιες δομές υγείας θα μπορούσαν να συμμετάσχουν ως εκπαιδευτές σε σεμινάρια εκπαίδευσης αντίστοιχου προσωπικού, αξιοποιώντας γνώση και εμπειρίες από το πεδίο και μεταλαμπαδεύοντας αυτές σε δυνητικό ή νεοπροσλαμβανόμενο προσωπικό που είναι πιθανό να κληθεί να αντιμετωπίσει αντίστοιχες καταστάσεις.

Επιμόρφωση

Προτείνεται ως μια κρίσιμη επένδυση αξιοποίησης του πόρου ‘ανθρώπινο δυναμικό’. Αν θεωρήσουμε, όπως είναι φυσικό, ότι στην επιτυχή αντιμετώπιση καταστάσεων ανθρωπιστικής κρίσης η πρωτοβουλία και αυτενέργεια των εργαζομένων στις υπηρεσίες πρέπει να συνοδεύεται από σύγχρονες γνώσεις και δεξιότητες, η επιμόρφωση είναι απαραίτητη. Σε ένα γενικό επίπεδο διαπιστώνεται άλλοτε σχετική επάρκεια (υπηρεσίες υποδοχής και ασύλου) και άλλοτε σχετική ανεπάρκεια (Δήμος και υπηρεσίες υγείας) σε ανθρώπινους πόρους και σε στελέχωση από προσωπικό που μπορεί να μην θεωρείται αρχικά και σε ορισμένες περιπτώσεις κατάλληλο, λόγω έλλειψης κατάρτισης και εξειδίκευσης, καθίσταται ωστόσο στην πορεία, βάσει σωρευμένης εμπειρίας, απαραίτητο ώστε να ανταποκριθεί στο έργο των υπηρεσιών που προδιαγράφουν είτε συγκεκριμένες, είτε όχι τόσο σαφείς αρμοδιότητες.

Είναι σαφές ότι κατά την περίοδο μεγέθυνσης των προβλημάτων και αδυναμίας πρόβλεψης των εξελίξεων το θέμα που αφορά την κατάλληλη επιμόρφωση του προσωπικού καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικό. Οι εμπειρίες που αποκτούνται κατά την άσκηση του έργου είναι χρήσιμες, θα πρέπει ωστόσο να συνδυάζονται με γνώσεις, με μορφωτικό επίπεδο, με ειδική κατάρτιση λόγω της συνθετότητας των προβλημάτων.

Προγράμματα επιμόρφωσης στα οποία να συμμετείχε το προσωπικό που εμπλέκεται στις διάφορες υπηρεσίες υπήρξαν ελάχιστα και πραγματοποιήθηκαν σποραδικά. Πέρα από την γενική υπηρεσιακή εκπαίδευση του προσωπικού, δεν

υπήρξε κάποια ειδική εκπαίδευση που να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες που απαιτούν οι κατά τόπους υπηρεσίες, αλλά και στις ιδιαίτερες δεξιότητες που απαιτεί η επαφή με ανθρώπους διαφορετικών πολιτισμικών χαρακτηριστικών. Σημαντικό π.χ. στοιχείο των υπηρεσιών υγείας στην εκπαίδευση, επιμόρφωση και κατάρτιση του προσωπικού, είναι η θεματική της καταπολέμησης και διαχείρισης φαινομένων προκατάληψης.

Ειδικά για τις υπηρεσίες ασύλου, διαπιστώνεται ότι το προσωπικό που τις στελεκώνει περνάει από διάφορα σεμινάρια έως ότου τοποθετηθεί στην υπηρεσία του Κέντρου. Παρά ταύτα, διαπιστώνονται σοβαρές ελλείψεις ως προς την εμπλοκή κυρίως εξειδικευμένου προσωπικού, λόγω του μεγάλου αριθμού των υπό έλεγχο υποθέσεων αλλά και της κρισιμότητας της επεξεργασίας εξατομικευμένων αιτήσεων χορήγησης ασύλου κάτω από πάρα πολύ δύσκολες συνθήκες διαπίστωσης στοιχείων.

Συνολικά, προτείνεται η ενίσχυση προγραμμάτων επιμόρφωσης προσωπικού και ενθάρρυνσης της συμμετοχής. Ιδιαίτερα σε αυτήν την περίοδο που έχει σωρευθεί σημαντική εμπειρία από τη μεριά του προσωπικού των υπηρεσιών στο πώς μπορούν να επιλυθούν στην πράξη ορισμένα ζητήματα, η πρόσθετη υποστήριξη των προσπαθειών αυτών με στοχευμένα επιμορφωτικά προγράμματα είναι σαφές ότι μπορεί να συμβάλει στην ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα των παρεμβάσεων. Επιπλέον, τέτοια προγράμματα επενδύουν με αξιοπιστία τις υπηρεσίες προς τους ανθρώπους που τις έχουν ανάγκη και περιορίζουν στο μέτρο του δυνατού τις πιθανότητες εμφάνισης αναταραχών στους χώρους όπου ζουν μετανάστες/πρόσφυγες, αλλά και στις τοπικές κοινωνίες.

Σχέδιο και συντονισμός

Διαπιστώθηκε ήδη από την επεξεργασία του ερευνητικού υλικού ότι οι υπηρεσίες έδρασαν χωρίς σχέδιο και χωρίς συντονισμό. Αν και οι ερευνητές δεν είναι ειδικοί σε ζητήματα εκτάκτων αναγκών, είναι προφανέστατο ότι η εμπειρία της προσφυγικής κρίσης κατέδειξε με επώδυνο τρόπο την απόλυτη ανάγκη κατάρτισης ενός ευέλικτου σχεδίου εφαρμογής δράσεων σε περιπτώσεις ανθρωπιστικής κρίσης. Ευέλικτου με την έννοια ότι θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα δυναμικά και απρόβλεπτα δεδομένα κάθε συγκυρίας και, αναλόγως, να αφήνει λογικά περιθώρια ‘διορθωτικών προσαρμογών’ εκ μέρους εκείνων που θα κληθούν να εφαρμόσουν το σχέδιο. Διαφορετικά, θα προκύψει πάλι η ανάγκη των ‘ευέλικτων πρακτικών’ που επισημάναμε παραπάνω, με συνοδό αποτέλεσμα τη δημιουργία άγχους και τριβών εντός των υπηρεσιών.

Το ζήτημα του συντονισμού των δράσεων ανέκυψε ως προβληματική μεταβλητή ακριβώς εξαιτίας της έλλειψης σχεδίου που να προβλέπει ‘επίπεδα διαχείρισης’ της κρίσης. Είπαμε ότι ο Δήμος ανέλαβε εκ των πραγμάτων τον άτυπο

συντονισμό των δράσεων των δημόσιων υπηρεσιών στη Λέσβο. Είναι προφανές ότι την επόμενη φορά ο συντονισμός πρέπει να γίνει διασυμφωνημένα από μια υπηρεσία που θα τυγχάνει ευρύτερης αναγνώρισης μεταξύ τω υπηρεσιών, με την έννοια ότι απολαμβάνει ένα αναγνωρισμένο κύρος ως προς την επιχειρησιακή της αποτελεσματικότητα και τη δυνατότητά της τόσο να επιλαμβάνεται των προβλημάτων σε ολόκληρο το φυσικό εύρος της γεωγραφίας του νησιού, όσο και να συνομιλεί και να επηρεάζει επαρκώς τις απομακρυσμένες κεντρικές δομές εξουσίας στη χώρα (υπουργεία, υπηρεσίες εθνικής κλίμακας κτλ.).

Ρατσισμός και ενσωμάτωση

Όπως διαπιστώσαμε προηγουμένως, κατά την περίοδο της ανθρωπιστικής κρίσης η γενικευμένη ευαισθητοποίηση που υπήρξε έναντι των προσφύγων διαπέρασε οριζόντια κατοίκους, εργαζόμενους, αλλά και τη δημοτική αρχή. Ωστόσο, όπως επίσης σημειώθηκε, τα δεδομένα αυτά άλλαξαν από την εφαρμογή της Συμφωνίας ΕΕ και Τουρκίας από τον περασμένο Μάρτιο. Από τότε, οι αφίξεις μειώθηκαν εξαιρετικά, ενώ εκείνοι που εγκλωβίστηκαν στις μεγάλες κρατικές, δημοτικές και εθελοντικά οργανωμένες δομές διαμονής και στους ξενώνες και στα σπίτια φιλοξενίας παραμένουν στο νησί χωρίς εμφανή προοπτική άμεσου απεγκλωβισμού.

Αυτά τα καινούργια δεδομένα διαμόρφωσαν ένα νέο τοπίο συσχέτισης μεταξύ των κατοίκων και των προσφύγων. Η ‘καθημερινοποίηση’ αυτής της σχέσης και η αίσθηση ότι πολύ πιθανώς αυτοί οι άνθρωποι θα αναγκαστούν να παραμείνουν μόνιμα στο νησί (ειδικά αν ληφθεί υπόψη η απόλυτη πολιτική αδράνεια της ΕΕ εν προκειμένω) δημιούργησε ένα αίσθημα ανασφάλειας σε κατοίκους. Από μια δυναμική κατάσταση στην οποία η αυθόρμητη παρέμβαση είχε το νόημα της ανθρωπιστικής συνδρομής προσφύγων γοργά μετακινούμενων προς τον Βορρά της Ευρώπης, περάσαμε σε μια στάσιμη κατάσταση εγκλωβισμού και παρατεινόμενης διαμονής.

Έτσι, πραγματοποιήθηκε μια μετάβαση από μια πραγματικότητα σύντομης φυσικής παρουσίας στο νησί σε μια πραγματικότητα μακράς παραμονής ή και μόνιμης διαμονής. Αυτή η μετάβαση σηματοδότησε, με σχεδόν φυσικό τρόπο, δύο κρίσιμες μεταβολές. Η μια είναι ο μετασχηματισμός της εικόνας του νησιού, στα μάτια των κατοίκων του, από χώρο περάσματος προσφύγων σε τόπο διαμονής μεταναστών. Η δεύτερη είναι ο μετασχηματισμός της εικόνας των νεοφερμένων από ‘επιλέξιμους πρόσφυγες’ σε ‘απελάσιμους μετανάστες’ (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 37). Γίνεται έτσι εμφανές ότι, ενώ αρχικά είχαμε μια αυθόρμητη στάση ανθρωπιστικής μεταχείρισης, με τα νέα δεδομένα περνάμε σε μια πιο υπολογιστική αντίληψη που αρμόζει περισσότερο στη λογική των τυπικών κανονιστικών πλαισίων που χρησιμοποιούν τα κράτη για να ρυθμίσουν τις ροές της συνολικής παγκόσμιας μετανάστευσης, παρά σε σχέσεις συμπάθειας που αναπτύσσονται άμεσα και βιωματικά στην καθημερινότητα.

Πράγματι, αυτή η ‘ορθολογική’ πρόσληψη εμφανίζει, στο δημόσιο λόγο αλλά και στη συνείδηση των απλών ανθρώπων, τον μετακινούμενο ως ‘οικονομικό μετανάστη’ που σε τελευταία ανάλυση αποζητά μια οικονομική αποκατάσταση όπου αυτή είναι εφικτή, παρά ως άνθρωπο που προσφεύγει σε πιο ασφαλείς χώρες για να επιβιώσει. Αυτή η στάση γίνεται αντιληπτή είτε στις αντιδράσεις που διαμορφώνονται έναντι του ενδεχόμενου μόνιμης παραμονής, ξεκινώντας από το πεδίο της εκπαίδευσης, π.χ. σε σχολεία που προορίζονται να υποδεχθούν μαθητές-πρόσφυγες (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 38), είτε στην αυξανόμενη ρητορική της ‘ισλαμοποίησης’ του νησιού, ή ακόμα και στο γεγονός ότι η ακροδεξιά και φασιστική προπαγάνδα εναντίον «των ξένων λαθρομεταναστών» βρίσκει σήμερα περισσότερα ευήκοα ώτα στο νησί απ’ ό,τι στο πρόσφατο παρελθόν και αυτό φαίνεται με την έντονη δραστηριοποίηση της Χρυσής Αυγής τον τελευταίο καιρό (βλ. ηλεκτρονικός σύνδεσμος 39).

Είναι επομένως εμφανές ότι το κλίμα σε ό,τι αφορά τους πρόσφυγες και τους μετανάστες μεταβάλλεται σε μεγάλο βαθμό στη Λέσβο. Στην προοπτική διαρκούς ή μόνιμης παραμονής τους στο νησί, έχουμε πλέον μια μεγαλύτερη διάχυση της ξενοφοβίας και μια όξυνση των ακραίων ρατσιστικών και φασιστικών εκδηλώσεων. Με δεδομένο μάλιστα ότι τίποτα πραγματικά δεν εγγυάται πως αυτοί οι άνθρωποι θα καταφέρουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς τη βόρεια Ευρώπη, το καινούργιο στοίχημα που πλέον αναδύεται είναι οι ‘πολιτικές ενσωμάτωσης’. Ήδη στη Λέσβο κινητοποιούνται συνδικαλιστικοί και επαγγελματικοί φορείς προκειμένου να διαρρήξουν το κλίμα φόβου και μίσους που καλλιεργεί η Χρυσή Αυγή και οι ακροδεξιοί συνοδοιπόροι της έναντι των προσφύγων. Ήδη έχουν υπάρξει κινητοποιήσεις προκειμένου να αποτραπούν λουκέτα σε σχολεία που πρόκειται να δεχθούν μαθητές-πρόσφυγες και να ενημερωθούν οι γονείς στα σχολεία πως η παρουσία αυτών δεν πρόκειται να θέσει σε κίνδυνο την υγεία των παιδιών τους. Στη Μυτιλήνη, μάλιστα, από τον Νοέμβριο του 2016, άρχισαν να λειτουργούν σε αντίστοιχα δημοτικά σχολεία «Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ» (Ζώνη Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας). Στις τρεις τάξεις που δημιουργήθηκαν συμμετέχουν περίπου 30 - 35 παιδιά συνολικά (στοιχεία της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Βορείου Αιγαίου). Επομένως, οι πολιτικές της διαδικασίας ενσωμάτωσης έχουν εκ των πραγμάτων τεθεί σε εφαρμογή, αρχίζοντας με τη σχολική εκπαίδευση και το ζήτημα τώρα είναι αυτή διαδικασία να βρει τα επόμενα βήματά της. Είναι ο μόνος τρόπος να αρθεί σταδιακά η ‘στρατηγική του αποκλεισμού’ (Bauman 2002) των ορατών τειχών του hot spot - γκέτο. Είναι πολύ πιθανό, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, οι δημόσιες υπηρεσίες (πρωτοστατουσών των εκπαιδευτικών σε όλες τις βαθμίδες) να κληθούν στο άμεσο μέλλον να συμμετάσχουν δημιουργικά σε αυτή τη διαδικασία. Ας ελπίσουμε ότι οι κεφαλαιοποιημένες εμπειρίες τους του πρόσφατου παρελθόντος θα βοηθήσουν σε αυτή την κατεύθυνση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ager A., Strang A. (2008), “Understanding integration: a conceptual framework”,
Journal of Refugee Studies, 21(2) σ. 166-191.

Baldwin - Edwards, M. (2005), “Migration in the Middle East and Mediterranean”,
Regional Study prepared for the Global Commission on International Migration,
Geneva/Athens, *Global Commission on International Migration (GCI) and Mediterranean Migration Observatory*

Έκθεση Επιστημονικής Επιτροπής στήριξης παιδιών προσφύγων, Υπουργείο Παιδείας, Μάιος, 2016, διαθέσιμο σε: <https://data.unhcr.org/mediterranean/download.php?id=1815>

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Κανονισμός 1304/2013, διαθέσιμο σε: www.gsrt.gr/Financing/Files/.../EK_1304_2013_EKT_KATARGHSH_1081-2006.pdf

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έκθεση, 2/ 2016, διαθέσιμο σε: <http://www.nchr.gr/index.php/2013-04-03-11-07-36>

FRA (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης, 2014, διαθέσιμο σε: (http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_ELL.pdf).

Gurrva A., Γ. Γ. του ΟΟΣΑ, Δήλωση για άμεσα βοήθεια στους πρόσφυγες, 2016, διαθέσιμο σε: https://www.unhcr.gr/print/nea/artikel/5ebbcf374b581d801953691_db02c7cfc/ekklisi-oosa-kai-y.html

Habermas J. (2003), **Ο Μεταεθνικός Αστερισμός**. Αθήνα: Πόλις.

International Commission of Justice – ICJ : **Μετανάστευση και διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, Συλλογή διεθνούς δικαίου και νομολογίας, 2014, διαθέσιμο σε : <http://www.icj.org/icj-annual-report-2015-now-online/#!lightbox/0/>

Κοτζαμάνης Β. : **Ο πληθυσμός της Ελλάδας στον ορίζοντα του 2050**, Δημογραφικά Νέα, τχ. 27, 2016, διαθέσιμο σε: http://www.demography-lab.prd.uth.gr/DemoNews/demonews_27.pdf

Kymlicka W., Banting, K (2006), **Multiculturalism and the Welfare State Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies**, Oxford: Oxford University Press.

Μπάουμαν Ζίγκμουντ (2008), **Ρευστοί Καιροί. Η Ζωή στην Εποχή της Αβεβαιότητας**. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2008.

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **Ετήσια Έκθεση 2014**, διαθέσιμο σε: http://fra.europa.eu/sites/default/files/pr-annual-report-2014_el.pdf

Παπαταξιάρχης Ε. Η (2016), «**Η ‘ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση’ και ο νέος πατριωτισμός της ‘αλληλεγγύης’**», *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 132-133, σ. 7-28.

Peers S. & Roman E. (2016), “**The EU, Turkey and the Refugee Crisis: What could possibly go wrong?**”, διαθέσιμο σε: <http://eulawanalysis.blogspot.co.uk/2016/02/the-eu-turkey-and-refugee-crisis-what.html>

Penninx, R. (2003), “**Integration: The Role of Communities, Institutions and the State**”, *Migration Information Source*, διαθέσιμο σε: <http://www.migrationinformation.org>

Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Βορείου Αιγαίου, **Στοιχεία για τις τάξεις υποδοχής**, 2016, διαθέσιμο σε: <http://dipe.chi.sch.gr/autosch/joomla15/>

Spijkerboer T. (2016), “**Europe’s Refugee Crisis: A Perfect Storm**”, διαθέσιμο σε: www.law.ox.ac.uk/researchsubject-groups/centre-criminology/cen-

treborder- criminologies/blog/2016/02/europe's-refugee>)

Σύστημα διαχείρισης-ελέγχου υλοποίησης Χρημ/κού Μηχανισμού ΕΟΧ 2009-2014 & κατανομή πόρων, διαθέσιμο σε: <http://www.gsrt.gr/EOX/files/%CE%A5%CE%A0%CE%91%CE%A3%CE%A5%CE%94%2028%2003%202014.pdf>.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, **Ετήσια Έκθεση**, 2016, διαθέσιμο σε: <https://s3.amazonaws.com/unhcrsharedmedia/2016/2016-06-20-global-trends/2016-06-14-Global-Trends-2015.pdf>

Υ.Α. αρ. 16859/ΕΥΔ & ΠΛΑΠ 355 (ΦΕΚ Β' 947/15/04/2014) : «**Ανάπτυξη των δυνατοτήτων διαχείρισης των εθνικών συστημάτων ασύλου και της μετανάστευσης**», διαθέσιμο σε: www.et.gr/idos-nph/search/pdfViewerForm.

■ **ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (ανακοινώσεις, δημοσιεύματα, Δελτία Τύπου κτλ.)**

1. «**Γιούνκερ: Ελλάδα & Ιταλία δεν μπορούν να μείνουν μόνες στο προσφυγικό**» <http://www.cnn.gr/news/kosmos/story/56264/giounker-ellada-italia-den-mporoy-n-na-meinoy-n-mones-sto-prosfygiko>, τελευταία πρόσβαση 28.11.2016
2. **Ρεκόρ αναγκαστικού εκτοπισμού παγκοσμίως, με 1 στους 113 ανθρώπους να επηρεάζεται** (20.06.2016), <http://www.unhcr.org/cy/el/print/nea/article/220faf490f2bc3572631e5aef639166c/rekor-anagkastikoy-ektopismoy-pagkosm.html>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
3. Grandi F, **Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Δήλωση για το Προσφυγικό**, 2016, διαθέσιμο σε: <http://www.unhcr.gr/nea/deltia-typoy/artikel/fd85974e85e0456d110a68fa33efd983/1-stoys-113-anthropoys.html>, τελευταία πρόσβαση 21.06.2016
4. Gurrna A., Γ. Γ. του ΟΟΣΑ, **Δήλωση για άμεσα βοήθεια στους πρόσφυγες**, 2016, διαθέσιμο σε: <https://www.unhcr.gr/print/nea/artikel/5ebbcf374b581d801953691db02c7cfc/ekklisi-oosa-kai-y.html> τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
5. http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/el/migration_el.pdf, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.

6. UNHCR, “Legal considerations on the return of asylum-seekers and refugees from Greece to Turkey as part of the EU-Turkey Cooperation in Tackling the Migration Crisis under the safe third country and first country of asylum concept” (23.03.2016), <http://www.unhcr.org/56f3ec5a9.pdf>, τελευταία πρόσβαση: 27.11.2016.
7. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, “Progress Report on the Implementation of the hotspots in Greece” (15.12.2015) https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/securing-eu-borders/legal-documents/docs/communication_-_progress_report_on_the_implementation_of_the_hotspots_in_greece_en.pdf, τελευταία πρόσβαση: 17.11.2016.
8. «ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΛΛΗΦΘΕΝΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΓΙΑ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΟ & ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΑΠΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ & ΛΙΜΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2014 & ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015» http://www.astynomia.gr/images/stories/2016/statistics16/allodapwn/statistika_all_2014-2016.pdf, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
9. «Ομαλοποιείται η κατάσταση στη Λέσβο», <http://www.efsyn.gr/arthro/omaloroiieitai-i-katastasi-sti-lesvo> (08.09.2015), τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
10. «Τι συμβαίνει με τις προσλήψεις σε ΔΕΔΑΠΑΛ και ΜΚΟ;» (18.11.2015) <http://www.emprosnet.gr/article/78409-ti-symvainei-me-tis-proslipseis-se-dedapal-kai-mko>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
11. «Ένωση Ιατρών ΕΣΥ Λέσβου, Απόφαση Γενικής Συνέλευσης» (29.06.2016), <https://eiesylesvou.wordpress.com/2016/06/29/%ce%b1%cf%80%ce%bf%cf%86%ce%b1%cf%83%ce%b7-%ce%b3%ce%b5%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%b7%cf%83-%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%b5%ce%bb%ce%b5%cf%85%cf%83%ce%b7%cf%83-2/#more-843>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
12. Απολογιστικά στοιχεία δαπανών Βοστανίου Νοσοκομείου. <http://www.vostanio.gr/download/file/fid/578>
13. «Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016» (18.03.2016), <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.

14. «Η Μυτιλήνη θα είναι το «hot spot» του προσφυγικού και αυτό το καλοκαίρι» (08.04.2016), <http://www.cnn.gr/premium/story/28031/h-lesvos-tha-einai-to-hot-spot-toy-prosfygikoy-kai-ayto-to-kalokairi.>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
15. «Καζάνι που βράζει το hot spot της Μόριας» (02.06.2016), <http://www.protothema.gr/greece/article/583559/lesvos-ekkenothike-to-hot-spot-sti-moria-logo-epeisodion-kai-purkagion/>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
16. «Επεισόδια και φωτιές στη Μόρια» (19.09.2016), <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1500102352>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
17. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2016) **Situation Update: Unaccompanied Children in Greece.** <http://reliefweb.int/report/greece/situation-update-unaccompanied-children-uac-greece-2-november-2016>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
18. Η Ύπατη Αρμοστεία εκφράζει τη θλίψη της για τον τραγικό θάνατο γυναίκας και παιδιού στη Μόρια της Λέσβου, <https://www.unhcr.gr/nea/artikel/7782719e78308b612381c6cbce1216ad/i-ypati-armosteia-e-14.html?L=0>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
19. «Λύσεις στα προβλήματα λειτουργίας του hot spot ζητούν οι κάτοικοι της Μυτιλήνης» (06.06.2016), <http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/702745/lyseis-sta-provlimata-leitoyrgias-toy-hot-spot-zitoy-n-oi-katoikoi-tis-mytilinis>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
20. «Επεισόδια στο hot spot της Μόρια, παρουσία Μουζάλα» (26.04.2016), <http://www.cnn.gr/news/ellada/story/30178/epeisodia-sto-hot-spot-tis-moria-prosfyges-epitethikan-kai-ston-g-moyzala>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
21. «Μυτιλήνη: Επεισόδια μικρής έκτασης στο hot spot της Μόριας» (16.05.2016), <http://www.naftemporiki.gr/story/1103748/mutilini-epeisodia-mikris-ektasis-sto-hot-spot-tis-morias>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.

22. «Επεισόδια, φωτιές και τραυματισμοί στο hot spot της Μόριας στη Μυτιλήνη» (02.06.2016), <http://gr.euronews.com/2016/06/02/ellada-episodia-foties-traumatismoι-metanaston-hot-spot-moria-mytilini>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
23. «Στη Μυτιλήνη νέο περιστατικό συμπλοκής μεταναστών σε hot spot με έναν σοβαρά τραυματία από μαχαίρι» (19.07.2016), http://www.huffingtonpost.gr/2016/07/19/koinonia-metanasteutiko-_n_11064082.html, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
24. «Διαμαρτυρία προσφύγων στη πλατεία Σαπφούς» (08.08.2016), <http://www.era-aegean.gr/?p=15342>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
25. Τραγωδία στο χοτ σποτ της Μόριας: Νεκροί από έκρηξη φιάλης (25.11.2016), <http://www.news.gr/ellada/koinonia/article/289739/tragodia-sto-hot-spot-ths-morias-nekroi-apo-ekrhx.htm>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
26. «Καρά Τεπέ: Μια μέρα στο κέντρο φιλοξενίας προσφύγων του Δήμου Λέσβου» (15.04.2016), <http://www.stokokkino.gr/article/100000000030590/Kara-Tepe-Mia-mera-sto-kentro-filoksenias-prosfugon-tou-Dimou-Lesbou>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
27. «ΚΕΕΛΠΝΟ: Προσλήψεις 840 ατόμων Πανελλαδικά σε παρεμβάσεις υγείας για την προσφυγική κρίση» (01.08.2016), <http://www.diorismos.gr/agora-ergasias/25355/keelpno-proslhpseis-840-atomwn-panelladika-se-paremvaseis-ugeias-gia-thn-prosfugikh-krish>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
28. Διεθνής Αμνηστία «Οι πρόσφυγες κρατούνται σε άσχημες συνθήκες ενώ υπάρχει βιασύνη για την ενεργοποίηση της συμφωνίας Ευρώπης Τουρκίας» (7.04.2016) <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/04/greece-refugees-detained-in-dire-conditions-amid-rush-to-implement-eu-turkey-deal/>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
29. Τροπολογία στο σχέδιο Νόμου «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων» <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bbb19498-1ec8-431f-82e6-023bb91713a9/9622003.pdf>

30. Τι επιδιώκει η κυβέρνηση παρεμβαίνοντας στις Επιτροπές Προσφυγών (17.06.2016) <http://www.thepressproject.gr/article/96531/Ti-epid-iokai-i-kubernisi-parembainontas-stis-Epitropes-Prosflugon>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
31. «Στοιχεία σοκ για το μεταναστευτικό. Αύξηση 3821% των ροών στη Λέσβο» (29.12.2015), http://www.huffingtonpost.gr/2015/12/29/metanasteytiko-lesvos_n_8887862.html, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
32. «Δαβάκης για ΠΣΕΑ 2011 και καταστροφές 2015» (26.05.2015), <http://www.elladtv.gr/article/117159-%C4%E1%E2%DC%EA%E7%F2+%E3%E9%E1+%D0%D3%C5%C1+2011+%EA%E1%E9+%EA%E1%F4%E1%F3%F4%F1%EF%F6%DD%F2+2015>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
33. Η γυναίκα του Καίσαρος δεν πρέπει μόνο να φαίνεται τίμια, αλλά και να είναι (21.11.2015), <http://www.emprosnet.gr/article/78535-i-gynaiika-toy-kaisaros-den-prepei-mono-na-fainetai-timia-alla-kai-na-einai>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
34. UNHCR, “Refugees/Migrants Emergency response Mediterranean” (24.11.2016), <http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83>, 2016, τελευταία πρόσβαση: 27.11.2016.
35. «SOS από το “Βοστανείο”. Επείγοντως στήριξη σε πόρους και προσωπικό» (29.09.2015), <http://www.era-aegean.gr/?p=1727>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
36. «Η υγεία των προσφύγων στα χέρια ΜΚΟ. Ανακοίνωση ιατρών ΕΣΥ Λέσβου» (14.12.2015), <http://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/ygeia/i-ygeia-ton-prosflugon-sta-heria-mko-anakoinosi-iatron-esy-lesvoy>, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
37. «Αντιρατσιστικό Παρατηρητήριο Πανεπιστημίου Αιγαίου. Το προσφυγικό ζήτημα: ανάμεσα στην «Ευρώπη-Φρούριο» και στην αλληλεγγύη» (15.10.2015), http://antiracist-observatory-uoa.blogspot.gr/p/blog-page_23.html, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.
38. «Λουκέτο» στο 8ο Δημοτικό Μυτιλήνης για να μην παρευρεθούν προσφυγόπουλα στα μαθήματα» 08.10.2016, http://www.huffingtonpost.gr/2016/10/08/eidiseis-koinonia-metanasteytiko-mytilini-katalip-si-sholeiou_n_12404712.html, τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.

39. «Δήμαρχος Λέσβου: Στελέχη της ΝΔ υποκινούν τα επεισόδια κατά των προσφύγων» 20.09.2016, <http://tvxs.gr/news/ellada/dimarxos-lesboy-stelexi-tis-nd-yrokinoun-ta-episodesia-kata-ton-prosfygon>), τελευταία πρόσβαση: 26.11.2016.